

พิธีสวดนพเคราะห์:พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน

นายประเสริฐ รุณรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SUAT NOPPHAKHRO RITUAL: DYNAMISM OF AN INVENTED TRADITION IN PRESENT THAI
SOCIETY

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Thai
Department of Thai
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พิธีสวดนพเคราะห์:พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ใน
	สังคมไทยปัจจุบัน
โดย	นายประเสริฐ รุณรา
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ สุกัญญา สัจฉายา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ ถลาง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ สุกัญญา สัจฉายา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมินท์ จารุวร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์)

ประเสริฐ รุณรา : พิธีสวดนพเคราะห์:พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน (SUAT NOPPHAKHRO RITUAL: DYNAMISM OF AN INVENTED TRADITION IN PRESENT THAI SOCIETY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. สุกัญญา สุจฉายา, 342 หน้า.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและการผลิตซ้ำพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทย และวิธีการประดิษฐ์พิธีสวดนพเคราะห์รูปแบบต่างๆ ในสังคมไทยปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาบทบาทของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ข้อมูลที่ใช้ศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ ข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นในพื้นที่เขตภาคกลางและตะวันออกในช่วง พ.ศ. 2554-2557

ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ในสังคมไทยเป็นการประสานความเชื่อเกี่ยวกับเทพนพเคราะห์ ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์- ฮินดูกับความเชื่อที่เกี่ยวกับเทพนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพุทธ ความเป็นมาของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบทอดในลักษณะพิธีกรรมราชสำนัก จนกระทั่งเริ่มแพร่กระจายสู่สังคมเมื่อเริ่มมีการพิมพ์ตำราโหราศาสตร์และหนังสือเกี่ยวกับพิธีกรรม การศึกษาพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า ช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรมมักจัดในช่วงบ่ายถึงค่ำ กลุ่มผู้ประกอบพิธีมีหลากหลาย ได้แก่ พระสงฆ์ โหร พราหมณ์ บัณฑิต และคณะเร่ ในส่วนประเภทของพิธีกรรม พบทั้งพิธีสวดนพเคราะห์ที่สืบสานมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ และพิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่

ด้านการศึกษการใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ พบว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการสะท้อนตัวตนของเทวดานพเคราะห์อย่างมีเรื่องราว มีการจำลองพิธีกรรมให้เสมือนเป็นที่สถิตของเทวดานพเคราะห์ ในขณะเดียวกัน การประดิษฐ์สร้างสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ เพื่อแสดงความหมายของสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับแนวคิดโลกศาสตร์และจักรวาลวิทยา

ด้านการศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์และปัจจัยในการดำรงอยู่ของพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าพิธีสวดนพเคราะห์สามารถบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว เสริมความมั่นคงทางจิตใจ ตลอดจนสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและการเมือง และในขณะเดียวกันพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันนำแนวคิดทางทุนนิยมมาใช้บริหารจัดการพิธีกรรม ดังนั้นพิธีกรรมจึงสามารถระดมมวลชน ระดมทุน ตลอดจนสามารถชักจูงคนเข้าวัดได้มากยิ่งขึ้น ในส่วนปัจจัยที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมนั้น เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม มีต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีที่ลดลง และมีกจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันหยุดสำคัญและวันหยุดนักขัตฤกษ์ทำให้เดินทางมาร่วมงานได้สะดวก อีกทั้งพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการประดิษฐ์รูปแบบของพิธีให้อลังการ ผู้ประกอบพิธีกรรมมักสร้างรูปแบบใหม่ๆ เสมอเพื่อจูงใจมวลชนให้เข้าร่วมพิธีกรรม

ภาควิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2557

5480514122 : MAJOR THAI

KEYWORDS: SUAT NOPPHAKHRO / INVENTED TRADITION

PRASIRT RUNRA: SUAT NOPPHAKHRO RITUAL: DYNAMISM OF AN INVENTED TRADITION IN PRESENT THAI SOCIETY. ADVISOR: PROF. SUKANYA SUJACHAYA, M.D., 342 pp.

This research aims to study the history and the reproduction of Suat Nopphakhro Ritual in Thai society, the variety of ritual forms, and the roles of Suat Nopphakhro ritual in Thai society nowadays. Research methodology used for collecting data includes documentary data and field survey data of Suat Nopphakhro ritual held in Central region and Eastern Thailand during 2011-2014

The research discloses that the belief and the ritual concerning Nopphakhro in Thai society is an integrated belief from Brahmanism- Hinduism and Buddhism. The history of Suat Nopphakhro ritual in Thai society is evidenced since Ayutthaya, inherited in a form of Royal Court ritual and spread out to society when the printing of Astrology books and ritual books took place. The study of Suat Nopphakhro ritual in Thai society nowadays found that the ritual is mostly held in the afternoon to late evening. The people who performed the ritual are various such as monks, astrologers, Brahmins, scholars, and groups of drama troupe. For the ritual type, it is found that in present day Thai society, there are two types of Suat Nopphakhro ritual, one transmitted from traditional Puja Nopphakhro ritual, and the other newly invented with the new objectives to serve the needs of Thai people today.

The study of the symbols used in Suat Nopphakhro ritual reveals that the ritual reflects the presence of Deva Nopphakhro with the supported narratives. Ritual space is simulated to be the Nopphakhro deities' abode. The symbolic objects in Suat Nopphakhro ritual, at the same time, can be interpreted as related to astrology and cosmology.

The study of the role of Suat Nopphakhro ritual in Thai society at the present time found that the ritual is able to rescue and dispel fright, strengthen spiritual security, and relieve economic and political tension. In addition, Suat Nopphakhro ritual today applied in the context of capitalism has the role of assembling people, fundraising and persuading more people to go to the temple. The factors enhancing Suat Nopphakhro ritual to be well known concern the adjustment of the ritual form to suit the social dynamics, the decrease of the cost and expenses, and the holding of the ritual on significant holidays and public holidays, so that people can be able to participate. In addition, the fact that the ritual is presented in a grand form makes it more attractive and attract more people to participate in the ritual.

Department: Thai
Field of Study: Thai
Academic Year: 2014

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ก็เนื่องจากความเมตตาของศาสตราจารย์ สุภัญญา สุจนายา ครูผู้เป็นดวงแก้วส่องนำความรู้ในสาขาวิชาคตินวิทยา ครูผู้สั่งสอนทั้งวิชาและจรณะด้วยความเมตตา และเอาใจใส่เสมอ ผู้วิจัยขอน้อมสักการะพระคุณครูด้วยความเคารพรักอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ ถลาง ครูผู้เป็นแรงบันดาลใจและจุดประกายให้เกิดหัวข้องานวิจัย ครูผู้เปี่ยมล้นด้วยเมตตาต่อศิษย์คอยช่วยแนะนำสั่งสอนศิษย์ด้วยความเมตตาและกรุณายิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของครูอย่างที่สุดยิ่ง ผู้วิจัยขอน้อมอภิവാทผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ ครูผู้ประกอบด้วยพรหมวิหารผู้เปี่ยมมรรคการศึกษาให้กระจ่างแจ้ง ผู้วิจัยขอน้อมสักการะพระคุณครูด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ประคอง นิมมานเหมินท์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมินทร์ จารุวรรณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิตย์ ซีรวณิชย์กุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขให้คำแนะนำอย่างละเอียด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระธรรมปัญญาบดี พระครูอาคมสุนทร พระครูภาวนาโสภณ พระอุตรคณารักษ์ พระมหาประจวบ ยุตโตโยโค พระมหาวรภูมิ ชิตธมโม พระมหาอุดม ปญญาโก และขอขอบคุณพระมหาราชาครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ นาวาอากาศเอกพิเศษ สุรินทร์ คุ้มจั่น และท่านทั้งหลายที่มีได้เอื้อนามที่เอื้อเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย

ขอขอบคุณหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัย ได้แก่ ชุดโครงการเมธีวิจัยอาวุโสเรื่อง "คติชนสร้างสรรค์" พลวัตและการนำคติชนไปใช้ในสังคมไทยปัจจุบัน สกว.มอบทุนสนับสนุนการวิจัย ในระหว่าง พ.ศ.2554-2557 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มอบทุนวิจัย 90 ปี กองทุนรัชดาภิเษก สมโภช ใน พ.ศ.2557 สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มอบทุนวิวัฒน์ไทยศึกษา ENITS SCHOLARSHIPS ใน พ.ศ.2557 วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร มอบทุนการศึกษากองทุนสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส พ.ศ.2555

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรางคณา ศรีกำเนิด ผู้คอยช่วยแนะนำข้อมูลการทำวิจัย อาจารย์สุนทร โขติติลล ผู้เป็นกัลยาณมิตรช่วยเหลืองานวิจัยเสมอมา อาจารย์นรุตม์ นางสาวกุล นางสาวจตุพร และเพื่อนพี่น้อง ในภาควิชาทุกคนที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนงานวิจัยสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณพ่อประสาร รุนรา แม่แห่มง มิ่งเมือง ที่มอบความรักให้ตลอดมา ขอขอบคุณ นางสาวรุ่งอรุณ รุนรา น้องผู้คอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระและดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	ต
สารบัญตาราง.....	ผ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 สมมุติฐานของการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
บทที่ 2	12
ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ในสังคมไทย.....	12
2.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์.....	13
2.1.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู.....	13
2.1.1.1 เทวดานพเคราะห์ในตำราโหราศาสตร์.....	14
2.1.1.1.1 ภาคคำนวณ.....	15

2.1.1.1.2 ภาคที่บอกสุริยุปราคาและจันทรุปราคา	16
2.1.1.1.3 ภาคพยากรณ์.....	17
2.1.1.1.4 ภาคพิธีกรรม.....	18
2.1.1.2 พระอิศวรกับเทวดานพเคราะห์	20
2.1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างวันเกิดกับเทวดานพเคราะห์	21
2.1.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างทิศกับเทวดานพเคราะห์.....	22
2.1.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชื่อกับเทวดานพเคราะห์	24
2.1.2 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพุทธ.....	25
2.1.2.1 นพเคราะห์กับวรรณกรรม	26
2.1.2.1.1 นพเคราะห์ในวรรณกรรมโลกศาสตร์.....	26
2.1.2.1.1.1 ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์อรุณวดีสูตร.....	26
2.1.2.1.1.2 ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์โลกสันฐานโชตรตนคัมภีร์.....	27
2.1.2.1.1.3 ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์ไตรภูมิภิกษา.....	28
2.1.2.1.1.4 เทวดานพเคราะห์กับบทสวดมนต์ 12 ตำนาน	29
2.1.2.2 นพเคราะห์กับประติมากรรม	31
2.1.2.2.1 เทวดานพเคราะห์กับพระพุทธรูปประจำวันเกิด	31
2.1.2.3 นพเคราะห์กับสถาปัตยกรรม.....	35
2.1.2.3.1 เทวดานพเคราะห์กับพระประธานและพระอรหันต์ 8 ทิศ	35
2.1.2.3.2 เทวดานพเคราะห์กับลูกนิมิตภายในบริเวณพระอุโบสถ.....	36
2.2 ความเป็นมาของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทย	38
2.2.1 พิธีในสมัยอยุธยา	38
2.2.2 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์ในสมัยรัตนโกสินทร์.....	39
2.2.2.1 พิธีจักรพรรดิราชาธิราชในสมัยรัชกาลที่ 1	39

2.2.2.1.1	การจัดเครื่องพิธีจักรพรรดิราชาธิราช	39
2.2.2.1.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีจักรพรรดิราชาธิราช	40
2.2.2.1.3	บทสวดในพิธีจักรพรรดิราชาธิราช	40
2.2.2.2	พระราชพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่สำหรับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว	41
2.2.2.2.1	การจัดเครื่องพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่	42
2.2.2.2.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่	44
2.2.2.2.3	บทสวดในพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่	45
2.2.2.3	พิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์	46
2.2.2.3.1	การจัดเครื่องพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์	46
2.2.2.3.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีเสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์	49
2.2.2.3.3	บทสวดในพิธีเสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์	50
2.2.2.4	พิธีเสด็จพระเคราะห์และบูชาพระเคราะห์	51
2.2.2.4.1	การจัดเครื่องพิธีเสด็จพระเคราะห์และบูชาพระเคราะห์	51
2.2.2.4.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีเสด็จพระเคราะห์และบูชาพระเคราะห์	52
2.2.2.4.3	บทสวดในพิธีเสด็จพระเคราะห์และบูชาพระเคราะห์	52
2.2.2.5	พิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์	53
2.2.2.5.1	การจัดเครื่องพิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์	54
2.2.2.5.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์	54
2.2.2.5.3	บทสวดในพิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์	56
2.2.2.6	พิธีบูชาเทพเคราะห์	57
2.2.2.6.1	การจัดเครื่องพิธีบูชาเทพเคราะห์	57
2.2.2.6.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาเทพเคราะห์	57

2.2.2.6.3	บทสวดในพิธีบูชาเทพเคราะห์	58
2.2.2.7	พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ	60
2.2.2.7.1	การจัดเครื่องพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ	60
2.2.2.7.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ	61
2.2.2.7.3	บทสวดในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ	62
2.2.2.8	พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตี่ดวด	63
2.2.2.8.1	การจัดเครื่องพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตี่ดวด	63
2.2.2.8.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตี่ดวด	65
2.2.2.8.3	บทสวดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตี่ดวด	65
2.2.2.9	พิธีนวัคคหายุสมธัมม์	65
2.2.2.9.1	การจัดเครื่องพิธีนวัคคหายุสมธัมม์	66
2.2.2.9.2	ลำดับขั้นตอนในพิธีนวัคคหายุสมธัมม์	67
2.2.2.9.3	บทสวดในพิธีนวัคคหายุสมธัมม์	68
2.2.2.10	พระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	68
2.2.2.10.1	การจัดเครื่องพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	69
2.2.2.10.2	ลำดับขั้นตอนพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	70
2.2.2.10.3	บทสวดในพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	70
2.2.2.11	พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	71

2.2.2.11.1	การจัดเครื่องพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	71
2.2.2.11.2	ลำดับขั้นตอนพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	72
2.2.2.11.3	บทสวดในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	73
2.2.2.12	พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี	73
2.2.2.12.1	การจัดเครื่องพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี	73
2.2.2.12.2	ลำดับขั้นตอนพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี	74
2.2.2.12.3	บทสวดในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี	75
บทที่ 3	.....	80
พิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน	.....	80
3.1	ตำราการทำพิธีนพเคราะห์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน	80
3.1.1	พิธีนพเคราะห์ตามแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์	81
3.1.1.1	บทสวดในพิธี	83
3.1.1.2	เพลงที่ใช้ประกอบในพิธี	86
3.1.1.3	อุปกรณ์เครื่องพิธี	86
3.1.1.4	ตำแหน่งการตั้งบัตรพลีเทวดา	87
3.1.1.5	ขั้นตอนในการประกอบพิธี	88
3.1.2	พิธีนพเคราะห์ตามแบบตำราพรหมชาติ	89
3.1.2.1	ก.บทสวดในพิธี	91

3.1.2.2 ก. เพลงที่ใช้ประกอบในพิธี	92
3.1.2.3 ก. อุปกรณ์เครื่องพิธี	92
3.1.2.4 ก. ขั้นตอนในการประกอบพิธี	92
3.1.2.1 ข. บทสวดสำหรับผู้ประกอบพิธีด้วยตนเอง	94
3.1.2.2 ข. อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี	95
3.1.2.3 ข. ขั้นตอนในการประกอบพิธี	95
3.1.3 พิธีนพเคราะห์ตามแบบหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู	96
3.1.3.1. ก. บทสวดสำหรับพระสงฆ์	98
3.1.3.2 ก. บทสวดสำหรับโหร	98
3.1.3.3 ก. อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี	98
3.1.3.4 ก. ตำแหน่งการตั้งบัตรพลีเทวดา	101
3.1.3.5 ก. ขั้นตอนในการประกอบพิธี	101
3.1.3.1 ข. บทสวดสำหรับโหร	103
3.1.3.2 ข. เพลงที่ใช้ประกอบในพิธี	105
3.1.3.3 ข. อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี	106
3.1.3.4 ข. ขั้นตอนในการประกอบพิธี	106
3.1.4 พิธีนพเคราะห์แบบหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์ โศก โรค ภัย	107
3.1.4.1 บทสวดสำหรับพระสงฆ์และโหร	109
3.1.4.2 เพลงที่ใช้ประกอบในพิธี	109
3.1.4.3 อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี	109
3.1.4.4 ขั้นตอนในการประกอบพิธี	110
3.2 พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน	115

3.2.1	ช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรม	115
3.2.2	กลุ่มผู้ทำพิธีกรรม	116
3.2.2.1	กลุ่มพระสงฆ์	116
3.2.2.2	กลุ่มโหร พราหมณ์ บัณฑิต	120
3.2.2.3	กลุ่มคณะเร่	121
3.2.3	ประเภทของพิธีกรรม	122
3.2.3.1	พิธีสวดนพเคราะห์ที่สืบสานมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์	122
3.2.3.1.1	กรณีศึกษาที่ 1 พิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ช่วงสงกรานต์ของ ครอบครัวชัยสุวรรณ วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2556	122
3.2.3.1.2	กรณีศึกษาที่ 2 พิธีสวดนพเคราะห์ในวันครบรอบเกิดพระธรรม ปัญญาบดี (ถาวร ตีสานุกโร เจริญพานิช)วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2556	132
3.2.3.2	พิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่	139
ก)	พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดเสริมเข้าไปในพิธีกรรมอื่น	140
3.2.3.2.1	กรณีศึกษาที่ 3 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานพุทธาภิเษก วัดป่า ธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี วันที่ 19 กรกฎาคม 2556	140
3.2.3.2.2	กรณีศึกษาที่ 4 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานลอยกระทงวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม 2 ครั้ง วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 และ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556	152
ข)	พิธีสวดนพเคราะห์ที่สร้างเพื่อใช้ในโอกาสใหม่	168
3.2.3.2.3	กรณีศึกษาที่ 5 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน ฯ กรุงเทพฯ ฯ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2555	168

3.2.3.2.4	กรณีศึกษาที่ 6 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันวัน มรณภาพ ณ วัดอินทรวินัย เขตบางขุนพรหม จังหวัดกรุงเทพฯ วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2556.....	181
3.2.3.2.5	กรณีศึกษาที่ 7 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปีวัดคลองเตย ใน กรุงเทพฯ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556.....	191
3.2.3.2.6	กรณีศึกษาที่ 8 พิธีนวัคคหายุสมธัมม์ประจำวันอาทิตย์ วัดราช ประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2556	202
3.2.3.2.7	กรณีศึกษาที่ 9 พิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดลุ่มเจริญศรัทธา จังหวัด กรุงเทพฯ วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2555.....	209
บทที่ 4	.....	222
การใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์	.....	222
4.1	วัตถุประสงค์ 223	223
4.1.1	การใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์: สัญลักษณ์ที่สะท้อนอารมณ์และจิตวิทยาของบุคคล กับความเชื่อทางโหราศาสตร์.....	223
4.1.2	เครื่องสังเวทเวทดา: สัญลักษณ์ที่สะท้อนลักษณะนิสัยของเทวดานพเคราะห์	231
4.1.3	เทวดานพเคราะห์: สัญลักษณ์ที่สะท้อนลักษณะนิสัยของบุคคลตามความเชื่อทาง โหราศาสตร์.....	234
4.1.4	บัตรพาลี: สัญลักษณ์ของจักรวาลกับศูนย์กลางของพิธีกรรม	241
4.1.4.1	บัตรพาลีเทวดานพเคราะห์: สัญลักษณ์ของจักรวาลตามแนวคิดไตรภูมิ	242
4.1.4.2	บัตรพาลีพระภูมิเจ้าที่: สัญลักษณ์ของจักรวาลตามความเชื่อเกี่ยวกับผีของ ไทย.....	245
4.1.5	บายศรี: สัญลักษณ์ของจักรวาลและการกำเนิดชีวิต	248
4.1.6	รูป เทียน: สัญลักษณ์ของการติดต่อกับเทวดา.....	250
4.1.6.1	รูป เทียน.....	250
4.1.6.2	เทียนชัย	252

4.1.7	สายสัญญาณ: สัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อสายพลังจากการสวดบูชาเทวดานพเคราะห์	253
4.1.8	ยันต์: สัญลักษณ์ของมณฑลพิธีกับความเชื่อ.....	254
4.1.9	ชั้นครู: สัญลักษณ์ของการขอรับอำนาจเทวดานพเคราะห์.....	258
4.1.10	ต้นกล้วยต้นอ้อย: สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์.....	259
4.1.11	มะพร้าวอ่อน: สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์.....	261
4.2	พฤติกรรมสัญลักษณ์.....	265
4.2.1	พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธี.....	266
4.2.1.1	เจ้าพิธี: ผู้สื่อสารกับเทวดานพเคราะห์.....	266
4.2.1.2	พระสงฆ์: สัญลักษณ์ตัวแทนเทวดานพเคราะห์.....	269
4.2.2	พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธี.....	273
4.2.2.1	การแต่งชุดสีขาว: สัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านและความบริสุทธิ์.....	273
4.2.2.2	การปักธูปบนเครื่องสังเวद्य: สัญลักษณ์ของการส่งเครื่องสังเวद्यให้เทวดานพเคราะห์.....	274
4.2.2.3	การจุดเทียนและการดับเทียน: สัญลักษณ์ของการเริ่มต้นและการสิ้นสุด....	276
4.2.2.3.1	การจุดเทียนชัยและดับเทียนชัยของประธานในพิธี.....	276
4.2.2.3.2	การจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี.....	278
4.2.2.4	การยกชั้นครู: สัญลักษณ์ของการบูชาเทวดานพเคราะห์.....	280
4.2.2.5	การหมอบกราบ: สัญลักษณ์ของการเคารพและการฝากทุกข์ไว้กับแผ่นดิน.....	281
4.2.2.6	การรับน้ำพุทธมนต์: สัญลักษณ์ของการล้างสิ่งอัปมงคล.....	282
4.2.2.7	การเก็บสายสัญญาณและผ้ายันต์: สัญลักษณ์แห่งการช่วงชิงเพื่อนำกลับไป แบ่งปันภายในกลุ่มของตนเอง.....	283
4.3	พื้นที่สัญลักษณ์.....	287
4.3.1	พื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลในพระอุโบสถ.....	288
4.3.2	พื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลที่จำลองขึ้นใหม่.....	290

บทที่ 5	293
บทบาทหน้าที่และปัจจัยในการดำรงอยู่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน	293
5.1 บทบาททางจิตใจ	294
5.1.1 บทบาทของการบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว	295
5.1.2 บทบาทของการเสริมความมั่นคงทางจิตใจ	296
5.1.3 บทบาทของการผ่อนคลายความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและการเมือง	297
5.2 บทบาททางสังคม	302
5.2.1 บทบาทพิธีกรรมระดมมวลชน	302
5.2.2 บทบาทพิธีกรรมเพื่อการระดมทุน	305
5.2.3 บทบาทพิธีกรรมเพื่อการชักจูงคนเข้าวัด	306
5.3 ปัจจัยที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยม	308
5.3.1 การปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม	308
5.3.1.1 การปรับเปลี่ยนต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธี	310
5.3.1.2 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันหยุดสำคัญและวันหยุดนักขัตฤกษ์	311
5.3.2 การประดิษฐ์รูปแบบของพิธีให้อลังการ	312
5.3.2.1 การปรากฏรูปแบบใหม่ของผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมพิธีกรรม	313
5.3.2.2 การประดิษฐ์รูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์แบบมวลชน	314
บทที่ 6	316
สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	316
6.1 สรุปผลการวิจัย	316
6.2 อภิปรายผลการวิจัย	328
6.2.1 พลวัตของผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน	328
6.2.2 พลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน	330

6.2.2.1 การเปรียบเทียบพลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์กับพิธีกรรมอื่น	330
6.2.2.2 พลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ที่บูรณาการกับพิธีกรรมท้องถิ่นใน สังคมไทยปัจจุบัน.....	332
6.2.3 พลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์กับความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบัน	332
6.3 ข้อเสนอแนะ	335
รายการอ้างอิง	336
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	342

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แม่ซื้อประจำวันอาทิตย์	25
ภาพที่ 2 แม่ซื้อประจำวันอังคาร.....	25
ภาพที่ 3 แผนภาพจำลองการตั้งพระราชพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่.....	43
ภาพที่ 4 แผนภาพจำลองการตั้งพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์	47
ภาพที่ 5 แผนภาพจำลองพิธีบูชาเทวดาพระเคราะห์ประจำวันอาทิตย์	48
ภาพที่ 6 แผนภาพจำลองพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ.....	61
ภาพที่ 7 แผนภาพจำลองการตั้งพุทธรูปในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตี่ดวด.....	64
ภาพที่ 8 แผนภาพจำลองการตั้งบัตรพลีรองพระบาทในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตี่ดวด.....	64
ภาพที่ 9 แผนภาพพัฒนาการพิธีกรรมเกี่ยวกับนพเคราะห์ในอดีต	76
ภาพที่ 10 พระครูอาคมสุนทรเจ้าพิธีจากวัดพระเชตุพนฯ.....	117
ภาพที่ 11 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ กำลังสวดนพเคราะห์.....	118
ภาพที่ 12 พระครูภาวนาโสภณเจ้าพิธีจากวัดป่าธรรมโสภณ.....	119
ภาพที่ 13 คณะสงฆ์สวดมนต์ในงานที่พระครูภาวนาโสภณจัดพิธี	120
ภาพที่ 14 อาจารย์บุญเลิศกำลังประกอบพิธีนพเคราะห์.....	121
ภาพที่ 15 เจ้าพิธีในพิธีแบบคณะเร่	122
ภาพที่ 16 ครอบครัวยี่สุวรรณจตุรบุชาเทวดานพเคราะห์	124
ภาพที่ 17 พระครูอาคมสุนทรประกอบพิธีให้ครอบครัวยี่สุวรรณ.....	124
ภาพที่ 18 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ ทำพิธีให้ครอบครัวยี่สุวรรณ	125
ภาพที่ 19 โต๊ะเครื่องพิธีสวดนพเคราะห์	125
ภาพที่ 20 เทวรูปเทวดานพเคราะห์วางตามตำแหน่ง “มหาทักษา”.....	126
ภาพที่ 21 เครื่องสังเวद्यเทวดา	127
ภาพที่ 22 ชั้นโถ้น้ำมันตีในพิธีสวดนพเคราะห์	128

ภาพที่ 23 รูปและเทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดานพเคราะห์สำหรับใช้จุดบูชา	128
ภาพที่ 24 โต๊ะเครื่องพิธี	129
ภาพที่ 25 ประธานจุดเทียนประจำสี่กายเทวดานพเคราะห์	130
ภาพที่ 26 พระครูอาคมสุนทรกำลังกล่าวอัญเชิญเทวดานพเคราะห์	130
ภาพที่ 27 สายสัญญาณที่โยงจากพระสงฆ์และจากแท่นพิธีมาสู่เจ้าภาพ	131
ภาพที่ 28 คณะเจ้าภาพกำลังกรวดน้ำ	132
ภาพที่ 29 พระธรรมปัญญาบดีเจ้าภาพพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม	133
ภาพที่ 30 พระครูอาคมสุนทรกำลังประกอบพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม	134
ภาพที่ 31 คณะสงฆ์สวดในพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม	135
ภาพที่ 32 ภาพจำลองแผนผังพิธีแบบดั้งเดิมของพระครูอาคมสุนทร	135
ภาพที่ 33 ชั้นโอและเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ใช้ในพิธี	136
ภาพที่ 34 ชั้นโอซึ่งมีเทียนจุดบูชาเทวดานพเคราะห์เริ่มจากพระอาทิตย์	136
ภาพที่ 35 พระธรรมปัญญาบดีจุดธูปบูชาเทวดานพเคราะห์	138
ภาพที่ 36 ผู้ร่วมพิธีจับสายสัญญาณที่โยงมาจากพิธีต่อกัน	139
ภาพที่ 37 พิธีวัดป่าธรรมโสภณ	142
ภาพที่ 38 พระครูภาวนาโสภณประกอบพิธีสวดนพเคราะห์แบบเสริมเข้าไปในพิธีอื่น	142
ภาพที่ 39 คณะสงฆ์สวดนพเคราะห์ในงานวัดป่าธรรมโสภณ	143
ภาพที่ 40 แท่นเครื่องพิธีจัดเป็นวงกลมรอบเจดีย์ซึ่งจำลองเป็นเขาพระสุเมรุ	143
ภาพที่ 41 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีที่จัดโดยพระครูภาวนาโสภณ	144
ภาพที่ 42 โถงน้ำมันต้นโตะเครื่องพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ	146
ภาพที่ 43 มณฑลพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ	146
ภาพที่ 44 ชั้นครูวัดป่าธรรมโสภณ	147
ภาพที่ 45 พระเกจิอาจารย์นั่งปรกในพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ	148
ภาพที่ 46 คณะสงฆ์กำลังสวดนพเคราะห์ในพิธีวัดป่าธรรมโสภณ	148

ภาพที่ 47 ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีประธานฝ่ายฆราวาสกล่าวเปิดงาน ณ วัดป่าธรรมโสภณ.....	149
ภาพที่ 48 หมอหยองผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ.....	149
ภาพที่ 49 แยกผู้มีเกียรติจุดธูปปักสังเวทदानพเคราะห์.....	150
ภาพที่ 50 วงปี่พาทย์ประโคมในพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ.....	151
ภาพที่ 51 ยันต์และสายสิญจน์ในพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ.....	151
ภาพที่ 52 ป้ายประชาสัมพันธ์สวดนพเคราะห์วัดไร่ขิง พ.ศ. 2555.....	154
ภาพที่ 53 พราหมณ์กำลังประกอบพิธีสวดนพเคราะห์วัดไร่ขิง.....	154
ภาพที่ 54 คณะสงฆ์สวดนพเคราะห์วัดไร่ขิง.....	155
ภาพที่ 55 เครื่องสังเวทदानพเคราะห์วัดไร่ขิง พ.ศ. 2555.....	156
ภาพที่ 56 เครื่องสังเวทदानพเคราะห์ถ่ายจากหน้าแท่นพิธี พ.ศ. 2555.....	157
ภาพที่ 57 แท่นพิธีมีอาสนะพระสงฆ์นั่งปรกตั้งล้อมรอบ.....	158
ภาพที่ 58 พราหมณ์กำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์มีการถ่ายทอดผ่านจอภาพ.....	159
ภาพที่ 59 พระครูภาวนาโสภณกำลังประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556.....	160
ภาพที่ 60 คณะสงฆ์กำลังสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556.....	161
ภาพที่ 61 แท่นพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ.2556.....	162
ภาพที่ 62 เครื่องสังเวทदानพเคราะห์วัดไร่ขิงตามแบบพระครูภาวนาโสภณ.....	163
ภาพที่ 63 ชั้นน้ำมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556.....	163
ภาพที่ 64 มณฑลพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556.....	164
ภาพที่ 65 กระจกใช้แทนชั้นครุฑบูชาเทวดานพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง.....	165
ภาพที่ 66 พระเกจิอาจารย์นั่งปรกในพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556.....	165
ภาพที่ 67 เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์.....	166
ภาพที่ 68 ตัวแทนเจ้าภาพที่เกิดวันจันทร์จุดเทียนบูชาเทวดาพระจันทร์.....	167
ภาพที่ 69 สายสิญจน์ในมณฑลพิธีวัดไร่ขิง.....	167
ภาพที่ 70 งานพิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ.....	168

ภาพที่ 71 พระครูอาคมสุนทรกำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์	171
ภาพที่ 72 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน ฯ กำลังสวดนพเคราะห์	171
ภาพที่ 73 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีพระครูอาคมสุนทร	172
ภาพที่ 74 แทนเครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์	173
ภาพที่ 75 เครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ถ่ายจากด้านข้าง	175
ภาพที่ 76 ชั้นโถ้น้ำมนต์ในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ	175
ภาพที่ 77 มณฑลพิธีสวดนพเคราะห์จัดภายในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ	177
ภาพที่ 78 ประธานฝ่ายฆราวาสจุดเทียนชัยในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ	177
ภาพที่ 79 ผู้เข้าร่วมพิธีจุดธูปปักเครื่องสังเวทเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์	178
ภาพที่ 80 พระครูอาคมสุนทรกำลังสวดอัญเชิญเทวดานพเคราะห์	178
ภาพที่ 81 พระสงฆ์กำลังสวดนพเคราะห์	179
ภาพที่ 82 แขกผู้มีเกียรติถวายจตุปัจจัยและเครื่องไทยธรรม	179
ภาพที่ 83 พระสงฆ์ทั้งวัดพระเชตุพนฯ เจริญพุทธมนต์ในช่วงเวลาที่กำลังผ่านสู่อปีใหม่	180
ภาพที่ 84 พระสงฆ์พรมน้ำพุทธมนต์ในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ	180
ภาพที่ 85 ป้ายประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันมรณภาพ	181
ภาพที่ 86 พระครูภาวนาโสภณถ่ายภาพกับลูกศิษย์ก่อนทำพิธีสวดนพเคราะห์	183
ภาพที่ 87 คณะสงฆ์สวดนพเคราะห์วัดอินทรวิหาร	183
ภาพที่ 88 แทนพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์	184
ภาพที่ 89 เครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์	185
ภาพที่ 90 ชั้นโถ้ใส่น้ำมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์วัดอินทรวิหาร	186
ภาพที่ 91 แทนพิธีตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าหลวงพ่โตวัดอินทรวิหาร	187
ภาพที่ 92 โคมไฟแทนชั้นครูสำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ตามวันเกิด	188
ภาพที่ 93 เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหารเป็นประธานจุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์	189
ภาพที่ 94 ประชาชนกำลังรับพรในพิธีสวดนพเคราะห์วัดอินทรวิหาร	190

ภาพที่ 95	ป้ายประชาสัมพันธ์งานประจำปีวัดคลองเตยใน	191
ภาพที่ 96	อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยใน	193
ภาพที่ 97	คณะสงฆ์รอสวดนพเคราะห์ ณ วัดคลองเตยใน	193
ภาพที่ 98	ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีที่จัดโดยคณะพราหมณ์ ณ วัดคลองเตยใน	194
ภาพที่ 99	โต๊ะบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์วัดคลองเตยใน	195
ภาพที่ 100	ยอดบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์	196
ภาพที่ 101	บัตร์พลีเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่ง “มหาทักษา”	198
ภาพที่ 102	ประธานฝ่ายสงฆ์จุดเทียนในพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยใน	199
ภาพที่ 103	คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ กำลังสวดนพเคราะห์	199
ภาพที่ 104	คณะสงฆ์วัดสุทัศน์ฯ กำลังสวดนพเคราะห์	200
ภาพที่ 105	ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยในยกขันบูชาเทวดาประจำวันเกิดของตน	200
ภาพที่ 106	วงปี่พาทย์ประโคมในพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยใน	201
ภาพที่ 107	พระสงฆ์พรมน้ำพุทธมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยใน	202
ภาพที่ 108	พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ฯ สวดนวัคคหายุสมธัมม์	205
ภาพที่ 109	ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีวัดราชประดิษฐ์	205
ภาพที่ 110	ชั้นน้ำมนต์และเทียนที่ใช้ในพิธีนวัคคหายุสมธัมม์วัดราชประดิษฐ์ฯ	206
ภาพที่ 111	“พระมหานาค” เจ้าพิธีสวดนพเคราะห์เร่ ณ วัดลุ่มเจริญศรัทธา	211
ภาพที่ 112	ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีนพเคราะห์เร่	211
ภาพที่ 113	แท่นพระพุทธรูปประจำวันเกิด	212
ภาพที่ 114	ชั้นครูพิธีสวดนพเคราะห์เร่ ณ วัดลุ่มเจริญศรัทธา	212
ภาพที่ 115	พระสงฆ์ 4 รูปประกอบพิธีสวดนพเคราะห์เร่ ณ วัดลุ่มเจริญศรัทธา	213
ภาพที่ 116	โคมขกของคณะสวดนพเคราะห์เร่เชิญชวนเข้าบูชาเทียนชัย	214
ภาพที่ 117	ลูกศิษย์คณะสวดนพเคราะห์เร่เดินเก็บเงินเพื่อเป็นค่าบูชาพระเกตุ	214
ภาพที่ 118	ผู้เข้าร่วมพิธีหมอบฝากทุกข้อไว้กับแม่พระธรณี	215

ภาพที่ 119	บัตรพื้ที่ไ้ดอกไม้และธงสีแทนเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์.....	225
ภาพที่ 120	ธงสีและเทียนสีประจำกายเทวดานพเคราะห์.....	229
ภาพที่ 121	เครื่องสังเวยประเภทมัจฉะมังสะ	232
ภาพที่ 122	เครื่องสังเวยประเภทผลไม้.....	233
ภาพที่ 123	เครื่องสังเวยประเภทกระยาบวช.....	233
ภาพที่ 124	เทวรูปเทวดานพเคราะห์ทรงพาหนะประจำองค์	235
ภาพที่ 125	บัตรพื้สามชั้นตั้งล้อมบัตรพื้เก้าชั้น.....	244
ภาพที่ 126	บัตรพื้สามชั้นประดับดอกไม้สี.....	244
ภาพที่ 127	บัตรพื้พระภูมิเจ้าที่ (กบาลสี่มุม).....	247
ภาพที่ 128	บัตรพื้เจ้ากรุงพาลี (กบาลสามมุม).....	247
ภาพที่ 129	คู่บายศรีมีไ้ตั้งอยู่บนยอด	249
ภาพที่ 130	เทียนและรูปตามสี ใช้บูชาเทวดานพเคราะห์	251
ภาพที่ 131	เทียนชัย	252
ภาพที่ 132	ผู้ร่วมพิธีพันสายสิญจน์ไว้รอบศรีระะ.....	254
ภาพที่ 133	ยันต์พระสิวลีและยันต์สมเด็จจุฑาจารย์โต	255
ภาพที่ 134	ยันต์หลวงพ่อพุทธมิ่งมงคลสรรเพ็ชญ์.....	256
ภาพที่ 135	ยันต์นางกวั๊ก ยันต์ท้าวเวสสุวรรณและยันต์พระสังกัจจายน์.....	257
ภาพที่ 136	ชั้นครุฑีธิสวดนพเคราะห์ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี	258
ภาพที่ 137	ชั้นครุฑีธิสวดนพเคราะห์ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม	259
ภาพที่ 138	ต้นกล้วยและต้นอ้อย	260
ภาพที่ 139	มะพร้าวอ่อน	261
ภาพที่ 140	โหรบุญเลิศ แฉ่งศิริ กำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์	267
ภาพที่ 141	พระครูอาคมสุนทรกำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์.....	268
ภาพที่ 142	พระครูภาวนาโสภณกำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์.....	269

ภาพที่ 143 พระสงฆ์ 9 รูปนั่งสวดเป็นแถวหน้ากระดาน.....	270
ภาพที่ 144 พระสงฆ์นั่งในตำแหน่งเทวดาพระเกตุ	271
ภาพที่ 145 พระสงฆ์นั่งประจำทิศอีสาน	272
ภาพที่ 146 ผู้เข้าร่วมพิธีสวมชุดสีขาว.....	274
ภาพที่ 147 ผู้เข้าร่วมพิธีปักธูปที่เครื่องสังเวศ	275
ภาพที่ 148 ประธานในพิธีจุดเทียน	277
ภาพที่ 149 พระสงฆ์เถระใช้ใบพลูดับเทียนชัย.....	277
ภาพที่ 150 ผู้เข้าร่วมพิธีจุดเทียนประจำวันเกิด	279
ภาพที่ 151 ผู้เข้าร่วมพิธียกขันครูขึ้นจรดที่ศิระษะ	280
ภาพที่ 152 ผู้เข้าร่วมพิธีหมอบกราบ	282
ภาพที่ 153 ผู้เข้าร่วมพิธีรับน้ำพุทธมนต์.....	283
ภาพที่ 154 ผู้เข้าร่วมพิธีเก็บสายสิญจน์.....	284
ภาพที่ 155 ยันต์ราหู.....	285
ภาพที่ 156 พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ.....	289
ภาพที่ 157 พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดบริเวณลานหน้าหลวงพ่อดำวัดอินทรวีหาร กรุงเทพฯ	291

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์.....	82
ตารางที่ 2 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามตำราพรหมชาติ แบบที่1	90
ตารางที่ 3 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามตำราพรหมชาติ แบบที่ 2	93
ตารางที่ 4 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชาครู แบบที่ 1	97
ตารางที่ 5 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชาครู แบบที่ 2	102
ตารางที่ 6 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุกาพพุทธรณ์ต์กำจัด ทุกข์โศก โรค ภัย.....	108
ตารางที่ 7 เปรียบเทียบตำราเกี่ยวกับการทำพิธีนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน.....	113
ตารางที่ 8 พิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ช่วงสงกรานต์	123
ตารางที่ 9 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในวันครบรอบเกิด	133
ตารางที่ 10 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในงานพุทธาภิเษก	141
ตารางที่ 11 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในงานงานลอยกระทง	153
ตารางที่ 12 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี.....	170
ตารางที่ 13 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันวันมรณภาพ	182
ตารางที่ 14 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปี	192
ตารางที่ 15 พิธีนวัคคหายุสมธัมม์.....	204
ตารางที่ 16 พิธีสวดนพเคราะห์เร็ว.....	210
ตารางที่ 17 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน	217
ตารางที่ 18 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ที่ปรากฏในพิธีแบบดั้งเดิมกับพิธีที่ปรากฏในพิธีปัจจุบัน ...	262
ตารางที่ 19 เปรียบเทียบพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีแบบดั้งเดิม	286
ตารางที่ 20 เปรียบเทียบพื้นที่สัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีแบบดั้งเดิมกับพิธีที่ปรากฏในพิธีปัจจุบัน ..	291

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พิธี “สวดนพเคราะห์” ในปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการสังเวช การบูชา และการขอพร ต่อเทวดานพเคราะห์ ส่วนมากมักจัดขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านอายุเพื่อเป็นการรับส่งเทวดานพเคราะห์ หรือช่วงเปลี่ยนผ่านปีเพื่อการสะเดาะเคราะห์ นอกจากนี้ พิธีสวดนพเคราะห์ยังสามารถจัดเสริมเข้าใน พิธีกรรมอื่นๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล ซึ่งแนวคิดการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยมีที่มาจากความ เชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์ซึ่งปรากฏในตำราโหราศาสตร์

ตำราโหราศาสตร์ปรากฏในสังคมไทยมาช้านาน นับได้ว่าตำราโหราศาสตร์เป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ซึ่งต้องอาศัยหลักการกฎเกณฑ์และวิชาการดั้งเดิมของโบราณจารย์ (ห้องโหราศรึมหาโพธิ์, 2545: สุนทรธรมภกถา) เพื่อใช้ทำนายชี้้นำการดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางที่ ถูกต้อง นอกจากนี้ยังใช้ช่วยเตือนเพื่อให้ระวังเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ โหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่สำคัญมากอย่างหนึ่งสำหรับวิถีชีวิตคนไทย

ผู้ที่ศึกษาดำราโหราศาสตร์ในสังคมไทยส่วนใหญ่ ได้แก่ โหรพรหมณ์ พระสงฆ์และหมอดู ซึ่ง ต้องใช้เวลาเป็นอันมากในการศึกษาจึงจะเกิดความเชี่ยวชาญ (หลงวิศาลตรุณกร, 2540a: คำนิยม) อธิบายว่าผู้จะทำกรทำนายจะต้องศึกษาการคำนวณทางโหราศาสตร์ วิธีการหาสัมมุสดาวเคราะห์ การทำดวงพิชัยสงคราม การคำนวณจันทรคราส สุริยคราส หลักเกณฑ์การให้ฤกษ์ ดำนานนพเคราะห์ นานาพยากรณ์ จักรทีปนี ดาวมาตรฐาน อินทภาสบาทจันทร แม้แต่การทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา การศึกษาทั้งหมดนั้นมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือเจ้าชะตาที่กำลังจะได้รับเคราะห์กรรม

หลักการทำนายส่วนใหญ่ในวิชาโหราศาสตร์จะใช้สัญลักษณ์เทวดานพเคราะห์แทนที่ลักษณะ และคุณสมบัติของดวงดาวนพเคราะห์ ซึ่งในตำราโหราศาสตร์ของไทยได้มีการจดบันทึกเป็นแผนผัง ของดาวนพเคราะห์ขึ้น และอธิบายความสัมพันธ์ของการโคจรของดาวนพเคราะห์ว่าส่งผลถึงวิถีชีวิต หรือความเป็นไปของบุคคลและสังคม หลักฐานการจดบันทึกดังกล่าวยังใช้เป็นเกณฑ์สำหรับ พยากรณ์หรือทำนายทายทัก (นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว, 2543: 2)

การโคจรหมุนเวียนของดวงดาวทั้ง 9 ดวงที่เรียกว่า “นพเคราะห์” ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระราหู พระพฤหัสบดี พระเสาร์ พระศุกร์ และพระเกตุ นั้น ปราชญ์ ทางโหราศาสตร์เรียกว่า “ทักษา” โหราจารย์มักเรียกแตกต่างกันไปบ้าง เช่นเรียกว่า ดาวบ้าง เรียกว่า พระบ้าง เรียกว่า เทพเจ้าบ้าง ซึ่งก็คือสิ่งเดียวกัน (พระครูกัลญาณสิทธีวัฒน์, 2552: 8) คือหมายถึง ดาวนพเคราะห์ซึ่งจัดว่าเป็นดาวประจำวันเกิดในทางโหราศาสตร์ และหากว่าตามหลักโหราศาสตร์

แล้วเมื่อดาวหรือเทวดานพเคราะห์โคจรมาสัมพันธ์กับวันเกิด รัศมีของเทวดานพเคราะห์ แสงรังสีของเทวดานพเคราะห์ที่เข้ามาแทรกจะส่งอิทธิพลต่อเจ้าของวันเกิด หรือที่เรียกว่า “เทวดานพเคราะห์ เสวยอายุหรือแทรกอายุ” ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าของวันเกิดที่จะต้องจัดพิธีบวงสรวง อ้อนวอน และขอพรต่อเทวดานพเคราะห์ ซึ่งตามหลักโหราศาสตร์ เวลาของ “การเสวยอายุ” ของเทวดานพเคราะห์แต่ละดวงจะขึ้นอยู่กับกำลังของเทวดานพเคราะห์ที่เข้าเสวยอายุ (พระครูญาณสิทธิวัฒน์, 2552: 14)

การจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์โดยส่วนมากแล้วจึงมีเหตุผลจากความเชื่อว่า เทวดานพเคราะห์มีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาเกิดซึ่งจัดได้ว่าเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของชีวิต ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลให้เมื่อถึงช่วงเวลารอยต่อของศักราช ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์รู้สึกสับสนไม่แน่ใจในการดำรงชีวิตในช่วงฤดูกาลใหม่ที่จะมาถึง จึงได้มีการจัดพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาขอพรต่อเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการดำรงชีวิตในฤดูกาลใหม่ต่อไป รูปแบบของพิธีกรรมเช่นนี้ อาโนลต์ ฟาน เจนเนพ (Van Genep, 1960: 21) เรียกว่า “พิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน”

จากการรวบรวมเอกสารโบราณในเบื้องต้นพบว่า พิธีสวดนพเคราะห์ของไทยในอดีตไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่พบว่ามีรูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่คนไทยสืบทอดกันมาช้านาน เช่น ในโอกาสทำบุญอายุในบางปีที่เป็นปีครบรอบ หรือในคราวที่มีเคราะห์และในเวลาารู้สึกไม่สบายใจ เป็นต้น ส่วนมากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์เหล่านี้มักมีอิทธิพลความเชื่อมาจากลัทธิพราหมณ์แต่บางครั้งมีการประยุกต์พิธีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเข้าด้วย โดยนิมนต์ให้พระสงฆ์สวดพระปริตรประกอบในพิธี

ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนพบหลักฐานว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2553: 643) อธิบายเกี่ยวกับการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์รวมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีทำบุญอายุในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสืบต่อแบบแผนการจัดพระราชพิธีทำบุญอายุต่อจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีหลักฐานคือ ในปีจุลศักราช 1240 มีการจัดพิธี “ฉลองพระชนมพรรษา” และมีการแทรกพิธีสะเดาะเคราะห์บูชาเทวดานพเคราะห์ด้วย แต่เนื่องจากไม่ได้มีการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์เป็นเวลานาน อีกทั้งในขณะนั้นการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ก็มีหลากหลายรูปแบบ จึงรับสั่งให้ปรับปรุงเสียใหม่ให้เป็นแบบมาตรฐาน ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชอาธิบายไว้ว่า “ระเบียบพิธีและรูปแบบของพิธีสวดนพเคราะห์ในครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระบารามปรปักษ์ ได้ปรับเปลี่ยนขึ้นตอนบางอย่างโดยเฉพาะการหาบทสวดให้เท่ากับกำลังวันของเทวดา

นพเคราะห์แต่ละองค์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวเป็นคำแนะนำของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์¹ วัดราชประดิษฐ์” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 151)

จากหลักฐานเบื้องต้น สันนิษฐานได้ว่าแนวคิดการจัดพิธีสะเดาะเคราะห์และพิธีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านอายุที่จัดภายในราชสำนักน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน เพราะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน แต่อย่างไรก็ตามพิธีสะเดาะเคราะห์ในอดีตเหล่านั้นก็ไม่ได้เรียกว่า “พิธีสวดนพเคราะห์” อย่างปัจจุบัน แต่กลับมีชื่อเรียกพิธีที่แตกต่างกันไป เช่น พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ พิธีรับส่งเทวดานพเคราะห์ พิธีอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งจัดอยู่สังคมของคนชั้นสูงของไทย

จากการรวบรวมข้อมูลปรากฏการณ์การสวดนพเคราะห์ที่มีการแพร่หลายในช่วงก่อน พ.ศ. 2540 พบว่ามีการจัดพิธีอยู่ในวงจำกัดเฉพาะผู้มีฐานะทางสังคมเพราะมีค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนี้ยังหาผู้รู้พิธีกรรม ผู้สวด และผู้แต่งเครื่องพิธีได้ยาก ดังนั้นการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จึงมักจัดในวาระพิเศษที่เกี่ยวข้องกับอายุเป็นการส่วนตัว จึงมีผู้นิยมจัดไม่มากนัก

นับตั้งแต่ พ.ศ.2540 หลังจากเกิดวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศไทย พบว่าคนไทยได้นำพิธีกรรมต่างๆ ในอดีตมาใช้แก้ปัญหา โดยการผลิตความหมายขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะพิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทวดา เพราะมีความเชื่อในเทวดาว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์หรือศักยภาพในตัวเอง(อานันท์ กาญจนพันธ์, 2555: 49) ดังนั้นจึงมีการนำพิธีกรรมมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาด้านจิตใจของคนในสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นกระแสให้มีการสร้าง “พิธีสวดนพเคราะห์” ในรูปแบบใหม่ขึ้นในลักษณะ “ประเพณีประดิษฐ์” (invented tradition)

คำว่า “ประเพณีประดิษฐ์” (invented tradition) ตามแนวคิดของ ฮอบสบอรัม (Hobsbawn) ได้อธิบายไว้ครอบคลุม 2 ประการ ประการแรก หมายถึงประเพณีที่ประดิษฐ์ขึ้นแล้วมีการสืบทอดมาในสังคม ส่วนประการที่สอง หมายถึงประเพณีประดิษฐ์ที่เป็นวิถีปฏิบัติภายใต้กฎเกณฑ์คุณค่า และบรรทัดฐานบางประการที่เป็นที่ยอมรับในหมู่คณะและมีพิธีการหรือสัญลักษณ์เกี่ยวข้อง และมักพยายามเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์สืบเนื่องกับอดีตหรือประวัติศาสตร์ (ศิราพร ณ ถลาง, 2557: 17) สรุปความจาก Hobsbawn (1983: 1-2)

จากแนวคิดดังกล่าวจึงอาจนิยามความหมายของคำว่า “ประเพณีประดิษฐ์” ได้ว่า หมายถึงการสร้างประเพณีต่างๆ ขึ้นมาใหม่ และทั้งนี้รวมไปถึง “วิธีคิด” ในการประดิษฐ์ประเพณีขึ้นมาใหม่ซึ่งวางอยู่บนรากฐานทางความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมในอดีต หรือบางครั้งอาจจะเป็นการอ้างอิง

¹ ผู้วิจัยเรียกชื่อสมณศักดิ์ตามที่ปรากฏในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน

องค์ประกอบที่มีข้อมูลมาจากอดีต เช่น ตำนาน ประเพณี พิธีกรรม หรือ ความเชื่อ เพื่อสร้างให้เกิดความเชื่อมโยงกับวิถีปฏิบัติใหม่ๆ ในปัจจุบัน

การวิจัยเรื่อง “พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” ผู้วิจัยจะนำแนวคิด “ประเพณีประดิษฐ์” นำมาอธิบาย “พิธีสวดนพเคราะห์” ในสังคมไทยปัจจุบันในฐานะ “พิธีกรรมประดิษฐ์” เพื่อแสดงให้เห็นพลวัตของพิธีกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน ดังเห็นได้จากตามวัดต่างๆ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล นิยมจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในโอกาสต่างๆ มากขึ้นและบ่อยขึ้น ทั้งที่เป็นการเฉพาะบุคคลซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อรับส่งเทวดาเมื่อถึงคราวที่เทวดานพเคราะห์เสวยอายุหรือแทรกอายุตามธรรมเนียมดั้งเดิม และที่เป็นพิธีกรรมส่วนรวมที่มีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงพิธีสวดนพเคราะห์ นอกจากพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีความเลืดหรือล้งการซึ่งโดยส่วนใหญ่วัดที่มีชื่อเสียงและกำลังทรัพย์มากเป็นผู้จัดพิธีและประชาสัมพันธ์แล้ว ก็ยังพบว่ามีคณะบุคคลเข้าสถานที่ของวัดต่างๆ จัดพิธีสวดนพเคราะห์โดยมุ่งเน้นการสะเดาะเคราะห์ให้กับผู้ที่เข้าร่วมพิธีในระดับรากหญ้า โดยจัดเป็นคณะสวดนพเคราะห์เร่ไปจัดตามสถานที่ต่าง ๆ และคณะดังกล่าวจะมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ เช่น ใบปลิว ป้ายประกาศ หรือกระจายเสียง เป็นต้น เพื่อให้มวลชนในบริเวณใกล้ ๆ มาเข้าร่วมพิธีกรรม

จากปรากฏการณ์ความนิยมการจัดพิธี “สวดนพเคราะห์” ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมาทศวรรษที่ผ่านมา ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อศึกษาพลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์ ในแง่พัฒนาการที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนกระทั่งนำมาสู่พลวัตพิธีกรรมประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย รวมทั้งวิเคราะห์สัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในพิธีสวดนพเคราะห์ ตลอดจนศึกษาบทบาทหน้าที่ของข้อมูลคติชนเกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์ในฐานะ “พิธีกรรมประดิษฐ์” ที่มีผลต่อปัจเจกชนและมวลชน เพื่อหาเหตุผลว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและมีบทบาททางสังคมในปัจจุบันได้อย่างไร

การวิจัยเรื่อง “พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดพิธีกรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน ตลอดจนสะท้อนให้เห็นพลวัตของพิธีกรรมที่มีการนำเสนอต่อสังคมในรูปแบบใหม่ จนกระทั่งกลายเป็นปรากฏการณ์การแพร่กระจายของพิธีสวดนพเคราะห์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงรวบรวมความเป็นมาของพิธีสวดนพเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างพลวัตของพิธีกรรมในอดีตกับพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะการศึกษาองค์ประกอบของพิธีกรรม (context of ritual) ได้แก่ เครื่องประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธี สัญลักษณ์และความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรม ตลอดจนศึกษาบทบาทหน้าที่ (function) และการดำรงอยู่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมาและการผลิตซ้ำพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทย
2. วิเคราะห์วิธีการประดิษฐ์พิธีสวดนพเคราะห์รูปแบบต่างๆ ในสังคมไทยปัจจุบัน
3. ศึกษาบทบาทของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีประดิษฐ์ที่สืบทอดมาจากองค์ความรู้ในการจัดพระราชพิธีสะเดาะเคราะห์และพิธีเปลี่ยนผ่านของราชสำนัก ในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์มีการประดิษฐ์หลากหลายรูปแบบเนื่องจากมีการนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและวัตถุประสงค์ของคนไทยสมัยใหม่

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพิธีหลวงและที่เป็นพิธีชาวบ้านที่จัดขึ้นระหว่าง พ.ศ.2554-2557 ในพื้นที่เขตภาคกลางและตะวันออก เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดลพบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทสำคัญและดำรงอยู่อย่างเข้มข้น นอกจากนี้เพื่อให้เห็นถึงพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในบริบทสังคมไทย ในเชิงภาพรวม ผู้วิจัยจะเลือกเก็บกรณีศึกษาจากพิธีสวดนพเคราะห์ประเภทต่างๆ ในบางจังหวัดในภาคเหนือภาคใต้ มาประกอบการการวิจัย เพื่อให้เห็นภาพรวมของพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีการแพร่กระจายจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล เอกสารพิธีสวดนพเคราะห์จากตำราโหราศาสตร์ ตำราไสยศาสตร์ พงศาวดารไทย และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต
3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการเข้าร่วมพิธีกรรม
4. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์

1. พิธีสวดนพเคราะห์ หมายถึง พิธีกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งใช้บทสวดอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ (เทวดาพระอาทิตย์ เทวดาพระจันทร์ เทวดาพระอังคาร เทวดาพระพุธ เทวดาพระพฤหัสบดี เทวดาพระศุกร์ เทวดาพระเสาร์ เทวดาพระราหู และเทวดาพระเกตุ) โดยมีจุดประสงค์เพื่อขอพรและปัดเป่าเคราะห์ภัยต่างๆ พิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันมี 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ได้แก่ พิธีกรรมที่สืบสานมาจากพิธีสวดนพเคราะห์ พิธีบูชาพระเคราะห์ พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ และพระราชพิธีนวัคคหายุสมธัมม์ อีกประเภทคือ พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใหม่

2. พิธีกรรมประดิษฐ์ หมายถึง พิธีกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ซึ่งมี “วิธีคิด” ในการประดิษฐ์อันวางอยู่บนรากฐานทางความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมในอดีต องค์ประกอบของพิธีมักมีการอ้างอิงข้อมูลมาจากอดีต เช่น ตำนาน ประเพณี พิธีกรรม หรือ ความเชื่อ โดยสร้างให้เชื่อมโยงกับวิถีปฏิบัติใหม่ๆ ในปัจจุบัน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เป็นแนวทางการศึกษาพลวัตและบทบาทของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจเอกสารที่วิเคราะห์และค้นคว้าเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์พบว่า ส่วนมากเป็นหนังสือตำนานเทพและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ บทความแสดงความคิดเห็น คอลัมน์ หนังสือพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ต ส่วนที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์และพิธีกรรมประดิษฐ์ปรากฏไม่มากนักสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1.งานวิจัยที่เกี่ยวกับตำนานและความเชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์

1. เอมอร เชาว์สวน. “เทพนพเคราะห์” สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.

เอมอร เชาว์สวน (2530) ได้ศึกษาเรื่อง “เทพนพเคราะห์” งานภาคนิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเทวดานพเคราะห์การแพร่กระจายคติความเชื่อและรูปแบบของเทวดานพเคราะห์ในเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียงใต้ โดยเฉพาะการศึกษารูปแบบของเทวดานพเคราะห์ที่พบในประเทศไทย สรุปได้ว่าคนไทยมีความเชื่อต่อเทวดานพเคราะห์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับโชคชะตา ราศี คนไทยเชื่อว่าอุปนิสัยของแต่ละบุคคลจะสอดคล้องกับเทวดาประจำวันเกิด และมีการนับถือสีที่ตรงกับเทพประจำวันเกิด เช่น สีของเครื่องประดับ อีกทั้งยังมีการนับถือพระพุทธรูปประจำวันเกิดด้วย งานศึกษาชิ้นนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงการส่งผ่านความคิดและความเชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์โดยการนำมาปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมพื้นถิ่นของตนผ่านงานวรรณกรรมและรูปแบบงานศิลปะ

2. นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. “ตำราดาว: การศึกษาวิเคราะห์” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.

นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว (2538) ได้อธิบายถึงความเป็นมาของตำราดาว ที่มีความสัมพันธ์กับตำราโหราศาสตร์และดาราศาสตร์สากล โดยแสดงให้เห็นว่า โหราศาสตร์ไทยรับอิทธิพลมาจากอินเดีย โดยแบ่งท้องฟ้าที่คลุมโลกออกเป็น 12 ส่วนตามการโคจรของดวงอาทิตย์ที่เรียกว่า “จักรราศี” และทั้ง 12 ราศีแบ่งออกเป็น 360 องศา ซึ่งเกือบเท่าจำนวนวันในหนึ่งปี คือ 365 วัน การผูกดวงของคนเข้ากับจักรราศี โดยเริ่มกำหนดจาก เมษ ทวนเข็มนาฬิกาไปจนสุดที่มิน จุดเริ่มต้นของผู้เกิดเรียกว่า “ลัคนา” นอกจากนี้ทั้งราศีและดวงดาวพระเคราะห์ทั้งหมดก็จะมีธาตุครองสถิตอยู่ด้วย การทำนายแบบนี้เรียกว่า “ทักษาพยากรณ์” ซึ่งต้องอาศัยการกำหนดโดยผูกไว้ดาวพระเคราะห์ทั้ง 8 ดวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้เพิ่มดาวเกตุ (9) และดาวมฤตยูเข้าไปด้วย เพื่อให้การทำนายแม่นยำขึ้น

3. พระมหาหรรษา ธมฺมาโส “ราหูอมจันทร์และอมอาทิตย์: ศึกษาวิเคราะห์และตีความ” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.

พระมหาหรรษา ธมฺมาโส (2548) วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้อธิบายความเชื่อเรื่องจันทราสและสุริยคราสโดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถาเพื่อยืนยันว่า ความเชื่อเรื่องพระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นเทพดาที่ปรากฏอยู่จริงในพุทธศาสนา แต่ที่แตกต่างกันคือ ลักษณะทางกายภาพของพระราหูในตำนานของพราหมณ์จะขาดสองท่อน เนื่องจากถูกจักรของพระนารายณ์ตัดทำลายภาพของพระราหูในศาสนาพราหมณ์ค่อนข้างจะเป็นเทพในด้านลบ แต่การอธิบายในเชิงพุทธจะมองว่าพระราหูเป็นเทพที่ดุร้ายและอันตราย แต่สุดท้ายแล้วก็กลายเป็นอุบาสกที่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งในเชิงธรรมาธิษฐาน พบว่าประเด็นเรื่องราวของพระราหูพระจันทร์และพระอาทิตย์ ที่น่าสนใจก็คือ การแสดงให้เห็นถึงพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้ากล่าวคือการมีสติระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าสามารถทำให้พ้นภัยได้ ดังเช่น สุริยเทพ และจันทิมเทพได้รับการป้องกันจากพระราหู สุดท้ายแล้วผู้ที่ยังมีภูมิธรรมไม่มากเมื่อใช้พุทธานุสติและเทวดานุสติเป็นฐานได้แล้วก็สามารถที่จะพัฒนาไปเรื่อยๆ

จนสามารถเข้าถึงมรรคผลนิพพานได้เช่นกัน เพราะอย่างน้อยพุทธานุสติและเทวดานุสติก็คืออารมณ์ของกรรมฐานประเภทหนึ่งใน 40 อย่าง

4. ขนิษฐา มากทวี. “คติความเชื่อเรื่องพระราหูในวัฒนธรรมลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” การค้นคว้าอิสระสาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

ขนิษฐา มากทวี (2553) งานวิจัยเล่มนี้ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความเชื่อเรื่องพระราหูปรากฏในลักษณะตำนานที่ตรงกับความเชื่อของแต่ละจังหวัด เช่น ราหูเป็นเทพฝ่ายอสูรได้อวดฤทธิ์กับพระจันทร์เทพฟ้า ราหูจึงกินพระจันทร์จนมนุษย์ต้องตีเกราะเคาะไม้เพื่อไล่ราหูไป กบขึ้นมากินดวงจันทร์บริวารของพระอินทร์เพราะชายแก่ขอร้องให้ช่วยรบกับพระอินทร์ เกิดเป็นปรากฏการณ์ (กบกินเดือน) และงานศิลปะ เช่น ประติมากรรมที่ทำจากปูนปั้นและการแกะสลักไม้ จิตรกรรม (สูปแต้ม) และเครื่องรางกะลาตาเดียว

2.งานวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์

1. รัตนาภรณ์ วังศิริ “การวิเคราะห์วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมจากอำเภอลำทะเมนชัยจังหวัดเพชรบูรณ์” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

รัตนาภรณ์ วังศิริ (2542) งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมจากอำเภอลำทะเมนชัย พบว่า ที่อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ มี 8 พิธีกรรมที่ปรากฏหลักฐานที่แต่งเป็นวรรณกรรมแบบร้อย และในพิธีกรรมเหล่านั้น พบวรรณกรรมพิธีที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์มี 4 พิธี ได้แก่ พิธีแก้พรหมชาติชาตา พิธีสืบชะตา พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีแก้อุบาทว์อุปัทวเหตุ ซึ่งจะมีเนื้อหาแบ่งเป็น 6 ตอน ได้แก่ บทชุมนุมเทวดา บทพระนาม อารัมภบท คำสวดโองการ บทกวาดเคราะห์ และบทให้พร วรรณกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และสัญลักษณ์ในการแสดงและการสื่อความหมายของพิธีกรรม ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของสังคมและคติชนที่ปรากฏในวรรณกรรมและพิธีกรรม

2. พิมพ์นภัส จินดาวงศ์. “การดำรงอยู่และบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

พิมพ์นภัส จินดาวงศ์ (2554) พบว่า ในพิธีทำบุญเมือง และสืบชะตาเมือง มีเครื่องเช่นสรวง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์ ได้แก่ เทียนบนสะดวงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องประกอบพิธีใช้ แทนสัญลักษณ์แทนเมืองและองค์ประกอบเมือง โดยปรากฏลักษณะคือบนสะดวงใหญ่ที่บรรจุเครื่องบูชาเมือง จะมีเทียนเล็ก ๆ ปักอยู่รอบขอบสะดวงทั้งแปดทิศ ตรงกลางสะดวงมีเทียนเล่มใหญ่ปักอยู่ เทียนเล็ก 8 เล่ม แทนเคหะเมืองแปดทิศ เทียนใหญ่ใจกลางสะดวง คือ สะดือเมือง นอกจากนี้ในคำโอองการได้มีคำบูชากล่าวถึงเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 ด้วย เนื่องจากชาวเชียงใหม่เชื่อว่า เมืองมีชีวิตและมีดวงชะตาและมีเทวดานพเคราะห์ปกป้อง ดังนั้นการทำบุญเมืองและสืบชะตาเมืองจึงต้องอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ตั้งแต่พระอาทิตย์จนถึงพระเกตุที่เชื่อว่ามีส่วนส่งผลต่อชะตาเมืองเข้ามาในพิธีด้วย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับพิธีกรรมประติษฐาน

1. เอกรินทร์ พึ่งประชา. “พระราหู: “ประเพณีประติษฐาน” แห่งวัดศิระชะทอง” วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

เอกรินทร์ พึ่งประชา (2545) วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาความเชื่อพระราหูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทวดานพเคราะห์ในกรอบแนวคิด “ประเพณีประติษฐาน” ผลการศึกษาสรุปว่าความเชื่อพระราหูวัดศิระชะทองนั้นก่อตัวขึ้นจากความเชื่อเดิมเกี่ยวกับพระราหูที่สร้างให้สัมพันธ์กับบรรพบุรุษลาวเวียงวัดศิระชะทอง พิธีบูชาพระราหูแสดงให้เห็นบทบาทของการร่วมกลุ่มและช่วยบรรเทาวิกฤติชีวิตที่มาจากแรงกดดันทางสังคม ต่อมามีการประติษฐานแนวคิดเกี่ยวกับพระราหูในลักษณะโฆษณาเพื่อมุ่งหวังผลทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาวัดและโรงเรียน ดังนั้นแนวคิดการประเพณีประติษฐานการบูชาพระราหูในส่วนนี้จึงมุ่งตอบสนองต่อคนบางกลุ่มเท่านั้น ต่อมาเมื่อเกิดสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ประเพณีประติษฐานเกี่ยวกับพระราหูได้สร้างวาทกรรมว่า เป็นการสร้างเพื่ออนุรักษ์ความเชื่อแบบดั้งเดิมหรือเป็นพุทธพาณิชย์ ก่อให้เกิดประเพณีประติษฐานเกี่ยวกับการบูชาพระราหูจนกล่าวได้ว่าวัดศิระชะทองเป็นต้นแบบของการบูชาพระราหูในสังคมไทย ดังนั้นประเพณีประติษฐานเกี่ยวกับการบูชาพระราหูจึงเป็นการนำกรอบความคิดในอดีตนำไปสู่การอ้างอิงใหม่ โดยการสร้างพิธีกรรมบูชาพระราหูในรูปแบบใหม่ ผลของการกระทำดังกล่าวจึงทำให้วัดศิระชะทองถูกยกให้เป็นต้นตำรับความเชื่อเรื่องพระราหูในปัจจุบัน

2. ยุทธกาน ดิสกุล. “ประเพณีประติษฐานและอัตลักษณ์ชุมชนคลองแห” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553.

ยุทธกาน ดิสกุล (2553) วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างประเพณีประติษฐานกับการพัฒนาตลาดน้ำคลองแห จังหวัดสงขลา และศึกษาการต่อรอง การช่วงชิง ความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแหของกลุ่มคนต่างๆ ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างประเพณีประติษฐาน พบว่าประเพณีประติษฐานของชุมชนคลองแหเริ่มจากความต้องการของชุมชนที่จะอนุรักษ์คลองแหก่อนแล้วนำไปสู่การฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนตามมา กระบวนการสร้างประเพณีประติษฐานของชุมชนคลองแหเริ่มจากการใช้ลานวัดเป็นเวทีให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน โดยมีการคัดเลือกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการสร้างพระบรมธาตุ เพื่อนำเสนอในรูปแบบตำนานชุมชน สุดท้ายนำไปสู่การนำเสนออัตลักษณ์ต่อสังคมว่าชาวชุมชนคลองแหเป็นกลุ่มคนที่มีศรัทธาต่อพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าและเป็นกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ชุมชนมายาวนาน ประเพณีประติษฐานของชุมชนคลองแหในช่วงแรกเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน ทว่าในเวลาต่อมาหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะเทศบาลส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทต่อการนำเสนอประเพณีของชุมชน ได้แก่ การจัดรูปแบบตลาดน้ำแบบย้อนยุค การแต่งกายด้วยชุดไทย ตลอดจนการนำเสนอรูปแบบของสินค้าและอาหาร ซึ่งรูปแบบที่ประติษฐานขึ้นใหม่ในลักษณะย้อนยุคซึ่งต่างจากสภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันก็เพื่อสร้างมูลค่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันทางคณะกรรมการวัดก็ไม่ได้หยุดนิ่งมีการสร้างตลาดน้ำในแบบท้องถิ่นของตนเองเพื่อที่จะได้ตอบ ช่วงชิง อัตลักษณ์ของชุมชนคลองแหโดยผ่านเวทีการท่องเที่ยว

3. พิภก เมืองหลวง. มโนทัศน์และสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันขันธุ์ ที่บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด: การศึกษาในฐานะพิธีกรรมประติษฐาน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554.

พิภก เมืองหลวง (2554) วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรม คติการสร้างพิธีกรรม องค์ประกอบและสัญลักษณ์ในพิธีกรรมในฐานะพิธีกรรมประติษฐาน พบว่าการประติษฐานงานบุญแปดหมื่นสี่พันขันธุ์ เริ่มจากเจ้าอาวาสวัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง มีมโนทัศน์การสร้างพิธีกรรม 3 ประการ คือ การสร้างพิธีกรรมจากคัมภีร์ไบเบิล การสร้างพิธีกรรมจากความเชื่อเรื่องบุญกรรม และการสร้างพิธีเพื่อรวมกลุ่มทางสังคม ลักษณะการประติษฐานพิธีกรรมเริ่มจากการใช้ชื่อคัมภีร์ไบเบิลนำมาสร้างเป็นชื่อของพิธีกรรม การประติษฐานเครื่องประกอบพิธีจาก

ข้อความตามคัมภีร์ไบเบิล และการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้พิธีกรรมจากเรื่องความเชื่อศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์ไบเบิล พิธีกรรมบุญแปดหมื่นสี่พันชั้นธรมีการสร้างควมหมายใหม่โดยอธิบายว่าผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับบุญจากการฟังธรรมเทศนาแล้วยังจะได้บุญจากการสวดคัมภีร์ไบเบิล นอกจากนี้พิธีกรรมดังกล่าวยังสามารถรวมกลุ่มทางสังคมได้ด้วยการสร้างความสามัคคีในกลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีตลอดจนสามารถสร้างความรู้สึเป็นพวกพ้องเดียวกันจนกระทั่งนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มได้

จากงานวิจัยทั้งหมด พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาประเด็นย่อยที่เกี่ยวกับเวทदानเพราะห์ แต่ทั้งนี้ยังไม่มีผู้สนใจศึกษาพิธีกรรม “สวดนพเคราะห์” ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าว

บทที่ 2

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ในสังคมไทย*

ความเชื่อเรื่องนพเคราะห์ เกิดจากทัศนคติเกี่ยวกับโลกและจักรวาลของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณซึ่งมองจากมุมมองที่มนุษย์เห็นปรากฏการณ์บนท้องฟ้า ดังนั้นมนุษย์ในสมัยโบราณจึงกำหนดให้พื้นดิน พื้นน้ำทั้งหมด เป็นโลก ส่วนท้องฟ้าและดวงดาว ซึ่งประกอบด้วยดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว กลุ่มเมฆ และสิ่งต่างๆ ทั้งหมดที่ประกอบกันเป็นท้องฟ้าจัดอยู่ในส่วนของสวรรค์ (สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ, 2556: 23) ตลอดจนมีการจัดบันทึกเป็นหลักฐานอยู่ในตำราประเภทจักรวาลวิทยาและโหราศาสตร์

ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์บนท้องฟ้าข้างต้นมีความสอดคล้องกับนักปราชญ์พุทธศาสนาในสมัยโบราณที่มีความพยายามอธิบายเรื่องโลกและจักรวาลในลักษณะที่ว่าเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ส่วนดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ทั้งหลาย คือ เทพวิตุหมุนเวียนรอบเขาพระสุเมรุ ดังที่พรรณนาไว้ในมันธาตุชาดกว่า “พระจันทร์ พระอาทิตย์ย่อมหมุนเวียนรอบเขาสิเนรุ ส่องรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ (เพ็ญแข กิตติศักดิ์, 2529: 50) ดังนั้นนักปราชญ์โบราณจึงมองเห็นว่าเขาพระสุเมรุเป็นเหมือนศูนย์กลางของจักรวาล และบริเวณเหนือเขาพระสุเมรุที่มีความสูงขึ้นไปเป็นที่ตั้งของสวรรค์

คัมภีร์ที่มีการบันทึกเกี่ยวกับการสร้างโลก และจักรวาล ตลอดจนกำเนิดภพภูมิต่างๆ ที่สืบทอดกันมาในอดีตของไทยมักจะพบว่ามัลักษณะเนื้อเรื่องแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นเรื่องไตรภูมิที่พระสงฆ์เป็นผู้ใช้อธิบายความเป็นมาของโลกและจักรวาลตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องไตรภพที่โหราเป็นผู้ใช้อธิบายความเป็นไปของชีวิตมนุษย์และปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สัมพันธ์กับดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ตามคติพราหมณ์-ฮินดู ส่วนกลุ่มที่ 3 มีลักษณะผสมผสานทั้งสองแบบ คือมีทั้งคติทางพุทธและพราหมณ์ปนๆ กัน (สุกัญญา สุขฉายา, 2555: 34-35)

อนึ่ง ตำราจักรวาลวิทยามักมีเนื้อหาที่คาบเกี่ยวกับตำราโหราศาสตร์ อย่างไรก็ตามความแตกต่างกันระหว่างตำราที่เกี่ยวกับจักรวาลวิทยากับตำราโหราศาสตร์อาจจะจำแนกได้ คือตำราจักรวาลวิทยามักจะเรียกกันว่า “คัมภีร์โลกศาสตร์” (หอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร, 2533: คำชี้แจง) และเนื้อหาของตำราประเภทนี้มักจะบันทึกเพียงตำแหน่งของดวงดาวที่อยู่บนท้องฟ้า ส่วนตำราที่เกี่ยวกับการคำนวณตำแหน่งของดวงดาวที่มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการพยากรณ์จะเรียกว่า

---

* ผู้วิจัยจะใช้คำว่า ดาวนพเคราะห์ ในบริบทความหมายที่เกี่ยวกับ ดวงดาว ใช้คำว่า เทวดานพเคราะห์ในบริบทความหมายที่เกี่ยวกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ และใช้คำว่า นพเคราะห์ ในบริบทความหมายที่ได้เจาะจงว่าเป็นดาว หรือ เทวดา

“คัมภีร์โหราศาสตร์” มักจะปรากฏเนื้อความที่บันทึกตำแหน่งของดวงดาวพร้อมคำทำนายที่มีผลต่อวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากว่าดาวนพเคราะห์และเทวดานพเคราะห์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในจักรวาล และยังเป็นส่วนที่อยู่ในสวรรค์ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงส่งผลให้ตำราประเภทจักรวาลวิทยาหรือประเภทโลกศาสตร์และโหราศาสตร์มีอิทธิพลต่อการประดิษฐ์ใช้สัญลักษณ์แทนดาวนพเคราะห์และเทวดานพเคราะห์ในพิธีกรรมหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นจึงอาจจะสรุปได้ว่า คติความเชื่อเรื่องดาวนพเคราะห์และเทวดานพเคราะห์มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ฉะนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยได้แบ่งความเป็นมาของนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยออกเป็น 2 ประเด็นหลักคือ ความเชื่อและพิธีกรรมดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์

ในสังคมไทยมีคติความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ซึ่งสัมพันธ์ทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ในพุทธศาสนาเองก็ได้ผสมผสานความเชื่อต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในสังคมไทยท้องถิ่นดั้งเดิม โดยสะท้อนผ่านวิถีชีวิตและพิธีกรรมของคนไทย

คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับนพเคราะห์ในสังคมไทยแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก คือ แนวคิดที่รับผ่านมาทางศาสนาพุทธและแนวคิดที่รับผ่านศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยเฉพาะแนวคิดที่ส่งอิทธิพลมากที่สุด ก็คือเกณฑ์การพยากรณ์ในตำรา “มหาทักษา” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับนพเคราะห์และแนวคิดดังกล่าวมักจะมีอิทธิพลต่อคติความเชื่อต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยเสมอมา นอกจากนี้ บางครั้งแนวความเชื่อเหล่านั้นก็ยังได้ผนวกความเชื่อเรื่องศาสนาผีของคนไทยดั้งเดิมเข้ามาด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจะได้แบ่งความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ในสังคมไทยออกเป็น 2 ประเด็นหลักคือประเด็นที่ 1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และประเด็นที่ 2 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพุทธ

2.1.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาที่เป็นพหุเทวนิยม “แรกเริ่มเดิมทีถือกำเนิดมาจากการบูชากราบไหว้และความเชื่อมั่นในอิทธิฤทธิ์ของธรรมชาติ...ต่อมาเมื่อชาวอารยันได้ตั้งรกรากเป็นหลักแหล่งมั่นคงขึ้นในประเทศอินเดีย และได้มีโอกาสสัมพันธ์กับชนพื้นเมืองมากขึ้นแล้ว พวกอารยันจึงได้รับเอาพระเป็นเจ้าหรือเทพเจ้าทั้งหลายและชายของชาวพื้นเมือง ไว้ในสถานบันความคิดนึกของตนด้วย” (กรณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2537: 85) ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีการนับถือเทพเจ้าหลายองค์ ซึ่งรวมถึงเทวดาในกลุ่มเทวดานพเคราะห์ด้วย แต่ในสังคมอินเดียเดิมนั้น

มิได้นับถือเทวดานพเคราะห์เป็นชุดที่ประกอบด้วยพระอาทิตย์จนถึงพระเกตุดังเช่นปัจจุบัน การปรากฏเป็นกลุ่มเทวดานพเคราะห์ 9 องค์เป็นชุดที่ประกอบด้วยพระอาทิตย์จนถึงพระเกตุนี้ มีปรากฏในตำราประเภทโหราศาสตร์ที่มักจะอธิบายตำนานเทวดานพเคราะห์ว่า เทวดานพเคราะห์มีความสัมพันธ์กันแบบญาติมิตรบ้างหรือเป็นคู่ศัตรูกันบ้าง ซึ่งแนวความคิดกำเนิดเทวดานพเคราะห์เป็นชุด 9 องค์ดังปัจจุบันนี้ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้อธิบายว่า

จารึกแสดงว่าการเคารพบูชาเทวดานพเคราะห์มีอยู่ในอาณาจักรขอม “เทพ ๙ องค์” ซึ่งประกอบด้วยเทวดานพเคราะห์ ๔ องค์คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระราหู และพระเกตุ พระอาทิตย์และพระจันทร์ เป็น ๒ องค์แรก พระราหูและพระเกตุเป็น ๒ องค์หลัง อีก ๕ องค์ซึ่งอยู่ตรงกลางนั้นเป็นรูปเทวดาผู้รักษาทิศ ....ในประเทศอินเดียไม่เคยปรากฏมีรูปเทพ ๙ องค์เหล่านี้ เหตุนี้คงเป็นประเพณีอินเดีย-ขอมโดยเฉพาะ

(สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2547: 175)

ดังนั้นจึงอาจจะพอจะสรุปตามแนวคิดของหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้ว่า ถึงแม้ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์จะมีแนวความเชื่อมาจากสังคมอินเดีย แต่สังคมอินเดียก็ไม่ได้มีความเชื่อเทวดานพเคราะห์เป็นชุดทั้ง 9 ดังที่ปรากฏในทุกวันนี้ ความเชื่อชุดเทวดานพเคราะห์ 9 องค์น่าจะเกิดขึ้นในวัฒนธรรมของขอมซึ่งรับความเชื่อจากวัฒนธรรมพราหมณ์จากอินเดียอีกทีหนึ่ง ดังนั้น ความเชื่อเรื่องชุดเทวดานพเคราะห์ปรากฏที่ครบทั้ง 9 องค์ดังเช่นปัจจุบันนี้ น่าจะเกิดขึ้นโดยเป็นการคิดค้นระหว่างชาวอินเดียและขอม และความเชื่อดังกล่าวก็ได้แพร่กระจายส่งอิทธิพลมายังสังคมไทยพร้อมกับการรับความเชื่อด้านโหราศาสตร์

2.1.1.1 เทวดานพเคราะห์ในตำราโหราศาสตร์

คัมภีร์ไตรภพเป็นตำราโหราศาสตร์ที่ โหรใช้เป็นคู่อธิบายความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ และปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สัมพันธ์กับดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ตามคติพราหมณ์-ฮินดู (สุกัญญา สุฉฉายา, 2555: 34) นอกจากนี้ คัมภีร์ไตรภพยังเป็นส่วนประกอบของวิชาโหราศาสตร์ที่จะอธิบายถึงหลักเกณฑ์การโคจรของดวงดาวนพเคราะห์ในจักรวาล และบอกวิธีการคำนวณความสัมพันธ์ของดาวนพเคราะห์กับโลกและมนุษย์ ตลอดจนนำเกณฑ์การคำนวณการโคจรของดาวนพเคราะห์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เกณฑ์โดยส่วนใหญ่แบ่งพื้นที่ท้องฟ้าออกเป็น 12 ส่วน ตามการโคจรของดวงอาทิตย์ที่เรียกว่า “จักรราศี” คือ รอบวงกลมของจักรราศีทั้ง 12 ราศี จะแบ่งออกเป็น 360 องศา ซึ่งใกล้เคียงกับจำนวนวันในหนึ่งปี คือ 365 วัน (เทพย์ สาริกบุตร, 2511: 35-36)

กลวิธีวิธีการผูกดวงของมนุษย์กับจักรราศี ก็คือการคำนวณหากลุ่มดาวอันเรียงรายบนท้องฟ้าบนเส้นทางโคจรของดาวพระเคราะห์โดยมีจุดสังเกตการณ์อยู่บนโลก (พหูพลวง, 2514: 46) การนับราศีจะเริ่มกำหนดจากราศี เมษ ทวนเข็มนาฬิกาไปจนสุดที่ราศี มีน จุดเริ่มต้นของผู้เกิดเรียกว่า “ลัคนา” ซึ่งหมายถึงจุดอุทัยของราศีอันพันขอบฟ้าในขณะเวลาเกิดทางทิศตะวันออก เวลาประมาณ 6 โมงเช้า (พหูพลวง, 2514: 49) และเมื่อหาลัคนาด้วยวิธีการดังกล่าวแล้วก็จะสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการทำนายต่อไป

จากการศึกษาเรื่องดวงดาวนพเคราะห์ในตำราโหราศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่า มีการค้นคว้าถึงพลังอำนาจและอิทธิพลของดวงดาวต่างๆ ที่โคจรอยู่บนท้องฟ้าโดยการใช้สัญลักษณ์แทนดาวนพเคราะห์ด้วย “ธาตุ” ประจำดวงดาวโดยให้เหตุผลดังหลักฐานว่า

*ธาตุทั้งสี่ อังดาวเทวดาแปดดวงครองอยู่ เรียกว่าดาวเคราะห์ ก็ดาวเทวดา
ครองธาตุนั้นหมุนเวียนไปรอบจักรวาลโลก และโลกจะต้องได้รับกระแสธาตุ
จากดาวทั้งแปดนี้เป็นนิจจันรินดรเพื่อปรุงเปราะความเป็นไป*

(พระสารประเสริฐ, 2538: 1)

ด้วยเหตุผลตามหลักโหราศาสตร์ที่เชื่อว่าดวงดาวแต่ละดวงนั้นมีกระแสธาตุที่ต่างกัน ดังนั้นในขณะที่ดาวนพเคราะห์โคจรไปสัมผัสกับดวงดาวที่มีกระแสธาตุอย่างเดียวกัน หรือโคจรไปสัมผัสกับดวงดาวที่มีกระแสธาตุต่างกันก็จะเกิดผลสะท้อนมายังโลกและเกิดปฏิกิริยาต่อมนุษย์แตกต่างกันออกไป

และเพื่อจะทราบถึงปรากฏการณ์กระแสธาตุของดวงดาว ในวิชาโหราศาสตร์ไทยจึงได้แสดงหลักฐานการค้นคว้าเกี่ยวกับการคำนวณตำแหน่งและอัตราการโคจรของดาวเคราะห์แต่ละดวงไว้ในลักษณะของการคำนวณวิถีโคจรของดวงดาว กล่าวคือ การค้นหาวาในแต่ละวันดาวเคราะห์แต่ละดวงจะโคจรไปอยู่ในตำแหน่งใดของจักรวาล และมีทิศทางโคจรไปอย่างไร ซึ่งผลการค้นคว้าดังกล่าว ในสมัยโบราณได้รวบรวมหลักฐานและบันทึกเป็นตำราโหราศาสตร์ ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารที่มีการบันทึกเรื่องราวของดวงดาวนพเคราะห์ และเทวดานพเคราะห์ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โหราศาสตร์ออกเป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาคคำนวณ ภาคที่บอกสุริยุปราคาและจันทรุปราคา ภาคพยากรณ์ และภาคพิธีกรรม ดังนี้

2.1.1.1.1 ภาคคำนวณ

การคำนวณในตำราโหราศาสตร์ หมายถึง การแสดงสถานที่สถิต และการโคจรของดาวนพเคราะห์ กล่าวคือ ดาวพระเคราะห์นั้นมิได้สถิตนิ่งอยู่กับที่ แต่มีการโคจรไปรอบดวงอาทิตย์ซึ่งเป็น

ศูนย์กลางของระบบสุริยจักรวาล นอกจากนี้ดาวเคราะห์แต่ละดวงจะโคจรไปด้วยความเร็วที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับความใกล้ไกลจากดวงอาทิตย์ อย่างไรก็ตามวิชาโหราศาสตร์สนใจเฉพาะประเด็นที่ดาวเคราะห์ต่างๆ มีต่อโลกเท่านั้น ดังนั้นคัมภีร์โหราศาสตร์จึงพิจารณาเฉพาะตำแหน่งของดวงดาว ที่สัมพันธ์กับโลก โดยกำหนดให้โลกเป็นจุดศูนย์กลางและใช้การพิจารณาโดยการสังเกตปรากฏการณ์บนท้องฟ้า ซึ่งจะมองเห็นดาวพระเคราะห์ต่างๆ ในลักษณะที่โคจรรอบโลก และมีการกำหนดอัตราการโคจรเฉลี่ยของดาวพระเคราะห์จากมุมมองบนพื้นดินที่เห็นการเปลี่ยนแปลงบนท้องฟ้า

การคำนวณทางโหราศาสตร์ที่สำคัญคือการคำนวณสมมุติดาวพระเคราะห์ ซึ่งคำว่า “สัมมุส” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557: 1168) “หมายถึงการคำนวณชนิดหนึ่งเกี่ยวกับโลกและดาวพระเคราะห์เล็งร่วมกัน” กล่าวคือ การคำนวณหาตำแหน่งของดาวพระเคราะห์ที่แท้จริง ณ ขณะเวลานั้น มีวิธีการสรุปได้ดังนี้

1. หาอัตราการโคจรของดาวพระเคราะห์ประจำวัน
2. คำนวณจำนวนเวลาประสงค์ที่เกินมาจากเวลาที่กำหนดในปฏิทิน
3. การเปลี่ยนจำนวนเวลาที่เกินให้เป็น องศา ลิปดา

(ชุมชนโหราศาสตร์ออนไลน์, 2556)

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า ในส่วนของดาวพระเคราะห์ที่ปรากฏในภาคคำนวณของโหราศาสตร์นี้ เป็นการหาความสัมพันธ์ของการคำนวณหาจุดตัดของดาวพระเคราะห์แต่ละดวง โดยเริ่มจากหาตำแหน่งของอาทิตย์แล้วจึงหาตำแหน่งปัจจุบันของดาวพระเคราะห์อื่นๆ ต่อไป เมื่อหาตำแหน่งได้ทั้งหมดแล้วก็ใช้เป็นหลักในการทำนายความเป็นไปของมนุษย์ โดยให้เหตุผลว่า เมื่อดาวพระเคราะห์อยู่ในตำแหน่งใด ย่อมจะส่งผลดีหรือผลร้ายต่อผู้ที่เกิดในวันทั้ง 7 แตกต่างกันไป

2.1.1.1.2 ภาคที่บอกสุริยุปราคาและจันทรุปราคา

ในตำราโหราศาสตร์ภาคที่บอกสุริยุปราคาและจันทรุปราคาเรียกชื่อว่า “คัมภีร์สารัมภ์” ใช้เป็นหลักเกณฑ์คำนวณการเกิดสุริยุคราสและจันทรคราสในแบบเดียวกับโหราไทยใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณ มีความเกี่ยวข้องกับพระอาทิตย์และพระจันทร์ โดยเป็นการกล่าวถึงการคำนวณหาตำแหน่งของพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งทำตามสูตรการหาสมมุติของพระอาทิตย์และพระจันทร์ แล้วนำผลการคำนวณไปหาตำแหน่งของคราส

2.1.1.1.3 ภาคพยากรณ์

ภาคพยากรณ์ เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ของดาวนพเคราะห์ว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคมอย่างไร ในอดีตถือว่าเป็นส่วนที่เป็นความลับสำคัญและมีความยากต่อการเรียนรู้และเข้าใจ ในเบื้องต้นอาจารย์ผู้สอนโหราศาสตร์ จะไม่บอกเคล็ดลับทั้งหมดของวิชาให้แก่ศิษย์ ซึ่งวิธีการในลักษณะนี้ เรียกว่า “การยกกระสายไว้” ก็เพื่อไม่ให้ศิษย์ที่เล่าเรียนไปคิด “ล้างครุ” ในภายหลัง (พระครูอาคมสุนทร, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2556) เมื่อถึงยุคที่มีการพิมพ์หนังสืออย่างแพร่หลาย จึงเริ่มมีการพิมพ์หนังสือที่เป็นเคล็ดลับในการทำนายหรือภาคพยากรณ์ตามแบบโหราศาสตร์เพื่อใช้เรียนลัดและง่ายต่อการนำความรู้เรื่องโหราศาสตร์ไปใช้ ตัวอย่างเช่น หนังสือชื่อ “โลกธาตุ” ของพระสารประเสริฐ ซึ่งได้บอกจุดประสงค์ของการจัดพิมพ์เพื่อต้องการให้ภิกษุสงฆ์จะได้ใช้เรียนวิชาโหราศาสตร์ได้ง่ายขึ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏในคำปรารภของหนังสือว่า

ตำรา (โหราศาสตร์) เหล่านี้โดยมากมีข้อความยากสูงลิ่วเกินที่จะศึกษาให้เข้าใจทันความต้องการ... จึงปลงใจที่จะทำเรื่องสามัญเพียงมีพากพื้นเป็นโหราศาสตร์อย่างง่าย ๆ ตามความประสงค์ของเจ้าภาพเพื่อให้เหมาะสมกับภาวะ... หนังสือนี้ไม่พ้นจากที่จะนับเข้าในโหราศาสตร์ก็จริงอยู่ แม้ผู้รับแจกโดยมากจะเป็นพระภิกษุ แต่คงไม่รังเกียจว่าเป็นวิชาพาเหียร เพราะมีบทที่ว่าด้วยนักขัตตฤกษ์ ซึ่งมีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุบริษัทศึกษาได้

(พระสารประเสริฐ, 2538: 6)

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ หนังสือตำราพรหมชาติซึ่งจัดได้ว่าเป็นตำราหมอดูที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย ปรากฏหลักฐานว่ามีการพิมพ์ซ้ำกันหลายรูปแบบและหลายสำนักพิมพ์ เนื้อหาในตำราพรหมชาติ ให้ความรู้เรื่องโหราศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตแบบง่ายๆ และเป็นความรู้ที่ไม่ต้องตีความหรือต้องมืองค์ความรู้เรื่องการคำนวณตำแหน่งของดวงดาวมาก่อนก็สามารถทำนายตลอดจนสามารถทำพิธีได้ง่ายๆ โดยเพียงแค่ต้องการรู้เรื่องใดหรือทำพิธีใดก็เปิดอ่านตำราพรหมชาติก็สามารถทำได้ ดังนั้นตำราพรหมชาติจึงนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่ชาวบ้าน โดยมีการจัดพิมพ์มาตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 และมีการเพิ่มเติมเนื้อหาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน

ในตำราพรหมชาติเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์โดยเฉพาะ คือ “มหาทักษา” ซึ่งเป็นตำราฤกษ์ยามที่มีการนับตำแหน่งของดาวอัฐเคราะห์เวียนทางขวา (ห้องโหรศริมหาโพธิ์, 2545: 335) ตัวอย่างเช่น การทำนายซึ่งผูกเป็นกลอนเกี่ยวกับคู่มิตรและศัตรูของคนที่เกิดในช่วงวันเวลาของเทวดาอัฐเคราะห์ทั้ง 8 ว่า

อาทิตย	เป็นมิตรกับครู
จันทร์โฉมตรู	พูนงเยาว์
ศุกร์ปากหวาน	อังคารรับเอา
ราหูกับเสาร์	เป็นมิตรแก่กัน

(ห้องโหราศรัทธาโพธิ์, 2545: 335)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า ในส่วนภาคพยากรณ์ แสดงให้เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์มีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการพยากรณ์คำทำนาย โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการพยากรณ์คู่มิตรและศัตรูของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ แนวคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์จึงมีอิทธิพลต่อการพยากรณ์ในโหราศาสตร์ไทยเป็นอย่างมาก

2.1.1.1.4 ภาคพิธีกรรม

ตำราโหราศาสตร์ได้กล่าวถึงนพเคราะห์ที่ไว้ในส่วนของภาคพิธีกรรมเพื่อประโยชน์ในการทำพิธีเมื่อถูกทำนายทายทัก โดยจะกล่าวถึงเครื่องใช้ในพิธีบวงสรวงดาวนพเคราะห์แต่ละประเภท กล่าวถึงการแสดงวิธีบูชาเทวดานพเคราะห์เพื่อสะเดาะเคราะห์แบบที่ทำกันมาแต่สมัยโบราณ เช่น การจัดเครื่องพิธีรับส่งเทวดานพเคราะห์มีปรากฏดังข้อความต่อไปนี้

ก. บัตร์พลี ๕ บัตร์

๑. บัตร์พระเกตุ ๑ บัตร์ สูง ๙ นิ้วฟุต แล้วลดหล่นไปตามชั้น ๆ ละ ๑ นิ้ว จนถึงยอด ส่วนขาตั้งให้สูงจากพื้นประมาณ ๑ คืบ

๒. บัตร์เทวดาอัฐฤทศ ๒ บัตร์ สูง ๓ ชั้น ให้ชั้นล่างสูงเท่ากับชั้นล่างของบัตร์พระเกตุ ชั้นที่ ๑ สูงเท่าชั้นที่ ๔ ของบัตร์พระเกตุ ชั้นยอดสุดให้สูงเท่ากับชั้นที่ ๘ ของบัตร์พระเกตุ

๓. บัตร์พระภูมิ ๑ บัตร์ ให้มีรูปเป็นสามเหลี่ยม ทำเป็นกระบะ

๔. บัตร์เจ้ากรุงพาลี ๑ บัตร์ ให้มีรูปเป็นรูปสี่เหลี่ยม ทำเป็นกระบะ

ข. เทียนและรูปที่จะใช้ในพิธี

๑. เทียนมงคลให้สูงเท่ากับวัดความยาวรอบศีรษะหนัก ๘ บาท ไล่เทียนใช้ด้ายเท่ากับอายุเจ้าภาพ แต่ให้เกินไว้ ๑ เส้น ใช้ ๑ เล่ม เทียนเล่มนี้สำหรับตั้งไว้ที่กลางชั้นน้ำพานรองใส่น้ำครึ่งขัน ตั้งไว้ที่หน้าพระพุทธรูป

๒.เทียบเล็กสำหรับจุดบูชาเทวดา ๑๒๔ เล่ม หนักเล่มละ ๑ สลึง ไล่ใช้
 ค่าย ๙ เส้น เทียนนี้ใช้จุดบูชาเป็นระยะ ๆ เวลาโหรงษาเทวดาองค์ใด

ค.เครื่องสังเวย

เครื่องกระยาบวช

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 236)

นอกจากนี้ในคำบวงสรวงเทวดานพเคราะห์ซึ่งปรากฏในตำราโหราศาสตร์ได้ช่วยอธิบาย
 ให้เห็นถึงตำนานการกำเนิด ลักษณะทางกายภาพ สีผิว พาหนะ อาภรณ์และตำเลขจำนวนกำลังของ
 เทวดานพเคราะห์ เช่น การกำเนิดพระอาทิตย์กล่าวว่าพระอาทิตย์เกิดจากพระอิศวรนำราชสีห์ 6 ตัว
 มาชุป จึงมีอำนาจ และมีพาหนะเป็นราชสีห์ทองท่องไปทุกทิศทุกทวีป และพระอาทิตย์จะเข้ามามี
 อิทธิพลกับชีวิตมนุษย์ 6 ปีตั้งหลักฐานว่า

ชยะ ชยะ อิติปิโส ภควา ข้าพเจ้าจะขอไหว้พระอิศวรเป็นเจ้า ซึ่งเสด็จลงมา
 ชุปพระอาทิตย์ด้วยราชสีห์ทั้ง 6 ตัว จึงมาบังเกิดเป็นพระอาทิตย์ผู้มีฤทธิ์ ชี
 ราชสีห์ทองท่องเที่ยวไปทั่วทิศแล้ว ท่านจงเสด็จลงมายังเมืองอوترกูททวีป
 อมรโคยานทวีป ปุพพิเทททวีป และชมพูทวีป แล้วท่านจึงเสด็จลงมาเสวย
 อายุได้ 6 ปี

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 392)

นอกจากนี้ ในส่วนท้ายของบทบวงสรวง จะมีการกล่าวขอพรจากเทวดานพเคราะห์
 เพื่อให้มาอำนวยพรให้กับเจ้าภาพในพิธี ดังหลักฐานว่า

ทวยเทพเจ้าทุกราศีจงก่อเกื้ออนุกุล ช่วยขจัดบรรเทาเค้ามูลแห่งเหตุร้าย
 อันตราย ให้มีแต่ความสุขสบายทุกเวลา เจริญอายุถึงร้อยปี แต่
 พระพุทธศาสนากาลนี้แปดสิบปี เป็นชนมาอยู่ไชยขององค์บรมเทพไทสุรา
 ฤทธิ์ จงประสาทประสิทธิ์ทิพยพรเพิ่มเติมให้แก่ (กล่าวนามเจ้าภาพ) จงทุก
 ประการ ให้ได้แต่ความสุขเบิกบานสบายทุกเมื่อ เมื่อเทวานุเคราะห์
 คำชู บำรุงให้เฟื่องฟูเหล่าศัตรูหมู่ปัจจามิตร จงยำเกรงกลัวอำนาจบารมีทุก
 แห่งหน สกลศัตรูโทษ เทอญๆ

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 268-269)

ในตำราโหราศาสตร์ยังบอกถึงขั้นตอนสุดท้ายของพิธี จะเป็นพิธีอาบน้ำเทพมนต์ ถ้าในพิธีมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี พราหมณ์จะเป็นผู้ทำพิธีอาบน้ำเทพมนต์ หลังจากนั้นก็จะทำพิธี ปล่อยนกลปล่อยเต่า ตะพาบ ปลา โดยก่อนที่จะนำสัตว์ไปปล่อยนั้น ต้องกรวดน้ำให้กับสัตว์ที่จะปล่อย ต่อจากนั้นก็ให้นำบัตรพระเคราะห์ทั้งหมดไปปล่อยน้ำ

2.1.1.2 พระอิศวรกับเทวดานพเคราะห์

ตำนานเทวดานพเคราะห์ที่มีถูกยกมาอ้างในคัมภีร์ต่างๆ โดยมากมีเค้าโครงมาจากคัมภีร์เฉลิมไตรภพ เนื้อหาส่วนใหญ่ของตำนานประเภทนี้ เป็นการอธิบายความเป็นมาของเทวดานพเคราะห์ว่าเกิดขึ้นหลังจากที่พระอิศวรได้สร้างโลก โดยเนื้อหาจะกล่าวว่า เมื่อโลกถูกทำลายล้างจนไม่มีสิ่งมีชีวิต เหลือแต่อากาศว่างเปล่า จากนั้นจึงเกิดพระอิศวรจากพระเวทธรรมศาสตร์ หลังจากนั้นพระอิศวรจะสร้างจักรราศีประกอบด้วยดาวฤกษ์ 27 ดวง และวิมานนพเคราะห์ 9 วิมาน และสร้างเทวดา 9 องค์ให้อยู่รักษาวิมานทั้ง 9 ดังข้อความต่อไปนี้

จึงทรงสร้างเทวดา ๙ องค์ขึ้นรักษาพิมานที่จะตระเวนรอบปราศรันั้นสืบไป จึงทรงตั้งพิธีทำน้ำอมฤตอันประกอบด้วยพระเวท เสร็จแล้วก็ทรงเสด็จไปยังยอดเขาเขาคุนธร สั่งให้ท้าวสหัมบดีไปเลือกสัตว์โลกมาถวาย แล้วพระองค์ก็ทรงชุบขึ้นเป็นเทวดานพเคราะห์ พิธีชุบนั้นในครั้งแรกทรงร่ายพระเวทให้สัตว์ที่ทรงสร้างนั้นกายละเอียดไปแล้วจึงเอาผ้าห่อผงอันละเอียดนั้น และผ้าห่อนั้นมีสีต่าง ๆ กัน คือ ที่เป็นสีกายของเทวดานพเคราะห์หรือเครื่องประดับนั่นเอง และจึงทรงประน้ำอมฤตก็เกิดเป็นเทวดาขึ้น คือ

๑. ทรงสร้างพระอาทิตย์จากราชสีห์ ๖ ตัว มีสีกายแดง วิมานสีแดง (วิมาน คือ หมายถึง ดวงดาว) ทรงราชสีห์เป็นพาหนะ

๒. ทรงสร้างพระจันทร์จากนางฟ้า ๑๕ นาง มีสีกายนวล วิมานสีแก้วมุกดา ทรงม้าเป็นพาหนะ

๓. ทรงสร้างพระอังคารจากกระบือ ๘ ตัว มีสีแก้วเพทาย (บางฉบับว่าสีลูกหว้า) วิมานสีทับทิม ทรงกระบือเป็นพาหนะ

๔. ทรงสร้างพระพุธจากคชสาร ๑๗ ตัว มีสีกายแก้วมรกต (บางฉบับว่าโมรา) วิมานสีมณี (เหลืองหลัว) ทรงช้างเป็นพาหนะ

๕. ทรงสร้างพระพฤหัสบดีจากฤๅษี ๑๙ ตน มีสีกายแก้วไพฑูรย์ วิมานสีบุษราคัม คือ สีเหลืองแกมเขียว ทรงกวางทองเป็นพาหนะ

๖. ทรงสร้างพระศุกร์จากคาวี ๒๑ ตัว มีลีลาประภัสสร วิมาน
สีทองทรงโคอุสุภราชเป็นพาหนะ

๗. ทรงสร้างพระเสาร์จากพยัคฆ์ ๑๐ ตัว มีลีลาดำ (บางฉบับว่า
เขียว วิมานสีมรกต ตามที่เห็นควรเป็นบุษราคัม) ทรงเสื่อเป็นพาหนะ

๘. ทรงสร้างพระราหูจากหัวผีโขมด ๑๒ หัว มีลีลาทองสัมฤทธิ์
วิมานสีนิล ทรงครุฑเป็นพาหนะ

๙. ทรงสร้างพระเกตุจากพญานาค ๙ ตัว มีกายเป็นสีทองคำ
วิมานสีดอกบุษบา คือ มีสีเหมือนเปลวไฟทรงนาคเป็นพาหนะ

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540: 286)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีความเชื่อว่าเทวดานพเคราะห์กำเนิดจาก
การสร้างของพระอิศวร โดยการชุปจากสิ่งต่างๆ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีส่วนช่วยเน้นให้เห็นว่า เทวดา
นพเคราะห์มีฤทธานุภาพและศักดิ์สิทธิ์ เพราะเกิดจากอานุภาพของพระอิศวรซึ่งเป็นเทพสูงสุดใน
ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

2.1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างวันเกิดกับเทวดานพเคราะห์

จากตำนานในคัมภีร์เฉลิมไตรภพ มีการอธิบายว่าพระอิศวรได้กำหนดนามวันจากนาม
ของเทวดานพเคราะห์ 7 องค์ และได้พยากรณ์ลักษณะนิสัยของมนุษย์จากวันที่มนุษย์เหล่านั้นกำเนิด
ดังข้อความต่อไปนี้

เมื่อทรงสร้างเทวดาตามนพเคราะห์แล้ว กำหนดเป็นนามวัน ๗
องค์ คือ พระอาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ และทรง
พยากรณ์ว่า ชายหญิงผู้ใดเกิดมาในวันทั้ง ๗ ความเป็นไปจะต่างกันตาม
วันที่เกิดดังนี้

๑. เกิดวันอาทิตย์ ใจศรัทธา เจ้านายเมตตา มีลี้ภัย โกรธง่าย มักกลัว
คู่ครองของตน ค้าขายไม่สู้ดี ทำคุณคนไม่ขึ้น

๒. เกิดวันจันทร์ รูปงาม มีเมตตา โกรธง่ายหายเร็ว อยู่ไหนไม่นาน

๓. เกิดวันอังคาร ใจกล้าหาญ ปัญญาไว เจ้านายเมตตา อาสาดีดี ตก
ยากก่อนภายหลังจึงได้ดี

๔. เกิดวันพุธ เจ้าปัญญา มีผู้เมตตา เก็บทรัพย์ไม่คง บริวาร
เบียดเบียน

๕. เกิดวันพฤหัสบดี รูปโฉม ใจศรัทธา ปัญญาดี ค้าขายคล่อง มักบ่น
จู้จี้ ฟังญาติไม่ได้

๖. เกิดวันศุกร์ ชอบสนุก ปากเปราะ ญาติมิตรอดทน แต่บริวาร
เบียดเบียน

๗. เกิดวันเสาร์ มีความเพียร โมโหร้าย ใจเมตตา คู่ครองมักไม่ค่อยร่วมใจกัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นจะสังเกตได้ว่า การทำนายลักษณะของผู้ที่เกิดในวัน
ต่างๆ นั้น มีความสัมพันธ์กับแนวความคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ กล่าวคือหากพิจารณาให้
ละเอียดจะเห็นว่าลักษณะคำทำนายของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ นั้นเป็นแสดงลักษณะนิสัยของเทวดานพ
เคราะห์แต่ละองค์ โดยอาศัยข้อมูลจากตำนานที่กล่าวถึงลักษณะเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ทั้งที่เป็น
แนวคิดของลัทธิพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งการทำนายผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ให้มีลักษณะนิสัย จุดเด่น จุดด้อยที่
แตกต่างกันไปนั้นก็ล้วนแล้วแต่เป็นการรับแนวคิดของลักษณะเทวดานพเคราะห์นำมาเชื่อมโยงกับ
แนวคิดของการทำนายลักษณะของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ นั้นเอง

2.1.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างทิศกับเทวดานพเคราะห์

ในคัมภีร์เฉลิมไตรโลกมีการกล่าวถึงหน้าที่ของเทวดานพเคราะห์ โดยได้อธิบายว่า
พระอิศวรแต่งตั้งให้เทวดาเคราะห์รักษาเหลี่ยมทั้ง 8 ทิศของเขาศระสุเมรุ ดังข้อความต่อไปนี้

พระอิศวรเป็นเจ้าทรงปรารถนาว่า เขาพระสุเมรุราชานั้นประกอบด้วย เหลี่ยม
ใหญ่ประจำทิศทั้ง ๘ ทิศ ยังมีได้มอบให้เทวดาที่มีอำนาจดูแลรักษา จึงทรง
ให้พระอาทิตย์รักษาทิศอีสาน พระจันทร์ทิศบูรพา พระอังคารทิศอาคเนย์
พระพุธทิศทักษิณ พระเสาร์ทิศทรตี พระพฤหัสบดีทิศประจิม พระราหูทิศ
พายัพ พระศุกร์ทิศอุดร

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540: 286)

นอกจากนี้ในตำนานยังอธิบายถึงเทวดานพเคราะห์ที่ได้ประจำทิศต่างๆ ว่าเกิดจากการ
นับกำลังจำนวนสัตว์ที่พระอิศวรสร้างขึ้น ซึ่งปรากฏในส่วนหลักของภูมิพยากรณ์ ดังนี้

อันนี้คือหลักภูมิพยากรณ์ของโหรา บางตำรากล่าวว่าทิศตามภูมิพยากรณ์นั้นเป็นที่เกิดของเทวดานพเคราะห์ องค์ไหนเกิดทิศใดก็ประจำรักษาทิศนั้น บางอาจารย์กล่าวว่าเมื่อองค์ศีโรชะจะแบ่งปันให้เทวดาอัฐเคราะห์รักษาทิศนั้นได้ตั้งต้นที่ทิศทักษิณ ได้ให้เทวดาพระเคราะห์ทั้ง ๘ นั้นนับทิศ ตั้งต้นแต่ทิศทักษิณเป็นต้นไปเท่ากำลังของตน กำลังนั้นคือจำนวนสัตว์ที่พระอิศวรทรงสร้างขึ้นเป็นเทวดานพเคราะห์ เช่น พระอาทิตย์มีกำลัง ๖ ก็ให้นับไปแต่ทิศทักษิณโดยทักษิณาวัตร คือ เวียนขวา จากทักษิณไปหฺรดีเมื่อถึงอีสานก็ได้ ๖ เท่า กำลังของพระอาทิตย์ ดังนี้พระอาทิตย์จึงต้องประจำทิศอีสาน และพระจันทร์ก็ให้นับไปจนครบ ๑๕ เท่ากำลัง ก็ตกที่ทิศบูรพาและองค์อื่น ก็นับไปแต่ทิศทักษิณเวียนไปทางทิศหฺรดี เท่ากำลังพระเคราะห์เหมือนกัน จึงได้ไปประจำอยู่ตามทิศดังนี้

อีสาน อาทิตย์ (๑)	บูรพา จันทร์ (๒)	อาคเนย์ อังคาร (๓)
อุดร ศุกร์ (๖)		ทักษิณ พุธ (๔)
พายัพ ราหู (๘)	ประจิม พฤหัสบดี (๕)	หฺรดี เสาร์ (๗)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY (หลวงวิศาลดรุณกร, 2540: 286)

นอกจากนี้ (พลูหลวง, 2540: 143-144) ยังอธิบายถึงความสัมพันธ์ของวันที่โชคดีโชคร้ายกับทิศว่า โหราจารย์ยังกำหนดทิศที่ดีและทิศที่ร้ายในแต่ละวัน ทิศศรี และทิศกาลกิณีไว้ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติให้เกิดสิริมงคลมั่งคั่ง

วันอาทิตย์	ทิศ คือ ทักษิณ	ทิศกาลกิณี คือ อุดร
วันจันทร์	ทิศ คือ หฺรดี	ทิศกาลกิณี คือ อีสาน
วันอังคาร	ทิศ คือ ประจิม	ทิศกาลกิณี คือ บูรพา
วันพุธ	ทิศ คือ พายัพ	ทิศกาลกิณี คือ อาคเนย์
วันพฤหัสบดี	ทิศ คือ อีสาน	ทิศกาลกิณี คือ หฺรดี

วันศุกร์	ทิศ คือ อากเนย์	ทิศกาลกิณี คือ พายัพ
วันเสาร์	ทิศ คือ อูตร	ทิศกาลกิณี คือ ทักษิณ

ความเชื่อตามตำราดังกล่าวจึงมักถือเป็นหลักปฏิบัติว่าในการประกอบกิจกรรมต่างๆ กล่าวคือ ผู้ที่เกิดในวันใดจะกำหนดทิศอย่างไรจึงจะเกิดสิริมงคลแก่ชีวิตตนเอง และไม่ควรหันไปทางทิศที่จะทำให้เกิดกาลกิณีแก่ตน นอกจากนี้จะใช้ประจำวันแล้วยังใช้ประจำวันเกิดของผู้ที่เกิดวันนั้นๆ ได้ด้วย กล่าวคือ ผู้ที่เกิดวันใดก็ควรสังเกตว่าทิศใดเป็นศรี และทิศใดเป็นกาลกิณีแก่วันเกิดตน และเมื่อกระทำการมงคลก็พึงหลีกเลี่ยง ไม่หันหน้าไปสู่ทิศกาลกิณีนั้นเสมอ แม้จะเป็นทิศมงคลประจำวันนั้นก็ตาม

2.1.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชื่อกับเทวดานพเคราะห์

คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์ประจำวันเกิดอีกประการหนึ่ง ก็คือเชื่อว่า เด็กทุกคนที่เกิดมาต้องมีแม่ชื่อบุคคลประจำวันเกิดคอยดูแลเพื่อพิทักษ์รักษาไม่ให้เด็กเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งคำว่า “แม่ชื้อ” นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงสันนิษฐานไว้ว่า

คำว่า “แม่ชื้อ” นั้น กล่าวกระหม่อมเคยคิดเห็นว่าควรจะเป็นชื่อคนที่รับร่อน ท่วงทีไปในทาง Godmother ของฝรั่ง ชัดอยู่นิดเดียวที่คำว่า “ชื้อ” ควรจะมีเงินด้วย แต่ก็ไม่มี ที่หลังจึงได้พบในคำจารึกวัดพระเชตุพนมีว่า เราสู้ขอชื้อไว้ให้เป็นเบี้ยสามสิบสาม ค่าตัวตามสินไถ่ ในสามวันเป็นลูกผี พันสี่วันเป็นลูกคน

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2550: 16)

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับแม่ชื่อกับเทวดานพเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าศิระชะของแม่ชื้อจะมีรูปเป็นหัวของสัตว์พาหนะของเทวดาประจำวันทั้ง 7 (เทวดาสัตตเคราะห์²) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (2550: 17) ได้ทรงอธิบายถึงความสัมพันธ์กันระหว่างแม่ชื้อและเทวดานพเคราะห์ไว้ว่า

“ที่หลังจึงได้ไปพบในตำรายันต์ ปรากฏว่า แม่ชื้อตัวนั้นเป็นนาง หัวเป็นสัตว์พาหนะของเทวดาสัตตเคราะห์ เข้าใจว่านั่นคงเป็นความคิดโหร เพราะถนัดเทวดานพเคราะห์คงเปลี่ยนหัวไปตามวันที่เด็กเกิด”

² กลุ่มเทวดานพเคราะห์ที่ไม่รวมเทวดาพระเกตุและพระราหู

นอกจากนี้ ในหนังสือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เสฐียรโกเศศ (2551: 82) ได้อธิบายถึงลักษณะของแม่ชื่อกับสัตว์พาหนะของเทวดาสัตตเคราะห์ โดยเป็นการอ้างถึงคำอธิบายของพระเทวาทินิมิต (ฉาย เทวาทินิมิต) ไว้ดังนี้

พระเทวาทินิมิต (ฉาย เทวาทินิมิต) เมตตาดจตชื่อแม่ชื่อกั้ 7
พร้อมทั้งรูปร่างของแม่ชื้อและอาวุธที่ถือมา (ว่า)

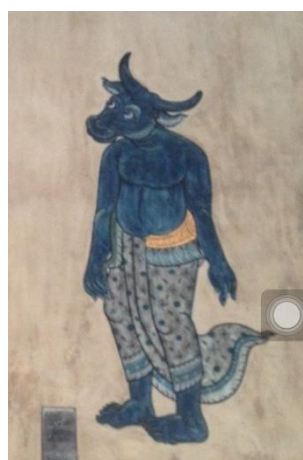
1. วันอาทิตย์ ชื่อ นางวิจิตรวราภรณ์ หัวและหน้าเป็นราชสีห์ สีแดงขาด
ซ้ายถือธนู ขวาทือพัด
2. วันจันทร์ ชื่อ นาง(มณ)ทนานงคราญ หัวและหน้าเป็นม้า สีขาว ขวาทือ
ดาบ ซ้ายถือพัด
3. วันอังคาร ชื่อ นางยักษบริสุทธิ หัวและหน้าเป็นควายเผือก ขวาทือ
ดาบ ซ้ายถือพัด
4. วันพุธ ชื่อ นางสมุทซาท หัวและหน้าเป็นช้าง สีแดงแสด ขวาทือดาบ
ซ้ายถือพัด
5. วันพฤหัสบดี ชื่อ นางโลกวัคคฤก หัวและหน้าเป็นกวาง สีเหลืองอ่อน
ขวาทือหอก ซ้ายถือพัด
6. วันศุกร์ ชื่อ นางยักษนงเยาว์ หัวและหน้าเป็นโค สีเหลือง ซ้ายถือธนู
ขวาทือพัด
7. วันเสาร์ชื่อ เอกาขมาโลย หัวและหน้าเป็นเสือ สีดำ ขวาทือตรีศูล
ด้ามยาว ซ้ายถือพัด

พิจารณารูปร่างแม่ชื้อแล้ว จะเห็นได้ว่ารูปเป็นนาง แต่หัวเปลี่ยนไปตาม
สัตว์ ซึ่งเทวดานพเคราะห์ทรง แต่ทำไมจึงถือพัดทุกตนก็ไม่ทราบ เพราะถือพัดทุกตนนี้
เอง จึงได้เรียกแม่ชื้อว่าแม่ไหว้แม่วี

ภาพที่ 1 แม่ชื้อประจำวันอาทิตย์

ภาพที่ 2 แม่ชื้อประจำวันอังคาร³

³ ภาพจิตรกรรมฝาผนังแม่ชื้อบริเวณศาลาราย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีชื่อแตกต่างกันอยู่ระหว่างเทวดานพเคราะห์และเทวดาแม่ชื่อก็คือ เทวดานพเคราะห์มี 9 องค์ แต่แม่ชื่อนั้นมี เพียง 7 นาง โดยไม่ปรากฏพระราหูและพระเกตุ

ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลางเล่ม 11 (2542a: 5253) กล่าวว่า แม่ชื่อก็คือ เป็นภูตชนิดหนึ่ง ตามความเชื่อของผู้ใหญ่แต่ก่อนเชื่อว่า “แม่ชื่อก็คือ” เป็นภูตที่อยู่ประจำทารก มีอยู่ 7 คน แม่ชื่อก็คือแต่ละคนมีชื่อต่างๆ กัน คือ แม่ชื่อก็คือวันอาทิตย์ชื่อก็คือ วิจิตรมวารรณ แม่ชื่อก็คือวันจันทร์ชื่อก็คือ วรณนงคราญ แม่ชื่อก็คือวันอังคาร ชื่อก็คือ นางยักษบริสุทธิ์ แม่ชื่อก็คือวันพุธชื่อก็คือ นางสามลทัต แม่ชื่อก็คือวันพฤหัสบดีชื่อก็คือ นางกาโลทุกข์ แม่ชื่อก็คือวันศุกร์ชื่อก็คือ นางยักษนงเยาว์ แม่ชื่อก็คือวันเสาร์ชื่อก็คือ นางเอกาโลทัย นอกจากนี้ “แม่ชื่อก็คือ” แต่ละคนสามารถสำแดงเดชให้ทารกได้รับความเจ็บไข้ต่าง ๆ กันไป เช่น ทำให้ปวดท้อง ท้องอืด อาเจียน ปวดศีรษะ ทำให้ร้องไห้ไม่หยุด และบางครั้งมีอาการหวาดผวาคือ (สารานุกรมไทยภาคกลาง เล่ม 11, 2542a: 5254)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องแม่ชื่อก็คือในสมัยโบราณ เริ่มแรกจะเชื่อกันว่าแม่ชื่อก็คือเป็นผีร้ายที่สร้างความเจ็บป่วยให้กับเด็กทารก แต่ต่อมาคนไทยได้มีการปรับเปลี่ยนมุมมองความเชื่อเกี่ยวกับแม่ชื่อก็คือเสียใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนบทบาทของแม่ชื่อก็คือ จากภูตผีที่ทำให้เด็กเจ็บป่วย มาสู่บทบาทการเป็นเทวดาที่ปกป้องรักษาเด็กทารก

นอกจากนี้ เพื่อสร้างให้แม่ชื่อก็คือเป็นเทวดาประจำตัวเด็กที่สมบูรณ์จึงมีการผนวกความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาประจำวันคือเทวดาสัตตเคราะห์ และความเชื่อเรื่องแม่ชื่อก็คือเข้าด้วยกัน โดยผนวกสัญลักษณ์ของแม่ชื่อก็คือเข้ากับสัตว์พาหนะของเทวดาประจำวัน ดังจะเห็นได้จากสัญลักษณ์ของแม่ชื่อก็คือที่ยังเป็นเพศหญิงแต่มีศีรษะเป็นหัวของสัตว์พาหนะของเทวดาสัตตเคราะห์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับแม่ชื่อก็คือตามคติเกี่ยวกับผีในความเชื่อไทยโบราณ ได้รับการผนวกเข้ากับแนวคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ โดยมีจุดร่วม คือ แม่ชื่อก็คือมีลักษณะเป็นภูตประจำวัน ในขณะที่เดียวกันความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ก็มีบทบาทในฐานะเทวดาประจำวัน ดังนั้นความเชื่อเกี่ยวกับแม่ชื่อก็คือกับเทวดาประจำวันจึงสามารถผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน เพื่อวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนบทบาทของผีร้ายที่ทำให้เกิดความทุกข์ ไปสู่เทพผู้คุ้มครองที่บันดาลความร่มเย็นเป็นสุข

2.1.2 ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพุทธ

ความเป็นมาของนพเคราะห์สัมพันธ์กับความเชื่อด้านจักรวาลวิทยาของไทย ซึ่งบันทึกเรื่องราวดาราศาสตร์ที่เป็นแบบแผน และถ่ายทอดกันอยู่ในกลุ่มของผู้มีความรู้ทางดาราศาสตร์แบบจารีตดั้งเดิม คือ กลุ่มผู้ปกครอง พราหมณ์ นักบวช และนักปราชญ์ในราชสำนัก นอกจากนี้ความเชื่อ

ด้านจักรวาลวิทยายังสะท้อนผ่านวรรณกรรม สถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังนี้

2.1.2.1 นพเคราะห์กับวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์ที่พบในวรรณกรรมนั้น จะปรากฏในกลุ่มวรรณกรรมโลกศาสตร์และบทสวดมนต์ตามคติพุทธศาสนา ดังนี้

2.1.2.1.1 นพเคราะห์ในวรรณกรรมโลกศาสตร์

คัมภีร์ที่เรียกว่า “คัมภีร์โลกศาสตร์” เป็นคัมภีร์สำคัญที่แต่งโดยชนชั้นสูง (หอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร, 2533: คำชี้แจง) มีเนื้อหาอธิบายโลกและจักรวาล ตลอดจนนพเคราะห์ ซึ่งจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล

จากการศึกษาวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลีในแถบประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท พบว่ามีวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลี 11 เรื่อง คือ โลกปัญญาตติ มหากัปปโลกสันฐานปัญญาตติ อรุณวตีสสูตร โลกกุปปัตติ จันทสุริยคติทีปนี โลกทีปนี โอกาสโลกทีปนี โลกสันฐานโชตรณคันถิ และฉคคติทีปนี (สมพงษ์ ปรีชาจินดาวุฒิ, 2528: 83) และมีวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาไทย ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องโลกมี 6 เรื่องคือ ไตรภูมิภคา ตีโลกทีปนี ไตรภูมิ-โลกวินิจฉยภคา โลกวินิจฉัย ภูมิวิลาสินี และโลกทีปนี (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2527: 38) ในคัมภีร์ที่กล่าวถึงโลกศาสตร์ดังกล่าวพบเนื้อหาคัมภีร์ที่กล่าวถึงดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 ดวง ดังต่อไปนี้

2.1.2.1.1.1 ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์อรุณวตีสสูตร

คัมภีร์อรุณวตีสสูตร เป็นคัมภีร์ว่าด้วยภูมิตั้งแต่พรหมโลกลงมาถึงนรก เหตุปรารถนพุทธกาลแห่งพระสิขีพุทธเจ้าและเมืองอรุณวดี เป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่งในวรรณกรรมบาลีและเป็นคัมภีร์อีกคัมภีร์หนึ่งใน 30 คัมภีร์ที่พระมหาธรรมราชาลิไท ใช้ประกอบพระราชนิพนธ์ไตรภูมิภคา เมื่อ พ.ศ.1888 (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2527: 16) ปรากฏตอนต้นเรื่องและตอนท้ายเรื่องชื่อว่า “พระอรุณวดี” บ้าง “พระอรุณวดีสุดต์” บ้าง

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์อรุณวตีสสูตรเป็นการบอกถึงตำแหน่งของดาวนพเคราะห์ซึ่งจะปรากฏรวมอยู่กับหมู่ดาวนักษัตรฤกษ์ และโคจรไปทางด้านทิศขวาของดาวนักษัตรซึ่งจะอาศัยการสังเกตว่าดาวนักษัตรจะไม่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงคงอยู่ในตำแหน่งเดิมของตนดังปรากฏหลักฐานว่า

อตตโน ฐาเน น วิชชนติ จนนิมลสุริยา อังคารพุทธพรหสสติ
 สุกโรสร ราหูเกตุนวครหา นกขตตกมนติ ปทกขิณิ จรนติ. ราสีนิจจ คจฉนติ
 ภมรจกั กวี สพพา นกขตตา นวครหาทิวาลี ติภูษนติ เสวนติ.

(หอสมุดแห่งชาติ, 2533: 62)

ดวงดาวนพเคราะห์ 9 คือพระจันทร์พระอาทิตย์ พระอังคาร
 พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระราหู พระเกตุ ชื่อว่าเป็นลำดับแห่ง
 ดาวนักษัตร ย่อมไม่ละตำแหน่งที่ของตน เพราะเหตุนั้นจึงโคจรเวียนไป
 ทางขวา ย่อมโคจร เข้าสู่ราสีนิจ (เป็นราสีที่ต่ำทราม) ดาวนักษัตรฤกษ์
 ทั้งหมด เป็นหมู่แห่งดาวพระเคราะห์ทั้ง 9 ย่อมเสวยอายุ ผลัดเปลี่ยน
 หมุนเวียนกันไป ไม่ขาดสาย เหมือนแป้นกลิ้งของช่างกลิ้งที่หมุนไปฉะนั้น

(หอสมุดแห่งชาติ, 2533: 95)

จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์อรุณวตีสสูตร มุ่งเน้นการแสดงเพียง
 ตำแหน่งของดาวนพเคราะห์ที่อยู่บนท้องฟ้า โดยอธิบายว่าให้อาศัยการสังเกตที่กลุ่มดาวนักษัตรที่ไม่
 เคลื่อนไหว แต่ดาวนพเคราะห์จะเคลื่อนไหวไปทางขวาหมุนเวียนไปจนครบ 12 ราสี ซึ่งจะทำให้เกิด
 การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งระหว่างกลุ่มดาวนักษัตรและดาวนพเคราะห์

2.1.2.1.1.2 ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์โลกสันฐานโชตรตนคัมภีร์

คัมภีร์โลกสันฐานโชตรคัมภีร์ มีเนื้อความกล่าวถึงความเจริญของโลกและความเสื่อมของ
 โลก หอสมุดแห่งชาติจัดไว้ในหมวดโลกศาสตร์ ไม่ปรากฏผู้แต่งและสถานที่แต่งในประวัติวรรณคดีบาฬี
 อินเดีย ลังกา และพม่า ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ ต้นฉบับเดิมเป็นอักษรขอม ภาษาบาฬี จารลงในใบลานมี
 จำนวนจบเรื่อง 5 ผูกบ้าง 6 ผูกบ้าง รวมทั้งสิ้น 23 ฉบับ (หอสมุดแห่งชาติ, 2543: คำชี้แจง)

คัมภีร์โลกสันฐานโชตรคัมภีร์มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับดาวนพเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง
 กับกำเนิดจักรวาลและภพภูมิต่างๆ เรื่องพระอาทิตย์พระจันทร์และกลุ่มดาวนักษัตร 27 ดวงโคจรไป
 ในจักรราสีต่างๆ (หอสมุดแห่งชาติ, 2543: คำนำ) ดังนี้

ในวิถีทั้งสาม ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์มี 12 ราสี ดวงจันทร์
 และดวงอาทิตย์ ดาวนักษัตรและดาวเคราะห์ทั้งหมด ย่อมโคจรเข้าหาราสี

เหล่านั้น ดาวนักษัตรและดาวเคราะห์เหล่านั้นย่อมไม่ละวิถีแม้ครั้งเดียว ดวงจันทร์โคจรเข้าไปใกล้ดาวนักษัตรนั้น เหมือนแมงโคเข้าไปหาลูกดาวนักษัตรทั้งหลาย สถิตอยู่ในตำแหน่งของตน ๆ ดาวอังคารดำรงอยู่ 3 ปีกษ์ ดาวศุกร์ ดาวพุธ ดาวอาทิตย์ และดาวพฤหัสบดี ดำรงอยู่ตลอด 2 ปีกษ์ และดวงจันทร์ดำรงอยู่ 2 วัน ใน 4 วัน 4 ราศี มีราศีพฤษภเป็นต้น ชื่อว่า อชวิถี ราศีเหล่านี้คือ ราศีมีน ราศีเมษ ราศีตุลย์ และราศีกันย์ ชื่อว่า โควิถี ส่วนราศี 4 ราศี มีราศีพิจิกเป็นต้น กำหนดชื่อว่า นาควิถี ข้อความนี้ข้าพเจ้าเขียนไว้เพราะมาในคัมภีร์ชินาลังการ

ในคัมภีร์โลกสถนฐานโชตรตนคณฐี ได้อธิบายลักษณะดาวไว้ ดังนี้

ถามว่า “ดาวนักษัตร 27 กลุ่มเป็นอย่างไร” แก้วว่า “ดาวนักษัตรมี 27 กลุ่ม” คือ อัสดษุชะ ภรณี กัตติกา โรหิณี มิคลิระ อัททะ ปุณัพพสุ ปุสสะ อลิเลสะ มาฆะ ปุพพผัดคฺฉุณี อุตตรผัดคฺฉุณี หัตถะ (หัตถ์ตถะ) จิตระ สาคิ (สวัสตี) วิสาขะ อนุราธะ เขฎฐะ มุละ ปุพพาสาพหะ อุตตราสาพหะ สวานะ ธนัญญุชะ (ธนีสัญญุชะ) สตกิชะ (นิสัตตวิสา) ปุพพภัททะ อุตตรภัททะ และเรวดี ย่อมไม่ละที่อยู่ของตน ดาวเคราะห์ 9 ดวงมีดาวอังคาร ดาวพุธ ดาวพฤหัสบดี ดาวศุกร์ ดาวราหู ดาวเกตุ ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เป็นต้น ย่อมโคจรทางขวาไปทางราศี ราศีมีดาวนพเคราะห์เป็นต้นทั้งหมด ย่อมดำรงอยู่คือหมุนไป เหมือนเครื่องจักรที่หมุนอยู่

(หอสมุดแห่งชาติ, 2543: 72-73)

เนื้อหาที่กล่าวถึงดาวนพเคราะห์นั้นในช่วงแรกได้บอกระยะเวลาที่ดาวเคราะห์แต่ละดวงอยู่ในราศีต่างๆ เป็นเวลาเท่าไร เนื้อหาในตอนท้ายได้บรรยายภาพของดาวนพเคราะห์ซึ่งโคจรรอบจักรราศีไปตามลำดับไม่เปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับที่กล่าวถึงในคัมภีร์อรุณวดีสูตร

2.1.2.1.1.3 ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์ไตรภูมิภคา

คัมภีร์ไตรภูมิเป็นคัมภีร์ที่เป็นต้นแนวคิดอธิบายภพและภูมิซึ่งต่อมาก็มียุคคัมภีร์ภาษาไทยที่แต่งตามคติไตรภูมิ เช่น คัมภีร์ไตรภูมิภคาหรือไตรภูมิพระร่วงสุโขทัย คัมภีร์จักรวาลที่ปณี คัมภีร์ไตรภูมิฉบับล้านนา ไตรภูมิฉบับภาษาเขมร คัมภีร์ปถมัง (เฉพาะส่วนตอนต้น) คัมภีร์ไตรภูมิโลกวินิจฉัยของพระธรรมปริชา (แก้ว) ไตรภูมิฉบับบ้านกระปี่น้อย คัมภีร์มหาวิบากของภาคใต้ (สุกัญญา สุจฉายา, 2555: 35) ซึ่งคัมภีร์เหล่านี้ได้อธิบายถึงภพและภูมิต่างๆ รวมไปถึงเรื่องราวของดาวนพเคราะห์

ในคัมภีร์ไตรภูมิภคาปรากฏการกล่าวถึงสถานที่ดาวนพเคราะห์สถิตอยู่ว่า ตั้งอยู่ระหว่าง กำแพงจักรวาลและเขายุคนธร ดังหลักฐานว่า

แต่แดนกำแพงจักรวาลถึงเขายุคนธร ว่างกลางเป็นหนทางพระอาทิตย์แล
พระจันทร์แลพระนพเคราะห์และดารากรทั้งหลายแต่งเที่ยวไปมาในหนทาง
วิถี ให้เรารู้จัก(ว่า)ปีแลเดือนวันคืนแลให้รู้จักการณดีแลร้ายนั้น

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2544: 214)

นอกจากนี้ ในคัมภีร์ไตรภูมิภคายังให้ภาพของดาวนพเคราะห์ว่า พวกมันเคลื่อนไปทางขวาเวียนรอบเขาพระสุเมรุและเป็นบริวารของพระอาทิตย์และพระจันทร์ โดยมีทางโคจรเป็นเครื่องหมายกำหนดเวลา วัน เดือน และปี ดังปรากฏข้อความในไตรภูมิภคาว่า

เมื่อมาโดยทักษิณาวรรตทั้งสัตตพิสนักษัตรอันอยู่ในทวาราศรี
ไปเป็นบริวารพระอาทิตย์แล พระอาทิตย์และพระจันทร์เอาทั้งราศีวิถีราศี
เดือนเวียนประทักษพระสุเมรุราช บุหอนคลาดกันเท่าสิ้นผมเลยสักคาบ เท่า
แต่พระอาทิตย์พระจันทร์กับแลดาว ๖ ดวง คือดาวพระอังคารแลพระพุธ
พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ เกตุ อันเป็นพระนพเคราะห์หากรู้คลาดกันไล้ไปใน
ทักษิณาวรรตนั้น พระอาทิตย์เดินไปเร็วกว่าพระจันทร์ พันพระจันทร์แลวัน
ละ ๙๐,๐๐๐โยชน์ ฤกษ์สัตตพิลไปเร็วกว่าพระอาทิตย์แลวันละ ๗,๕๐๐
โยชน์ ผุ่งสัตว์อยู่ใน ๔ ทวีปอันมีในจักรวาลนี้ย่อมอาศัยแก่พระอาทิตย์และ
พระจันทร์นี้แล จึงรู้จักวันแลคืนปีและเดือนแล

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2544: 214)

ดังนั้นสรุปได้ว่าความเป็นมาของนพเคราะห์ซึ่งบันทึกไว้ในคัมภีร์โลกศาสตร์ จะมีเนื้อหาที่กล่าวถึงเฉพาะตำแหน่งดาวนพเคราะห์บนท้องฟ้าซึ่งจะเรียกว่า “ดาวนพเคราะห์” และจุดมุ่งหมายในการกล่าวถึงดาวนพเคราะห์ก็เพื่ออธิบายให้เห็นว่าการโคจรของดาวนพเคราะห์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งสามารถใช้เป็นเครื่องหมายกำหนด เวลา วัน เดือน และปี สำหรับมนุษย์ได้

2.1.2.1.1.4 เทวดานพเคราะห์กับบทสวดมนต์ 12 ตำนาน

บทสวดมนต์ 12 ตำนานหรือที่เรียกว่า “บทสวดพระปริตร ” เป็นบทสวดที่ประยุกต์พระสูตรต่างๆ มาใช้กับบทบูชาเทวดานพเคราะห์ ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างพุทธกับพราหมณ์ ดังปรากฏคำอธิบายในตำราพรหมชาติไว้ว่า

วิธีนี้เป็นพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ประกอบกันคือมีสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และมีพราหมณ์หรือโหรหรือผู้รู้โหราศาสตร์ ประกาศสังเวทเวทตามวันเกิด

(ห้องโหรศรีมหาโพธิ์, 2545: 403)

นอกจากนี้ในคำบูชาประกาศสังเวทเวทดาพระเคราะห์ในตำราพรหมชาติมีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบท 12 ดำเนินกับการสังเวทเวทดาพระเคราะห์ ดังข้อความต่อไปนี้

พระอาทิตย์ พระสงฆ์สวดบทโมรปริตต์ (อุเทตยถจ) และวิภูฏกปริตต์ (อตุถิลเก) แล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา
พระจันทร์ พระสงฆ์สวดบททอภัยปริตต์ (ยนุทุนิมิตต) จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

พระอังคาร พระสงฆ์สวดบทกรณียเมตตสูตร จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

พระพุธ พระสงฆ์สวดฉันทันตปริตต์ จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

พระเสาร์ พระสงฆ์สวดอังกุลิมาลปริตต์ จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

พระพฤหัสบดี พระสงฆ์สวดรัตนสูตร (ยานีธ) จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

พระราหู พระสงฆ์สวดอาฏานาฎิยปริตต์ (วิปลิสส-นโมเม) จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

พระศุกร์ พระสงฆ์สวดธชัคคสูตร จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดาไป

พระเกตุ พระสงฆ์สวดชยปริตต์ (มหาการุณีโก) จบแล้วผู้รู้โหราศาสตร์ จึงประกาศสังเวทต่อเทวดา

(ห้องโหรศรีมหาโพธิ์, 2545: 403-408)

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการสวดบท 12 ดำเนินของพระสงฆ์ซึ่งโดยปกติเป็นการสวดในงานมงคลทั่วไป แต่มีการปรับบทสวดให้เป็นบทสวดก่อนจะทำการสังเวทเวทดาพระเคราะห์

แต่ละองค์ ดังนั้นบท 12 ตำนานแต่ละบทจึงถูกใช้เป็นบทตัวแทนของเทวดานพเคราะห์อีกนัยหนึ่งด้วย

2.1.2.2 นพเคราะห์กับประติมากรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์กับการสร้างประติมากรรม ได้แก่ การนำแนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์ที่สัมพันธ์กับการสร้างพระพุทธรูปประจำวันเกิด ดังนี้

2.1.2.2.1 เทวดานพเคราะห์กับพระพุทธรูปประจำวันเกิด

ความสัมพันธ์ระหว่างเทวดานพเคราะห์กับพระพุทธรูปประจำวันเกิดมีความเป็นไปได้ว่าเกิดขึ้นตามแบบราชประเพณีไทย กล่าวคือ “การสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวารและพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาประจำพระองค์พระมหากษัตริย์เป็นพระราชพิธีสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมประเพณีที่สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา” (เล็ก พงษ์สมศรีไทย, 2551: 16) ผู้วิจัยพบหลักฐานเชื่อมโยงที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่ามีการสร้างพระพุทธรูปประจำวันเกิดในสังคมไทยชัดเจนมากที่สุด คือ การสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวารในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะหลักฐานสำคัญ คือ การสร้างพระพุทธรูปปาง “ปาเลไลย” หรือ “ปาลีไลย” ซึ่งเป็นพุทธรูปเพียงองค์เดียวที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าให้สร้างขึ้นใหม่ เป็นพระประธานวิหารทิศเหนือ วัดพระเชตุพนฯ ซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 1 ดังนี้

“...พระพุทธรูปหล่อใหม่สูงแปดศอกคืบห้านิ้ว ประดิษฐานไว้ใน
พระวิหารทิศเหนือบันจุพระบรมธาตุ ถวายพระนามว่าพระปาเลไลย...”

(พระราชเวที, 2555: 184)

หากพิจารณาประวัติพระพุทธรูปสำคัญในวัดพระเชตุพนฯ ซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 1 ส่วนใหญ่จะพบว่าเป็นพระพุทธรูปเก่าที่รัชกาลที่ 1 รับสั่งให้นำมาประดิษฐานไว้ในวัด ความน่าสนใจก็คือ ในจำนวนพระพุทธรูปเหล่านั้นจะพบ “พระพุทธรูปปาเลไลย” เป็นพระพุทธรูปใหม่เพียงองค์เดียวที่รัชการที่ 1 รับสั่งให้หล่อใหม่ และให้ประดิษฐานเป็นประธาน ณ วิหารทิศเหนือ โดยถ้าสังเกตให้ดีจะพบว่า ทิศที่พระพุทธรูปปาเลไลยหันไปนั้น เป็นทิศที่หันไปทางด้านพระบรมมหาราชวังตามหลักฐานในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา (สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, 2548: 230) กล่าวถึงวันและเวลาพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชไว้ว่า “เสด็จพระราชสมภพเมื่อ วันพุธ เดือน 4 แรม 5 ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เวลา 3

ยาม” จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชสมภพในวันพุธกลางคืนเวลาระหว่างเที่ยงคืนถึงตีสาม จากหลักฐานการสร้างพระพุทธรูปดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า “พระพุทธรูปาลีไลย” องค์ดังกล่าว น่าจะเป็นพระพุทธรูปประจำพระชนมวารที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดฯ เกล้าให้สร้างเป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ ประดิษฐานไว้ ณ วัดประจำรัชกาล แล้วหันหน้าไปทางพระบรมหาราชวัง เพื่อเป็นสิริมงคลต่อพระองค์เอง ซึ่งตรงกับคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปประจำวันเกิดในสังคมไทย ที่อธิบายว่าผู้ที่เกิดวันพุธกลางคืนมีพระพุทธรูปประจำตัว คือ ปางป่าเลไลย

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างพระพุทธรูปถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ดังปรากฏในตำนานพระพุทธรูปสำคัญที่อธิบายมูลเหตุที่ ตลอดจนสร้างพระพุทธรูปถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ดังข้อความต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างเป็นพระพุทธรูปยืน สูง 6 ศอก หล่อด้วยสัมฤทธิ์เป็นแกนใน แล้วหุ้มทองคำหนักพระองค์ละ 63 ชั่ง 14 ตำลึง ทรงเครื่องต้นอย่างพระเจ้าจักรพรรดิลงยาราชาวดี ประดับด้วยเนวรัตน์มีค่า ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ในสมัยนั้นมีเหตุเกิดขึ้นอย่าง 1 ด้วยเมื่อในรัชกาลที่ 2 คนทั้งหลายกล่าวถึงเมื่อรัชกาลที่ 1 มักเรียกว่า แผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงหรือแผ่นดินก่อน ครั้นมาถึงรัชกาลที่ 3 มีรัชกาลที่เป็นอดีตขึ้นเป็น 2 รัชกาล จึงเกิดเรียกรัชกาลที่ 1 ว่า “แผ่นดินต้น” เรียกรัชกาลที่ 2 ว่า “แผ่นดินกลาง” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่พอพระราชหฤทัยทรงพระราชดำริว่า ถ้ารัชกาลที่ 1 เป็นแผ่นดินต้น รัชกาลที่ 2 เป็นแผ่นดินกลาง รัชกาลที่ 3 ก็จะต้องเป็นแผ่นดินปลาย เป็นอัมภมคล จึงโปรดให้ประกาศ ให้เรียกนามอดีตรัชกาล ตามนามพระพุทธรูปฎิมากร 2 พระองค์นี้

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545: 8)

ด้วยเหตุความเชื่อที่พระพุทธรูปเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่ช่วยขจัดเคราะห์ประกอบเข้ากับอิทธิพลมาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ดังนั้นจึงมีการดัดแปลงความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องดวงดาว ให้เข้ากับความเชื่อในพระพุทธศาสนา โดยนำเอาปางของพระพุทธรูปต่างๆ มาเป็นตัวแทนของพระเคราะห์ประจำวัน ดังแนวคิดเรื่องพระพุทธรูปปางประจำวันเกิดที่ปรากฏในคัมภีร์พรหมชาติ ดังนี้

การบูชาพระประจำวันเกิด ชายหญิงใต้อยากหาความ
เจริญรุ่งเรืองและผาสุกในการครองเรือน ควรจะมีไว้บูชาประจำที่พระที่
บ้านของตน ๆ ทุกคน พระประจำวันเกิดท่านผู้รู้กำหนดไว้ตามลักษณะวัน
ทั้ง 7 ในรอบสัปดาห์

ผู้เกิดวัน	อาทิตย์ให้บูชาพระปางถวายเนตร
ผู้เกิดวัน	จันทร์ให้บูชาพระปางห้ามญาติหรือห้ามสมุทร
ผู้เกิดวัน	อังคารให้บูชาพระปางไสยาสน์
ผู้เกิดวัน	พุธให้บูชาพระปางอุ้มบาตร
ผู้เกิดวัน	พฤหัสบดีให้บูชาพระปางนังชัตสมาธิ
ผู้เกิดวัน	ศุกร์ให้บูชาพระปางถวายเนตรทรงรำพึง
ผู้เกิดวัน	เสาร์ให้บูชาพระปางนาคปรก

หมายเหตุ สำหรับท่านที่เกิดวันพุธนั้น เกจิอาจารย์ท่านแยกไว้
เป็นสองลักษณะ กล่าวคือ ถ้าเกิดวันพุธเวลากลางวัน ให้บูชาพระปางอุ้ม
บาตร ถ้าเกิดวันพุธกลางคืน ให้บูชาพระปางป่าเลไลยก์ หรือพระปางสะดุ้ง
มาร(มารวิชัย)

(ห้องโถงศรีมหาโพธิ์, 2545: 175)

ผู้วิจัยพบหลักฐานสำคัญว่าการใช้พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ประจำวันเกิดเป็นการ
อนุโลมตามความเชื่อทางโหราศาสตร์โดยนำเอาคำทำนายลักษณะนิสัยของผู้เกิดในแต่ละวัน มา
อธิบายด้วยปางของพระพุทธรูป ตามหลักฐานจากคำชี้แจงของพระศรีลาจารย์พิพัฒน์ (แจ่ม ธฺวาทโก) ซึ่ง
ท่านได้กล่าวอ้างถึงคำอธิบายของพระพุทธรูปโฆษาจารย์ (อยู่ ญาณทโย) วัดสระเกศไว้ดังนี้ว่า

เรื่องกำหนดพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประจำเทวดาเสวยอายุ
นั้น สมเด็จพระพุทธรูปโฆษาจารย์ (อยู่ ญาณทโย) วัดสระเกศได้อธิบายไว้ว่า
เป็นการกำหนดไว้โดยอนุโลมตามประวัติและพื้นเพเดิมของดาวพระเคราะห์
นั้นๆ เช่น

อาทิตย์ หมายถึง ไฟคือความร้อน แต่จำต้องมีไฟกันทุกคน บูชา
พระถวายเนตร พระปางนี้ฟังพระเนตรไม่กะพริบ 7 วัน จักชุกถ้อยกันว่าเป็น
ธาตุไฟ เมื่อบูชาไฟก็จะสำนึกได้ว่าไฟนั้นมีทั้งคุณทั้งโทษ ผู้ใช้ต้องรู้จักค่า
ของไฟ เวลาใช้ไฟต้องมีสติ เป็นอุบายเตือนใจ

จันทร์ หมายถึง ความสุข บุษบาพระห้ามญาติ คือ ตอนที่พระญาติของพระพุทธเจ้าฝ่ายศากยวงศ์และโกถยวงศ์แย่งน้ำกันทำนา จนเกิดสงครามขึ้น เสด็จมาทรงห้ามทำให้เกิดความสงบสุข

อังคาร หมายถึง ความโกรธ จัดเป็นโทสจริต บุษบาพระปางไสยาสน์ คือพระนอน ผู้โกรธนั้น นอนเสียวก็หายโกรธ ระวังโทษจะได้

พุธ หมายถึง รู้แล้วหรือตรัสรู้เป็นศรัทธาจริตบอกถึงความเชื่อมั่น บุษบาพระอุ้มบาตร พระพุทธเจ้าจะเสด็จไปบิณฑบาตที่ไหน ย่อมทรงพิจารณาผลได้ผลเสียก่อน

พฤหัสบดี หมายถึง หลักใจ เป็นพุทธิจริต ถือกันว่าเป็นครูหรือผู้หลักผู้ใหญ่ บุษบาพระปางสมาธิ แสดงความมั่นคงแห่งดวงจิต มีสติอยู่ทุกขณะ

ศุกร์ หมายถึง ความรัก ความอ่อนหวาน จัดเป็นราคะจริต บุษบาพระรำพึง อันแสดงความเมตตากรุณาในหมู่สัตว์ ทรงรำพึงที่จะทรงเทศนาโปรด

เสาร์ หมายถึง ความทุกข์ เป็นวิตกจริต บุษบาพระนาคปรก ตอนที่พระพุทธเจ้าประทับเสวยวิมุตติสุขที่ควงมัญจลินท์หลังจากตรัสรู้แล้ว เกิดฝนตกหนัก ลมพัดกล้าพระยานาคมาขนดล้อมที่ประทับนั่งแผ่พังพานปกป้องมิให้ต้องพระวรกายแม้กระทั่งละอองฝน เป็นการช่วยให้พ้นจากความทุกข์ความลำบาก อีกอย่างหนึ่งเสาร์เป็นนาคนามตรงกับพระปางนี้ที่มีพระยานาค

พระราหูเป็นพระเคราะห์ที่เข้ากับใครไม่ได้ เข้าที่ไหนก็เกิดเรื่อง ที่นั่น ไม่ยอมใคร ต้องอยู่ลำพังตนเอง ผู้ที่อยู่ในระหว่างที่พระราหูเสวยอายุนี้ ต้องสำรวม ระวังกาย วาจา ใจ ให้มาก มีเรื่องอะไรพอจะหลีกเลี่ยงได้ก็ให้หลีกเลี่ยง ดูพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง ทั้งที่พระพุทธเจ้าสามารถจะทำอะไรได้ก็ยังคงต้องเสด็จหลีกเลี่ยงไปจากเหตุการณ์อันไม่ดี ปล่อยให้เรื่องผ่านไปเสียแล้วก็จะกลับมาดีเอง

พระเกตุ หมายถึงว่าเป็นยอด บุษบาพระमारวิชัย แสดงว่าชนะหมดแล้ว เป็นยอด ไม่มีผู้เสมอเหมือน

(พระศีลาจารพิพัฒน์, 2546: 67-69)

จากหลักฐานข้างต้น จัดเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงพลวัตความเชื่อในสังคมไทย กล่าวคือ การสร้างให้พระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดปรัชญาเชื่อเรื่องกรรมลิขิต คือ การกระทำทำให้เข้ากับ

ความเชื่อเรื่องพรหมลิขิตหรือเทวดาลิขิตของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยอาศัยการสร้างสัญลักษณ์แทนร่วมกัน เพื่อให้สองแนวคิดหลักอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งในบริบทนี้ก็คือการสร้างพระพุทธรูปประจำวันเกิดเพื่อให้ทำหน้าที่ขจัดเคราะห์ร้ายและบันดาลให้เกิดโชคได้ และท้ายที่สุดแล้วพระพุทธรูปประจำวันเกิดในศาสนาพุทธก็ทำหน้าที่ประหนึ่งเป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์ซึ่งเป็นเทวดาประจำวันเกิดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั่นเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า คนไทยได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่มีความเชื่อเรื่องกรรมคือการกระทำเป็นหลัก ให้เข้ากับความเชื่อในด้านโหราศาสตร์ที่รับจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยผ่านกลวิธีการสร้างสัญลักษณ์ร่วมกันของสองศาสนา จนปรากฏเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์แบบใหม่ในสังคม ก็คือการสร้างพระพุทธรูปให้เป็นตัวแทนเทวดานพเคราะห์ พระพุทธรูปประจำวันเกิดจึงเป็นสัญลักษณ์สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมแม้ต่างแนวคิดแต่สามารถหาจุดรวมกันได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งหรือแตกแยก แต่กลับผสมผสานกันได้อย่างลงตัวภายใต้สัญลักษณ์เดียวกัน ดังเช่นพระพุทธรูปประจำวันเกิดซึ่งผสมผสานทั้งความเชื่อของพุทธและพราหมณ์ได้

2.1.2.3 นพเคราะห์กับสถาปัตยกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์ที่นำมาสู่การสร้างสถาปัตยกรรม ได้แก่ การนำแนวคิดเกี่ยวกับดาวนพเคราะห์หรือเทวดานพเคราะห์ที่สัมพันธ์กับการสร้างพระอุโบสถ โดยในพื้นที่สถาปัตยกรรมของพระอุโบสถจะปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบภายในพระอุโบสถ ได้แก่ เทวดานพเคราะห์กับพระประธานและพระอรหันต์ 8 ทิศ และเทวดานพเคราะห์กับลูกนิมิตภายในบริเวณพระอุโบสถ ดังนี้

2.1.2.3.1 เทวดานพเคราะห์กับพระประธานและพระอรหันต์ 8 ทิศ

ความคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ในสังคมไทยมีความสัมพันธ์กับการจัดวางตำแหน่งพระประธานและพระอรหันต์ประจำทั้ง 8 ทิศ ภายในพระอุโบสถ แนวคิดนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสร้างวัดที่เป็นพระอารามหลวง ความคิดนี้น่าจะมีอิทธิพลมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับคติไตรภูมิ จึงส่งผลให้มีการสร้างพระประธานและพระอรหันต์ 8 ทิศ ประจำภายในพระอุโบสถ ซึ่งหากพิจารณาให้ดีจะเห็นความสัมพันธ์กันกล่าวคือ เทวดานพเคราะห์เป็นเทวดาประจำทิศซึ่งโคจรอยู่ในจักรวาลและทำหน้าที่รักษาทิศต่างๆ รอบเขาสิเนรุ ซึ่งอิทธิพลการสร้างสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นศูนย์กลางจักรวาลคือเขาสิเนรุก็ปรากฏในพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน นั่นคือการสร้างรูปพระพุทธรูปให้เป็นพระประธานแทนตำแหน่งตรงกลาง คือ พระเกตุ ดังนั้นด้วยลักษณะดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระประธานและพระอรหันต์ประจำทั้ง 8 ทิศกับเทวดานพเคราะห์

หลักฐานที่ยืนยันถึงความเป็นอันเดียวกันของรูปพระพุทธรเจ้าและรูปของอรหันต์ทั้ง 8 กับเทวดานพเคราะห์ คือ บทสวดมนต์พุทธมิ่งมงคลคาถาของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่กล่าวถึงตำแหน่งหน้าที่ของพระพุทธรเจ้าและพระอรหันต์ทั้ง 8 ทิศว่า

ลัมพูทโร ทิปะทัง เสฏฐโฐ	นิสินโน เจวะ มัชฌิเม
โกณฑัญญะ ปุพพะภาเค จะ	อาคะณเยเย จะ กัสสะโป
สารีบุตรโต จะ ทักขิณ	หะระติเย อุปาสี จะ
ปัจฉิเมปี จะ อานันโท	พายัพเพ จะ ควะมปะติ
โมคคัลลาน จะ อุตตะเร	อิสานเปี จะ ราหุโล
อิม โข มังคะลา พุทธา	สัพเพ อีระ ปะติภุจिता
วันทิตา เต จะ อัมเหติ	สั๊กกาเรหิ จะ บุษิตา
เอเตสัง อานุกาเวน	สัพพะโสถถี ภาวันตุ โน ฯ

(วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, 2555: 3)

จากบทสวดมนต์แปลความหมายได้ว่า พระพุทธรเจ้าประทับอยู่ตรงกลาง พระโกณฑัญญะ อยู่ทิศตะวันออก พระกัสสปอยู่ทิศอาคเนย์ พระสารีบุตรอยู่ทิศทักษิณ พระอุปาสี อยู่ทิศ ทร์ดี พระอานนทอยู่ทิศตะวันตก พระควมปะติอยู่ทิศพายัพ พระโมคคัลลานะอยู่ทิศอุดร พระราหุลอยู่ทิศอีสาน พระพุทธรเจ้าและสาวกเหล่านี้ซึ่งประดิษฐานในที่เหล่านี้ อันเราทั้งหลายไหว้สักการบูชาดีแล้ว ความสวัสดิ์ทั้งปวงจงมีแก่เราทั้งหลายด้วยอำนาจของพระพุทธรเจ้า และเหล่าสาวกนี้

จะเห็นว่าจากบทสวดกล่าวถึงอรหันต์ 8 องค์ ซึ่งอยู่ประจำทิศและมีพระพุทธรเจ้าอยู่ตรงกลาง ทั้งหมดทำหน้าที่เช่นเดียวกับเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 ที่ทำหน้าที่รักษาทิศและคุ้มครองมนุษย์

2.1.2.3.2 เทวดานพเคราะห์กับลูกนิมิตภายในบริเวณพระอุโบสถ

อุโบสถถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของวัดเพราะเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบสังฆกรรม ตามพระวินัยของพระสงฆ์แล้ว อุโบสถที่สมบูรณ์จะต้องมีการทำพิธีผูกพัทธสีมาแล้วเท่านั้นจึงจะสามารถประกอบศาสนกิจได้ โดยก่อนจะทำพิธีผูกพัทธสีมาจะต้องมีการกำหนดบริเวณด้วยลูกนิมิต และลูกนิมิตก็มีส่วนสัมพันธ์กับเทวดานพเคราะห์

ตามความเชื่อดั้งเดิมของไทย การออกแบบพระอุโบสถเป็นการจำลองความเชื่อเรื่องจักรวาลวิทยา กล่าวคือความนิยมสร้างอุโบสถเป็นศูนย์กลางของวัดที่เทียบได้กับเขาพระสุเมรุ

(ศานติ ภัคดีคำ, 2552: 251) และตำแหน่งของนพเคราะห์ที่ตั้งอยู่รอบเขาพระสุเมรุตั้งปรากฏหลักฐานในไตรภูมิภควาว่า

แต่แดนกำแพงจักรวาลถึงเขายุคนธรหว่างกลางเป็นหนทางพระอาทิตย์แล
พระจันทร์แลพระนพเคราะห์และดารากรทั้งหลายแห่งเที่ยวไปมาในหนทาง
วิถี ให้เรารู้จัก(ว่า)ปีแลเดือนวันคืนแลให้รู้จักการณดีแลร้ายนั้น

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2544: 241)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความสำคัญของลูกนิมิตนั้น แต่เดิมตามหลักพระธรรมวินัยของสงฆ์คือ เครื่องหมายบอกเขตที่เรียกว่า “วิสุงคามเสมา” ซึ่งแปลตามรูปศัพท์แล้วมีความหมายว่าเป็นเขตที่ตัดขาดจากอำนาจทางชาวบ้าน นิมิตสำหรับบอกเขตนั้นจะใช้เป็นก้อนหิน ต้นไม้ หรือแม้กระทั่งแหล่งน้ำก็ได้ ไม่มีการระบุลักษณะและที่จำนวนที่แน่นอน แต่ในสังคมไทย พบว่า “ลูกนิมิต” จะมี 9 ลูกเสมอ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นการกำหนดตามจุดตำแหน่งของนพเคราะห์ทั้ง 9 เพื่อให้สถิตล้อมอุโบสถซึ่งก็คือเขาพระสุเมรุแกนกลางของจักรวาล กล่าวคือตำแหน่งของลูกนิมิตซึ่งมี 9 ลูก และวางอยู่ระหว่างตัวอุโบสถและกำแพงแก้ว อยู่ในตำแหน่งเดียวกันกับตำแหน่งนพเคราะห์ในจักรวาล ซึ่งถ้ามองโดยประเด็นนี้อุโบสถคือยอดเขาพระสุเมรุ กำแพงแก้วคือกำแพงจักรวาลและ ลูกนิมิตคือนพเคราะห์

ดังนั้นอุโบสถถึงแม้ว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนาแต่ในขณะเดียวกันก็มีความหมายที่แฝงอยู่คือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้ด้วย เพราะเป็นที่สถิตของเทวดานพเคราะห์ซึ่งใช้สัญลักษณ์แทนกันคือลูกนิมิตกำหนดเขตอุโบสถ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า การสร้างแนวคิดเรื่องเทวดานพเคราะห์ซึ่งมีความเป็นมาจากความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และลัทธิพราหมณ์ที่ปรากฏในสังคมไทยโดยอาศัยการผสมผสานอยู่ในพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดหลัก จนกลายเป็นการสร้างชุดความเชื่อแบบใหม่ ซึ่งชุดความเชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์นี้ก็ต่างออกไปจากความเชื่อในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเดิมชุดความเชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์นี้ได้รับการถ่ายทอดสืบมาในสังคมไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าชุดความเชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์นี้ก็คือ วิธีการที่กลุ่มคนไทย ใช้เก็บรักษาความทรงจำร่วมกันของระบบแนวคิดและความเชื่อดั้งเดิม ที่คนไทยเคยนับถือ วิธีการเช่นนี้เป็นการสะท้อนถึงวิวัฒนาการความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดกันสืบมา แม้พุทธศาสนาจะเป็นความเชื่อกระแสหลัก แต่ความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยคือโหราศาสตร์และศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็ไม่ได้ถูกทำลายเสียทีเดียว แต่คนไทยได้ปรับ

แนวคิดให้เข้าหากันโดยการใช้สัญลักษณ์ร่วมกันผ่านความเชื่อเรื่องเทวดานพเคราะห์จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนได้ในที่สุด

2.2 ความเป็นมาของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทย

ความเป็นมาของพิธีสวดนพเคราะห์ที่ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าปรากฏขึ้นในสมัยใด ซึ่งจากการค้นคว้าจากจารึก พงศาวดาร และวรรณกรรมต่างๆ ในสมัยอยุธยาไม่พบพิธีสวดนพเคราะห์ แต่อาสันนิษฐานได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์เริ่มแนวคิดมาจากพระราชพิธีสังเวทเทวดาที่เกี่ยวกับเคราะห์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีที่จัดในขณะเปลี่ยนผ่าน (rite of passage) ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงไม่มีรูปแบบเฉพาะ แต่ปรากฏแฝงอยู่ในพิธีต่างๆ เช่น พิธีเปลี่ยนผ่านปี พิธีเปลี่ยนผ่านอายุ ตลอดจนพิธีขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่จัดขึ้นประจำทุกปี และในคราวที่เกิดเหตุอุบัตภัย เป็นต้น

เนื่องจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เคยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรขอม ซึ่งเป็นสังคมที่ยอมรับนับถือลัทธิพราหมณ์เป็นหลัก และมีพิธีกรรมที่เป็นรูปแบบเฉพาะและมีขั้นตอนในการทำพิธีกรรมที่ชัดเจน กลุ่มคนไทยจึงรับเอาระเบียบวิธีในการประกอบพิธีบูชาอันนนวนแบบพราหมณ์มาเป็นชื่อเรียกพิธีกรรมทั้งที่ทำอยู่เดิมและพิธีที่รับแนวคิดมาจากขอม

อย่างไรก็ตาม พิธีการอันนนวนบูชาเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ก็มีอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่ก่อนรับแนวคิดลัทธิพิธีกรรมแบบขอม และเมื่อรับลัทธิขอมแล้วก็นำมาปรับใช้ จนกระทั่งการรับพุทธศาสนา ก็มีการปรับให้เข้ากับแนวคิดดั้งเดิม ซึ่งบางครั้งในช่วงรับพุทธศาสนาก็รับทั้งพุทธศาสนาที่เน้นการประกอบพิธี เช่น ลัทธิแบบตันตระ หรือบางครั้งก็รับพุทธศาสนาแบบเถรวาท แต่ก็นำมาปรับให้เกิดพิธีกรรมโดยบางครั้งก็ยืมพิธีกรรมของพราหมณ์มาใช้ บางครั้งก็ปรับให้เข้ากับพิธีกรรมท้องถิ่น จนถึงคิดพิธีกรรมขึ้นมาใหม่

ดังนั้นเมื่อราชสำนักของไทยรับอิทธิพลความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ จึงรับเอาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเคราะห์จากพราหมณ์เข้ามาด้วย แต่อย่างไรก็ดียังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนว่าคนไทยรับรูปแบบใดจากพราหมณ์มาประกอบพิธีกรรม พบเพียงหลักฐานที่เกี่ยวกับพิธีเคราะห์ที่จัดขึ้นในราชสำนัก โดยพบหลักฐานครั้งแรกในสมัยอยุธยา

2.2.1 พิธีในสมัยอยุธยา

ผู้วิจัยพบหลักฐานเกี่ยวกับการจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ของกษัตริย์ในสมัยอยุธยาจากหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดว่าในจำนวนพระราชพิธี 12 เดือน

ในสมัยอยุธยา มีการจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ของพระมหากษัตริย์ขึ้นเป็นประจำทุกปีโดยเรียกพิธีนี้ว่า “พิธีตุลาการ” โดยจะจัดพิธีในเดือน 7 มีการประกอบพิธีตามแบบลัทธิพราหมณ์ดังข้อความต่อไปนี้

“พระราชพิธีตุลาการ พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเสด็จประทับเหนือ
สุวรรณราชบัลลังก์ ทรงสะเดาะพระเคราะห์แล้วทำพระราชพิธีมังคลาภิเษก
แล้วเอาเงินบาทขั่งให้หนักเท่าพระองค์ พระราชทานแก่พราหมณ์”

(รวิ สิริอิสสระนันท์, 2553: 664)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พิธีตุลาการนี้เป็นพิธีที่จัดตามลัทธิพิธีของพราหมณ์ และเป็นพิธีที่เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ของกษัตริย์ แต่อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานดังกล่าวก็ไม่พบรายละเอียดในการจัดพิธีกรรมมากนัก

2.2.2 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์ในสมัยรัตนโกสินทร์

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์เริ่มปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีการจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ในราชสำนัก ดังนี้

2.2.2.1 พิธีจักรพรรดิราชาธิราชในสมัยรัชกาลที่ 1

พิธีจักรพรรดิราชาธิราช เป็นพระราชพิธีที่จัดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพื่อเป็นการสะเดาะพระเคราะห์ในคราวที่พระองค์เกิดความไม่สบายพระราชหฤทัยมีหลักฐานปรากฏใน หนังสือลัทธิธรรมเนียมต่างๆ ภาค 8 (หอสมุดแห่งชาติ, 2515: 1) ว่าพิธีจัดขึ้น ณ พระตำหนัก 9 ห้อง พระบรมมหาราชวัง ในวันพุธ เดือน 8 แรม 10 ค่ำ ปีเถาะ นพศก 1169 ตรงกับพุทธศักราช 2350 โดยในการจัดพิธีจักรพรรดิราชาธิราชปรากฏลักษณะการจัดเครื่องพิธีลำดับขั้นตอนพิธี และบทสวดในพิธี ดังนี้

2.2.2.1.1 การจัดเครื่องพิธีจักรพรรดิราชาธิราช

ในหนังสือลัทธิธรรมเนียมต่างๆ (หอสมุดแห่งชาติ, 2515: 389-398) บันทึกว่า มีการจัดเครื่องพิธีจักรพรรดิราชาธิราชประกอบด้วย เตียงใหญ่สำหรับตั้งเครื่องบูชา ตั้งเตียงบนเตียงเครื่องบูชาด้วยผ้าขาว 5 เตียง ตั้งเตียงใหญ่แวนฟ้าสำหรับพระสงฆ์นั่งสวดมีเส้าและเพดานสีขาวระบายรอบ ตั้งเตียงบนเตียงพระสงฆ์ สำหรับตั้งพระธรรมเตียงน้อยสำหรับบูชาพระธรรมปูด้วยผ้าขาว 2 เตียง ตั้งเตียงบนเตียงมณฑลสำหรับตั้งพระพุทธรูปด้วยผ้าขาว มีเพดาน 5 เตียง ตั้งเตียงรองบายศรี

แก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน 3 สำหรับ 1 เตียง ตั้งเตียงรองบัตรมีเสาดาดเพดานสี่เหลี่ยมระบายรอบ 1 เตียง ปลูกเกยตั้งบัตรมิเกย เอาฐานฉัตรเข้าไปตั้งสำหรับปักฉัตรผ้าขาว 3 ชั้นกันพระพุทธรูป 5 ฐาน ทำที่พระสงฆ์สงฆ์นำริมหอพระปริตรข้างใต้ นำมายาว 8 ศอก 2 ตัวตั้งระยะห่างกันพอสมควร เจาะตั้งเสาดั่วละ 2 ห้องมีโครงดาดเพดานผ้าขาวระบายรอบ สำหรับตั้งชั้นสงฆ์ ให้พอ 5 ใบและเอาเชือกผูกกับเสาม้าสำหรับห้อยผ้าชุบสงฆ์

นอกจากนี้การจัดเครื่องพิธีในพิธีจักรพรรดิราชาธิราช เป็นการจัดพิธีเพื่อสวดพระเคราะห์ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดังนั้นเครื่องพิธีจึงจัดที่สงฆ์ในบริเวณมณฑลพิธี และมีการจัดเครื่องพิธีปรากฏเฉพาะบายศรีสำหรับบูชา และแยกจากบริเวณที่บูชาพระพุทธรูป พระธรรมแต่ให้อยู่ใกล้กับบริเวณที่พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

2.2.2.1.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีจักรพรรดิราชาธิราช

ผู้ประกอบพิธีจักรพรรดิราชาธิราชในสมัยรัชกาลที่ 1 แยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ โหรผู้ทำพิธี คือ หลวงโลกทิพย์ และพระสงฆ์ 5 รูป เป็นผู้เจริญพุทธมนต์ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช วัดมหาธาตุ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน พระพิมลธรรม วัดระฆัง พระญาณสังวร วัดราชสิทธิ และพระพรหมมุนี วัดสระเกศ

ลำดับพิธีมีดังนี้

(ก) พระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์นั้น ให้นิมนต์สงฆ์มาก่อน

(ข) ฉันทเพล เวลาบ่ายสองโมง เจ็ดบาท

(ค) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงขาว ทรงพระแสง ตะบองเพชร ป้ายพระพักตร์หน้าไปทางทิศอีสาน

(ง) พระสงฆ์ทั้ง 5 รูปสวดพระพุทธมนต์

(จ) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสงฆ์พระมหามุรธาภิเษก

พิธีครั้งนี้นิมนต์พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ตลอด 3 วัน ซึ่งในวันสุดท้ายนิมนต์พระสงฆ์ฉันทเข้า ทรงตักบาตรน้ำตาลกรวด ถวายผ้าไตร 5 ไตร กระจาด 5 กระจาด รูปเทียน น้ำผึ้ง น้ำมันมะพร้าว และน้ำมันดิบ

2.2.2.1.3 บทสวดในพิธีจักรพรรดิราชาธิราช

บทพุทธมนต์ที่พระสงฆ์เจริญสวดนั้นมีปรากฏหลักฐานว่าพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์พระมหาศาล ซึ่งไม่ปรากฏเนื้อความของบทสวด หรือกล่าวถึงบทสวดมนต์อื่นๆ ดังข้อความว่า

จะได้มีนิมต์พระสงฆ์พระราชาคณะวัดพระมหาธาตุสมเด็จพะลังฆราช ๑
 วัดพระเชตุพนสมเด็จพะพนรัตน์ ๑ วัดระฆังพระพิมลธรรม ๑ วัดราชสิทธิ
 พระญาณสังวร ๑ วัดสระเกศพระพรหมมณี ๑ รวม ๕ รูป เจ้ามาสดจําเริญ
 พระพุทธรูปพระมหาศาล ตั้งการพระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราชพิธี

(วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, 2552: 68)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพิธีจักรพรรดิราชาธิราชเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อสะเดาะพระ
 เเคราะห์ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 จึงมีการจัด
 เครื่องพิธีในมณฑลพิธีด้วยเครื่องสีขาว และบายศรีเงินทองเพื่อบูชา โดยไม่มีการกล่าวถึงเครื่องสังเว
 อื่นๆ

ในส่วนลำดับขั้นตอนพิธีมีโหรเป็นผู้ประกอบพิธีและนิมต์พระสงฆ์ 5 รูป สวดเจริญ
 พุทธมนต์ การประกอบพิธีใช้เวลา 3 วัน ซึ่งผู้ทำพิธีประกอบด้วยฝ่ายพุทธ คือ พระสงฆ์ ส่วนพิธี
 พราหมณ์ คือ ให้โหรเป็นผู้ประกอบพิธี พระสงฆ์เป็นผู้สวดพระพุทธรูป บพสวดที่ปรากฏหลักฐานใน
 พิธีจักรพรรดิราชาธิราชปรากฏหลักฐานว่ามีการสวดเจริญพุทธมนต์มหาศาลเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า
 พิธีจักรพรรดิราชาธิราชเป็นพิธีหลวงที่จัดพิธีเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับบุคคลสำคัญ

ความน่าสนใจของพิธีดังกล่าว คือพิธีนี้จัดขึ้นในวันพุธและมีการตั้งเตียงรองบัตรมีเสา
 ดาดเพดานสี่เหลี่ยมระบายรอบ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานว่า การตั้งเตียงรองบัตรมีเสาดาดเพดานสี่เหลี่ยม
 ใช้เพื่อบูชาเทวดาพระเคราะห์ คือ พระพุธ ซึ่งเป็นเทวดาประจำพระชนมวารของพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เนื่องจากพระองค์มีพระราชสมภพในวันพุธ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.2.2.2 พระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ใหญ่สำหรับพระบาทสมเด็จพระจอม

เกล้าเจ้าอยู่หัว

ตำราพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ใหญ่นี้เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่สุดที่ช่วยให้เห็นการ
 สืบต่อการจัดพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเคราะห์ของราชสำนัก โดยปรากฏบันทึกอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ หมวด
 บัญชีโหราศาสตร์ เลขที่ 904 หมวด 5 เมื่อครั้งจุลศักราช 1214 (พ.ศ.2395) เดิมถูกบันทึกอยู่ในสมุด
 ฝรั่งแต่ปัจจุบันได้สูญหายไปเหลือแต่เอกสารที่มีการคัดข้อความไว้ตั้งแต่ครั้งเป็นหอสมุดมณฑลเพชรบูรณ์

ในเนื้อหาตอนต้นของพิธีเป็นการกล่าวถึงข้อความที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
 กรมพระปรมาภิไธยวชิราวุธ วัดพระเชตุพนฯ ได้ขอพระราชทานเขียนตำราพระราชพิธีสะเดาะพระ
 เเคราะห์ใหญ่ต่อพระนามให้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งข้อความว่า

อาตมากรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชินโรส ขอพระราชทานเรียงเรื่องพระ
ราชพิธีถวาย แลกการพระราชพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่ต่อพระนาม

(หอสมุดแห่งชาติ, 2395: เลขที่ 904)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า พิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่ถวายแต่สมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส ซึ่งทรงจำพรรษา ณ
วัด พระเชตุพนฯ และทรงเป็นศิษย์ของสมเด็จพระวันรัต (แก้ว) วัดพระเชตุพนฯ ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธี
จักรพรรดิราชาธิราชถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ดังนั้นจึงอาจ
กล่าวได้ว่าพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้นมีการสืบทอดมาจากวัดพระเชตุพนฯ เป็น
ต้นเค้ามาจนถึงปัจจุบัน

2.2.2.2.1 การจัดเครื่องพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่

การจัดเครื่องพิธีเสด็จพระเคราะห์ใหญ่ ตามที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมาธิบดีชินโรส ทรงนิพนธ์ไว้คือ มีการตั้งมณฑลพิธีด้วยการปูผ้าขาว และตั้งเครื่องสังเว
ตามธาตุทั้ง 4 และนำผลไม้มาจำลองเป็นร่างกายมนุษย์ตลอดจนสิ่งของใช้เพื่อแทนธาตุทั้ง 4 และมี
การตั้งบัตรปลุกเสกเทวดานพเคราะห์ครบทั้ง 9 องค์ เพื่อทำพิธีเสด็จพระเคราะห์ด้วย ดังข้อความ
ต่อไปนี้

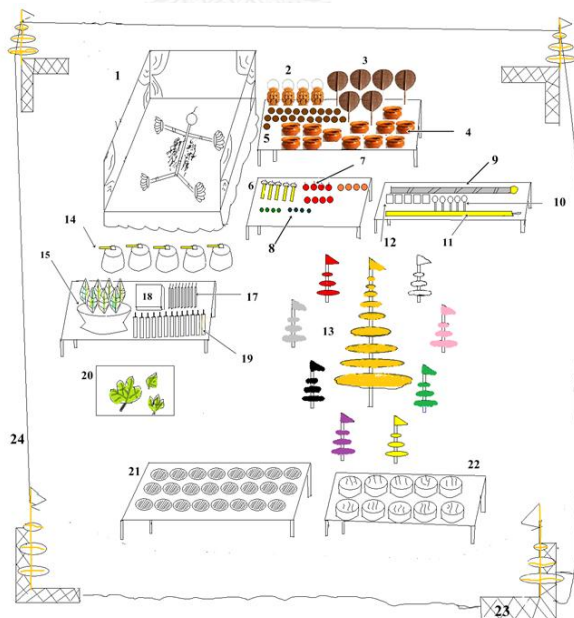
“ให้ตั้งเตียง ยาว ๓ คอกคืบ กว้าง ๒ คอกคืบ มีเสาโครงเพดาน
คานม่านผ้าขาว ตั้งราชวัฏฉัตรธงวงสายศิลา เลื่ออ่อนปูเตียงผืน ๑ ผ้าขาวรอง
รูปผืน ๑ ผ้าขาวคลุมรูปผืน ๑ เข้าสารทำเปนรูป ผลมพร้าวเปนคี่คะ อ้อย ๕
ท่อน เปนแขน ขา เปนกระดูกสันหลัง กล้วยน้ำ ๔ หวี เปน มือ เท้า ในรูป
ใส่โกฏู เทียน ทั้ง ๕ แลผลส้ม มะกรูด มะนาว ส้มมะจั่ว ส้มซ่า ๔ สิ่ง ทั้ง
ตะเกียง ๔ ตะเกียง เปนเตโชธาตุ พัด ๖ เล่ม เปนเตโชธาตุ ดิน ๒๐ ก้อน
เปนปถวิธาตุ หม้อน้ำ ๑๒ หม้อ เปนอาโปธาตุ แวนตา ๕ อัน ไหมเบญจ
พรรณ ๕ มัด เข็ม ๕ ห่อ ไม้หวายยาวเท่าพระองค์ ไหมเบญจพรรณพันไม้
หวาย ทองคำหนัก สองสลึง ใส่ยอดไม้หวาย เงิน ๑/๒ ใส่ต้นไม้หวาย เทียน
ยาวเท่าพระองค์ เทียนพระมงคัล ด้ายใส่เทียนเท่าพระชันษา บัด ๓ ชั้น ๘
บัด บัด ๘ ชั้นบัด ๑...แดง ๖ ขาว ๑๕ ชมพู ๘ เขียว ๑๗ เหลือง ๑๘ ม่วง
เมฆ ๒๑ ด๑๐ ศรีลำภูษ๑๒ ศรีทอง ๘”

“ดอกไม้ตามศรีฉัตรธง ๑๑๗ กะทง เครื่องกระยาบวด ๑๑๗
 กะทง หมากพลูวันละ ๑๑๗ คำ หม้อน้ำพระพุทธมนต์ ๕ หม้อ พระครอบ
 เครื่องมูรธาภิเศก ไบมะกรูด ส้มป่อย ใบเงิน ทอง ใบราชพฤกษ์ ใบไชย
 พฤษ์ ไบมะตูม ๗ สิ่ง ผ้าทรงสำหรับ ๑ เทียนหนักเล่มละ ๑ สลึง วันละ
 ๑๑๗ เล่ม เทียนหนักเล่มละ สองสลึง วันละ ๙ เล่ม ไบสุพันธลิกาตั้งนาม
 สัตว์รองทรงเหยียบ ๑ ไบนางแยมนามมิตรทรงถือ ๑ แอดอ้อตั้งนามทรง
 ทัด ๑ บราณเคยทำ ไม้ค้ำโพธิ์ ปล้อยสัตว์ จดบาทว ทวิบาทว์ ปลา”

(หอสมุดแห่งชาติ, 2395: เลขที่ 904)

จากข้อความข้างต้น สรุปว่ามีการนำสิ่งของต่างๆที่จัดเครื่องพิธี มาใช้เป็นสัญลักษณ์
 แทนร่างกาย โดยมีการนำผลไม้คือกล้วยอ้อยข้าวสารมาแทนเป็นศีรษะ ลำตัว แขนและขา จากนั้นมี
 การนำเครื่องมงคลสำหรับทำน้ำมูรธาภิเศก อันได้แก่ ไบไม้มิ่งคล เทียน และมีไม้ค้ำโพธิ์ นอกจากนี้ยัง
 มีการเตรียมสัตว์ 4 เท้า 2 เท้า และปลา เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงปลอยเป็นพระราชากุศล

ประเด็นที่น่าสนใจในพิธีดังกล่าว คือ ในพิธีนี้ปรากฏการตั้งบัตรพลีบูชาเทวดา
 นพเคราะห์ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นพระราชพิธีสะเดาะเคราะห์แรกที่ปรากฏหลักฐานว่ามีการบูชาเทวดา
 นพเคราะห์ครบทั้ง 9 องค์

ภาพที่ 3 แผนภาพจำลองการตั้งพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ใหญ่
 สำหรับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1. เสวโครงเพดานคาคม่านผ้าขาว เสื้ออ่อนปูเตียงผืน 1 ผ้าขาวรองรูปผืน 1 ผ้าขาวคลุมรูปผืน 1 เข้าสารทำเป็นร่างกาย ผลมะพร้าวแทนศีรษะ อ้อย 5 ท่อน แทนแขน ขา และกระดูกสันหลัง กล้วยน้ำ 4 หวี แทนมือ เท้า

2. ตะเกียง 4 ตะเกียง แทนเตโชธาตุ
  3. พัด 6 เล่ม แทนวาโยธาตุ
  4. หม้อน้ำ 12หม้อ แทนอาโปธาตุ
  5. ดิน 20 ก้อน แทนปฐวีธาตุ
  6. เทียน 5 เล่ม
  7. ส้มซ่า ส้มมะงั่ว
  8. มะกรูด มะนาว
  9. ไหมเบญจพรรณพันไม้หวาย
  10. แวนตา 5 อัน
  11. ไม้หวายยาวเท่าพระองค์
  12. เข็ม 5 ห่อ
  13. บัตรพลีสำหรับเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9
  14. หม้อน้ำพระพุทธรมณต์ 5 หม้อ
  15. ใบมะกรูด ส้มป่อย ใบเงิน ทอง ใบราชพฤกษ์ ใบไชยพฤกษ์ ใบมะตูม 7 สิ่ง
  17. เทียนพระมงคล ด้ายใส่เทียนเท่าพระชันษา
  18. พระครอบเครื่องมูรธาภิเษก
  19. เทียนหนักเล่มละสองสลึง 9 เล่ม
  20. ใบสุพรรณธลีกาต้องนามสัตว์รองทรงเหยียบ ใบนางแยมนามมิตรทรงถือ ใบแอดอ้อต้องนามทรง
- ตัด
21. เครื่องกระยาบวช
  22. หมากพลู
  23. ราชวัตรฉัตรธง
  24. สายสิญจน์

2.2.2.2.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีเสเดาะพระเคราะห์ใหญ่

ในขั้นตอนของพิธีกรรมนั้นมีพระสงฆ์ที่ร่วมประกอบพิธีทั้งหมด 45 รูป ไม่รวมพระราชาคณะนั่งปรก ดังนี้

- (ก) พระราชาคณะผู้ใหญ่สวดพระพุทธรมณต์ 5 รูป
- (ข) พระราชาคณะนั่งปรก 10 รูป
- (ค) พระราชาคณะ 40 รูปสวดท่องภาณ

พิธีนี้จะต้องทำ 3 วัน คือ วันแรกสวดอุณหิศวิชัย วันที่สองสวดพระมหาศาล และวันสุดท้ายสวดสะเดาะเคราะห์ตามกำลังเทวดา ในการจัดพิธีครั้งนี้มีการปรับบทที่ใช้สวดในพิธีใหม่คือวันแรกให้สวด 7 ตำนาน วันที่สองให้สวด 12 ตำนาน วันสุดท้ายให้สวดธรรมจักรและมหาสมัย หลังจากเสร็จพิธีแล้วให้อัญเชิญเสด็จขึ้นเตียงสนาน สรงน้ำพระมูรธาภิเษกเพื่อสะเดาะเคราะห์ ดังหลักฐานขั้นตอนดังนี้

อัญเชิญเสด็จออกสู่เตียงพระกระยาสนาน สรงน้ำมูรธาภิเษก
เพื่อจะบำบัดเสียดซึ่งสรรพอุปัทวันตราย ทุณิมิตให้สูญหาย ให้เจริญพระราช
ศิริสวัสดิพิพัฒมงคล ท่วมเมทนีดลสกลศัตร์กุไชย ขอถวายพระพร

(หอสมุดแห่งชาติ, 2395: เลขที่ 904)

2.2.2.2.3 บทสวดในพิธีสะเดาะพระเคราะห์ใหญ่

บทสวดในพิธีสะเดาะพระเคราะห์ใหญ่ต่อพระนามปรากฏการกล่าวถึงบทพุทธมนต์ที่ใช้สวดในพิธีประกอบในอดีตคือวันแรกสวดพระอุณหิศวิชัย วันที่ 2 สวดพระมหาศาล วันสุดท้ายสวดสะเดาะพระเคราะห์ตามกำลังเทวดา แต่ในพิธีนี้มีการปรับเปลี่ยนบทสวดใหม่ คือ ในวันแรกให้มีการสวด 7 ตำนาน วันที่ 2 สวด 12 ตำนาน และวันสุดท้ายสวดพระธรรมจักรกับมหาสมัยเสริมเข้าไปดังข้อความว่า

พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ พระราชาคณะผู้ใหญ่ ๔ พระราชา
คณะนั่งปรก ๑๐ พระราชาคณะสวดท่องภาณ ๔๐ ๕๔ รูป แต่เคยทำมาแต่
ก่อนพระสงฆ์สวดแต่ ๕ รูป วันต้นสวดพระอุณหิศวิชัย วันกลางสวดพระ
มหาศาลวัน สวดสวดสะเดาะพระเคราะห์ตามกำลังเทวดา แลการพระราชพิธี
ครั้งนี้เป็นการใหญ่พระสงฆ์สวดก็มาก จะขอพระราชทานวันต้นให้สวด ๗
ตำนาน วันกลางสวด ๑๒ ตำนาน วันสุดท้ายสวดพระธรรมจักรมหาสมัยไม่มีเทียน
ไชย แลตั้งตั้ง ๘ เหลี่ยม ปักเสตรฉัตร พะภักษยธิฐปักเสวตรฉัตร แลเตียงพระ
กระยาสนาน จะได้สวดแต่วัน ๒๗๙ คำไป ๓ วัน ถึง ณ วัน ๕๗๙ คำเป็น
วันพระฤกษ์

(หอสมุดแห่งชาติ, 2395: เลขที่ 904)

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ในพิธีนี้ปรากฏการจัดเครื่องพิธีเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ ได้แก่เทียนสี ดอกไม้ตามสีประจำพระองค์ของเทวดานพเคราะห์ ส่วนเครื่องกระยาบวช หมากพลู จะจัด

ตามกำลังวันของเทวดานพเคราะห์ คือ 117 ส่วนบทสวดก็มีการกล่าวถึงการสวดเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ตามกำลังเทวดาโดยมีการสวด 7 ตำนาน 12 ตำนาน พร้อมไปด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าพิธีสวดเตาะพระเคราะห์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส จัดถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหลักฐานที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า มีการผนวกรวด 7 ตำนานและ 12 ตำนานเข้าเป็นบทสวดสำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นผู้ประดิษฐ์พิธีขึ้นเป็นครั้งแรก

2.2.2.3 พิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์

พิธีที่ว่าด้วยพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์นี้ ปรากฏหลักฐานในสมุดไทย คำหมุดบัญญัติไสยศาสตร์ เลขที่ 137 หมวด 8 กรมเลขาธิการมณฑลให้หอสมุดแห่งชาติเมื่อ วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2482 ซึ่งอนุมานได้ว่าเป็นการประกอบพิธีของหลวง ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อความที่กล่าวถึงการคำนวณเคราะห์เสวยพระชนมายุของกษัตริย์ซึ่งเมื่อจะพ้นเคราะห์จึงมีพิธีส่งพระเคราะห์ โดยหลักฐานในสมุดไทยฉบับนี้ มุ่งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการประกอบพิธีโดยละเอียด ดังนี้

2.2.2.3.1 การจัดเครื่องพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์

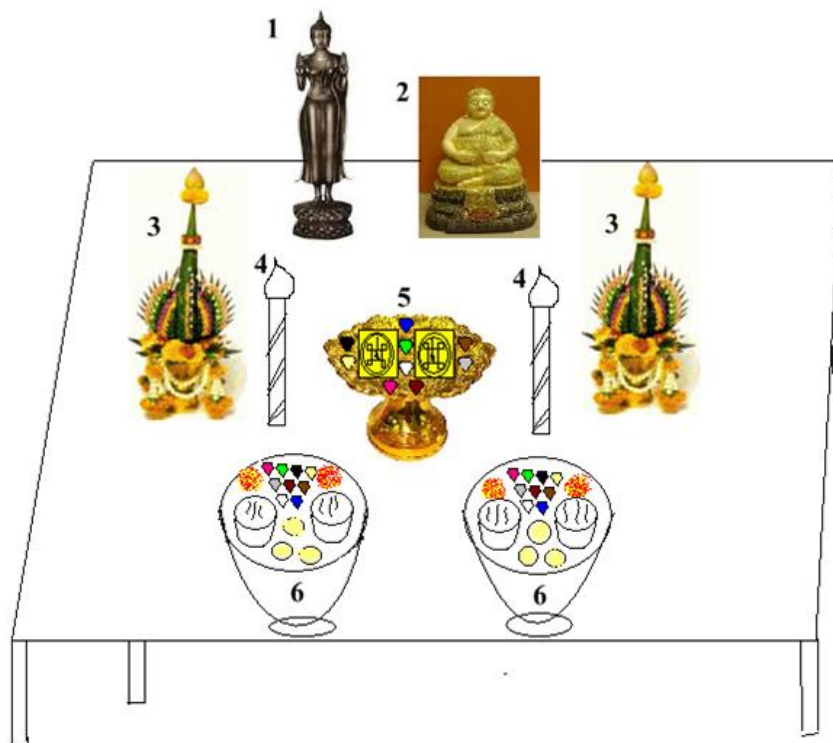
เครื่องพิธีจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่กระทำเป็นพิธีหลวง และส่วนที่กล่าวถึงการประกอบพิธีของประชาชนทั่วไป โดยเครื่องพิธีในส่วนของหลวงประกอบด้วย

1. พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร
2. พระสังข์จายน์
3. พานทองสำหรับรองใบดวง
4. บายศรี 2 ชุด
5. เครื่องกระยาบวด
6. เครื่องอัญมณี และแก้วแหวนเงินทอง
7. ข้าวตอกดอกไม้
8. แป้งหอม น้ำมันหอม
9. ด้าย 108 เส้น เทียนพันจากขี้ผึ้ง 2 เล่ม

เครื่องพิธีที่จัดขึ้นจะเห็นได้ว่า ล้วนเป็นของมงคล ของมีค่าและเครื่องสังเวทเทวดา ประกอบด้วยบายศรี เครื่องกระยาบวด และเครื่องอัญมณี โดยจำแนกเป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัยให้

จัดวางที่ด้านขวาของพิธี ส่วนเครื่องสังเวบูชาเทวดาให้จัดวางด้านซ้ายของพิธี ซึ่งในพิธีจะมีการโยงสายสิญจน์จำนวน 108 เส้น และมีการจุดเทียนบูชาพุทธเจ้า 1 เล่ม และบูชาเทวดาอีก 1 เล่ม โดยในส่วนดวงพระชันษาของกษัตริย์ให้นำมาวางไว้บนพานทองหน้าของพระพุทธรูปปางห้ามสมุทร ซึ่งผู้วิจัยอนุมานว่า กษัตริย์องค์ที่ทำพิธีในครั้งนี้จะพระราชสมภพในวันจันทร์ เนื่องจากใช้พระพุทธรูปปางห้ามสมุทรซึ่งเป็นพระประจำตัวผู้ที่เกิดวันจันทร์เป็นพระประธานในพิธี

ภาพที่ 4 แผนภาพจำลองการตั้งพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์

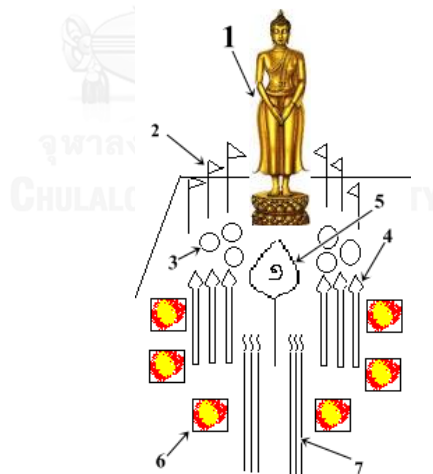
1. พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร
2. พระสังข์กัจฉายน์
3. ตั้งบายศรี 2 ชุด
4. เทียนพันจากซี่ผึ้ง 2 เล่ม มีไส้เป็นด้าย 108 เส้น
5. พานทองสำหรับรองใบดวงประดับด้วยแก้วแหวนเงินทอง
6. พานข้าวตอกดอกไม้แบ่งหอม น้ำมันหอมและเครื่องอัญมณี

ส่วนที่ 2 เป็นการกล่าวถึงการประกอบพิธีของประชาชนทั่วไป โดยมีเครื่องพิธีที่หาได้ง่าย ได้แก่ ข้าวบิณฑ์ ธง เทียน รูป เมียง หมาก ข้าวตอก ดอกไม้ แต่ละสิ่งให้จัดตามจำนวนกำลังเทวดาที่เสวยอายุ และให้เตรียมแผ่นทองคำเปลวเพื่อใช้สำหรับปิดพระประจำวันเกิด ดังนี้

ถ้าแลศเรษฐีเสนาบตีราชฎรหญิงชายทั้งหลายทั้งปวง บุคคลผู้ใด
แล้ว เทวดาเข้ามาเสวยอายุก็ให้ฟังรู้ว่านามพระเถระของเจ้าตัวตกที่
พระพุทธรูปองค์ใดแล้ว...อันเทวดาพระเคราะห์เสวยอายุ ถ้าแลพระ ๑ เข้า
เสวยอายุกำลัง ๖ ฐให้กระทำข้าวบิณฑ ๖ ปั้น ธง ๖ อัน เทียน ๖ เล่ม ฐูป ๖
ดอก เมียงหมาก ข้าวตอกดอกไม้ ลิงละ ๖ ตามกำลังเทวดานั้น จึงเขียนเลข
๖ ลงบน--เข้าแล้วเอาไปถวายพระพุทธรูปวันพระ ๑ ให้โทษใช้เจ็บเป็น
ประการฉนั้นใดก็ให้อาทองคำเปลวปิดถวายพระพุทธรูปอันถวายพระเนตร
เข้า-----คัศรุจะทำร้ายให้โทษให้ปิดที่พระเนตรพระโอษฐ์นั้นเสียสรรพ
คล้ายสิ้นแล

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 137)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การประกอบพิธีสำหรับประชาชนทั่วไปให้เตรียม
เครื่องบูชาเท่ากำลังเทวดา ซึ่งเครื่องบูชาเหล่านั้นก็เป็นของมงคลที่ไม่ซับซ้อน กล่าวคือได้กล่าวถึง
เครื่องกระยาสังเวยเทวดาเฉพาะที่เป็นเครื่องมงคลทั่วไป ที่จัดหาได้ไม่ยุ่งยากนัก

ภาพที่ 5 แผนภาพจำลองพิธีบูชาเทวดาพระเคราะห์ประจำวันอาทิตย์

1. พระประจำวันอาทิตย์
2. ธง 6 อัน
3. ข้าวบิณฑ 6 ปั้น
4. เทียน 6 เล่ม

5. บัตรพาลีจึงเขียนเลข ๑ ลงตรงกลาง
6. เมียงหมาก ข้าวตอกดอกไม้ ลิงละ 6
7. รูป 6 ดอก

2.2.2.3.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีเสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์

ลำดับพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์ มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ได้แก่

- (ก) ให้ทำพิธีในตอนเที่ยงคืน ผู้ทำพิธีต้องนุ่งขาวห่มขาว จากนั้นตั้งเครื่องบูชาพระรัตนตรัยและเครื่องบูชาสังเวทเวทดา
- (ข) เจิมดวงพระชันษาแล้วอาราธนาศีล
- (ค) สวดพระปริตรตามกำลังเวทดา
- (ง) ขอพรให้แก่ผู้ทำพิธี ดังข้อความต่อไปนี้

ลิติการิยะ เมื่อจะทำการนั้นต่อเที่ยงคืนให้คอยดูเดือนดาวอันปราศจากหมอกเมฆหมกมลทิน แล้วจึงทำการให้เขียนพระห้ามสมุทร แลพระกระจายเถรมาตั้งที่สถานบังครแล้ว ...แล้วจึงเอาด้าย ๑๐๘ เส้น มายาวเท่าองค์พระมหากษัตรา นั้น แล้วจึงทบด้ายเข้าเป็นสามทบแล้วจึงเอาขี้ผึ้งแต่พอสมควรพันเป็นเทียนสองเล่ม เล่มหนึ่งจุดถวายพระพุทธานุเจ้า เล่มหนึ่งจุดถวายเวทดาอันอยู่ในกลางพระชันษา จุดถวายทั้งซ้ายขวาแล้วเอาพารทองมารองพระชันษาทั้งสองแล้ว จึงยกเอามาตั้งตรงพระเนตรพระห้ามสมุทรพระกระจายเถรนั้นแล้วจึงเอาแก้วแหวนเงินทองมากองล้อมพระชันษาเข้าไว้บนพารทองนั้นแล้ว จึงเอาข้าวตอกดอกไม้สารพัดเครื่องหอมทั้งปวงนั้นจึงเจิมพระชันษาแล้ว ให้นุ่งขาวห่มขาวแล้วกระทำเบญจางคประดิษฐ์เป็นที่ระลึกถึงคุณพระพุทธานุเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า แลคุณพระบิดามารดา แลครูอาจารย์ผู้มีคุณสรรพคุณทั้งปวงให้ตามแต่มีพระปรารภณา

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 137)

ในขั้นตอนสุดท้ายของพิธีได้มีการทำพิธีไม่ค้ำตันโพธิ์ด้วยตั้งข้อความว่า

พระมหากษัตราเจ้าเอาปจฺุพระมหาพิ์พุทธานุเจ้า เอาไม้แก่นอันตรงมาขัดเกลาคัดครีให้ดีลึงรักษ์ปิดทองเจาะบากให้มันลงพอเหมาะประพระชันษาแล้ว จึงยื่นเอาหลังเข้าพิงพระศรีมหาโพธิ์แล้วจึงว่าด้วยคาถา

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 137)

จากข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นเป็นหลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า พิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์นั้นมีการระบุเวลาจัดพิธีชัดเจน คือให้ทำพิธีในเวลา กลางคืน ดังนั้น หลักฐานในพิธีนี้จึงเป็นหลักฐานแรกที่บอกกำหนดเวลาการจัดพิธีอย่างชัดเจน

อีกประการหนึ่งพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์ได้มีการอธิบายลำดับ ขั้นตอนพิธีและกล่าวถึงการเจริญบทพุทธมนต์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ขั้นตอนในพิธียังมีการระบุเป็น ครั้งแรกว่าพิธีนี้สามารถจัดได้ทั้งพระมหากษัตริย์และประชาชนทั่วไป แต่มีความแตกต่างกันใน รายละเอียดขั้นตอนการทำพิธี ซึ่งจากหลักฐานพิธีดังกล่าวนี้อาจเป็นเค้ามูลที่แสดงให้เห็นว่า ในช่วง เวลาดังกล่าวพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ได้เริ่มมีการแพร่กระจายไปสู่ชนชั้นต่างๆ ในสังคม ซึ่งมีได้จำกัด เป็นพิธีของพระบรมวงศานุวงศ์อย่างในสมัยก่อนหน้านั้นอีกต่อไป

2.2.2.3.3 บทสวดในพิธีเสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์

บทสวดในพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์ จากสมุดไท่เล่มดังกล่าวมิได้มีการบันทึกบทสวดไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่มีการกล่าวถึงการเจริญพุทธมนต์พระปริตร และมีการ บันทึกชื่อคาถาที่คาดว่าน่าจะเป็นบทสวดขัดตามกำลังเทวดาตามที่ถอดอักษรขอมได้ อาทิ บทว่า นโม นมัสการ, อุกาสะ วันทามิ, กรณี, อิติปิโส, และคาถานางธรณี เป็นต้น ดังนี้

*พระมหากษัตริย์ตราอริษฐานถาวรนั้นแล้วจึงว่า นโม นมัสการ
แล้วสมามานศีลห้าศีลแปด แล้วจึงว่า อุกาสะ วันทามิ พระพุทธเจ้าจนจบ
แล้วจึงจำเริญพระปริตรธรรมพระชั้นสาด้วยพระคาถากรณีจนจบตามกำลัง
เทวดาเสวยพระชั้นสา นั้น จนจบตามกำลังเทวดานั้นแล้ว คาบพระคาถานี้
เมื่อพระมาราธิราชผจญพระพุทธเจ้าฝ่ายแพ้อุณาพระบารมีของพระพุทธเจ้า
เจ้าครั้งนั้นแล้วว่า คาถานางธรณีมาช่วยพระบารมีของพระพุทธเจ้าครั้งนั้น
แล ครั้งจำเริญพระปริตยธรรมพระชั้นสาสำเร็จแล้ว พระมหากษัตริย์ราช
เจ้าเอาดวงพระชั้นสา ซึ่งล้อมลงด้วย อิติปิโส*

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 137)

จากข้อความจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการเจริญบทสวดพระปริตรกำลังเทวดาและมีการอ้างตำนานในพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าขณะพญามาร ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นอานุภาพของ พิธีที่จะบังเกิดกับผู้ประกอบพิธี และบทอิติปิโส มุ่งเน้นการสวดเพื่อบูชาพุทธคุณ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยสรุปได้ว่าพิธีพระเคราะห์เสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์ เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าการจัดพิธีเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์มีช่วงเวลาในการจัดในเวลา

กลางคืน และหลักฐานที่สำคัญที่พบในตำรานี้ คือ ประชาชนทั่วไปก็สามารถทำพิธีได้เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม จากรายละเอียดของพิธีผู้วิจัยสันนิษฐานได้ว่า ผู้ที่จะทำพิธีต้องเป็นผู้มีฐานะ เพราะต้องมีการเตรียมเครื่องบูชาเทวดา และมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับมนต์พิธีเป็นผู้มาสวดทำพิธีให้ ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องยากสำหรับประชาชนทั่วไปที่จะสามารถจัดพิธีนี้ และข้อนี้ อาจจะเป็นเหตุผลให้ พิธีจะถูกจำกัดกรอบอยู่ในวงคนชั้นสูงโดยปริยาย

2.2.2.4 พิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์

พิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์บันทึกในสมุดไทยขาว เขียนด้วยอักษรคำ ภาษาไทย หมวดบัญชีโหราศาสตร์ เลขที่ 70 ระบุชื่อว่า “สะเดาะแลบูชาพระเคราะห์” ไม่ปรากฏหลักฐานว่าบันทึกในสมัยใด เนื้อหาเกี่ยวกับการบวงสรวงเทวดานพเคราะห์เพื่อขอให้มารับเครื่องสังเวยและอำนวยการให้สามารถทำสงครามชนะข้าศึกศัตรู โดยมีรายละเอียดเครื่องพิธี ขั้นตอนในพิธี และบทสวดในพิธี ดังนี้

2.2.2.4.1 การจัดเครื่องพิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์

พิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์กล่าวถึงเครื่องสังเวยเทวดาไว้อย่างละเอียด ประกอบด้วย รูป เทียน ฉัตร ธง ดอกไม้ ข้าวตอก ถั่ว งา หมาก พลุ เครื่องหอม แป้ง กะแฉะ น้ำมันหอม ส่วนเครื่องกระยาสังเวยประกอบด้วย มัจฉมังสะ ผลไม้ เนย นม น้ำตาล รูปเทียนข้าวตอก ดอกไม้อย่างละ 9 สี 9 สิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องสังเวยสำคัญในการสังเวยบัตรพลีเทวดา ดังปรากฏในข้อความต่อไปนี้

*สร้พลีเครื่องครบกระยาสังเวย อันพนอนน้อมทั้งแป้งกะแฉะ
น้ำมันหอมเหนวิเสศ ด้วยของทูปเทียนทพิยสุมาเลศอล้วนมีกลิ่นอันหอม
หวาน...เช่นมารับเครื่องพลีกำกระยาหาร ทั้งเข้าตอกน้ำตานผลถั่วงาเคม
มันมีขมขะสรรพเนยนมผลไม้มากพลุพร้อม เครื่องสุคนทรของหอมแล
ฉัตรอันข้าพเจ้าบังจงจัดถวาย ทั้งทูปเทียนมาลารายรวรรัตนเกษร ถวาย
ต่างทพิยสุมากรในเทวโลกย์...บัดนี้ข้าพเจ้าประกอบเครื่องกระยาสังเวย
ถวาย ทั้งทูปเทียนเข้าตอกดอกไม้ทั้งเก้าสิ่ง ๙ สี พร้อมด้วยคาวหวานอันมี
มัทศถั่วงา เคมนัน ปัสสรรพลีนมเนยมากพลุพิจิตบังจง พร้อมทั้งเครื่องสุ
คนธาของหอมและฉัตรอันบังจงจัดถวาย*

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 70)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า พิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์มีการบันทึก รายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องสังเวทย์บัตรพลีเทวดาไว้อย่างละเอียด ซึ่งประกอบด้วยเครื่องบัตรพลี เครื่องควาว เครื่องหวาน และเครื่องหอม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการจัดพิธีอัญเชิญเทวดา ซึ่งจากหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีการจัดเครื่องพิธีอย่างละเอียดและมีจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าการจัดพิธีในครั้งนี้เป็นการบัตรพลีเทวดาครั้งใหญ่ครั้งสำคัญ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดพิธี ซึ่งต้องการขอพรเทวดาให้มาอวยชัยในการทำศึกอันเป็นเรื่องส่วนร่วมคือชาติประเทศ

2.2.2.4.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์

จากหลักฐานสมุดไทยบันทึกเฉพาะบทบวงสรวงเทวดา จึงมีได้กล่าวถึงรายละเอียด ขั้นตอนลำดับพิธี แต่จากเนื้อหาของบทบวงสรวง สามารถลำดับขั้นตอนในพิธีออกเป็น 3 ส่วนหลักๆ ได้แก่ ส่วนแรกกล่าวถึงคุณลักษณะและตำนานเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ เรียงไปตามลำดับ ส่วนที่ 2 เป็นประกาศอัญเชิญเทวดามารับเครื่องสังเวทย์ในพิธี และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการขอพรให้ชนะศึก

ในส่วนท้ายของบทบวงสรวงเทวดา เนื้อหาในการขอพรนั้นเกี่ยวข้องกับการทำศึกสงคราม นั้นหมายความว่าวัตถุประสงค์ในการจัดพิธีในครั้งนี้เป็นการขออำนาจเทวดานพเคราะห์และเทวดาทั้งหม่อมมาอวยชัยให้พรในการออกศึก และดลบันดาลให้ศัตรูแพ่พ่ายด้วยอำนาจบารมีของเทวดาทั้งหลาย ซึ่งในส่วนนี้ความแตกต่างจากพิธีสวดนพเคราะห์อื่นๆ ที่จะจัดขึ้นเป็นพิธีเฉพาะบุคคล แต่ทว่าพิธีนี้ใช้ประกอบในการขอพรเทวดาเพื่อการออกรบ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าพิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทวดานพเคราะห์สามารถใช้ในพิธีได้หลายรูปแบบและหลายวัตถุประสงค์

2.2.2.4.3 บทสวดในพิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์

บทสวดในพิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์ เป็นลักษณะคำบวงสรวงเทวดา เนื้อหาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือส่วนแรกกล่าวถึงกำเนิดของเทวดานพเคราะห์ ลักษณะของเทวดานพเคราะห์ และหน้าที่ของเทวดานพเคราะห์ ส่วนที่สองเป็นการขอให้เทวดานพเคราะห์รับเครื่องสังเวทย์ และในส่วนสุดท้ายเป็นการขอพรให้เทวดานพเคราะห์จัดทุกข์โศกโรคภัย และอำนาจพรให้พบแต่สิ่งที่ดี สวัสดิมงคลดังข้อความว่า

ขอเทพได้โปรดปรานี แด (ช) เปนจอมโยทีณะราราชา อาษา
เบื่องบาท ฉลองพระเดชป็นปกเกศพิพผู้ทรงธรรม ยกพวกพลชั้นมาครั้งนี้
จักไปปราบไภรีเลียนหนาม แผ่นดินให้ลื่นสุน เทพยูเจ้าได้อ่อนนุญรับเครื่องพลี

กำ ทุกสิ่งสิ้นพะสังเวย อันโครบตามมี ด้วยนำใจภักดีต่อ เทเวราชทั้งหลาย
ช่วยป้องกันพะยันตราโยยาได้มี แก่หมู่พลพลโยที่ทวยหาหน อิกทั้งหมู่คชสาร
แลอัครราช ขอจงปราษจากทุกไทยและโรคา ให้แคลวคลาดสาตราแห่งข้า
ลี้ก สรรพจะนีกสิงใดให้สมความปรารถนา สรรพสาตราจงเรื่องฤท พราบ
ประจามิตให้พินาคณิบหาย ขอเดชะเทพยูเจ้าทั้งหลายตามอวยภร แด (ช)
จงพลจัตรง ขอให้จำเรินสวดีตั้งประสงทั้งนายและไพร่ด้วยนิหารเทพยไท
ให้ประสารทประสิทธิ พวกลาพลไม่รู้พิตจิตร์ประมาตกว่ามรควาษ
สามหาว ลวงแดนดาวตกรุกขาลัดดาวัน ถ่ายอุจาระปะสวาะ อันบอมมีควรแก่
การที่เทพยูเจ้าทั้งปวงจงได้โปรฎ ขอรับประทานโทษแก่พวกลจัตรง ให้
แต่สวดีมิงคลล่ำเลิศสิทธิประเส็ด ประสิทธิเตโชไชยชนะนะ ทะฤฆายุสะมะพะ
วันตุเดไชยะมิงคะล้งฯจบเท่านี้ฯฯ

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 70)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาพระเคราะห์ตามบันทึกสมุดไทย
ชาวนับนี้ มุ่งทำพิธีเกี่ยวกับการบวงสรวงเทวดาโดยมิได้กล่าวถึงผู้ทำพิธีว่าเป็นฝ่ายพุทธหรือพราหมณ์
เนื่องจากเอกสารไม่ปรากฏการกล่าวถึงพิธีสงฆ์หรือการนิมนต์พระมาสวดในพิธี จึงเป็นการมุ่งกล่าวถึง
การจัดแต่งบัตร์พลีด้วยเครื่องสังเวยและวิธีการขอพรให้ชนะศึกสงคราม

จากเอกสารสมุดไทยฉบับนี้อาจเป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันได้ว่า พิธีที่เกี่ยวข้องกับการ
บูชาเทวดานพเคราะห์มีการใช้ในหลายโอกาสและหลายวัตถุประสงค์ เนื่องจากพิธีพิธีสะเดาะเคราะห์
และบูชาเทวดาพระเคราะห์ในเอกสารฉบับนี้ใช้เพื่อขอพรให้กับกองทัพ ซึ่งต่างจากพิธีที่เกี่ยวข้องกับ
การบูชาพระนพเคราะห์พิธีอื่น ๆ ที่มุ่งทำให้เป็นการเฉพาะบุคคล

2.2.2.5 พิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์

พิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์เป็นเอกสารที่บันทึกอยู่ในสมุดไทยดำมีตราประทับจาก
กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มอบให้หอสมุดแห่งชาติเมื่อวันที่ 7 เดือน 4 ปี 2482 จากเนื้อหาเป็น
บันทึกการทำพิธีพิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์ ให้กับกรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ในคราวที่
พระราหูเข้าเสวยพระชนมายุจนครบกำลังรอบปีของพระราหู คือ 12 ปี และรับพระศุกร์ซึ่งจะเข้า
เสวยอายุต่อไป โดยเนื้อหากล่าวถึงเครื่องพิธี ลำดับขั้นตอนในพิธี และบทสวดในพิธี ดังนี้

2.2.2.5.1 การจัดเครื่องพิธีบูชาส่งพระราชหุ รับพระศุภร์

การจัดเครื่องพิธีในพิธีส่งพระราชหุ รับพระศุภร์ ปรากฏหลักฐานคำอธิบายว่า มีการจัดครบตาม “โหราศาสตร์ ไสยวิธี” เนื่องจากพิธีนี้เป็นการประกอบพิธีสำหรับเจ้านายชั้นสูงจึงมีการจัดเครื่องพิธีอย่างอลังการ ประกอบด้วย เครื่องหอม ผงจันทร์ รูป เทียน ธง ฉัตร บายศรี พวงมาลัย ดอกไม้ อาหารที่สะอาดอร่อย เนย นม และกระยาหาร ดังข้อความต่อไปนี้

ข้าพระพุทธเจ้าได้บังจงจัดเครื่องสรวงสการะพลี ธงฉัตรบัดพลี
รูปเทียนทอง ทั้งลาขามาลากรองจุมจันทร์สรรพสุชนธ์ อิกบุบผาผลาผลบุวะ
วิกกัทธิชชโภชน์ ทุกสิ่งสรรพเอมโอสลั่วนสะอาดครบต้องตามโหราสารทไสย
วิธี

อัญเชิญพร้อมด้วยเทพยบริวารทุกพระองค์ จงมีมาโนชจำนงรับ
เครื่องสรวงสักการทุกสิ่งสรรพโฬารลั่วนประณีตซึ่งตกแต่งโดยจาริตโรदानุ
วัตร พร้อมรูปเทียนธงฉัตรบัดพลี เครื่องกระยาบายศรีมาลีลาช อิกสุคนธ
ชาติกระแจะจุมและจวงจันทร์ สรรพผลาผลกระการ พร้อมทั้งโภชนาหาร
ชีระคนมเนย ครอบเครื่องสังเวทวะพลีทุกสิ่งสรรพ

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 262)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า มีการกล่าวถึงเครื่องสังเวทวะบัดพลีเทวดาที่สำคัญไว้อย่างครบถ้วน ทั้งเครื่องควา เครื่องหวานและเครื่องหอม แสดงให้เห็นว่า ในการจัดพิธีจะต้องใช้ผู้จัดพิธีที่มีความรู้ทางโหราศาสตร์และไสยพิธีเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพิธีสำคัญเพราะเป็นพิธีที่จัดให้กับเจ้านายชั้นสูง

2.2.2.5.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาส่งพระราชหุ รับพระศุภร์

ลำดับพิธีส่งพระราชหุ รับพระศุภร์ ตามเอกสารเป็นการบันทึกบทบวงสรวงที่มีการกล่าวถึงพระนามของผู้ทำพิธีและโอกาสในการทำพิธีอย่างชัดเจนกล่าวคือ เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อกรรมสมเด็จเจ้าพระสุดาร์ตนราชประยูร ดังหลักฐานว่า

ข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายอัญชลีกรประนม น้อมศีรษะเกล้าบังคม
เทพยเจ้าจบกักรราศี ซึ่งทรงนามตามภัมภีร์ว่านพเคราะห์ แต่บัดนี้จะขอ
กล่าวจำเภาะ พระเคราะห์ราชหุสุรินทรฤทธาติเรก พรรณบ่วงเมษสุทวิมล

ทั้งพัทธโสมณราชิตาภณฉายเอกดั่งสระวร ทรงครุฑบวรวาหะนยะยาน ซึ่งได้
ประจำอภิบาลพระชนมพรรษา กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร จน
บรรจบครบบริบูรณ์ ๑๒ พรรษา

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 262)

ขั้นตอนของพิธีหลักแยกเป็นสองส่วน คือ ส่งพระราหู และรับพระศุกร์ ซึ่งรายละเอียดในทั้งสองส่วนมีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ในตอนต้นเป็นการอัญเชิญเทวดามารับเครื่อง
บัตร์พลีสั่งเวดั่งหลักฐานว่า

คาบนี้เปเนเวลาสินวาระไสมย แห่งพระราหู เทพไทยโดยราศี
ถึงนี้ก็นักดีขอย่าพึงเพิกเฉยเลยละไปโดยด่วน อัญเชิญประชุมชวนเทวะ
บริลัช มาพร้อมในวังหวัดพิธีสุฐาน ด้วยกระมลเบิกลานโสมนัค
ข้าพระพุทธเจ้าได้บังจงจัดเครื่องสรวงสการะพลี ธงฉัตรบัตพลี รูปเทียน
ทอง ทั้งลาขามาลากรองจุนจันท์สรรพสุธันธ์ อีغبุบผาผลาผลบุวะวิกกัถิ
ซัชโภชน์ ทุกสิ่งสรรพเอมโอสลั้วนสะอาดครบต้องตามโหราสารทไสยวิธี
ถวายเป็นอามิศพลีเทวลักการ อัญเชิญพระราหูกับเทวะบริวารรับเครื่อง
บูชาวรามิศ ที่ข้าพระพุทธเจ้าตั้งจิตรค่านับถวายด้วยจำนง อนึ่ง องค์กรม
สมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร ได้ทรงบำเพญพูนในไตรยพิธ กุศลสุจริตกัลป์
ยามวัตร ซึ่งจัดโดยศีลทานการบูชา แลภาวนาวิธี ทุกทิพาตราษตรีเปเน
นิรันดร์ พระกุศลทุกสิ่งสรรพทรงอุทิศ ปะติทานะกิจธรรมพลี แดเทพยทุก
ราศีจบเทวะนิกาย

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 262)

และในส่วนสุดท้ายของคำบวงสรวงเป็นการขอให้ทวยเทวดาผู้มารับอามิศบูชาแล้ว
อนุโมทนาให้พรแก่กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูรดังหลักฐานว่า

ทวยเทพทั้งหลาย ซึ่งมีประโยชน์ จงมีกระมลลัมโมทนาอนุโมทนา
ด้วยปริดาภิรมยรัต ในส่วนบุญบัตือนะวัชะการรับบัตติตทานทุกเทพไทย
แม้จนถึงจะเสดจครไร ในหนทศประเทศ เขตจรการราศีใด ๆ ก็ดี ขอจงมี
เมตตาจิตรเจือด้วยกรุณา แผ่ทิพยานุภาพอำนวยพระพิพัฒน์ ดวยศิริสวัสดิ
วิบุลยไพศาล โดยนิรันดระกาลสมัยเสมอ แดพระเจ้ามไทยิกาเธอ

กรมสมเด็จพระสุदारัตนราชประยูร ให้เพียบพูนด้วยความสุข นฤทุกข
 นฤภโยไร้พิบัติ บัลลุศุภกัณฑ์อิฐวิบุลยผล เจริญพระชนม์ยืนยิ่งร้อยพรรษกาล
 ขออำนาจเทพยทกสถฐาน ช่วยบรรเทาโทษทุกขภัยอันตรายให้ทรงเกษมสุข
 สบายทุกอริยาบถวันวาร เปนนิรันดรกาลเทอญ

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 262)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งพิธีส่งพระราหู และพิธีรับพระศุกร์
 มุ่งเน้นการขอพรเทวดาให้อำนวยอวยพรให้กับกรมสมเด็จพระสุदारัตนราชประยูร โดยเนื้อหาการขอ
 พรนั้นเน้นเรื่องการมีอายุยืนยาว และปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นการจัดพิธีเพื่อขอพรเฉพาะบุคคล
 ในคราวที่มีเทวดานพเคราะห์ราหูที่เชื่อว่าจะส่งผลร้ายกับชีวิตที่ได้มาเสวยอายุกำลังจะเคลื่อนออกไป
 และมุ่งขอพรเทวดาพระศุกร์ซึ่งเป็นเทวดาที่ส่งผลดีกับชีวิตกำลังจะเคลื่อนเข้ามาเสวยอายุแทน
 พระราหู ซึ่งการจัดพิธีดังกล่าวเป็นการเลือกจัดพิธีบูชาเฉพาะเทวดาพระเคราะห์องค์ที่เกี่ยวข้องกับ
 ชีวิตในช่วงเวลานั้นๆ เท่านั้นมิได้บูชาเทวดานพเคราะห์ครบทั้งหมด

2.2.2.5.3 บทสวดในพิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์

บทสวดในพิธีบูชาส่งพระราหู รับพระศุกร์ เป็นส่วนหนึ่งของการบวงสรวงเทวดา
 นพเคราะห์ ให้แก่กรมสมเด็จพระสุदारัตนราชประยูร ซึ่งพระราหูเข้าเสวยอายุครบวาระ 12 ปี คือเท่า
 กำลังของพระราหู และเมื่อพระราหูย้ายลักษณะออก แล้วพระศุกร์จะเข้ามาเสวยอายุแทน ดังนั้นบท
 บวงสรวงในพิธีจึงเน้นเฉพาะส่งเทวดาพระราหูให้เคลื่อนออก และรับเทวดาพระศุกร์ที่จะเคลื่อนเข้า
 เสวยอายุต่อ จึงไม่มีบทบูชาเทวดานพเคราะห์องค์อื่น ดังตัวอย่างหลักฐานว่า

“ข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายอัญชลีกรประนม น้อมศีรษะเกล้าบังคม
 เทพยเจ้าจบกจักรราศี ซึ่งทรงนามตามภัมภีร์ว่านพเคราะห์ แต่บัดนี้จะขอ
 กล่าวจำเภาะ พระเคราะห์ราหูสุรินทรฤทธาติเรก”

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 262)

ดังนั้นสรุปบทบวงสรวงเทวดาในพิธีนี้จึงมิได้กล่าวถึงเทวดานพเคราะห์ทั้งหมด แต่
 มุ่งเน้นบูชาเพียง 2 องค์ คือ พระราหูและพระศุกร์ โดยเนื้อหาบทบวงสรวงจำแนกเป็นการรับเชิญ
 เทวดาพระเสาร์ให้มารับเครื่องสังเวยและส่งพระเสาร์ หลังจากนั้นเชิญเทวดาพระศุกร์มารับเครื่อง
 สังเวยแล้วอยู่รักษาอายุ ของกรมสมเด็จพระสุदारัตนราชประยูร

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีส่งพระราชู รับพระศุภร์ เป็นพิธีที่เลือกจัดเฉพาะเทวดาที่เกี่ยวข้องในช่วงที่จะเคลื่อนออกหรือเคลื่อนเข้าเสวยอายุ โดยไม่จำเป็นต้องบวงสรวงเทวดานพเคราะห์ทั้งหมด อีกทั้งเนื้อความจากสมุดไท่เล่มดังกล่าวบันทึกว่าต้องการจัดพิธีให้กับกรมสมเด็จพระสุวรางษัทรราชปุระยุดโดยเฉพาะ ดังนั้นพิธีนี้จึงถือได้ว่าเป็นพิธีหลวงพิธีหนึ่ง นอกจากนี้จากข้อความในสมุดไทยไม่พบว่ามีกรกล่าวถึงพิธีสงฆ์หรือการเจริญพุทธมนต์ จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นการทำพิธีโดยโหราจารย์ผู้มีความรู้หรือโหรประจำราชสำนักเพียงฝ่ายเดียว

2.2.2.6 พิธีบูชานพเคราะห์

พิธีบูชานพเคราะห์พิธีนี้พบหลักฐานเป็นสมุดไท่ดำ เลขที่ 144 ทายาทของพระยาศรีธรรมราชมอบให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2493 โดยในข้อความตอนต้นในสมุดไทย กล่าวว่าเป็นการบูชานพเคราะห์ในพระเจ้าลูกเธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี ซึ่งในสมุดไทย ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับรายละเอียดในการประกอบพิธีมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกบทประกาศและอัญเชิญเทวดาในพิธีบูชานพเคราะห์ แต่จากข้อมูลในสมุดไท่เล่มนี้ทำให้ทราบได้ว่า มีการทำพิธีบูชาเทพนพเคราะห์ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดังมีรายละเอียดของพิธีดังนี้

2.2.2.6.1 การจัดเครื่องพิธีบูชานพเคราะห์

จากบันทึกสมุดไท่เล่มนี้มีได้กล่าวถึงเครื่องประกอบพิธีตลอดจนเครื่องสังเวหาเอาไว้ พบข้อความเพียงว่า “เชิญไท่เทพยอนุโมนา รับกุศลสการ์บัญชา” (หมวดบัญญัติโหราศาสตร์ เลขที่ 144) แสดงให้เห็นว่าในพิธีบูชานพเคราะห์ที่จัดขึ้นนี้ มีการตั้งเครื่องบัตริบูชาเทวดาอย่างแน่นอน แต่ทว่ากลับไม่ปรากฏการบันทึกรายละเอียดเครื่องพิธี ดังนี้

2.2.2.6.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชานพเคราะห์

จากบันทึกในสมุดไท่การทำพิธีบูชานพเคราะห์ครั้งนี้ จัดขึ้นสำหรับพระเจ้าลูกเธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดีเพียงคนเดียว จากบันทึกสามารถแยกพิธีออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

(ก) ในช่วงแรกผู้ประกอบพิธีประกาศพิธีเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้รับทราบการประกอบ

พิธีและมาอวยพรพระเจ้าลูกเธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดีดังหลักฐานว่า

วัตทิตัววา ข้าพระพุทธเจ้า ขอยอกรประณตทศนัษประนม อุดม
ด้วยกายววจิจิตร ประดิษฐ์เบ็ญจางค์ ต่างสการรูปประทีปเทียนทิพย์บูชา
วรามิต บรรจงจิตรอุทิศถวายในพระไตรรัตน์ อันอดิเรกคุณสุนทรสอง
นิกรคัตว์ สว่างทั่วทั้งไตรภพ อนึ่งข้าพระพุทธเจ้าขอเคารพนพไท้ธาตา

วราฤทธิ์ ซึ่งประสาทรพรประสิทธิ์ ไสยแพทย์เพทางคศาสตร์ เกลิงหลัง
 เหมพิททหงส์ ลิลาศครรไลยสวรรค์เคารพองค์อัครบตีตรีศูลชำนาญ
 ณ ไกรลาค ประทับเหนือพฤคภยาตร์ทยานหน น้อมพิศมคักค์อรรณมหิทธิ
 คำนวณ วราเดช ทรงทิพยณิมกาพวราภรณ์ พิเศษสรรพาวุธ ประทับ ณ
 กระเชียรสมุท เหนือ อรุครราชอันวิจิตร ชำนิครุทพาท้เรื่องฤทธิระเห็จ้าง
 นภากาศ อิกองค์ มยุรพาทนะลิลาศ,ตระลิ่งขรรค์อันอุดมเดช ทั้งสหัสนัย
 เทเวควชิรหัตถ์ คัชพาทนะนบเทพย์ทุกเทวสถานอมรพิมานแมนโสฬศ
 ฌกามาพจรเทพย์ นพเทวทวาทศราศี จัตรเทพาธิบตีโลกาภิบาลบรรฤฤทธิ
 ปวงเทพยคักคิลิทธิสถิตที่วอนันตจักรวาล เนาพุ่มพฤคษาสถานลำธารทิย
 คูหาบรรพตอากาศ ดำเนินนระเห็จาสาครนิวาคน์ ประภาคเกาะละเมาะทุ่ง
 สถลชล สถิตยัภุมิกะเวहनพิทักษ์ทั่วพระราชอาณาเขตร์ เทวาภิบาลทวาร
 พระราชนิเวศพระราชมณเฑียน สถียรทั่วราชาอาคน์ราชบัลลังก์ อิกเทพย
 เจ้าเฝ้าพระคลังและโรงแสงอัษฏาวุธ ยุทธภันท์สรรพพาทนะอาคน์ราช
 บริพาร ขออัญเชิญเทพยทุกสถานพิมานแมนบรรจบ จงกอบเกื้อการุณ
 ปรารภภริมย์รับบำบวงกิจ เชิญเทพยลิ่งสถิตยี่ประทับ ณปะปัญญ์ตาอาคน์ อัน
 อุดมด้วยยัญพลีมาลาลาชเลวงสุคนธรรค สำรวมทิพยโสตร์สดับมธูรพจน์พุท
 ภาลิต อันเปน เทวะสมาคม ขอเชิญเทพยภริมย์รับภาระธูระถ้วนทุกองค์จง
 อำนวยพระพรพัฒนา แต่พระเจ้า พี่ยาเธอเสมอพระนามประกาศประกาศิต
 กรมหลวงปราจิณกิตติบตี ยังพระองค์ให้ทรงพระเกษมศรีศุข

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 144)

- (ข) นิมนต์พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ ดังข้อความว่า “ในเบื้องต้น พระสงฆ์จะได้สวดพุทธ
 มนต์แลคาถา ไทโรก็จะได้ว่าสาระพัญญะต่อไปในเบื้องหน้านี้แลฯ”
- (ค) ลำดับสุดท้ายอัญเชิญเทวดานพเคราะห์และหมู่บริวารแต่ละองค์ เริ่มตั้งแต่พระ
 อาทิตยั พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพระพฤห์สบัติ พระราหู
 พระศุกร์ และพระเกตุให้มารับเครื่องสังเวยพร้อมทั้งอวยพรให้เจ้าภาพ

2.2.2.6.3 บทสวดในพิธีบูชานพเคราะห์

บทสวดในพิธี ในส่วนประกาศเทวดา และอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์แต่งด้วย
 ภาษาไทย เป็นร้อยกรองประเภทร่ายและประกอบด้วยคำบาลีสันสกฤตมีลักษณะคล้ายโองการ มีการ

กล่าวออกชื่อเจ้าภาพคือ กรมหลวงปราจิณกิติบดี เพื่อที่จะให้เทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ประทานพรให้ตั้งตัวอย่างบทสวดบูชาพระอาทิตย์ว่า

๑ าระวิเทวะฯ ข้าแต่เทพย์พระอาทิตย์ อันเรื่องฤทธิพระองค์ได้
 พรรณประไพรัตตากรณ ทิพย์ลึงกรแก้วแดงสี โรหิณีภูษิตพรรณ ขออภิวันท์
 แต่พระองค์ ผู้ธำรงไกรสรอาศน์ ลอยลีลาเคลื่อนเวหา ทรงคักดาเดชพิศาล
 พร้อมบริวารผองเทพา ผาดผั่งมากกลางหาเวหิร ขออัญเชิญเทพย์องค์นั้น
 โดยหมายหมั้นมุ่นดล กลุ่มณพลพิธิกิจ เชิญสถิตบรรณูตอาศน์ สุกนธชาติเทียน
 มาลัย สรรพสะการหลากหลาย บรรจงถวายเป็นพิที จงเปรมปรีบริรักษ์
 พิทักษ์พระเจ้าพี่ยาเธอ เสนอพระนามนิยม กรมหลวงปราจิณกิติบดี ให้
 ทรงศีรเกษมสุข นฤทุกขนิราศโคกกา นฤโรคบำราศไทย พระกุศลใดที่ทรง
 บำเพ็ญ เปนบุญภาคพิสุทธิผล ขอแผ่กุศลส่วนนั้นให้ เชิญให้เทพย์อนุโมนทนา
 รับกุศลสการัญพลี จงยินดีรักษาพระองค์ ให้ทรงปราศจากโรคภัย ทุกข์ใด
 ใดอย่ามาพานทรงพระสำราญชื่นช้อย สรรพโรคจุงคล้อย คลาศเบื่อง
 บาทยุคคแลเนาฯ

สกลบริวารเทวะรพิศร,ดิเรกฤทธิเดชคักดา เนกคณะนาระเห็จ
 เหาะ มาจำเพาะสู่สถาน เทพย์บริวารเพื่อปรีดา รับสการัญพลี ควรยินดี
 เครื่องบำบวง สิ่งสรรพสรรวยัญพิธิ โปรตปรานีน้อมกรณาอดโทษโทษยัย สรร
 พุ่ทวใดอย่าข้องพระบาท ด้วยอำนาจพระกุศล ผลอุทิศธรรมพิธิ ยินดีแต่
 เทพย์คณา เสริมวราดิเรก ศุภสวัสดิ์ จตุรพรเทพย์ผดุง จงบำรุงบริรักษ์
 พิทักษ์พระเจ้าพี่ยาเธอ เสนอพระนามนิยม กรมหมื่นปราจิณกิติบดีซึ่งทรง
 ยินดีกิจบวงสรวง เชิญเทพทั้งปวงบริรักษ์ พิทักษ์พระองค์จงทุกเมื่อ เพื่อ
 อาณาภาพเทพย์เรื่องฤทธิ จงประสิทธิโดยพระประสงค์ สิ่งจำนงพรพรำพร้อม
 พระดำริที่ใดอย่าข้องขัดเบื่องบาทหงส์ โสคติ์เทอญ ฯ

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 144)

ในส่วนบทอัญเชิญเทวดานพเคราะห์มีการกล่าวถึงคุณลักษณะและฤทธาานุภาพของ
 เทวดานพเคราะห์แต่ละองค์อย่างชัดเจน บทที่พระสงฆ์สวดเป็นบทพุทธมนต์ ส่วนบทที่โหราสวดนั้น
 กล่าวว่าเป็นบทสรงัญญะโดยพระสงฆ์สวดก่อนแล้วโหราจึงสวดภายหลังดังข้อความว่า

“ในเบื้องต้น พระสงฆ์จะได้สวดพุทธมนต์แลคาถา โหรงก็จะได้ว่า
สาระพญญะต่อไปในเบื้องต้นนี้แลฯ”

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 144)

อย่างไรก็ดีหลักฐานในพิธีนี้ที่สรุปได้ก็คือ การจัดพิธีต้องมีสองฝ่าย คือ ผู้ทำพิธีกับ
พระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นการกล่าวถึงบทประกาศเทวดาและบทอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ที่มีลักษณะเป็น
ร้อยกรองแต่ไม่ปรากฏรายละเอียดขั้นตอนในการจัดพิธีมากนัก

2.2.2.7 พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ

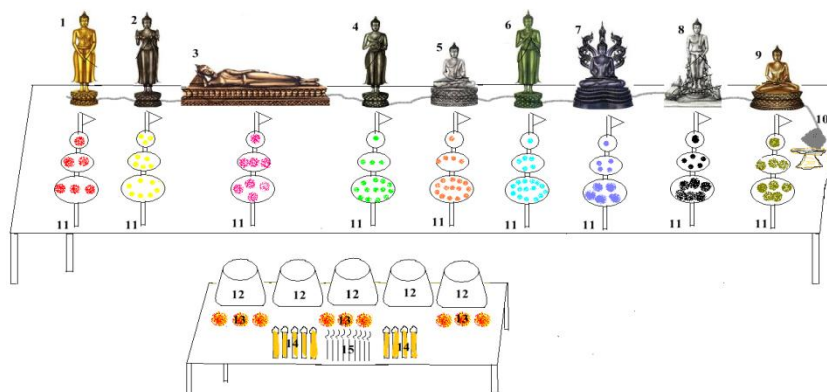
พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถมีหลักฐานปรากฏในเอกสาร หมวด
โหราศาสตร์มัตที่ 11 ตู 117 ชั้น 2/1 (หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 112) โดยผู้วิจัยเรียกชื่อว่า “ตำรา
พระครูมโหสถ” ตามชื่อที่ปรากฏตอนต้นของเนื้อหาว่า “สิทธิการียะถาจะบูชาเคราะห์ตามตำรา
พระครูมโหสถบานชีจะกุลผู้เถา”

2.2.2.7.1 การจัดเครื่องพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระ ครูมโหสถ

เครื่องพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถการจัดเครื่องพิธีประกอบด้วย

- 1.ใบ้บัตรพลีใส่รูป เทียน ดอกไม้ 9 บัตร
- 2.ทองคำเปลว
- 3.ก้อนข้าว 108 ก้อน
- 4.กระทงใหญ่ 9 กระทง เขียนเลข 1-9 ตรงกลางใส่รูปเทียนดอกไม้ตามกำลังเทวดา
- 5.กระทงเล็ก 99 กระทง รวมกระทงใหญ่และเล็ก 108 กระทง
- 6.ผ้าสำหรับถวายพระสงฆ์ 9 รูป

เครื่องพิธีเน้นสิ่งของที่มีจำนวน 9 ซึ่งให้ภาพความสัมพันธ์กับเทวดานพเคราะห์ 9
นอกจากนี้ เลข 108 ยังเป็นการสะท้อนจำนวนกำลังของเทวดานพเคราะห์ทั้งหมด

ภาพที่ 6 แผนภาพจำลองพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครูมโหสถ

1. พระประจำวันอาทิตย์
2. พระประจำวันจันทร์
3. พระประจำวันอังคาร
4. พระประจำวันพุธกลางวัน
5. พระประจำวันพฤหัสบดี
6. พระประจำวันศุกร์
7. พระประจำวันเสาร์
8. พระประจำวันราหู
9. พระประจำวันเกตุ
10. สายสิญจน์
11. ใบ้ตรพลีใส่รูป เทียน ดอกไม้ 9 บัตร ก้อนข้าว 108 ก้อน
12. หม้อน้ำมนต์
13. เครื่องสังเวद्यอย่างละ 9
14. เทียน 9 เล่ม
15. รูป 9 ดอก

2.2.2.7.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระ

ครูมโหสถ

ขั้นตอนของพิธีสรุปได้ดังนี้คือ

- (ก) เริ่มจากการนำดวงชะตาของผู้บูชาเคราะห์วางไว้บนผ้าขาว
- (ข) อัญเชิญพระพุทธรูปทั้ง 9 องค์ วางไว้บนชะตาโดยแต่ละองค์เมื่อวางแล้วสวดคำบูชาเป็นลำดับดังนี้

พระพุทธรูปประจำวันอาทิตย์ปางถวายเนตรสวดบูชาด้วยบทว่า	“ยสุภาวโท 6 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันจันทร์ปางห้ามญาติสวดบูชาด้วยบทว่า	“อัปสันหิโน 15 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันอังคารปางห้ามสมุทรสวดบูชาด้วยบทว่า	“ยัสสาสระณ 8 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันพุธกลางวันปางอุ้มบาตรสวดบูชาด้วยบทว่า	“ยันทุน 17 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันพฤหัสบดีปางประทานพรสวดบูชาด้วยบทว่า	“สัพพาสี 19 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันศุกร์ปางรำพึงสวดบูชาด้วยบทว่า	“ปริตตี 21 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันเสาร์ปางนาคปรกสวดบูชาด้วยบทว่า	“ปุเรนตัมโภ 11 จบ”
พระพุทธรูปประจำวันพุธกลางคืน(ราหู)ปางป่าเลไลยก์สวดบูชาด้วยบทว่า	“กิณฺณฺสนฺตรมาโน 12 จบ”
พระพุทธรูปประจำพระเกตุปางห้ามแก่นจันทร์สวดบูชาด้วยบทว่า	“นโมเมสพพุทธานิ 9 จบ”

- (ค) หลังจากนั้นนำมามงคลนรอบโตะที่ตั้งพระพุทธรูปทั้ง 9 แล้ววนรอบตัวผู้บูชาเคราะห์
- (ง) ผู้บูชาเคราะห์นำดอกไม้ ธูป เทียน อย่างละ 9 บูชาพระพุทธรูปทั้ง 9 องค์
- (จ) พระสงฆ์ 4 รูปจะสวดบทสวดตามกำลังของเทวดาแต่ละองค์ เมื่อพระสวดจบ เทวดาองค์ใด ผู้บูชาเคราะห์จะต้องถวายดอกไม้ จุดเทียนที่บัตร์พลี
- (ฉ) เมื่อพระสวดจบแล้ว ผู้บูชาเคราะห์จะต้องนำน้ำรดพระพุทธรูป 1 หม้อ ต้นโพธิ์ 1 หม้อ จากนั้นปิดทองพระพุทธรูปแต่ละองค์ตามกำลังเทวดา
- (ช) เมื่อเสร็จสิ้นแล้วผู้บูชาเคราะห์ประเคนภัตตาหารเป็นก้อนข้าว ถวายผ้าไปรยทาน และกรวดน้ำให้เทวดานพเคราะห์เป็นลำดับสุดท้าย

ผู้วิจัยพบว่า พิธีนี้เน้นการจัดพิธีแบบพุทธศาสนา โดยไม่มีการประกอบพิธีแบบพราหมณ์ ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า อาจจะเป็นเพราะพระครุหมโสดต้องการประดิษฐ์พิธีขึ้นเพื่อใช้ในทางพระพุทธศาสนา จึงต้องการให้พิธีนี้ไม่มีรูปแบบพราหมณ์ปรากฏ

2.2.2.7.3 บทสวดในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามตำราพระครุหมโสด

ในตอนท้ายของตำราได้ระบุบทที่พระสงฆ์ต้องสวดในพิธีตามลำดับสรุปได้คือ

พระอาทิตย์สวดด้วยบท	“อุทเท”	6	จบ
พระจันทร์สวดบูชาด้วยบท	“ยันทุน”	15	จบ
พระอังคารสวดบูชาด้วยบท	“ยัสสาสระณ”	8	จบ
พระพุธสวดบูชาด้วยบท	“สัพพาสี”	17	จบ
พระพฤหัสบดีสวดบูชาด้วยบท	“ปุเรนตัมโภ”	19	จบ
พระศุกร์สวดบูชาด้วยบท	“ยัสสาณูภาวโท”	21	จบ
พระเสาร์สวดบูชาด้วยบท	“ยะโตหัง”	10	จบ
พระราหูสวดบูชาด้วยบท	“กิณฺณฺสนฺตระระ”	12	จบ
พระเกตุสวดบูชาด้วยบท	“ชะยันโต”	9	จบ

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้วิจัยพบว่าพิธีนี้เป็นพิธีแรกที่มีหลักฐานการให้รายละเอียด บทสวดสำหรับบูชาประจำเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์

2.2.2.8 พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตีตวัด

ตำราพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์วัดตีตวัดบันทึกอยู่ในหมวดโหราศาสตร์ เลขที่ 702 มัดที่ 7 ตูที่ 117 โดยมีประวัติบันทึกไว้ว่าพระภิกษุชอุทัย ทองมีสิทธิ์ วัดตีตวัด ธนบุรี มอบให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2509

ตำราแบ่งเนื้อหาโดยสรุปออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนต้นเป็นการกล่าวถึงสูตรคำนวณทางโหราศาสตร์ ส่วนที่สองกล่าวถึงพระเคราะห์เสวยอายุและคำทำนาย และส่วนส่วนสุดท้ายกล่าวถึงการแต่งพิธีบูชาและรับส่งเทวดานพเคราะห์

2.2.2.8.1 การจัดเครื่องพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตีตวัด

การจัดเครื่องพิธีตามบันทึกจากวัดตีตวัด มีการกล่าวถึงความสำคัญในการจัดเครื่องพิธี โดยระบุตอนท้ายของการจัดเครื่องพิธีว่าต้องจัดให้ถูกต้องตามตำรา เพราะถ้าจัดเครื่องไม่ถูกต้องเทวดาจะไม่รับตั้งปรากฏข้อความว่า “ถ้ามีทำดังนี้ทวารหมีรับสังเวย” (หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 702) ดังรายละเอียดของการจัดเครื่องซึ่งสรุปได้ดังนี้

สำหรับพระเคราะห์องค์ที่ 1 คือพระอาทิตย์จัดบัตรรูปทรงกลม และเครื่องบูชาเหลือง ใช้ใบทองกลาง ใบหม่อน สำหรับรองบัตรพลี

สำหรับพระเคราะห์ที่ 2 คือพระจันทร์บัตรรูปทรงสี่เหลี่ยมและเครื่องบูชาสีขาว ใช้ใบพุทสำหรับรองบัตรพลี

สำหรับพระเคราะห์ที่ 3 คือพระอังคารบัตรรูปสามเหลี่ยมคางหมูเครื่องบูชาสีดำ ใบตองกล้วยสำหรับรองบัตรพลี

สำหรับพระเคราะห์ที่ 4 คือพระพุธบัตรรูปยันต์สี่ทิศเครื่องบูชาขาว ไม่ปรากฏใบไม้รองบัตรพลี

สำหรับพระเคราะห์ที่ 5 คือพระเสาร์บัตรรูปยันต์สี่ทิศเครื่องสีเทา ใช้ใบมะม่วงสำหรับรองบัตรพลี

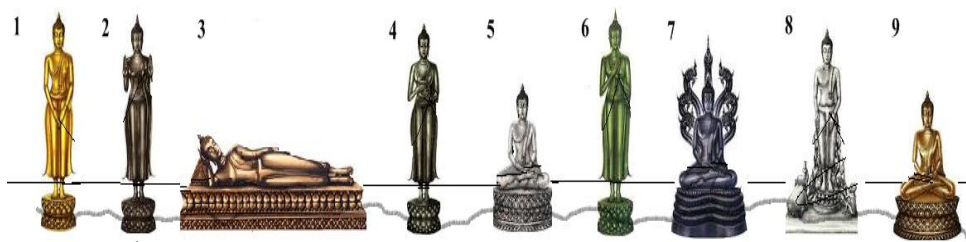
สำหรับพระเคราะห์ที่ 6 คือพระพฤหัสบดีบัตรรูปยันต์สี่ทิศเครื่องเหลือง ใบมะเมียสำหรับรองบัตรพลี

สำหรับพระเคราะห์ที่ 7 คือพระราหูบัตรรูปยันต์ทรงสามเหลี่ยมคางหมูเครื่องบูชาสีดำ ใบขนุนสำหรับรองบัตรพลี

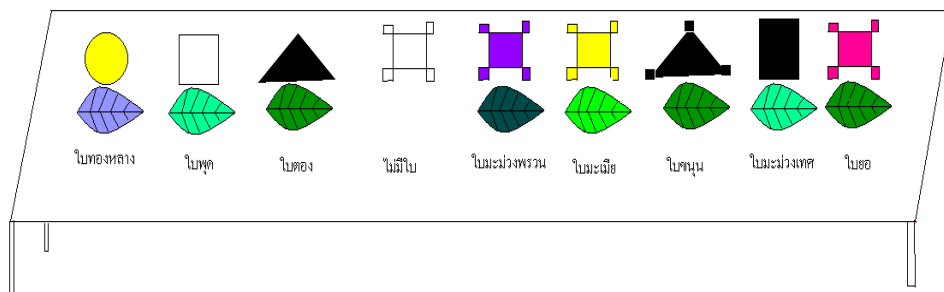
สำหรับพระเคราะห์ที่ 8 คือพระศุกร์บัตรรูปทรงสี่เหลี่ยมและ
เครื่องบูชาสีดำ ใบมะม่วงเทศสำหรับรองบัตร์พลี

สำหรับพระเคราะห์ที่ 9 คือพระเกตุจัดบัตรรูปยันต์สี่ทิศและ
เครื่องบูชาสีชมพู ใบยอสำหรับรองบัตร์พลี

ความน่าสนใจของพิธีนี้คือการให้ความสำคัญกับบัตร์พลีที่ทำยันต์เป็นรูปเรขาคณิตต่างๆ
และใบไม้สำหรับรองบัตร์พลี

ภาพที่ 7 แผนภาพจำลองการตั้งพุทธรูปในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดติตต

ภาพที่ 8 แผนภาพจำลองการตั้งบัตร์พลีรองพระบาทในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดติตต

1. พระประจำวันอาทิตย์ และบัตร์พลีรองพระบาท
2. พระประจำวันจันทร์และบัตร์พลีรองพระบาท
3. พระประจำวันอังคารและบัตร์พลีรองพระบาท
4. พระประจำวันพุธกลางวันและบัตร์พลีรองพระบาท
5. พระประจำวันพฤหัสบดีและบัตร์พลีรองพระบาท
6. พระประจำวันศุกร์และบัตร์พลีรองพระบาท
7. พระประจำวันเสาร์และบัตร์พลีรองพระบาท
8. พระประจำวันราหูและบัตร์พลีรองพระบาท
9. พระประจำวันเกตุและบัตร์พลีรองพระบาท

2.2.2.8.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตีตวัด

ลำดับขั้นตอนในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตีตวัดสรุปได้ว่า

- (ก) เริ่มจากการสวดบูชาเทวดาโดยต้องออกชื่อเทวดาที่เสวยอายุก่อน
- (ข) นำขี้ผึ้งหนักสองสลึงมีจำนวนเท่ากับอายุของผู้จัดพิธีจุดบูชาพระประจำวัน
- (ค) นำเทียนหนักหนึ่งสลึงเท่าจำนวนอายุจุดบูชาเทวดาที่เสวยอายุพร้อมทั้งภาวนาด้วยบทว่า “อิติปิโส” และออกชื่อเทวดาที่เสวยอายุ เป็นอันจบพิธี

ซึ่งเป็นข้อน่าสังเกตว่ารูปแบบของพิธีเป็นไปในลักษณะที่เรียบง่ายซึ่งมีความเหมาะสมกับการประกอบพิธีด้วยตนเอง

2.2.2.8.3 บทสวดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตีตวัด

บทสวดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์จากวัดตีตวัด ใช้บทสวดอิติปิโส ตามด้วยบทไหว้ครู และขอพร ซึ่งมีขนาดไม่ยาวนานนัก ดังข้อความต่อไปนี้

“ข้าจไห้พรละลายเทวะพระครู ส้ำมันโน้ประมั่ง...ซัง กำลังละปี
 เทย็วรอบในราชีร์ มีมือถือพรซันทั้งสองคาง เทย็วทองยุบ่นเวหาขอเซ็นส์เดจ
 ล่งมารับเครื่องบูชากระยาสังเวยมเตะพริกสับเมถุนก่อระก่ดสิ่งหะกันตุนพีจิต
 ณะนุ้มังกรกุ่มมีน ตองลักตองจันตองพรเคราะห์อันใด ๒ พระเคราะห์นอกพร
 เคราะห์ใน ขอให้ขุมไภยขุมสเนยิดจิงโรยขอใหม่ไชย่มงค่นส่วตดีลาโพ นะโมพุ
 ทายะ”

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 702)

2.2.2.9 พิธีนวัตคหายุสมธัมม์

พิธี “สะเดาะพระเคราะห์” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีชื่อเรียกว่า “นวัตคหายุสมธัมม์” มีความหมายว่า ธรรมเนียมสมอด้วยอายุของพระนพเคราะห์ ซึ่งพิธีนี้จัดขึ้นในงานพระราชพิธี “ฉลองพระชนมายุ” จุลศักราช 1240 ระเบียบพิธีและรูปแบบของพิธีสวดนพเคราะห์นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ได้ปรับเปลี่ยนขั้นตอนบางอย่างโดยเฉพาะการหาบทสวดให้เท่ากับกำลังวันของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าว เป็นคำแนะนำของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดราชประดิษฐ์ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 151)

พระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ในครั้งนี้ จัดในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ เครื่องพิธีและขั้นตอน พิธีสะเดาะเคราะห์ ก็จัดใหม่ทั้งหมด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายถึงเหตุผล ในการจัดพิธีแบบใหม่ว่า พิธีสวดสะเดาะพระเคราะห์ของเดิมนั้น ได้มีการจัดทำบ้าง แต่พระองค์ไม่เคย พบเห็น ทราบแต่ว่า ลำดับขั้นตอนไม่แน่ชัด บทสวดก็มีความหมายค่อนข้างจะหาเหตุผลไม่ได้ เช่น บทสวดไม่เท่ากับกำลังของเทวดานพเคราะห์ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนทำใหม่ในรัชสมัยของพระองค์ เพื่อให้มีแบบแผนสำหรับพิธีในพระราชสำนักซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏข้อความใน พระราชพิธี 12 เดือน ดังนี้

การสวดมนต์สะเดาะพระเคราะห์นี้ ฟังมาเกิดขึ้นเมื่อปีชกาล ลัมภุทธิ ศก 1240 ซึ่งเป็นปีเปลี่ยนทักษา พระเสารักษาพระชนมายุ ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่ จะต้องมิให้โหรบุชารับส่งตามแบบแต่ก่อน การเฉลิมพระชนม์พรรษา ตั้งแต่ปีมะแม ตรีศก 1233 มา ทรงบำเพ็ญแต่พระราชกุศลอย่างเดียว มิได้มีการบูชาเทวดาหรือ บูชาพระเคราะห์อย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเกี่ยวข้องกับโหรเลยเพราะทรงทำตามอย่าง ที่เคยทรงมาแต่เมื่อยังทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่เป็นการในพระพุทธศาสนาแท้ ครั้นเมื่อถึงกำหนดที่จะเปลี่ยนทักษาไปเข้าแบบอย่างพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อน ที่ เมื่อถึงกำหนดเช่นนี้ต้องทำการรับส่งอย่างไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นราชประเพณีมีมา มิได้ขาด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ จึงได้ทรงจัดการตามแบบอย่างแต่ก่อน คือ จะให้มีโหรบุชาสะเดาะพระเคราะห์รับส่งด้วย แต่ท่านไปทรงคิดตำราบูชาขึ้นใหม่ ให้ดีกว่าที่โหรทำเหลวๆ มาแต่ก่อน คือให้มีการสวดมนต์แทรกด้วยในระหว่างบูชา เทวดา

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 473)

2.2.2.9.1 การจัดเครื่องพิธีนักษัตรอายุสมัชฌัม

พระแท่นมณฑลน้อยระยะบายสามชั้น ตั้งพระพุทธรูปในแบบ และพระแท่นมณฑลอย่างเดียวย ฝรั่งตั้งพระพุทธรูปนอกแบบและเทวรูปเครื่องบูชาเทวดา ดังข้อความว่า

การจัดพระแท่นมณฑลในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ก็เป็นอัน ฟังมีใหม่ขึ้นในครั้งนี้เหมือนกัน พระแท่นมณฑลองค์น้อยระยะบายสามชั้น ทำขึ้นใหม่องค์หนึ่ง ตั้งพระพุทธรูปในแบบ พระแท่นมณฑลอย่างเดียวยฝรั่ง ตั้งพระพุทธรูปนอกแบบ และเทวรูปเครื่องบูชาเทวดาพระแท่นหนึ่ง แต่

พระพุทธรูปและเทวรูป ซึ่งตั้งบนพระแท่นทั้งสองนั้น เกิดขึ้นตามลำดับ แล้วผลัดเปลี่ยนกันไปตามกาลสมัย จะว่ายยืนเป็นแน่ไม่ได้

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 475)

จากพระบรมราชาธิบายข้างต้นทำให้เห็นว่า พระพุทธรูปและเทวรูปที่ตั้งบนแท่นพิธีนั้น เปลี่ยนไปตามแต่พิธีที่จะเจาะจงบูชาเทวดาที่เข้าเสวยอายุและแทรกอายุ และเครื่องบูชาเทวดานพเคราะห์ก็ตั้งอยู่บนแท่นเดียวกับเทวรูปเทวดานพเคราะห์

2.2.2.9.2 ลำดับขั้นตอนในพิธีนักษัตรอายุสมธัมม์

- (ก) โหรงษาเทพไหว้ครูและบูชา นพเคราะห์ทั้งหมด
- (ข) พระสงฆ์เริ่มสวดมนต์ ตั้งแต่ นโม จนจบคาถาก่อน
- (ค) โหรงษาเทวดารายองค์เพื่อเชิญเทวดาและบริวารมารับอำมริสพลีและธรรมพลี
- (ง) พระสงฆ์สวดสูตรต่างๆ สลับกับการบูชาเทวดาของโหร
- (จ) โหรกล่าวคำอธิษฐานและคำให้พร
- (ฉ) เมื่อจบพระสงฆ์สวดสูตรพระสงฆ์สวดให้พร สวดคาถาเมตตสูตร ชั้นธปริตร ระยะเวลาในการประกอบพิธีใช้เวลา 4 -5 ชั่วโมง ดังข้อความต่อไปนี้

โหรเริ่มบูชาไหว้ครูและบูชา นพเคราะห์ทั่วกันก่อน แล้ว พระสงฆ์เริ่มสวดมนต์ตั้งแต่ นโม ไปจนจบคาถาสำหรับสวดก่อนสูตรต่าง ๆ แล้วหยุดไว้ โหรจึงบูชาเทวดานพเคราะห์รายองค์ ตั้งแต่พระอาทิตย์เป็นต้นไป ว่าภาษามคธเป็นทำนองสรภัญญะแล้วว่าภาษาไทยแปลเชิญเทพยดาองค์นั้นกับทั้งบริวารให้รับอำมริสพลีธรรมพลีและให้ป้องกันรักษาเจ้าของงานผู้ทำพอบองค์หนึ่งหยุดไว้ พระสงฆ์สวดสูตรต่าง ๆ สลับกันไปทุกๆ องค์เทวดา เมื่อหมดแล้วโหรจึงได้ว่าคำอธิษฐานและคำให้พรรวบท้ายอีกครั้งหนึ่ง พระสงฆ์ก็สวดคาถาให้พรรวบท้ายแล้วสวดคาถาเมตตสูตร ชั้นธปริตร และท้ายสวดมนต์จึงเป็นอันจบอยู่ใน ๔ ชั่วโมง ๕ ชั่วโมง

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 474)

2.2.2.9.3 บทสวดในพิธีนวัคคายุสมธัมม์

เป็นที่น่าสังเกตว่า พิธีนวัคคายุสมธัมม์นี้ มีลักษณะคล้ายจะเป็นการจัดรูปแบบของพิธีที่เกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ให้เป็นมาตรฐาน โดยมีการคิดบทสวดใหม่ที่น่าหลักคำสอนในพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เท่ากับจำนวนกำลังของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ ดังพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ(กรมพระยาบำราบปรปักษ์)จึงได้ทรงจัดการตามแบบอย่างแต่ก่อน คือจะให้มิโหรบูชาเสเดาพระเคราะห์รับส่งด้วย แต่ท่านไปทรงคิดตำราบูชาขึ้นใหม่ให้ดีกว่าที่โหรทำเหลว ๆ มาแต่ก่อนคือให้มีการสวดมนต์แทรกด้วยในระหว่างบูชาเทวดา.... จึงได้ไปปรึกษาเจ้าคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์วัดราชประดิษฐ์ จัดพระสูตรที่มีกำหนดนับได้ตรงกันกับกำลังเทวดา เช่น อริยมรรคแปดตรง(กับกำลัง) พระอังคาร เป็นต้น

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 473-474)

และการจัดพิธีเช่นครั้งนี้ก็ได้จัดสืบ ๆ กันมาเป็นธรรมเนียมราชประเพณีดังพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “เมื่อได้ทำในปีชาลนั้นเป็นคราวแรกแล้ว ปีต่อ ๆ มาท่านก็ขอให้ทำเหมือน ๆ กันต่อไปตามเคยที่ทำแล้ว จึงได้มีการสวดเสเดาพระเคราะห์ล่วงหน้าก่อนวันสวดมนต์ใหญ่ขึ้นอีกวันหนึ่ง” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2553: 474)

จากหลักฐานดังกล่าวผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่าพิธี “นวัคคายุสมธัมม์” นี้เป็นการจัดมาตรฐานพิธีสวดนพเคราะห์สำหรับกษัตริย์ ครั้งแรกเริ่มทำในปีเปลี่ยนทศกษัตริย์พระเสวาร์รักษาพระชนมายุของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีต่อ ๆ มาได้จัดสวดทุกปี แต่เป็นการจัดก่อนวันสวดมนต์ใหญ่ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา

2.2.2.10 พระราชพิธีเสเดาพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชพิธีเสเดาพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชพิธีที่พบหลักฐานจากคำกราบบังคมทูลของพระยาโหราธิบดี และขุนเทพยากรณ์ ที่บันทึกไว้เป็นหมาย

รับสั่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่กระทรวงวัง จึงมีปรากฏหลักฐานเป็นหนังสือกราบบังคมทูลบันทึกในจดหมายเหตุ ร.ศ. 130

ใจความในหนังสือกราบบังคมทูลการจัดพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของพระยาโหราธิบดีนั้น มิได้กล่าวถึงการจัดพระราชพิธีโดยละเอียด เพียงกล่าวว่าควรทำพิธีเนื่องจากเคราะห์พระศุกร์กำลังแทรกพระราหู ดังนี้

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาโหราธิบดี กับโหรมีชื่อพร้อมกัน ขอพระราชทานคำนำณพระบรมราชชนมพรรษา ซึ่งทรงพระเจริญมาถึงมหามงคลสมัย ยุคพระเคราะห์ ศุกร จะมาแซกพระเคราะห์ ราหู กราบบังคลทูลพระกรุณา เกล้า

(หอสมุดแห่งชาติ, 2456: 5)

2.2.2.10.1 การจัดเครื่องพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การจัดเครื่องพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามที่บันทึกในจดหมายเหตุกระทรวงวังมิได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพระราชพิธี มีเพียงบันทึกหนังสือกราบบังคมทูลของ พระยานุรักษ์ ว่าจะจัดพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาโดยให้ให้มีการบูชารับส่งเคราะห์ประกอบด้วย การตั้งเทวรูปซึ่งอนุমানได้ว่าจะจะเป็นเทวรูปเทวดานพเคราะห์ เนื่องจากมีการบูชาด้วยดอกไม้และจะต้องบูชาตามกำลังพระเคราะห์ ดังข้อความต่อไปนี้

วันที่ ๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๐

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยพระยานุรักษ์ ส่งร่างหมายเทศกัณฑ์กับฎีกาพระยาโหราคำนวณพระชนมพรรษาซึ่งทรงพระเจริญมาถึงมหามงคลสมัย อันพระเคราะห์ศุกรจะมาแซกพระชนมพรรษา แถว่าแต่ก่อนมาเคยตั้งเทวรูปทรงบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนตามกำลังพระเคราะห์เป็นการข้างในไม่มีประโคม เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานเรียนพระราชปฏิบัติแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

(หอสมุดแห่งชาติ, 2456: 3)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดเครื่องพิธีเป็นไปอย่างเรียบง่าย คือ ตั้งเทวรูป และเครื่องบูชา ได้แก่ ดอกไม้ ธูปเทียนเพื่อบูชาเทวดาเท่านั้น ไม่มีพิธีการประโคมอย่างเอิกเกริกหรือจัดเป็นพระราชพิธีใหญ่โตแต่อย่างใด

2.2.2.10.2 ลำดับขั้นตอนพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พบหลักฐานว่า ลำดับขั้นตอนของพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นจัดขึ้นในบริเวณเฉลียงของพระที่นั่งจักรวรรดิไพฑูริย์ มีการตั้งเทวรูป ดอกไม้ ธูปเทียนตามกำลังเทวดา ดังข้อความต่อไปนี้

วันที่ ๓๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

พระยาโหราธิบดีคำนวณตามคัมภีร์ทักษา พระเคราะห์อาทิตย์จะมาแทรกพระเคราะห์ราหูเปลี่ยนพระศุกร์ กำหนดวันที่ ๒ กันยายนพุทธศกนี้ ที่แล้วมาเฉพาะแต่เรื่องเปลี่ยนพระเคราะห์แทรก เจ้าพนักงานตั้งเทวรูปกับดอกธูปเทียนตามกำลังทรงบูชาตามกำหนดการทั้งนี้จะได้รับพระราชทานจัดตั้งที่เฉลียงเจ้า ณ พระตำหนักจักรวรรดิไพฑูริย์

(หอสมุดแห่งชาติ, 2456: 6)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าลำดับขั้นตอนของพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งอาจอนุมานได้ว่าจัดเป็นพิธีภายในและเป็นพิธีอย่างเรียบง่ายก็อาจเป็นไปได้

2.2.2.10.3 บทสวดในพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในส่วนของบทสวดที่ใช้ในพระราชพิธีไม่ปรากฏหลักฐานว่าเจริญพุทธมนต์บทใดหรือใครเป็นผู้สวดในพิธี ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ 2 กรณี คือ ประการแรกอาจจัดพิธีสวดแบบนวัคคหายุสมธัมม์ ตามแบบพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนประการที่สองซึ่งอาจเป็นไปได้เช่นเดียวกันคือ จัดพิธีตามแบบพระยาโหราธิบดีหรือขุนเทพยากรณ์ ซึ่งเป็นโหรสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ทำพิธีให้ก็อาจเป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ก็มีได้มีบันทึกหลักฐานรายละเอียดของพระราชพิธีปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2.2.11 พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า

เจ้าอยู่หัว

พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบันทึกหลักฐานไว้ในจดหมายเหตุกระทรวงวัง กรมราชเลขาธิการอย่างละเอียดชัดเจน เกี่ยวกับพระราชพิธีต่างๆ ที่จัดขึ้นในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามจดหมายเหตุกล่าวว่าเป็นพิธีส่วนหนึ่งที่จัดขึ้นในวันที่สองของพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งมีการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ทุกปี และในปี พ.ศ. 2470 จะจัดพิธีลักษณะออกมหาสมาคม โดยจัดพิธีสงฆ์ในบริเวณพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์แบบพิธีนวัคคหายุสมธัมม์ในบริเวณพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

2.2.2.11.1 การจัดเครื่องพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เครื่องพิธีที่จัดในการพระราชพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเครื่องพิธีสำคัญ ได้แก่ บายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน พระพุทธรูป และเทวรูปพระสยามเทวาธิราช ดังปรากฏข้อความในจดหมายเหตุดังนี้

เจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน พราหมณ์และเจ้าพนักงานเวียนเทียนสมโภชพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

เวลาบ่าย ๔ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์พระที่นั่งจากพระราชวังดุสิต เทียบรถพระที่นั่งหน้าพระทวารเทเวศรักษาเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงเครื่องนมัสการแล้วพระราชทานเทียนชนวนแก่พระบรมวงศานุวงศ์ไปทรงจุดเครื่องนมัสการที่ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ให้ทรงประเคนไตรภพแก่พระสงฆ์ ๕ รูป และทรงจุดเทียนบูชาเทวดา

(หอสมุดแห่งชาติ, 2472: 39)

จากข้อความข้างต้น ตามที่บันทึกในจดหมายเหตุการณ์พระราชพิธีกรมวังนั้น เครื่องพิธีจะเป็นเครื่องบูชาสักการะ ได้แก่ รูปเทียนและบายศรี และไม่ปรากฏการตั้งเครื่องสังเวทเวทดาอย่างอื่น นอกจากนี้ยังมีเพียงพราหมณ์เข้าร่วมพิธีในส่วนการสมโภชเท่านั้น

2.2.2.11.2 ลำดับขั้นตอนพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในส่วนลำดับขั้นตอนพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามที่บันทึกในจดหมายเหตุการณ์พระราชพิธีกรมวังนั้น

- (ก) จัดพิธีในบริเวณพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ดังนี้
  - (ข) นิมนต์พระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย 5 รูปเป็นผู้เจริญพุทธมนต์
  - (ค) โหรสลัปกรณ์ประกาศบูชาเทวดานพเคราะห์
- ดังปรากฏข้อความในจดหมายเหตุดังนี้

พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ โหรบูชาเทวดานพเคราะห์ไปส่วนหนึ่ง ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณทางพระทวารเทวราชมเหศวร โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานนิมนต์พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ๕ รูป ซึ่งจะสวดพระพุทธมนต์เข้าไปในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงประเคนไตรแพรกับย่ามให้โหมดเทศ พระสงฆ์ออกไปครองไตรทรงจุดเทียนที่พระแท่นมณฑล พระแท่นเทวดา และเทียนบูชาพระสยามเทวาธิราช เมื่อพระสงฆ์กลับเข้านั่งอาสนแล้ว ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทรงศีล แล้วทรงจุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ พระสงฆ์สวดพุทธมนต์นวัคหายุสมธรรมสลัปกรณ์ไปกับโหรบูชาเทวดานพเคราะห์ จบแล้วทรงประเคนเครื่องไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาพระราชาคณะถวายอติเรก ถวายพระพรลา เสด็จกลับพระราชวังดุสิต

(หอสมุดแห่งชาติ, 2472: 39)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าลำดับขั้นตอนในการพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจัดขึ้นในเวลาเย็น โดยนิมนต์พระสงฆ์จากธรรมยุติกนิกาย จากวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม เนื่องจากเป็นวัดที่สืบทอดธรรมเนียมการสวดนวัคหายุสมธัมมามาตั้งแต่วัดครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2.2.11.3 บทสวดในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากข้อความที่ปรากฏในส่วนลำดับชั้นตอนพิธีจะเห็นได้ว่า การสวดเจริญพุทธมนต์นวัคคาหุสมธัมม จะนิมนต์พระสงฆ์สวด 5 รูปเท่านั้น สวดผนวกกับบทสวดที่โหรงกล่าวอัญเชิญเทวดาสลับกันไป

2.2.2.12 พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี

พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีมีบันทึกหลักฐานไว้ในจดหมายเหตุกระทรวงวัง กรมราชเลขาธิการว่า จัดขึ้นในวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ตามจดหมายเหตุกล่าวว่าเป็นพิธีส่วนหนึ่งที่จัดขึ้นในวันที่สองของพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งมีการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ทุกปี และในปี พ.ศ. 2472 ได้จัดพิธีลักษณะออกมหาสมาคมอย่างเอิกเกริกเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปีที่พระเสาร์เสวยอายุ

2.2.2.12.1 การจัดเครื่องพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

มีการตั้งเทวรูปประจำรัชการในทิศต่างๆ พระพุทธรูปประจำวันเกิดของพระองค์ตั้งทางทิศตะวันออก และมีแท่นตั้งเทวรูปและเครื่องบูชาเทวดานพเคราะห์แยกต่างหากในบริเวณทิศเหนือ โดยจัดพิธีในบริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน ดังข้อความต่อไปนี้

วันที่ ๑๙ ธันวาคม เจ้าพนักงานจัดห้องประชุมในพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิตเป็นห้องพระราชพิธี ตั้งพระแท่นมณฑลเล็ก ประดิษฐานพระพุทธปฏิมาชัยวัฒน์รัชกาลที่ ๔ และรัชกาลปัจจุบัน พระพุทธรัดนานาวิล พระชัยนวโล่ห์รัชกาลที่ ๕ และพระพุทธรูปประจำพระชนมวารของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี พร้อมด้วยพระน้ำเต้าพุทธมนต์มณฑลสถาน ตั้งม้าหมู่ประดิษฐานพระพุทธรูปและเทวรูปพุทธวารองค์อภิบาลพระชนมพรรษา เบื้องบูรพาทิศ และพระพุทธรูปเทวรูปภุมวารองค์แขกเบื้องปัจฉิมทิศ และทอดเครื่องนมัสการไว้พร้อมสรรพ กับตั้งพระแท่นที่สร้างและเกยที่เสด็จขึ้นประทับส่งรับพระเคราะห์ทางศาลาเยื้องอุดรทิศแห่งพระที่นั่งอัมพรสถานด้วย

(หอสมุดแห่งชาติ, 2472: 120)

เครื่องพิธีที่สำคัญในการประกอบพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เครื่องพิธีสำคัญ ได้แก่ พระพุทธรูปสำคัญ และเทวรูป เทวดานพเคราะห์ ส่วนเครื่องนมัสการนั้นอนุমানได้น่าจะเป็นดอกไม้ รูป เทียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้จะมีเทียนสำคัญ ได้แก่ เทียนชัย และเทียนที่มีขนาดเท่าพระองค์ ดังข้อความว่า “พระบรมราชินีทรงจุดเทียนพระแท่นมณฑลที่ม้าหมู่ เทียนพระมงคลและเทียนเท่าพระองค์” (หอสมุดแห่งชาติ, 2472: 120)

2.2.2.12.2 ลำดับขั้นตอนพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

จัดพิธีในช่วงเย็น คือ เวลา 16.30 น. โดยเป็นการเจริญพุทธมนต์นวัคคหายุสมธัมม์สลับกับ พิธีโหระ ดังข้อความต่อไปนี้ในส่วน

เวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จออกห้องพระราชพิธี โปรดเกล้าฯ ให้สังฆการีนิมนต์พระสงฆ์ธัมมยุติกนิกาย ๕ รูปซึ่งจะสวดพุทธมนต์ขึ้นสู่ห้องนั้น สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีทรงประเคนผ้าไตรแพรและย่ามแก่พระสงฆ์ๆ ออกไปครองผ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีทรงจุดเทียนพระแท่นมณฑลที่ม้าหมู่ เทียนพระมงคลและเทียนเท่าพระองค์ เมื่อพระสงฆ์กลับเข้านั่งยังอาสนะแล้ว ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทรงศีล แล้วทรงจุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์นวัคคหายุสมธัมม์สลับกันไปกับ โหระบูชาเทวดานพเคราะห์จบแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีทรงประเคนไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา พระราชาคณะถวายอดิเรก ถวายพระพรลา

(หอสมุดแห่งชาติ, 2472: 120)

พระสงฆ์ในพิธีจะนิมนต์พระสงฆ์จากธรรมยุติกนิกาย โดยธรรมเนียมจะนิมนต์พระสงฆ์จากวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม เนื่องจากเป็นวัดที่สืบทอดธรรมเนียมการสวดนวัคคหายุสมธัมม์มาตั้งแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2.2.12.3 บทสวดในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

การสวดเจริญพุทธมนต์นวัคคหายุสมธัมมผนวกกับพิธีโหระลัยกันไป โดยนิมนต์พระสงฆ์สวด 5 รูปเท่านั้น นอกจากนี้พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ที่จัดขึ้นในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี มีความแตกต่างจากการพระราชพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวบางประการ กล่าวคือ มีการตั้งพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร และมีการจุดเทียนสูงเท่าพระองค์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ที่จัดขึ้นในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในปี 2472 นี้ นอกจากจะจัดในโอกาสพระราชเฉลิมพระชนมพรรษาแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์ที่แทรกเสวยอายุในปีอีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าความเป็นมาของพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์มีแนวคิดพัฒนามาจากพระราชพิธีสะเดาะเคราะห์ครั้งอยุธยา และมีหลักฐานรายละเอียดของพิธีปรากฏชัดเจนขึ้นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งในช่วงแรก ๆ นั้น จะมีรูปแบบพระราชพิธีที่หลากหลายขึ้นอยู่กับผู้คิดประดิษฐ์พิธีในสมัยนั้น จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้จัดระเบียบพิธีเกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ซึ่งเรียกว่าพิธีนวัคคหายุสมธัมม และมีการสืบทอดเป็นพิธีหลวงในพระราชสำนัก

จากหลักฐานพิธีเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ที่กล่าวมาทั้งหมด จะสังเกตได้ว่าทุกพิธีกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาหรือพระเคราะห์แทรกอายุ เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์เพื่อสะเดาะเคราะห์ทั้งหมด หลังจากนั้นพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ก็ได้แพร่กระจายสู่สังคม แล้วเกิดพลวัตปรากฏเป็นพิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ซึ่งใช้สวดทั่วไปในปัจจุบัน ดังอธิบายได้จากแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 9 แผนภาพพัฒนาการพิธีกรรมเกี่ยวกับนพเคราะห์ในอดีต

จากแผนภาพข้างต้นสรุปได้ว่า ลำดับความเป็นมาของพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นเค้าของพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน หลักฐานพิธีเกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์เริ่มปรากฏชัดเจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คือ พิธีจักรพรรดิราชา ในสมัยรัชการที่ 1 สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ เป็นผู้จัดพิธีถวายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากความไม่สบายพระราชหฤทัย ดังนั้นจึงจัด “พระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช” เพื่อสะเดาะพระเคราะห์และมีการจัดแทนบัตรพลีบูชาสำหรับเทวดานพเคราะห์

ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานการจัดพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์ คือ “พิธีสะเดาะเคราะห์ใหญ่ต่อพระนาม” ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสซึ่งเป็นศิษย์ของสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ ทรงนิพนธ์สูตรการจัดพิธีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานสำคัญและกล่าวได้ว่ามีรูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร คือ “พิธีนวัคคหายุสมธัมม” เพื่อใช้ในวันพระฉลองพระชนมายุในปีจุลศักราช 1240 พิธีนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาบารามปรปักษ์เป็นผู้จัดพิธีซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสวดให้มีบทเท่ากับกำลังวันตามคำแนะนำของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดราชประดิษฐ์ และรวบรวมให้เป็นพิธีสวดมนต์สะเดาะพระเคราะห์ฉบับหลวงที่ยังปรากฏหลักฐานจนถึงปัจจุบัน

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะโปรดให้รวบรวมและปรับเปลี่ยนพิธีสวดมนต์สะเดาะพระเคราะห์ให้เป็นฉบับหลวงนั้น ก็มีการแพร่กระจายพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์อยู่หลายลักษณะที่ปรากฏหลักฐาน เช่น พิธีส่งเสารรับศุภร์ พิธีบูชานพเคราะห์ พิธีสวดสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น อาจจะกล่าวได้ว่าบทสวดที่เกี่ยวข้องกับพิธี บูชาเทวดานพเคราะห์ที่กล่าวมานี้มีลักษณะที่หลากหลายและใช้ในต่างวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ใช้เพื่อรับส่งเทวดานพเคราะห์ ซึ่งอาจเลือกเฉพาะเทวดาบางองค์ก็ได้ หรือใช้เพื่อบูชาพระเคราะห์ ตลอดจนใช้เพื่อสะเดาะพระเคราะห์ ซึ่งความหลากหลายของพิธีอันเกี่ยวเนื่องกับพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์นี้ ทำให้เกิดความสับสนในการจัดพิธีจึงอาจเป็นมูลเหตุที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีการรวบรวมและปรับเปลี่ยนให้มีบทสวดในพิธีสวดมนต์สะเดาะพระเคราะห์ฉบับหลวงเพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับกษัตริย์สืบต่อไป

หลังจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดพิธีที่เกี่ยวกับบูชาเทวดานพเคราะห์จึงมีหลายหลายรูปแบบทั้งจากสูตรดั้งเดิมที่มีการสืบทอดและจากสูตรใหม่ที่คิดเป็นมาตรฐานในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อใช้สำหรับกษัตริย์ แต่ปรากฏว่ามีการจัดพิธีอยู่เฉพาะในกลุ่มชนชั้นสูงเพราะมีค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีสูงและหาผู้ประกอบพิธีได้ยาก ดังปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุที่บันทึกโดยกระทรวงวังว่ามีการจัดพระราชพิธีสวดสะเดาะ

พระเคราะห์ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ไม่พบหลักฐานการจดบันทึกหรือรายละเอียดของพระราชพิธีอย่างชัดเจน เนื่องจากการจดบันทึกหมายรับสั่งและจัดขึ้นเป็นการภายใน ณ เถลิงพระที่นั่งจักรวรรดิไพฑูริย์

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุที่บันทึกโดยกระทรวงวัง กรมราชเลขาธิการไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับพระราชพิธีในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีว่ามีการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์โดยจัดที่พระที่นั่งอัมพรสถาน ซึ่งเป็นการจัดสวดพุทธมนต์นวัคคหายุสมธัมม์ สลับกับโหราบูชาเทวดา ซึ่งยังคงสืบทอดมาจนถึงพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในปัจจุบัน และเรียกรวมกับพิธีที่ปรากฏใหม่และรู้จักกันกว้างขวางในสังคมว่า “พิธีสวดนพเคราะห์” ดังปรากฏหลักฐานว่าดังนี้

งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา มีทั้งพิธีสงฆ์ และพิธีพราหมณ์ พิธีโหราและสวดนพเคราะห์ เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา จะวงสายสิญจน์ รอบพระที่นั่ง อมรินทรวินิจฉัยโยงเข้าไปในพิธีมณฑล รอบพระแท่นพระมหาเศวตฉัตร โยงไปรอบโต๊ะบูชาพระพุทธรูปไชยวัฒนบุรี เทวรูปนพเคราะห์ เทียนมหามงคล เทียนเท่าพระองค์ แล้วโยงไปที่อาสนสงฆ์ อีกสายหนึ่งโยงจากพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เข้าสู่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วงรอบฐานองค์พระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร โยงมาที่โต๊ะบูชา และโต๊ะบูชาเทวดาพระเคราะห์ แล้วโยงไปที่อาสนสงฆ์สวดนวัคคหายุสมธัมม์ สำหรับพระสงฆ์คือสวดนพเคราะห์ และโหรคือสวดบูชาเทพดานพเคราะห์

การสวดมนต์ นวัคคหายุสมธัมม์ หรือสวดนพเคราะห์นั้น พนักงานโหรสวดชุมนุมเทวดาก่อน จบแล้วสังฆการีจึงอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดมนต์เจ็ดตำนาน แต่ใส่สูตรตามลำดับนพเคราะห์ หยุดเว้นระยะให้โหราบูชาเทวดาพระเคราะห์ พอโหราบูชาจบลงก็สวดต่อสลับกันไปจนกว่าจะจบ พอสวด จบก็กลับวัด วันรุ่งขึ้นจึงไปรวมกันกับพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธรูป ในการพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ รูป เพื่อถวายพระพร และรับพระราชทานฉันทที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

(สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าพิธีที่เกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ปรากฏในช่วงก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาราชวัง

จัดสร้างพิธีนวัตคหายุสมธัมมนั้น พระพุทธรูปที่ใช้ในการประกอบพิธีจะปรากฏพระพุทธรูปเพียง 5 องค์ ได้แก่ พระปางห้ามสมุทร พระปางห้ามญาติ พระห้ามแก่นจันทร์ พระคันธนูราช และพระไชยเท้านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของพระปางห้ามสมุทร พระปางห้ามญาติ พระห้ามแก่นจันทร์ พระคันธนูราช เป็นสัญลักษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการห้าม ขจัด และปิดเป่าเคราะห์ภัยให้ออกไป ส่วนพระไชย เป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะที่มีต่อเคราะห์ร้ายและภัยทั้งปวง

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะโปรดเกล้าให้สมเด็จพระยาบรมมหาราชวังจัดสร้างพิธีนวัตคหายุสมธัมม์แล้ว พระพุทธรูปสำคัญที่ปรากฏในพิธีจะเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำรัชกาล หรือพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร และเทวรูปคู่บ้านคู่เมือง คือ พระสยามเทวาธิราช พิธีดังกล่าวได้เป็นต้นแบบของการพระราชพิธีที่เกี่ยวกับการบูชาเทวดา นพเคราะห์ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของพระเจ้าอยู่หัว พระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 3

พิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่มีการพัฒนารูปแบบมาจากพิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาหรือพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในคราวที่เสวยอายุหรือแทรกอายุ ซึ่งโดยส่วนมากเป็นพิธีหลวงที่จัดถวายพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

ในอดีตพิธีบูชานพเคราะห์จำกัดเฉพาะราชสำนักและวงสังคมชนชั้นสูง ไม่ได้ปรากฏแพร่หลายทั่วไป เนื่องมาจากองค์ประกอบหลายประการในการจัดพิธีมีความยุ่งยาก กล่าวคือ ตำราสำหรับประกอบพิธีเป็นของศักดิ์สิทธิ์และเป็นความลับ เครื่องประกอบพิธีมีราคาสูง และผู้ประกอบพิธีได้นั้นมีจำนวนน้อย

ในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า วัดต่างๆ ในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดปริมณฑลได้ปรากฏการจัดพิธีสวดนพเคราะห์มากขึ้น ทั้งที่เป็นพิธีเฉพาะบุคคลซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์หรือรับส่งเทวดานพเคราะห์เมื่อถึงคราวที่เทวดาเสวยหรือแทรกอายุตามธรรมเนียมดั้งเดิม และที่เป็นการส่วนรวมคือทางวัดหรือคณะบุคคลจัดพิธีสวดนพเคราะห์ขึ้นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมาร่วมพิธี

ประเด็นที่น่าสนใจคือ เหตุใดพิธีที่เกี่ยวกับการบูชาขอพรเทวดานพเคราะห์ในอดีต จึงกลับมาได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ผู้ประกอบพิธีใช้ตำราใดเป็นแนวทางในการประกอบพิธีและมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดพิธีให้สอดคล้องกับยุคสมัยอย่างไร

ในบทนี้เพื่อให้เห็นถึงพลวัตของพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้วิจัยจะศึกษาพิธีสวดนพเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ตำราซึ่งมีเนื้อหาสมบูรณ์ทั้งบทสวดและการแต่งเครื่องพิธีที่มีจำหน่ายแพร่หลายในสังคมไทยปัจจุบัน และ 2) รูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีการจัดพิธีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

3.1 ตำราการทำพิธีนพเคราะห์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันตำราการทำพิธีนพเคราะห์ที่มีการบันทึกรายละเอียดบทสวดของพระสงฆ์ บทบูชาเทวดาของโหร การจัดอุปกรณ์เครื่องพิธี และลำดับพิธี ซึ่งพิมพ์จำหน่ายเผยแพร่สู่สาธารณชน มีอยู่ทั้งหมด 4 เล่ม คือ 1) หนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ 2) หนังสือตำราพรหมชาติ 3) หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู 4) หนังสือการสวดนพเคราะห์อาณัติภาพพุทธมนต์ กำจัด ทุกข์ โศก โรค ภัย หนังสือทั้ง 4 เล่มนี้ แต่ละเล่มมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างในรายละเอียดของการจัดพิธีดังต่อไปนี้

3.1.1 พิธีนพเคราะห์ตามแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์

หนังสือเล่มนี้จัดทำโดยหลวงวิศาลดรุณกร (อ้น สาริกบุตร) พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2505 สำนักพิมพ์ศิลปสาส์น และพิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ. 2540 สำนักพิมพ์อินเตอร์พรีนต์

ในหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์นี้ได้อธิบายถึงพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ว่าโดยทั่วไปแล้วพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์มีหลากหลายแบบวิธีการจัด แต่ส่วนที่เหมือนกันของทุกพิธีคือพระสงฆ์จะสวดพระปริตรสิบสองตำนานโดยมีการขัดตำนาน⁴ ก่อน แล้วโหรจะสวดสลับบูชาเทวดานพเคราะห์รายองค์ ดังปรากฏหลักฐานคำอธิบายพิธีทำนพเคราะห์ไว้ว่า

ยังคงมีแบบคำสวดและคำแปลคำสวด นอกจากแบบที่เรียบเรียงไว้นี้ อีกมาก เป็นการแสดงว่าได้มีแบบแผนมาแล้วหลายอย่าง ใครเคยทำมาแล้วอย่างไร ก็ทำไปตามความพอใจและความคุ้นเคยในแบบอันนั้น เพราะฉะนั้นแบบที่ได้เรียบเรียงไว้นี้ จึงเป็นแต่ตัวอย่างเท่านั้น ไม่ใช่ว่าเป็นแบบบังคับ ที่ว่า จะต้องทำอย่างนี้เสมอไป แต่ระเบียบในการเจริญพระพุทธรูป 12 ตำนานก็สวดเป็นแบบเดียวกันทั้งนั้น เมื่อจะสวดสลับกับโหรเป็นรายพระเคราะห์แต่ละองค์ ๆ ไปแล้ว ก็ต้องมีบทขัดตำนานนำก่อนเป็นการแสดงหรืออาณัติสัญญาให้ทราบว่าจะสวดพระปริตรบทนั้น

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 803)

รายละเอียดองค์ประกอบในการจัดพิธีนพเคราะห์ตามแบบหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์มีดังต่อไปนี้

⁴ พระมหาวรุดิ ชิตธมโม หัวหน้าพระพิธีธรรมหลวงแห่งวัดพระเชตุพนฯ ได้อธิบายความหมายของการขัดตำนานในพิธีสวดนพเคราะห์ไว้ 2 ประการ คือ ประการแรกหมายถึงบทเกริ่นนำก่อนสวดพระปริตร มีความหมายคล้ายเป็นบทนำเข้าสู่บทพระปริตร เป็นการบอกเชิญให้เทวดาทราบและให้มาฟังพระปริตร ประเด็นที่สอง คือ ความหมายขั้นตอนของพิธี หมายถึง เป็นบทสวดเพื่อเป็นอาณัติสัญญาณให้ผู้ฟังสวดได้ทราบว่าจะสวดกำลังจะเริ่มสวดพระปริตรบทใหม่

ตารางที่ 1 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์

บทสวด			
บทสวดสำหรับพระสงฆ์		บทสวดสำหรับเจ้าพิธี	
พระปริตร	บทช้ดตำนาน	อัญเชิญเทวดาภาษาบาลี	อัญเชิญเทวดาภาษาไทย
✓	✓	✓	✓
เพลงบรรเลง		x	
อุปกรณ์การตั้งบัตรพลี		บัตรพลีเทวดา 9	✓
		บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี	✓
		พระพุทธรูปประจำวันเกิด	x
		เทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดา	✓
		เทียน 9 สี	x
		มีจระมั่งสะ	✓
		กระยาบวช	✓
		บายศรี	✓
		ดอกไม้ 9 สี	✓
		ธง 9 สี	✓
ขั้นตอนในการประกอบพิธี		โหรเจิมเทียน เจิมเทวรูป	✓
		เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี	✓
		อาราธนาศีล	✓
		เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บัตรพลีทั้ง 9	✓
		โหรประกาศเชิญเทวดา	✓
		โหรอาราธนาปริตร	✓
		เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล	✓
		พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน	✓
		พระสงฆ์สวดเชิญเทวดาสลับ	✓
		พระสงฆ์สวดช้ดตำนานทั้ง 9 องค์	
		โหรให้พรแก่เจ้าภาพ	✓
		พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่	✓
		เจ้าภาพนำบัตรพลีไปลอยน้ำ	✓

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ ได้ดังนี้

3.1.1.1 บทสวดในพิธี

รายละเอียดบทสวดมี 2 ส่วน คือ บทสวดสำหรับพระสงฆ์และบทสวดสำหรับโหร หรือเจ้าพิธีดังต่อไปนี้

ก.บทสวดสำหรับพระสงฆ์

บทสวดสำหรับพระสงฆ์ เป็นบทที่พระสงฆ์ใช้สวดเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ได้นำมาจากบทสวดสิบสองตำนาน หรือที่เรียกว่า “พระปริตร” โดยในขณะที่ประกอบพิธีพระสงฆ์รูปที่ 2 หรือ 3 จะสวดขัดตำนานก่อน หลังจากนั้นพระสงฆ์จะสวดตำนานพร้อมกันทั้งคณะมีลำดับการสวดดังนี้

พระอาทิตย์	ขัดตำนาน สวด	ปุเรนตมโพธิสมภาร โมรปริตร
พระจันทร์	ขัดตำนาน สวด	ปุณณลาภ มหาเดช อภยปริตร
พระอังคาร	ขัดตำนาน สวด	ยสุสานุภาวโต ยุกขา กรณียเมตตสูตร
พระพุธ	ขัดตำนาน สวด	สหพาสีวิสาขาตินิ ชนธปริตร
พระเสาร์	ขัดตำนาน สวด	ปริตต์ ยมภณนตสส องคุลีมาลปริตร
พระพฤหัสบดี	ขัดตำนาน สวด	ปณิธานโต ปฐุฎาย รัตนสูตร
พระราหู	ขัดตำนาน สวด	อปปสนเนหิ นาถสส อาฏานาฎิยปริตร
พระศุกร์	ขัดตำนาน สวด	ยสุสานุสสรเนมาปี ธชคสูตร
พระเกตุ	ขัดตำนาน สวด	ชย เทวมนุสสานิ ชยปริตร

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 803-804)

ในหนังสือเล่มนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า “ยังมีแบบสวดมนต์มนต์ในพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์อีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า “นวกหายุสมธุมม” เป็นแบบที่สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาบวรราชปรีชา ทรง

ปรึกษากับสมเด็จพระสังฆราช (ปลื้มเทว ลา) จัดให้มีขึ้นเป็นพิธีอย่างหนึ่ง” (หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 804) บทสวดนี้เป็นบทสวดที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้แทนบทสวดพระปริตรที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ ซึ่งโดยวิธีการแล้วเป็นการนำเอาหมวดธรรมะแต่ละหมวดธรรม มาจัดให้เท่ากับกำลังของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ โดยมีแบบขึ้นต้นคือ “นโมการคาถา” เป็นบทนำก่อน แล้วจึงถึงบทขัดตำนาน และบทสวดดังต่อไปนี้

พระอาทิตย์	ขัดตำนาน	โลเกตุตมภูตสุส ฯลฯ
	สวด	อนุตตริย 6
พระจันทร์	ขัดตำนาน	วิชาตตยาธิคมาย ฯลฯ
	สวด	จรณ 15
พระอังคาร	ขัดตำนาน	สเทวโก อัย โลโก ฯลฯ
	สวด	อภุชงคิมคค
พระพุธ	ขัดตำนาน	ปญจธา ปญจธา นาเถ ฯลฯ
	สวด	อินทริย 5 พล 5 โพชฌงค 7
พระเสาร์	ขัดตำนาน	ยานิ พลานิ อาคมม ฯลฯ
	สวด	พล 10
พระพฤหัสบดี	ขัดตำนาน	เวเนยยทมโนปาเย ฯลฯ
	สวด	สญญา 10 อนุปปพวิหาร 9
พระราหู	ขัดตำนาน	จตุโร จตุโร เย เต ฯลฯ
	สวด	สติปฏิฐาน 4 สมมปธาน 4 อิทธิบาท 4
พระศุกร์	ขัดตำนาน	ธมมตถาตมตตกาล ฯลฯ
	สวด	สปปุริสธมม 7 อริยธน 7
พระเกตุ	ขัดตำนาน	อาฆาตริโต พุทโธ ฯลฯ
	สวด	อาฆาตวตฤ อาฆาตวินย

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540: 804-805)

พระสงฆ์จะสวดบทขัดตำนานและบทสวดตำนาน หลังจากเจ้าพิธีหรือโหรกล่าวคาถาบูชาเทวดาจบเป็นรายองค์ วิธีการสวดแต่ละตำนานนั้น พระสงฆ์จะสวดสลับกันอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะครบบูชาเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ คล้ายกับพิธีที่ใช้บทสวดพระปริตร

ข. บทสวดสำหรับเจ้าพิธีหรือโหร

บทสวดสำหรับเจ้าพิธีหรือโหรมี 2 ช่วง คือ ช่วงแรกเป็นการสวดสรรภัญญะ อัญเชิญเทวดา พระเคราะห์เป็นภาษาบาลี และช่วงที่สองเป็นการสวดบทกล่าวเชิญเทวดาพระเคราะห์เป็นภาษาไทย ดังบทสวดตัวอย่างการเชิญเทวดาพระอาทิตย์ดังนี้

คาถาบูชาพระอาทิตย์ภาษาบาลี

๑ รวิเทว นโม ตยตถุ	สีหพาหนายโย
โย โส ทิวากโร เทโว	รตตากรณภูติโต
สห โส ปรีวาเรน	อิธาคจตุ มณฑลเส
ทสสนีเย มนุญญุมหิ	เทวาราทะ สุตซชิตะ
ทีปฐุเป จ ปุปผานิ	เทวาทิมานเน อิมะ
มานุสฺสํ ชชชโกชชญจ	เทวสฺเวลนํ อิมํ
สาธฺมฺ โน รวิเทโว โส	ปฏิกคณฺหาตุ สาธฺมํ
ยํ ยญจ กุสฺลํ กมฺมํ	สญฺจิตํ โน ยถาพลํ
ตลฺลิมิเป ปุณฺณพิมฺหิ	ปตฺติโก อนุโมทตุ
อิจฺเจวํ รวิเทโว โส	ธมฺมามิสฺเสหิ มานีโต
สมฺมา ตํ อนุปาเสตุ	อาโรเคยน สฺุเชน จ
อิมาย เทวปฺุชาย	อมฺหํ ชมนตุ เทวตา
เทวาทิราธนตฺถาย	พลิสกฺการวาทสา
(ชื่อเจ้าภาพเป็นภาษาบาลี)	เมตตํ กโรนตุ เทวตา
รวิเทวานุกาเวน	สพฺพโสตฺถิ ภาวนตุ เต ฯ

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 816)

บทคำเชิญพระอาทิตย์ภาษาไทย

รวิเทว ข้าแต่เทพทินกร ทรงมหิศรรังสี ขออัญชลีแด่พระองค์ เถลิง
อาสน์ทรงสิหราช เทพภานุมาคองคไต เรื่องประไพรัตนภูษิต พรรณโลहितพื้น
สกล สีกัมพลภูษาทรง สีสหรรยงทิพย์ยาน ยศใครปานปูนอำนาจ แม่โองาส
ปมคั่น เทพยนั้นพร้อมบริวาร เชิญสถิตสถานมณฑล อันโสภณไพโรจน์
ชวลิตโชติชูเหตุภัย ข้าตั้งใจบรรจงจัด จำรูญรัตนพรรณพิเศษ เชิญอมรเทเวศ
เสด็จมา รับเครื่องวรามิษบำบวง ลังเวยสรวงเทวสักการ นานาวิชาณฐูป
ประทีป เรียบก้านกลีบมาร้อย รัย่าย้อยพุ่มพะนม นะพิงชมตรูตา ภาักษ์

โภชชาของมนุษย์ อันบริสุทธิ์อุดมเลิศ ข้าบรรเจิดบรรจงถวาย อเนก
หลายหลากล้ำ เทพนั้นข้าเชิญปรีรักษ์ พิทักษ์ (ออกนามเจ้าภาพ) ให้เปลื้อง
ปราศจากโรค นฤโคกจงเกษม นฤทุกข์ปราศจากภัย กุศลใดยิ่งยง แต่ (ออก
นามเจ้าภาพ) นั้นบำเพ็ญเป็นบุญญาภาย์พูนผล จงเปรมกมลรับส่วนบุญ
สุนทรธรรมผล บรรดามีเหล่านั้น หยอหยัดมันรับโมทนา ไ้เทวาพระอาทิตย์
ข้ามิจิตค่านับน้อม บูชาพร้อมธรรมามิข จงมีจิตต์กรุณา เชิญรักษาแต่ (ออก
นามเจ้าภาพ) นั้น ให้เปลื้องปราศจากโรคไว้ เกษมสุขขออย่าได้ เตื่อคร้อน
อารมณฺ์ราญ

เทพบริวารพระอาทิตย์ อันพิตรอดีเรก นานาเนกพันคณนา เสด็จ
มายังสถาน เชิญรับสักการเครื่องพลี ควรยินดีสองประการ เทพบริวาร
เหล่านั้น จิตต์จงมันปรีดี ด้วยพิธีเทพบูชา เชิญเทพดาทั้งหมด จงเงื้องด
โทษภัย ลิ่งใดๆ อย่างมี ข้องราศิพายพะใน (ออกนามเจ้าภาพ) นั้นซึ่งได้
ประสาทเครื่องพลี เพื่อปรีดีปราโมทย์ เสร็จประโยชน์หม่อมร จงเพิ่มพรสุข
สวัสดิ์ ขนมาวุฑฒโนคม สุขาภิรมย์สร้างเศร้า แต่ (ออกนามเจ้าภาพ) นั้น
จงเจริญศรีสรรพประสิทธิ ด้วยเทพฤทธิเดชานุภาพ จงทุกคาบนิรันดร สมดุจ
พรข้ออ้าง ลิ่งประสงค์อย่าร้าง นิราศไร่แรมนาน โสทธิ เทอญ

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 816-817)

3.1.1.2 เพลงที่ใช้ประโคมในพิธี

ไม่ปรากฏ

3.1.1.3 อุปกรณ์เครื่องพิธี

อุปกรณ์เครื่องพิธีมีรายละเอียดดังนี้

- 1) บัตรพลี 8 ทิศ และบัตรพลีกลาง ตั้งตามรูปภูมิพยากรณ์ (มหาทักษา) และมีรูปเทวดา
นพเคราะห์ปักประจำบนยอดบัตรพลีด้วย
- 2) บัตรพลีอีกสองที่ คือ กรุงพาลีกับพระภูมิเจ้าที่
- 3) เทียนประจำบัตร 11 เล่ม ขี้ผึ้งหนักเล่มละ 2 บาท ไล้เทียน 16 เส้น สำหรับจุดที่
บัตรพลีนพเคราะห์บัตรละเล่ม ที่บัตรพลีเจ้ากรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่บัตรละเล่ม
- 4) กระทงบัตรพลี 124 กระทง ขนาดของกระทงเท่าถ้วยขนมถ้วยฟูอย่างเล็ก ในกระทงใส่
ข้าวปากหม้อ อาหารคาวหวาน ถั่วงาคั่ว ข้าวตอก นมเนย
- 5) ข้าวปากหม้อสำหรับใส่บัตรของเจ้ากรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่

- 6) อาหารคาวหวานรวมขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กล้วยน้ำไทย และมะพร้าวอ่อน
- 7) บายศรีปากชามอีก 1 คู่
- 8) ดอกไม้สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ ต้องให้ตรงกับสีกายของเทวดานพเคราะห์ห้องค์ที่ประจำบัตรนั้น
- 9) ธงสีประจำเทวดานพเคราะห์รวมทั้งสิ้น 117 ธง
- 10) เทียนรูปเท่ากับกำลังเทวดานพเคราะห์อย่างละ 117 เล่ม เทียนนั้นไส้ 9 เส้น ยาว 6 นิ้ว ขี้ผึ้งหนักเล่มละ 1 สลึง สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ ให้จำนวนเทียนเท่ากำลังเทวดานพเคราะห์เป็นรายองค์ไป จุดบูชาที่ปากชั้นน้ำมนต์ และเทียนรูปอย่างนี้ใช้สำหรับบัตรพระภูมิเจ้าที่ 4 สำหรับกรุงพาลี 3 รวมเป็นอย่างละ 124
- 11) เทียนยาวเท่าตัว 1 เล่ม ขี้ผึ้งหนักคิดตามอายุของเจ้าภาพปีละ 1 บาท แล้วเพิ่มให้เกินกว่าอายุเจ้าภาพ 1 บาท ไส้เทียนมีจำนวนมากกว่าอายุเจ้าภาพ 1 เส้น คือคิดอายุตามรายปีเป็นปีละ 1 เส้น และต้องมีตู้ผ้าบางหรือตู้กระจกใสบังลมไม่ให้ลมพัดไฟดับด้วยเทียนมงคล 1 เล่ม ไส้ยาวรอบศีรษะเจ้าภาพและจำนวนไส้เทียนมากกว่าอายุเจ้าภาพ 1 เส้น ขี้ผึ้งหนัก 8 บาท และชั้นเชิงสำหรับใส่น้ำพระพุทธรูป 1 ชั้น กระจกธูป 1 กระจกธูป แบ่งหอมน้ำมันหอม เครื่องเจิม 1 ที่
- 12) พระพุทธรูป 1 องค์ โต๊ะและเครื่องบูชาพระพุทธรูป 1 เครื่อง ดวงชะตาเจ้าภาพตั้งในที่บูชาดวง สายลัญจณ์ 1 กลุ่ม
- 13) ที่รองหนังสือพระสวด 2 ที่ เทียนดูหนังสือพระสวด 2 เล่ม ที่รองหนังสือโหร 2 ที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 809-811)

3.1.1.4 ตำแหน่งการตั้งบัตรพลีเทวดา

- 1) ตั้งบัตรพลี 8 ทิศ และบัตรพลีกลาง ตามตำแหน่งในมหาทักษา และมีรูปเทวดานพเคราะห์ปักประจำบนยอดบัตรพลี บัตรพลีของเทวดาอัฐเคราะห์รูป 4 เหลี่ยม 3 ชั้น ชั้นล่างของบัตรทำให้กว้างยาวราว 1 คืบ และสูงพ้นจากพื้นขึ้นมาประมาณ 1 คืบ ชั้นที่สองสูงพ้นจากชั้นที่ 1 ไปราว 9 นิ้ว ตัวชั้นกว้างยาวด้านละประมาณ 4 นิ้ว ชั้นที่สามสูงพ้นจากชั้นที่สองขึ้นไปประมาณ 1 คอก แล้วรวมเข้าเป็นชั้นที่สามขึ้นไปประมาณ 8 นิ้ว ผูกติดกันเป็นยอดบัตร สำหรับปักรูปเทวดานพเคราะห์
- 2) ตั้งบัตรพลีอีกสองที่ คือ กรุงพาลีกับพระภูมิเจ้าที่ข้างบัตรพลีอัฐเคราะห์ 8 ทิศ บัตรทั้งสองนี้ ใช้กาบกล้วยประกอบทำรูปอย่างกระเบะ กว้างยาวด้านละ 1 คืบ

- 3) จัดกระทงบัตรพลี 124 กระทง ขนาดกระทงเท่าถ้วยขนมถ้วยฟูอย่างเล็กในกระทงใส่ข้าวปากหม้อ คาวหวาน ถั่วกั่ว ข้าวตอก นมเนย ลงในกระทงทั้ง 124 กระทง แล้วนำกระทงนั้นใส่ที่บัตรชั้นล่างเท่ากับกำลังเทวดานพเคราะห์ประจำบัตรนั้น ที่เหลือใส่ในบัตรพลีของพระภูมิเจ้าที่ 1 ของกรุงพาลี 3
- 4) บัตรของกรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่ ต้องใส่ข้าวปากหม้อ อาหารคาวหวานและขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กล้วยน้ำไทย และมะพร้าวอ่อน
- 5) ชั้นกลางของบัตรพลีเทวดานพเคราะห์ใส่หมากพลูเท่ากับกำลังของเทวดานพเคราะห์ห้องคี่ที่ประจำบัตรนั้น
- 6) ชั้นบนประดับดอกไม้สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ ตรงกับสีกายของเทวดานพเคราะห์ห้องคี่ที่ประจำบัตรนั้น
- 7) ปักธงสีต่าง ๆ ตามสีของเทวดานพเคราะห์รวม 117 ธง ให้ถูกสีและตรงกับกำลังของเทวดานพเคราะห์ห้องคี่ที่ประจำบัตรนั้น ปักตามมุมบัตรโดยรอบ
- 8) วางเทียนรูปเท่ากับกำลังเทวดานพเคราะห์อย่างละ 117 เล่ม เทียนนั้นใส่ 9 เส้น ยาว 6 นิ้ว เป็นเทียนขี้ผึ้งหนักเล่มละ 1 สลึง สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ จัดให้จำนวนเทียนเท่ากำลังเทวดานพเคราะห์เป็นรายองค์ไป เพื่อจุดบูชาที่ปากชั้นน้ำมันต์ และเทียนรูปอย่างนี้ใช้สำหรับบัตรพระภูมิเจ้าที่ 4 สำหรับกรุงพาลี 3 จึงรวมเป็นอย่างละ 124
- 9) วางเทียนประจำบัตรพลี 11 เล่ม เป็นขี้ผึ้งหนักเล่มละ 2 บาท ใส่เทียน 16 เส้น เพื่อสำหรับจุดที่บัตรพลีนพเคราะห์บัตรละเล่ม ที่กรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่บัตรละเล่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 809-810)
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.1.1.5 ขั้นตอนในการประกอบพิธี

ลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีมีดังนี้

- 1) โหระเหิมแบ่งหอมน้ำมันหอมที่เทียนทุกเล่มแล้วเจิมเทวรูปที่ประจำยอดบัตรพลี
- 2) เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี แบ่งสายสิญจน์ออกเป็น 2 สาย นำไปไว้ที่พระสงฆ์สายหนึ่ง ที่โหระหวดสายหนึ่ง แล้วจึงจุดธูปเทียนสักการะพระพุทธรูป และอาราธนาศีล
- 3) พระสงฆ์ให้ศีลและเจ้าภาพรับศีลเสร็จแล้ว จุดธูปเทียนที่บัตรพลีทั้ง 9
- 4) โหระประกาศเชิญเทวดามาเพื่ออนุเคราะห์แก่เจ้าภาพ โดยเริ่มต้นว่า นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส (ว่าสามหน) จบแล้วชุมนุมเทวดา จึงว่าบทนมัสการ

- 5) เจ้าภาพหรือโหราาราชนาปรีตร เมื่ออาราธนาแล้วเจ้าภาพไปจุดเทียนยาวเท่าตัวและเทียนมงคล
- 6) พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน ตั้งแต่ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯลฯ จนจบปฐมมงคลสูตร เอวมเม สุตฺโต เอกํ สมยํ ภควา ฯลฯ มงคลมุตตมนติ
- 7) โหรสวดสรภัญญะบทที่ 1 เชิญพระอาทิตย์สลับการพระสงฆ์สวดขัดตำนานและตำนานจนครบเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์
- 8) โหรให้พรแก่เจ้าภาพ พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่ (ภาตฺตุ สพฺพมํกลํ กับนฤขตตยภุชภูตานิ สิริธิติมติเตโชชยลิตฺธิมิทฺธิมิหาคุณาปริมิตฺตปฺญญาธิการสฺส ฯลฯ หนตฺวา เตสํ อุตฺทเว)
- 9) เจ้าภาพนำบัตรพลีออกจากบ้าน และเมื่อพระสงฆ์กลับก็ให้นำบัตรพลีไปลอยน้ำ เป็นเสร็จพิธี

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2540a: 811, 835)

ถ้าเป็นการสวดนวัคหายุสมรมา มีรายละเอียดขั้นตอนต่างออกไป คือ มีบทสรูปคาถา คือกล่าวรวบยอดธรรม 108 ประการ ตามลำดับที่สวดมาให้เท่ากับอายุของเทวดาอัฐเคราะห์ และได้พระสงฆ์กล่าวถึงธรรมอีก 9 ประการที่สวดสำหรับพระเกตุ เมื่อรวมธรรมเหล่านั้นเข้าด้วยกันทั้งหมดแล้วจะเท่ากับอายุของเทวดานพเคราะห์พอดี ในตอนท้ายของพิธี โหรก็ขอพรให้เจ้าภาพได้รับอนุเคราะห์จากเทวดา ประสบแต่ความเจริญตลอดไปขั้นตอนอื่นๆ ก็เหมือนดังที่กล่าวมา

3.1.2 พิธีนพเคราะห์ตามแบบตำราพรหมชาติ

ตำราพรหมชาตินี้มีจัดพิมพ์หลากหลายฉบับ แต่ฉบับที่ผู้วิจัยจะใช้นี้เป็น ฉบับสมบูรณ์ ฉบับหนึ่งและมีการพิมพ์เป็นจำนวนครั้งมากที่สุดถึง 10 ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2517-2545 จัดทำโดย “ห้องโหราศรียาโพธิ์” ในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายถึงพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ว่ามี 2 แบบ แบบที่ 1 เป็นแบบที่ต้องประกอบพิธีทั้งพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ โดยพระสงฆ์สวดพุทธมนต์และมีพราหมณ์หรือโหรหรือผู้รู้โหราศาสตร์ ประกาศสังเวทเวทตามวันเกิดสลับกันไป ส่วนแบบที่ 2 เป็นแบบที่เจ้าของพิธีสามารถทำพิธีเองได้ไม่ต้องมีเจ้าพิธี รายละเอียดของแต่ละพิธีมีดังนี้

ก. พิธีบูชานพเคราะห์แบบที่ 1

พิธีนี้เป็นแบบที่ต้องประกอบพิธีทั้งพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ พระสงฆ์จะสวดพุทธมนต์ พราหมณ์หรือโหรหรือผู้รู้โหราศาสตร์ ประกาศสังเวทเวทตามวันเกิดสลับกันไป ดังนี้

ตารางที่ 2 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามตำราพรหมชาติ แบบที่ 1

บทสวด			
บทสวดสำหรับพระสงฆ์		บทสวดสำหรับเจ้าพิธี	
พระปริตร	บทช้ดตำนาน	อัญเชิญเวทดาภาษาบาลี	อัญเชิญเวทดาภาษาไทย
✓	×	✓	✓
เพลงบรรเลง		×	
อุปกรณ์การตั้งบัตรพลี		บัตรพลีเวทดา 9	×
		บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี	×
		พระพุทธรูปประจำวันเกิด	×
		เทียนจำนวนเท่ากำลังเวทดา	✓
		เทียน 9 สี	×
		มีจฉะมังสะ	✓
		กระยาบวช	✓
		บายศรี	×
		ดอกไม้ 9 สี	✓
		ธง 9 สี	×
ขั้นตอนในการประกอบพิธี		โหระเจิมเทียน เจิมเทวรูป	×
		เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี	×
		อาราธนาศีล	✓
		เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บัตรพลีทั้ง 9	×
		โหระประกาศเชิญเวทดา	✓
		โหระอาราธนาปริตร	×
		เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล	×
		พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน	✓
		พระสงฆ์สวดเชิญเวทดาสลับ	✓
		พระสงฆ์สวดช้ดตำนานทั้ง 9 องค์	
		โหระให้พรแก่เจ้าภาพ	×
		พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่	✓
		เจ้าภาพนำบัตรพลีไปลอยน้ำ	×

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบตำราพรหมชาติ แบบที่ 1 ได้ดังนี้

3.1.2.1 ก.บทสวดในพิธี

รายละเอียดบทสวดมี 2 ส่วน คือ บทสวดสำหรับพระสงฆ์และบทสวดสำหรับโหร หรือเจ้าพิธี

ก.บทสวดสำหรับพระสงฆ์

ในพิธีนี้ไม่ต้องมีพระสงฆ์สวดขัดตำนานพระปริตร สวดเพียงบทตำนานพระปริตรแต่ละบท โดยพระสงฆ์สวดเริ่มแรกตั้งแต่บูชาพระอาทิตย์เป็นต้นไปดังต่อไปนี้

พระอาทิตย์ สวดบูชาด้วย	โปรปริตรและวิภูฏกปริตร
พระจันทร์ สวดบูชาด้วย	อภยปริตร
พระอังคารสวดบูชาด้วย	กรณียเมตตสูตร
พระพุธสวดบูชาด้วย	ฉัททันตปริตร
พระเสาร์สวดบูชาด้วย	อังคฺลิมาลปริตร
พระพฤหัสบดีสวดบูชาด้วย	รัตนสูตร
พระราหูสวดบูชาด้วย	อาฏานาฎยปริตร
พระศุกร์สวดบูชาด้วย	ธัคคฺคสูตร

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 404-408)

ข. บทสวดสำหรับโหร

เป็นบทที่พราหมณ์หรือโหรหรือผู้รู้โหราศาสตร์ ประกาศสิ่งเวทเวทาค่อนที่พระสงฆ์จะสวดบูชาเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์มีทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ตัวอย่างบทสวดบูชาพระอาทิตย์ดังนี้

บทสวดภาษาบาลี

“เทวราชา รวิเทโว รตตวณฺโณ ปทมราควตฺติโธ สีหฺวาหนํ
กตฺวา จกฺกวลานฺยุณ โโต อีสานทิสาย จูตโกว ตํ นมามิหิ” ต่อจากนั้น
ให้กล่าวบทสวดภาษาไทย”

บทสวดภาษาไทย

รวิเทวะ ข้าแต่พระอาทิตย์ฤทธิแรงรุ่งอำนาจ พันแสงสาดสว่างรอบ
ขอบฟ้าดิน สีพระกายแดงส้นสว่างโชติ อร่ามโรจน์ด้วยอาภรณ์ทับทิมพราซี
ราชสีห์แรงร้ายเที่ยวรอบจักรวาล สถิตทิศอีสานรุ่งโลกธาตุ ข้าขอเชิญเทวราชา
รับวรามิสรูปเทียนดอกไม้วิจิตรแต่งตระการของคาวหวานครบถ้วนล้านแต่
อร้อยรสซึ่ง (ใส่ชื่อเจ้าของ)ปรากฏนามแต่งสิ่งเวทพระเสวยเสร็จจสำเร็จแล้ว

ข้าขอเชิญพระแก้วแก่นทวิป ธิปเข้าเสวยอายุ (ใส่ชื่อเจ้าของ)อย่างนานจน
บันดาลสุขสวัสดิ์ให้มีแก่(ใส่ชื่อเจ้าของ) อย่าโรยร่วง ปวงศัตรูผู้คิดร้ายเร่ง
พินาศ โรคภัยอุบาทว์อย่าย่ำยี ภูตผีปีศาจและดาวร้ายอย่ารบกวน ขอให้
(เธอ-ท่าน-คุณ) ประสบแต่ล้วนสิริมงคลเจริญผลคือลาภอาบอิมใจปรารถนา
สิ่งใดให้สำเร็จผลดีผลดังเจตน์จง เจริญเกียรติยศอายุยืนให้สดชื่นดัง
สัตตบงกชแก้ว ลอยอยู่หลังชลาแผ้วม่อนน้ำเกษม โสถ์เทอญ

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 403)

3.1.2.2 ก.เพลงที่ใช้ประโคมในพิธี

ไม่ปรากฏ

3.1.2.3 ก.อุปกรณ์เครื่องพิธี

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) รูปเทียนและดอกไม้เท่ากำลังของเทวดาพระเคราะห์แต่ละองค์
- 2) ของคาวหวานแยกใส่กระทงกัน และนับกระทงของคาวและหวานให้เท่ากำลังพระเคราะห์หรือต่ำกว่าก็ได้แล้วแต่ศรัทธา
- 3) เครื่องสักการบูชาซึ่งเป็นส่วนประกอบอย่างอื่นที่จัดหาได้ก็ให้จัดเท่ากำลังเทวดานพเคราะห์
- 4) ดอกไม้จัดตามสีเทวดาพระนพเคราะห์ที่เสวยอายุ เช่น พระอาทิตย์ใช้ดอกไม้สีแดงเป็นต้น แต่ต้องมีพระเกตุดอกไม้ต้องเป็นสีทองด้วย

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 403)

3.1.2.4 ก. ขั้นตอนในการประกอบพิธี

- 1) ประกาศสังเวทยเทวดาสลับกับ
- 2) พระสงฆ์สวดบทตำนานบูชาเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 ตามลำดับ
- 3) พระสงฆ์สวดมงคลจักรวาลใหญ่จบแล้วจึงเสริ้จพิธี

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 403-408)

ข. พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์แบบที่ 2

พิธีนี้เป็นแบบที่บุคคลทั่วไปสามารถประกอบพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ได้ด้วยตนเอง มีรายละเอียดของพิธีดังนี้

ตารางที่ 3 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามตำราพรหมชาติ แบบที่ 2

บทสวด			
บทสวดสำหรับพระสงฆ์		บทสวดสำหรับเจ้าพิธี	
พระปริตร	บทช้ดตำนาน	อัญเชิญเทวดาภาษาบาลี	อัญเชิญเทวดาภาษาไทย
X	X	✓	✓
เพลงบรรเลง		X	
อุปกรณ์การตั้งบัตรพลี		บัตรพลีเทวดา 9	X
		บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี	X
		พระพุทธรูปประจำวันเกิด	✓
		เทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดา	✓
		เทียน 9 สี	X
		มีจระมั่งสะ	✓
		กระยาบวช	✓
		บายศรี	X
		ดอกไม้ 9 สี	X
		ธง 9 สี	X
อุปกรณ์ที่ปรากฏเฉพาะในพิธีนี้		มะกรูด ส้มป่อย แป้ง ดอกไม้แดง ใบไทร ใบราชพฤกษ์	✓
ขั้นตอนในการประกอบพิธี		โหระเจิมเทียน เจิมเทวรูป	X
		เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี	X
		อาราธนาศีล	X
		เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บัตรพลีทั้ง 9	X
		โหระประกาศเชิญเทวดา	X
		โหระอาราธนาปริตร	X
		เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล	X
		พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน	X
		พระสงฆ์สวดเชิญเทวดาสลับ	X
		พระสงฆ์สวดช้ดตำนานทั้ง 9 องค์	
		โหระให้พรแก่เจ้าภาพ	X
		พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่	X
		เจ้าภาพนำบัตรพลีไปลอยน้ำ	X

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบตำราพรหมชาติ แบบที่ 2 ได้ดังนี้

3.1.2.1 ข. บทสวดสำหรับผู้ประกอบพิธีด้วยตนเอง

ผู้ประกอบพิธีต้องสวดด้วยตัวเอง มีรูปแบบการจัดพิธีที่แตกต่างกับพิธีสวดนพเคราะห์อื่นๆ เป็นอย่างมาก ซึ่งแทบไม่มีรายละเอียดพิธีที่ตรงกับพิธีสวดนพเคราะห์จากตำราเล่มอื่นๆ มีบทสำหรับใช้ประกอบพิธี 2 ช่วงคือคาถาสกสัมมะกรุด สัมป่อยและคาถาสะเดาะพระเคราะห์ที่เข้าเสวยอายุ ดังตัวอย่างบทสวดบูชาพระอาทิตย์มีความดังนี้

ก.คาถาสกสัมมะกรุด สัมป่อย

“อายนโต โภจนโต อิศ ทานสีลา เนกขมิปปญญา สห วิริยขนติ
สจจาธิฐานา เมตตุเปกขา ยุทธยา โว คนฺหถ อารุธานี” ว่า ๓ จบ
แล้วจึงนมัสการด้วยพระคาถาว่า “อิตฺปิโส ภควา ทสปรามี อิตฺปิโส
ภควา ทสอุปปรามี อิตฺปิโส ภควา ทสปรมตถปรามี อิตฺปิโส ภควา
สมตีสปรามี” แล้วให้ภาวนาว่า “อุเทตยญจกฺขุมา เอกกราชา
ทริศฺสวณฺโณ ปฐฺวิปฺภาโส ฯลฯ โมโร จรติ เอสนา”

(ห้องโศภนมหาโพธิ์, 2545: 391)

ข.ตัวอย่าง คาถาสะเดาะพระเคราะห์สำหรับพระอาทิตย์เสวยอายุ

ชยะ ชยะ อิตฺปิโส ภควา ข้าพเจ้าขอไหว้พระอิศวรเป็นเจ้า ซึ่งเสด็จลงมา
ชুবพระอาทิตย์ด้วยราชสีห์ทั้ง ๖ ตัว จึงมาบังเกิดเป็นพระอาทิตย์ผู้มีฤทธิ์
ราชสีห์ทองท่องเที่ยวไปทั่วทิศแล้ว ท่านจึงเสด็จลงมายังเมืองอูตรกฐทวีป
อมรโคยานทวีป ปุพฺพวิเทหทวีป และชมพูทวีป แล้วท่านจึงเสด็จลงมา
เสวยอายุแห่งข้าพเจ้าได้ ๖ ปี เวียนรอบในราศีเมษ พฤษ เมถุน กรกฏ สิงห์
กันย์ ตุลย์ พฤศจิก ธนู มังกร กุมภ มีน ต้องลัคน์ ต้องจันทร์ ต้องพระ
เคราะห์ดวงนอกต้องพระเคราะห์ดวงใน ต้องพระเคราะห์ตัวใดๆขอให้คุ้ม
โทษ คุ้มภัย คุ้มเสนียดจัญไร ขอให้มิชัยมงคล คุ้มโทษโทษา ปารมี
คุณสมปโน อิตฺปิโส ภควา ภควา อรหํ ชยะ ชยะ สมมา ชมา ชยะ ชนะ”

(ห้องโศภนมหาโพธิ์, 2545: 392)

3.1.2.2 ข. อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี

รายละเอียดอุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี ดังต่อไปนี้

- 1) พระพุทธรูปประจำวันเกิด
- 2) ฉัตรธงให้เท่าอายุ
- 3) รูปเทียนข้าวตอกดอกไม้เมียงหมาก แต่ละสิ่ง ๆ นั้นให้เท่าอายุของผู้เจ้าชะตา
- 4) เทียนแต่ละเล่ม ๆ หนัก 1 บาท ไล่เทียนดอกหนึ่ง ๆ นั้น เอาด้ายนับให้เท่าอายุ ทำเป็นไล่เทียน
- 5) เครื่องบูชา มี มะกรูด ส้มป่อย แป้ง หรือใช้ รูปเทียน ขนม ผลไม้และข้าวตอก ดอกไม้แดง ใบไทรและใบราชพฤกษ์ ให้เท่ากับกำลังของเทวดาแต่ละองค์

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 391)

3.1.2.3 ข. ขั้นตอนในการประกอบพิธี

- 1) เริ่มพิธีให้เจ้าของชะตา ตั้งนโม 3 จบ
- 2) เสกส้มมะกรูด ส้มป่อยด้วยคาถา
- 3) นำน้ำในภาชนะซึ่งแช่มะกรูด ส้มป่อยสรงพระประจำวันอาทิตย์แล้ว แล้วสรงหัวด้วยมะกรูดส้มป่อยที่รองพระฐานพระไว้แล้ว
- 4) นำแป้งหอม น้ำมันหอมทาตัว
- 5) นำราชวัติฉัตรธงและของบูชาที่ทำเท่าอายุ บูชาพระประจำวันแล้วปิดทอง
- 6) กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปถึงเทวดาอันเสวยอายุ แล้วตั้งความปรารถนาเอา เสร็จแล้ว ให้ระลึกถึงคุณเทวดาที่เสวยอายุและระลึกถึงคุณพระพุทธรูปเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า ให้เป็นที่ฟังและขอให้ทุกขโคกโรครภัย และอุปบาทร์จัญไรทั้งหลาย จงพินาศไป
- 7) นำรูปเทียน ขนมลูกไม้และข้าวตอก ดอกไม้แดง ใบไทรและใบราชพฤกษ์ สิ่งละ 6 บูชา พระพุทธรูปปางถวายเนตร แล้วให้ภาวนาว่า “อุเทตยญจกขุมา เอกราชา หริศลวงโณ ปฐวีปภาโส ฯลฯ โมโร จรติ เอสนา” วันละ 6 จบ ครบ 6 วัน เมื่อทำได้ตั้งนี้ความชั่วร้ายก็จะบรรเทาเบาบาง*
- 8) ให้ว่าคาถาธาดะเดาะพระเคราะห์

(ห้องโหรศรีเมหาโพธิ์, 2545: 391)

* ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเนื้อหาในส่วนนี้คงเป็นการยกตัวอย่างจากการทำพิธีบูชาเทวดาพระอาทิตย์

3.1.3 พิธีนพเคราะห์ตามแบบหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ลูก ส.ธรรมภักดีปรากฏปีที่พิมพ์ เมื่อ พ.ศ.2511 ความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้ คือ มีการระบุคำรับรองเป็นหนังสือจากผู้ที่มิอำนาจทั้งฝ่าย สงฆ์ ฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายพราหมณ์ในสมัยนั้น ได้แก่ สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ นายกสภา- ธรรมกถึก, สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดอรุณราชวราราม กรรมการมหาเถรสมาคม, พลเอกถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม, พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจ, พระราชครูวามเทพมุนี ประธาน พราหมณ์อาจารย์, และนายบาง เสมเสริมสุข โหโรหลวงประจำสำนักพระมหाराชวัง (ส.ธรรมภักดี, 2511: คำนิยม) ซึ่งหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนังสือที่ ถูกต้องทั้งแบบพระสงฆ์แบบพราหมณ์และแบบราชสำนัก

ในหนังสือหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู เล่มนี้ได้อธิบายถึงพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ว่ามี 2 แบบคือ “พิธีทำนพเคราะห์” และ “พิธีรับส่งเทวดานพเคราะห์” รายละเอียดของทั้ง 2 พิธีมีดังนี้

ก. พิธีทำนพเคราะห์แบบที่ 1

ในหนังสือกล่าวอ้างว่าพิธีทำนพเคราะห์แบบที่ 1 เป็นพิธีที่นิยมทำกันอยู่ในทางราชการ และมีบุคคลส่วนมากนิยมทำกัน

ตารางที่ 4 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู แบบที่ 1

บทสวด			
บทสวดสำหรับพระสงฆ์		บทสวดสำหรับเจ้าพิธี	
พระปริตร	บทชัตตำนาน	อัญเชิญเทวดาภาษาบาลี	อัญเชิญเทวดาภาษาไทย
✓	✓	✓	✓
เพลงบรรเลง		x	
อุปกรณ์การตั้งบัตรพลี		บัตรพลีเทวดา 9	✓
		บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี	✓
		พระพุทธรูปประจำวันเกิด	x
		เทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดา	✓
		เทียน 9 สี	x
		มัจฉะมังสะ	✓
		กระยาบวช	✓
		บายศรี	✓
		ดอกไม้ 9 สี	✓
		ธง 9 สี	x
ขั้นตอนในการประกอบพิธี		โหระเจิมเทียน เจิมเทวรูป	✓
		เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี	✓
		อาราธนาศีล	✓
		เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บัตรพลีทั้ง 9	✓
		โหระประกาศเชิญเทวดา	✓
		โหระอาราธนาปริตร	✓
		เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล	✓
		พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน	✓
		พระสงฆ์สวดเชิญเทวดาสลับ	✓
		พระสงฆ์สวดชัตตำนานทั้ง 9 องค์	
		โหระให้พรแก่เจ้าภาพ	✓
		พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่	✓
เจ้าภาพนำบัตรพลีไปลอยน้ำ	✓		

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู แบบที่ 1 ได้ดังนี้

3.1.3.1. ก. บทสวดสำหรับพระสงฆ์

ใช้แบบเดียวกับหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐาน ฉบับสมบูรณ์ของหลวงวิศาลดรุณกร

3.1.3.2 ก. บทสวดสำหรับโหร

ใช้แบบเดียวกับหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐาน ฉบับสมบูรณ์ของหลวงวิศาลดรุณกร

3.1.3.3 ก. อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี

ในหนังสือตำราประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครูได้เขียนขั้นตอนการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ที่ได้เป็นหมวดหมู่ชัดเจน โดยมีการจัดเป็น 5 หมวดหมู่คือ

- ก. บัตรพลี
- ข. เทียนและรูปที่จะใช้ในพิธี
- ค. ลีงของที่จะต้องใช้ในการประกอบพิธี
- ง. เครื่องสังเวย
- จ. การจัดสถานที่ทำพิธี

รายละเอียดของเครื่องพิธีมีดังต่อไปนี้

ก. บัตรพลี 11 บัตร แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ

- 1) บัตรพระเกตุ 1 บัตร สูง 9 นิ้วฟุต แล้วลดหล่นไปตามชั้นๆ ละ 1 นิ้ว จนถึงยอด ส่วนขาดั้งให้สูงจากพื้นประมาณ 1 คืบ
- 2) บัตรเทวดาอัฐทิศ 8 บัตร สูง 3 ชั้น ให้ชั้นล่างสูงเท่ากับชั้นล่างของบัตรพระเกตุชั้นที่ 1 ให้สูงเท่ากับชั้นที่ 4 ของบัตรพระเกตุ ชั้นยอดสูงให้เท่ากับชั้นที่ 8 ของบัตรพระเกตุ
- 3) บัตรพระภูมิ 1 บัตร ให้เป็นรูปสามเหลี่ยมทำเป็นกระบะ
- 4) บัตรเจ้ากรุงพาลี 1 บัตร ให้มีรูปเป็นสี่เหลี่ยม ทำเป็นกระบะ

บัตรที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ทำด้วยกาบกล้วย ส่วนกาบทำเป็นกระบะ 4 เหลี่ยม ลดหล่นกันลงตามลำดับ สวมลงไปที่ย่านกล้วย เอาไม้ไผ่หลาวทำเป็นที่กีดตามุมให้แน่นหนา แล้วเอาไม้ตอกเสียบตามบัตรเพื่อให้วางของได้ ส่วนยอดบัตรนั้นให้ปักด้วยรูปเทวดานพเคราะห์

ของที่จะใส่ในบัตรมีกระถางเหล็ก 124 ใบ ในกระถางนั้นใส่ข้าว อาหาร คาว หวาน ข้าวตอก ถั่วคั่ว งาคั่ว นม เนย หมากพลู 124 คำ แล้วนำไปบรรจุลงในบัตรตามกำลังเทวดาดังนี้

บัตรพระอาทิตย์	6	กระทง
บัตรพระจันทร์	15	กระทง
บัตรพระอังคาร	8	กระทง
บัตรพระพุธ	17	กระทง
บัตรพระเสาร์	10	กระทง
บัตรพระพฤหัสบดี	19	กระทง
บัตรพระราหู	12	กระทง
บัตรพระศุกร์	21	กระทง
บัตรพระเกตุ	9	กระทง
บัตรพระภูมิ	3	กระทง
บัตรเจ้ากรุงพาลี	4	กระทง

นอกจากนี้ ยังมีธงเล็ก ๆ สีต่าง ๆ อีก 124 ธง ใช้ปักตามมุมบัตรตามกำลังเทวดา เหมือน
 อยางของที่บรรจุใส่ในกระทง ธงประจำบัตรมีสีดังนี้

อาทิตย์สีแดง จันทร์สีขาว อังคารสีชมพู พุธสีเขียว พฤหัสบดีสีเหลือง ราหูสีม่วง ศุกร์สีฟ้า
 อ่อน พระเกตุสีทอง พระภูมิสีทอง เจ้ากรุงพาลีสีทอง

จะเห็นได้ว่าเครื่องอุปกรณในพิธีคล้ายกับเครื่องอุปกรณในพิธีของหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์
 ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ของหลวงวิศาลดรุณกร แต่มีการจัดหมวดหมู่ที่ชัดเจนและมีการอธิบาย
 รายละเอียดเพิ่มขึ้น เช่น การใช้สีดอกไม้สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ เป็นต้น

ข. เทียนและรูปที่จะใช้ในพิธี

- 1) เทียนสูงเท่าตัวและหนักเท่าอายุเจ้าภาพ (คิดเฉลี่ยหนักปีละ 1 บาท ให้เกินไว้ 6 บาท ไล่
 เทียนใช้ด้วยเท่าอายุเจ้าภาพ แต่ให้เกินไว้ 1 เส้น
- 2) เทียนมงคลให้สูงเท่ากับวัดความยาวรอบศีรษะหนัก 8 บาท ไล่เทียนใช้ด้วยเท่ากับอายุ
 เจ้าภาพ แต่ให้เกินไว้ 1 เส้น ใช้ 1 เล่ม เทียนเล่มนี้สำหรับตั้งไว้ที่กลางชั้นน้ำพานรองใส
 น้ำครึ่งชั้น ตั้งไว้ที่หน้าพระพุทธรูป
- 3) เทียนประจำบัตร 11 เล่ม หนักเล่มละ 2 บาท ไล่ 16 เส้น จุดไว้หน้าบัตรทั้ง 11 บัตร
- 4) เทียนเล็กสำหรับจุดบูชาเทวดา 124 เล่ม หนักเล่มละ 1 สลึง ไล่ใช้ด้วย 9 เส้น เทียนนี้ใช้
 จุดบูชาเป็นระยะ ๆ เวลาโหรบูชาเทวดาองค์ใด ก็ให้จุดเทียนนี้ บูชาเท่ากับกำลังเทวดา
 นั้น ๆ จุดติดไว้ที่ปากขันสาครใหญ่ ตั้งไว้หน้าตู้เทียนชัย

- 5) เทียนน้ำมันต์ 11 เล่ม หนักเล่มละ 1 บาท ไล่ใช้ด้ายเล่มละ 9 เส้น
- 6) รูปหอม 150 ดอก สำหรับใช้จุดบูชาพระ และบูชาเทวดานพเคราะห์

ค. สิ่งของที่จะต้องใช้ประกอบพิธี

- 1) ชั้นสาครใหญ่ สำหรับทำเทพมนต์
- 2) ครอบ หรือบาตร 9 ใบ สำหรับทำน้ำมันต์ใส่น้ำพอสสมควร ถวายพระรูปละบาตร และ เทียนขี้ผึ้งแท้นัก 1 บาท รูปละ 1 เล่ม
- 3) ใบไม้มงคล 8 ชนิด สำหรับใส่ในชั้นน้ำเทพมนต์ มีใบเงิน ใบทอง ใบมะตูม ใบพรหมจรรย์ หญ้าแพรก ใบส้มป่อย ผลมะกรูด ใบชัยพฤกษ์
- 4) ด้ายสายสิญจน์ 1 กลุ่มใหญ่
- 5) รูป
- 6) ผ้าขาว 1 สำหรับให้โหรนั่งทำพิธี ถ้า 2 คนก็ให้ใช้สองสำหรับ ผ้าขาวสำหรับรอง บัตรพลี รองนั่ง รองหนังสือ และผ้าขาวสำหรับปูรองเครื่องสังเวย

ง. เครื่องสังเวย

เครื่องสังเวยประกอบด้วยมัจฉะมังสะเครื่องกระยาบวช และผลไม้

- 1) หัวหมู
- 2) ไก่ 1 ตัว
- 3) เป็ด 1 ตัว
- 4) ปลาช่อนแป๊ะชะ 1 ตัว
- 5) กุ้งต้ม 1 จาน
- 6) ปูทะเลต้ม 1 จาน
- 7) บายศรีปากชาม 1 คู่
- 8) กล้วยน้ำไท 1 หวี
- 9) มะพร้าวอ่อน 1 ผล
- 10) ข้าวต้มแดงต้มขาว อย่างละหนึ่งจาน
- 11) นมเนย อย่างละ 1 ถ้วย
- 12) ถั่วคั่ว งาคั่ว
- 13) เผือกต้ม
- 14) ขนมหวาน 5 อย่าง อย่างละ 1 จาน

- 15) ผลไม้ 5 อย่าง
- 16) ข้าวตอก 1 ชั้นเล็ก
- 17) เครื่องจันอับ 1 จาน

3.1.3.4 ก. ตำแหน่งการตั้งบัตรพื้เทวดา

- 1) จัดอาสนะสงฆ์ 9 ที่
- 2) ตั้งบัตรพื้ตามตำแหน่ง ทักษา⁵
- 3) สายลัญจณ์แยกเป็น 2 สาย สายหนึ่งพระสงฆ์ สายหนึ่งโหร ผูกโยงกับตู้เทียนชัย และเทียนมงคล บัตรพื้ ชั้นน้ามนต์ เจ้าภาพจับปลายสาย

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 204-207)

3.1.3.5 ก. ขั้นตอนในการประกอบพิธี

ลำดับขั้นตอนเป็นแบบเดียวกับขั้นตอนจากหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ของหลวงวิศาลดรุณกร

ข. พิธีรับส่งนพเคราะห์ แบบที่ 2

ในหนังสือเล่มนี้เรียกว่า “พิธีรับส่งพระทักษา” นอกจากนี้ยังระบุอีกว่าพิธีนี้นิยมทำกันเมื่อพระเคราะห์เสวยหรือแทรกอายุที่เป็นกาลกนิกับวันเกิดหรือพระเคราะห์แทรกที่เป็นศัตรูกับพระเคราะห์ที่เสวยอายุอยู่ และมีความเชื่อว่าเมื่อจะทำให้จากเคราะห์ร้ายให้กลายเป็นเคราะห์ดี หรือนักให้เป็นเบา ที่เป็นพิธีหลวงเรียกว่า “พระราชพิธีรับส่งทักษา” และในพิธีจะมีพระสงฆ์สวดหรือไม่ มีก็ได้ รายละเอียดของพิธีดังนี้

⁵ จำลองตำแหน่งที่สถิตตามทิศของเทวดานพเคราะห์

ตารางที่ 5 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู แบบที่ 2

บทสวด			
บทสวดสำหรับพระสงฆ์		บทสวดสำหรับเจ้าพิธี	
พระปริตร	บทช้ดตำนาน	อัญเชิญเทวดาภาษาบาลี	อัญเชิญเทวดาภาษาไทย
×	×	✓	✓
เพลงบรรเลง		✓	
อุปกรณ์การตั้งบัตรพลี		บัตรพลีเทวดา 9	✓
		บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี	✓
		พระพุทธรูปประจำวันเกิด	×
		เทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดา	✓
		เทียน 9 สี	×
		มัจฉะมังสะ	×
		กระยาบวช	✓
		บายศรี	×
		ดอกไม้ 9 สี	×
		ธง 9 สี	×
ขั้นตอนในการประกอบพิธี	โหระเจิมเทียน เจิมเทวรูป		×
	เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี		×
	อาราธนาศีล		×
	เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บัตรพลีทั้ง 9		×
	โหระประกาศเชิญเทวดา		✓
	โหระอาราธนาปริตร		×
	เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล		✓
	พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน		×
	พระสงฆ์สวดเชิญเทวดาสลับ		×
	พระสงฆ์สวดช้ดตำนานทั้ง 9 องค์		
	โหระให้พรแก่เจ้าภาพ		✓
	พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่		×
เจ้าภาพนำบัตรพลีไปลอยน้ำ		✓	

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู แบบที่ 2 ได้ดังนี้

3.1.3.1 ข. บทสวดสำหรับโหร

มีกล่าวถึงเพียงบทสวดของโหรที่ใช้สำหรับรับและส่งเทวดานพเคราะห์หมีทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ดังตัวอย่างบทรับและส่งเทวดาพระอาทิตย์ดังนี้

คาถาบูชาพระอาทิตย์และบทส่งพระอาทิตย์

ระวิเทวะ นะโม ตะยัตถุ	สีหะพาหะนะยาโย
โย โส ทิวากะโร เทโว	รัตตาทะระณะภูลีโต
สะหะ โส ปะริวาเรนะ	อิธาคัจฉะตุ มัณทะเล
ทัสสะนีเย มะนุญญัมหิ	เทวาระเท สุตัสซีเต
ทีปะธูเป จ ปุพพานิ	เทวาภิมานะเน อิเม
มานุสัง ชัชชะโกชชัญจ	เทวะสังเวสนัง อิมัง
สาธุ โน ระวิเทโว โส	ปะภิกคัณหาตุ สาธุกัง
ยัง ยัญจ กุสะลัง กัมมัง สัจจัง	โน ยะถาพะลัง
ตัสสะมิมปิ ปุญญะพีชัมหิ ปัตติโก	อะนุโมทะตุ
อิจเจวัง ระวิเทโว โส	ธัมمامิเสหิ มานีโต
สัมมา ตัง อนุปาเลตุ	อาโรคะเยนะ สุขะนะ จะ
อิมายะ เทวะปุชายะ	อัมหัง ชะมันตุ เทวะตา
เทวาริธาธะนัตถายะ	พะลิสักการ วาหะสา
(ชื่อเจ้าภาพเป็นภาษาบาลี)	เมตตัง กะโรนตุ เทวะตา
ระวิเทวานุภาเวนะ	สัพพะโสทธิ ภาวันตุ เต ฯ

ข้าพเจ้า ขอถวายอัญชลีการประณม น้อมเศียรเกล้าบังคมเทพเจ้าจบจักรราศี ทรงพระนามตามคัมภีร์ว่านพเคราะห์ แต่บัดนี้ขอกล่าวเฉพาะพระอาทิตย์สุนทรเทพบุตรผิวพรรณพิสุทธิ์รัตนวโรภาสพรรณ ทรงภูษิตเครื่องปล้นทวารภรณ์ สีกัมพลรัตนบวรธรรมวิสุทธิสถสอาด เถลิงหลังพญาไกรลาสราชเรืองฤทธิ์เป็นทิพยาน ซึ่งได้มาประจำอภิบาลรักษา ชนมายู(ชื่อ...)โดยลำดับสังพัจฉรมาสเป็นนิรันดรมาจนประจบครบ ๖ พรรษากาลปริเฉท คาบนี้ก็เป็นครวาลีนกาลสมัย แห่งพระอาทิตย์เทพไทโดยคัมภีร์ ถึงฉะนั้นก็ดี จงอย่าเพิกเฉยละเลยไปโดยด่วน ขออัญเชิญประชาชวณเทวนิกรอมบรรพชัฒมาสถิตในจังหวัดพิธีมณฑลสถานด้วยกมลเบิกบานโสมนัส ข้าพเจ้าได้บรรจงจัด เครื่องสรวงสักการ มีธงฉัตรพลีรูปเทียนทองลาชามาลากรอง กระแจะจุนจันท์สรรพสุคนธ์อีกทั้ง

ผลาผลและปุวะวิกต์ซซชโกชน์ ทุกสิ่งสรรพเอมโอสลั้วนสะอาดครบ โหราศาสตร์
 ไสยวิธี สมควรเป็นอามิสพลีเทวสักการ ขออัญเชิญพระอาทิตย์กับทั้งบริวารทรง
 รับเครื่องบูชาและวรามิส ที่ข้าพเจ้าตั้งจิตคำนับถวายโดยเคารพ อนึ่ง (ชื่อ...)ว่าได้
 บำเพ็ญไตรสรุจริตพิพิธกุศลกัณฑ์ยานวัตร ซึ่งจัดโดยทานและศีลภาวนาบูชาพิธีทุกๆ
 ทิวาราตรีมิได้ขาดแน่นเนื่องนิตย์ อุทิศการกุศลทั้งปวงนี้ เป็นส่วนธรรมพลี บูชา
 แต่เทพยดาทั้งหลายทุกเทพทุกนิกาย ซึ่งมีประโยชน์ จงเปรมกมลปราโมทย์
 อนุเมทนา ด้วยปรีดีภิรมย์รติ ในบุญปฏิบัติปฏิทานทุกเทพไท แม้ถึงจะเสด็จจรไร
 ยังหนทศประเทศเขตจักรราศีใดๆของจะมีเมตตาจิตทิพยานุภาพ อำนาจพรพิพัฒน์
 ชัยมงคล ศรีศุภสวัสดิ์วิบูลย์ไพศาล แต่ (ชื่อ...)ให้ได้รับความผาสุกสุนทรสวัสดิ์ บรรลุ
 ศุภอรรถอิฏฐิวิบูลย์ผลเจริญชนมาอายุยืนยาวนาน ยิ่งกว่าร้อยพรรษากำหนดเนา ขอ
 อำนาจเทพช่วยบรรเทาโทษทุกข์ภัยอันตราย ให้ได้แก่ความเกษมสิริสุขสบายทุกวัน
 ทุกเวลา เทอญฯ

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 240-242)

คาถาบูชาพระอาทิตย์และบทรับพระอาทิตย์

บทรับพระอาทิตย์ในส่วนของภาษาบาลีคล้ายบทรองพระอาทิตย์ มีส่วนที่ต่างกันแต่บทสวดรับ
 พระอาทิตย์ภาษาไทยดังนี้

ข้าพเจ้า ขอถวายอภิวัตน์ทนต์รับพระอาทิตย์ แต่เทพเจ้าทุกทวาราศราศี
 กำหนดนามตามคัมภีร์ว่านพเคราะห์ แต่บัดนี้ข้าพเจ้าจะขอเชิญจำเพาะพระ
 อาทิตย์สุนทรบุตร ผิวพรรณพิสุทธิรัตนวโรภาสพรรณ ทรงภูษิตเครื่อง
 ปิณฑรวารารณแดงสะอาด เถลิงหลังพญาไกรสรราชอันเรืองฤทธิ์เป็นทิพยาน
 ขออัญเชิญเสด็จมาสถิตในสถาน พร้อมด้วยอนุยันต์เทสยบริวารทั่วทุกพระองค์ จง
 มีมาโนชนมัสเทวจำนง รับเครื่องทรงเทวสักการ ทุกสิ่งสรรพโอรพารลั้วนประณีต
 ตกแต่งตามจารีตโหรานูวัฏฐูปเทียบธงฉัตรบัตร์พลี เครื่องกระยาบวชบายศรีมาลี
 ลาชาสรรพสุคนธชาติ กระแจะจันทน์พรรณผลาผลตระการ พร้อมสรรพ
 โภชนาหารขีรสนมเนย ครอบเครื่องสังเว

เทพพลีทุกสิ่งสรรพ อนึ่ง ขอเชิญเทพเจ้าซึ่งจะเปลี่ยนกันมาชำแรกแทรก
 ในระหว่าง แห่งกาลที่ควรจะอ้างว่าเป็นเขตแห่งพระอาทิตย์เป็นเจ้าสถานเรียว
 สมญาณิธานท้าวเทวัญ คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์
 พระพฤหัสบดี พระราหู พระศุกร์ เป็นที่สุดตามพยากรณ์ ขอทวพเทพจงสัญญาจร

ปรีวิภูพร้อมกัน มาสโมสรสันนิบาตชุมนุมในที่มณฑลสถาน พร้อมด้วย พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพฤหัสบดี พระราหู พระศุกร์ กับทั้งบริวารอย่าเพิกเฉย ขออัญเชิญรับเครื่องสังเวททั่วทุกองค์ ตาม มโนรณงานงเสพลำราญ เป็นเทวบรรณาการส่วนอามิสพลี อนึ่ง (กล่าวชื่อเจ้าภาพ) มีจิตเลื่อมใสนับถือพุทธาภิไศรย์ได้ปฏิบัติบำเพ็ญ ในกัลป์ยามคุณบุญราศีร์ ส่วนสุจริต เป็นนิรันดร์เนื่องนิตยมิได้เว้นกาล คือ ได้บริจาคพิพัฒนทาน และการ บูชามหาอัญมณีพิเศษ ซึ่งได้บำเพ็ญตามเหตุแห่งอารมณ์ศุกกิจ อนึ่ง ได้รักษาธรรม อันสุจริตตามประสงค์เป็นการดี ประมวลกุศลมีทั้งปวงนี้ มาอุทิศเป็นธรรมพลีแต่ เทพทั้งผอง ซึ่งจำนองด้วยธรรมบรรณาการ จงมีกมลเบิกบานอนุโมทนา ก็เป็น การอันได้บูชาด้วยสักการศรทั้งสองประการ บัดนี้ขออัญเชิญพระอาทิตย์พร้อม ทั้งบริวาร อยู่ประจำอภิบาลบำรุงรักษาชนมายุ ของ (กล่าวชื่อเจ้าภาพ) ตามวาร ดิถีที่เวียนมาตามลำดับจวบจนกาลประมาณนี้โดยกำลังพระเคราะห์ในราศี เบื้องหน้าอนาคตมีอีก ๖ ปีเป็นเขต พระอาทิตย์เทเวศร์มเหศวรศักดิ์จึงประจำบำรุง แต่ (กล่าวชื่อเจ้าภาพ) ให้บาราศปราศจากสรรพภัย และปีทวะจัญไรโรคนันตรายิก เหตุทุกเวลา อนึ่ง ขออำนาจเทพดาซึ่งจะเปลี่ยนเป็นแขกแตรกเข้ามาประจำ ใน ระหว่างเขตกาลกำหนดอย่างทุกๆพระองค์ จงมีมาโมนัสจำนง ช่วยอภิบาลป้องกัน ซึ่งสรรพภัยพาลพิบัติโทษทุกสิ่งสรรพ ถึงแม้พระเคราะห์จะเวียนผันโดยโคจรใน จักรราศีตามลัคน์ ต้องตามลัคน์ ต้องจันทร์ หรือพระเคราะห์ใดๆก็ดี ขออย่าได้มี ความขัดข้องอันตราย แม้จะเป็นพระเคราะห์อันแรงร้าย ก็ขอให้เคลื่อนคลา ยกลับเป็นดี ทวยเทพเจ้าทุกราศีจงก่อเกื้อหนุนกุล ช่วยขจัดบรรเทาเค็ดามูลแห่ง เหตุร้ายอันตราย ให้มีแต่ความสุขสบายทุกเวลา เจริญมาอยู่ถึงร้อยปี แต่ พระพุทธศาสนากาลนี้แปลลปีเป็นชนมายุไซย ขององค์บรมเทพไทสุราฤทธิ์ จง ประสาทประสิทธิ์ทิพยพรเพิ่มเติมให้แก่ (กล่าวชื่อเจ้าภาพ)จงทุกประการให้ได้แต่ ความเกษมสุขเบิกบานสบายทุกเมื่อ เมื่อเทวานุเคราะห์คำชুবารุงให้เพียงพอ เหล่า คัศุรหมู่ปัจจามิตร จงยำเกรงอำนาจบารมีทุกแห่งหน สกตศัตรูโทษๆ เทอญ

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 254-255)

3.1.3.2 ข.เพลงที่ใช้ประโคมในพิธี

พิธีรับส่งเทวดาตามหนังสือเล่มนี้ไม่มีกล่าวถึงว่ามีพระสงฆ์สวดมนต์สิบสองตำนานหรือ พระปริตรเหมือนพิธีกรรมอื่น ๆ แต่ปรากฏว่าในพิธีหลวงว่าเมื่อเวลาที่โหรอ่านประกาศเทวดาแต่ละ

องค์จบ จัดให้มีปีพาทย์ประโคมรับส่งเทวดาเป็นองค์ๆ ไป ซึ่งน่าจะเป็นการใช้แทนการสวดสืบสองตำนานของพระสงฆ์ เพลงที่ใช้รับส่งเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์นั้น ในหนังสือยังอ้างว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงดำริให้มีเพลงประกอบพิธี (ประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู, 2511: 236) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เวลาเสด็จทรงประทับจตุรปูเทียนบุชา ประโคมด้วยเพลงสาธูการ
2. เวลาโหรบูชาพระเกตุ ประโคมด้วยเพลงโล้นอก ออกเพลงร้ว
3. เวลาโหรบูชาพระอังคาร ประโคมเพลงคูกพาทย์
4. เวลาโหรบูชาพระพุธ ประโคมเพลงเชิดฉาน แล้วลวงลา
5. เวลาโหรถวายพระพร ประโคมเพลงมหาชัย

เมื่อบูชาส่งพระศุกร์และรับพระอาทิตย์ ก็บรรเลงดังนี้

1. เวลาทรงจตุรปูเทียนบุชา ประโคมด้วยเพลงสาธูการ
2. เวลาโหรบูชาพระเกตุ ประโคมด้วยเพลงโล้นอก ออกเพลงร้ว
3. เวลาโหรส่งบูชาพระศุกร์ ประโคมด้วยเพลงเชิด
4. เวลาโหรบูชารับพระอาทิตย์ ประโคมด้วยเพลงสระบุทรง
5. เวลาโหรถวายพระพร ประโคมเพลงมหาชัย

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 236)

3.1.3.3 ข. อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี

- 1) บัตรพลีพระเกตุ 1 บัตร และบัตรเทวดารับส่งอีก 2 บัตร
- 2) บัตรพลีพระภูมิกับบัตรเจ้ากรุงพาลีองค์ละ 1 บัตร
- 3) เครื่องสังเวยกี่ใช้เพียงเครื่องกระยาบวช
- 4) เทียนมงคลรอบศิระษะกับเทียนประจำบัตร และเทียนเท่ากำลังเทวดานพเคราะห์

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 236)

3.1.3.4 ข. ขั้นตอนในการประกอบพิธี

จากหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครูบอกขั้นตอนการประกอบพิธีสรุปเป็นข้อได้ดังนี้

- 1) ลำดับพิธีเริ่มจากโหรอ่านโองการบูชาเทวดาและเชิญพระเกตุก่อนเทวดานพเคราะห์องค์อื่น
- 2) โหรอ่านโองการอัญเชิญส่งเทวดานพเคราะห์องค์ที่กำลังจะออกจากการเสวยอายุ
- 3) โหรอัญเชิญรับเทวดานพเคราะห์องค์ที่จะเข้ามาเสวยอายุ

- 4) จบพิธีด้วยการอาบน้ำเทพมนต์ โดยพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีอาบน้ำเทพมนต์ให้
- 5) เมื่ออาบเสร็จก็ทำพิธีปล่อยนกล่อยปลา และนำบัตรพระเคราะห์ทั้งหมดไปลอยน้ำ

(ส.ธรรมภักดี, 2511: 239-269)

3.1.4 พิธีนพเคราะห์แบบหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์โศกโรค ภัย

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เขียนโดยพระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยานธมโม/พรหมอยู่) ซึ่งเป็นพระพิธีธรรมหลวงประจำวันราชสีหราชาราม และเป็นหนังสือเล่มล่าสุดที่อธิบายถึงการจัดพิธีสวดนพเคราะห์อย่างครบถ้วนทั้งเครื่องพิธี บทสวดและขั้นตอน พิมพ์จำหน่ายครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2552 นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังเรียกชื่อพิธีทำนพเคราะห์ว่า “พิธีสวดนพเคราะห์” ตามที่เรียกกันในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากหนังสือเล่มอื่นที่มักจะเรียกว่า “พิธีบูชานพเคราะห์” “พิธีทำนพเคราะห์” หรือ “พิธีรับส่งเทวดานพเคราะห์” เป็นต้น

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มุ่งอธิบายถึงจัดพิธีสวดนพเคราะห์อย่างเดียว ไม่มีเนื้อหาอย่างอื่นเจือปนซึ่งต่างจากเล่มอื่นๆ ที่มักจะปรากฏปะปนกับตำราโหราศาสตร์และพิธีกรรมอื่นๆ รายละเอียดการจัดพิธีมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์โศก โรค ภัย

บทสวด			
บทสวดสำหรับพระสงฆ์		บทสวดสำหรับเจ้าพิธี	
พระปริตร	บทชัตตานาน	อัญเชิญเทวดาภาษาบาลี	อัญเชิญเทวดาภาษาไทย
✓	✓	✓	✓
เพลงบรรเลง		✓	
อุปกรณ์การตั้งบัตร์พลี		บัตร์พลีเทวดา 9	✓
		บัตร์พลีเจ้ากรุงพาลี	✓
		พระพุทธรูปประจำวันเกิด	✗
		เทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดา	✓
		เทียน 9 สี	✗
		มัจฉะมังสะ	✓
		กระยาบวช	✓
		บายศรี	✓
		ดอกไม้ 9 สี	✓
		ธง 9 สี	✗
ขั้นตอนในการประกอบพิธี		โหระเจิมเทียน เจิมเทวรูป	✓
		เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี	✓
		อาราธนาศีล	✓
		เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บัตร์พลีทั้ง 9	✓
		โหระประกาศเชิญเทวดา	✓
		โหระอาราธนาปริตร	✓
		เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล	✓
		พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน	✓
		พระสงฆ์สวดเชิญเทวดาสลับ	✓
		พระสงฆ์สวดชัตตานานทั้ง 9 องค์	
		โหระให้พรแก่เจ้าภาพ	✓
		พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่	✓
เจ้าภาพนำบัตร์พลีไปลอยน้ำ	✓		

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์โศก โรค ภัย ได้ดังนี้

3.1.4.1 บทสวดสำหรับพระสงฆ์และโหร

ใช้แบบเดียวกับหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์

3.1.4.2 เพลงที่ใช้ประกอบในพิธี

- 1) เมื่อเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย บรรเลงเพลง มหาฤกษ์ มหาชัย
- 2) เมื่อโหรอัญเชิญเทวดาจบ บรรเลงเพลง สาธุการ ประมาณ 5 นาที
- 3) เมื่อโหรว่าพิธีบวงสรวงเทวดานพเคราะห์จบ บรรเลงเพลง เทวาประสิทธิ์
- 4) โหรว่าบูชาพระอาทิตย์จบ บรรเลงเพลง สระบุหรงใน
- 5) โหรว่าบูชาพระอังคารจบ บรรเลงเพลง คุณพาทย์
- 6) โหรว่าบูชาพระพุธจบ บรรเลงเพลง เข็ดฉานแล้วลงลา
- 7) โหรว่าบูชาพระเสาร์จบ บรรเลงเพลง ร้วสามรา
- 8) โหรว่าบูชาพระพฤหัสบดีจบ บรรเลงเพลง ตระลั่นนิบาต
- 9) โหรว่าบูชาพระราหูจบ บรรเลงเพลง กราวใน
- 10) โหรว่าบูชาพระศุกร์จบ บรรเลงเพลง เข็ด
- 11) โหรว่าบูชาพระเกตุจบ โฉนออก
- 12) โหรว่าประกาศพรให้เจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีจบแล้ว ให้บรรเลงเพลง มหาฤกษ์มหาชัย

ขณะปีพาทย์ที่บรรเลงรับส่งเทวดานพเคราะห์นั้น ให้บรรเลงเพลงประมาณ 3 นาที

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พระครูกัลญาณสิทธิวัฒน์, 2552: 35-36)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.1.4.3 อุปกรณ์เครื่องพิธีและตำแหน่งการตั้งเครื่องพิธี

แบ่งออกเป็นหมวด ๆ ดังนี้

- 1) บัตรพลี 11 ชุด คือ
  - ก. บัตรพระเกตุ 1ชุด
  - ข. บัตรเทพดาอัฐทิศ 8 ชุด
  - ค. บัตรพระภูมิเจ้าที่ 1 ชุด
  - ง. บัตรกรุงพาลี 1 ชุด
- 2) ภายในบัตรพลีต้องบรรจุ
  - ก. กระทงเล็ก ภายในใส่อาหารคาวหวาน 124 ใบ
  - ข. ธงสี 124 ธง

- ค. หมากพลูจีบ 124 คำ
- ง. ดอกไม้สีต่าง ๆ 9 สี
- จ. รูปเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 รูป

3) เทียนที่พันด้วยขี้ผึ้ง

- ก. เทียนชัย เท้าอายุเจ้าภาพ
- ข. เทียนมงคลยาวเท้ารอบศีรษะเจ้าภาพ
- ค. เทียนประจำบัตร 11 เล่ม
- ง. เทียนจุดบูชาเทวดา 124 เล่ม
- จ. เทียนหนัก 1 บาท ประมาณ 5 เล่ม จุดติดชั้นน้ำมันต์

- 4) ชั้นน้ำมันต์ชนิดชั้นเชิงใหญ่ 1 ใบ
- 5) ดวงตาของเจ้าภาพเขียนใส่กรอบวงไว้หน้าพระ
- 6) พระปางประจำวันเกิด
- 7) ใบไม้ร้อยบัตรบูชา
- 8) ชั้นมีพานรอง
- 9) รูปหอม 150 ดอก
- 10) ผ้าขาว
- 11) สายสิญจน์
- 12) กระจ่างรูปใหญ่
- 13) เครื่องกระยาบวช

(พระครูกัลญาณสิทธิวัฒน์, 2552: 26-32)

3.1.4.4 ขั้นตอนในการประกอบพิธี

จากหนังสือของพระครูกัลญาณสิทธิวัฒน์สรุปเป็นประเด็นการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ได้ดังนี้

- 1) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำบูชาและนำกราบพระ (ปีพาทย์บรรเลง เพลงมหาฤกษ์มหาชัย) อารธนาศีล 5 และรับศีล
- 2) เจ้าภาพจุดธูปเทียน พระสงฆ์สวดคาถาจุดเทียนชัย พราหมณ์นำกล่าวคาถาถวายเครื่องบัตรพลี กล่าวสาธยายบูชาปีพาทย์บรรเลงเพลง สาธุการ
- 3) พราหมณ์กล่าวบูชาเทวดาปีพาทย์บรรเลงเพลง เทวาประสิทธิ์

- 4) บัณฑิตหรือโหราาราชนาพระปริตร ลำดับถัดมาพระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน และ โหรงกล่าวบูชาเทวดาประจำวัน เป็นลำดับไปดังนี้
- ก. เทวดาประจำวันอาทิตย์ เจ้าภาพจุดธูป ๖เทียน ๖ แล้วโหรงกล่าวบูชาพระอาทิตย์ จบปีพาทย์บรรเลงเพลง กระจับปี่ใน จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดโมระปริตร ต่อท้ายด้วยวิญญูกะปริตร ถ้าสวดนวกหายุสมธรรม ขัดตำนานโลกเกตุตะมะภูตัสสะ สวดอนตตะริยะ 6
- ข. เทวดาประจำวันจันทร์ เจ้าภาพจุดธูป 15 เทียน 15 แล้วโหรงกล่าวบูชาพระจันทร์ จบปีพาทย์บรรเลงเพลง โคมเวียน จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดอภัยปริต ถ้า สวด นวกหายุสมธรรม ขัดตำนานวิชาตตะยาธิคะมายะ สวดจรณะ 15
- ค. เทวดาประจำวันอังคาร เจ้าภาพจุดธูป 8เทียน 8 แล้วโหรงกล่าวบูชาพรอังคารจบ ปี พาทย์บรรเลงเพลงคูกพาทย์ จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดกะระณียะเมตตะ สุตร ถ้าสวด นวกหายุสมธรรม ขัดตำนานสะเทวะโก สวดอัญฐังคิกมคค
- ง. เทวดาประจำวันพุธ เจ้าภาพจุดธูป 17เทียน 17แล้วโหรงกล่าวบูชาพระพุธจบ ปีพาทย์ บรรเลงเพลงเชิดฉานแล้วลง จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดขันธะปริตร หรือ ต่อท้ายด้วย ฉัททันตปริต ถ้าสวด นวกหายุสมธรรม ขัดตำนานปัญจะธาปัญจะธานา โถ สวดอินทรีย์ 5 พละ 5โพชฌงค์ 7
- จ. เทวดาประจำวันเสาร์ เจ้าภาพจุดธูป 10เทียน 10 แล้วโหรงกล่าวบูชาพระเสาร์จบ ปีพาทย์บรรเลงเพลงรวิสามลา จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดอังกุลิมาละปะริตตั้ง หรือต่อท้ายด้วยโพชฌงคะปะริตตั้ง ถ้าสวด นวกหายุสมธรรม ขัดตำนานยานิพะลา นีอาคัมมะ สวดพล 10
- ฉ. เทวดาประจำวันพฤหัสบดี เจ้าภาพจุดธูป 19 เทียน 19 แล้วโหรงกล่าวบูชา พระพฤหัสบดีจบ ปีพาทย์บรรเลงเพลงตระสันนิบาต จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และ สวดรัตนสูตร ถ้าสวด นวกหายุสมธรรม ขัดตำนานเวเนยยะทะมะโนปาเย สวด ลัญญา 10 อนุปปพะวิหาร 9
- ช. เทวดาประจำวันราหู เจ้าภาพจุดธูป 12เทียน12 แล้วโหรงกล่าวบูชาพระราหูจบ ปีพาทย์บรรเลงเพลงกราวใน จบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดอาฎานาฎิยปริต ถ้า สวด นวกหายุสมธรรม ขัดตำนาน จะตุโร จะตุโร เย เต สวดสติปัญญา 4 ลัมปะปธาน 4 อิทธิบาท 4
- ซ. เทวดาประจำวันศุกร์ เจ้าภาพจุดธูป 21เทียน 21 แล้วโหรงกล่าวบูชาพระศุกร์จบ ปีพาทย์บรรเลงเพลงเชิดจบ พระสงฆ์ขีดตำนาน และสวดธชัคคสูตร ถ้าสวด นวก

หา-ยุสมธรรม ชัดตำนานธัมมัตถาตตะมัตตะกาละ สวดสัพปุริสธัมมะ 7 อริยธน 7
 ลัมมาสมาธิปริกขาร 7

ณ. เทวดาประจำพระเกตุ เจ้าภาพจุตธูป ๙เทียน ๙ แล้วโหรงกล่าวบูชาพระเกตุจบ
 ปี่พาทย์บรรเลงเพลงโล้นอก จบ พระสงฆ์ชัดตำนาน และสวดชยะยะปริต ถ้าสวด
 นวคหายุสมธรรม ชัดตำนานอาฆาตโรตีพุทโธ สวดอาฆาตรัตถุ อาฆาตวินย

- 5) โหระประกาศสรูปพระเคราะห์และให้พร
- 6) ปี่พาทย์บรรเลงเพลงมหาฤกษ์มหาชัย
- 7) พระสงฆ์มงคลจักรวาลใหญ่และทေးตายุโยชนะนาคา

(พระครูกัลญาณสิทธิวัฒน์, 2552: 56-123)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า บทสวดนพเคราะห์และเครื่องบูชาเทวดาในพิธีนพเคราะห์
 มีลักษณะที่สืบทอดมาจากสมัยโบราณ ดังนี้

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบตำราเกี่ยวกับการทำพิธีนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

องค์ประกอบหลักในพิธี	ตำราเกี่ยวกับการทำพิธีนพเคราะห์	คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์	ตำราพรหมชาติ แบบที่ 1	ตำราพรหมชาติ แบบที่ 2	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชาครูแบบที่ 1	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชาครูแบบที่ 2	หนังสือการสวดนพเคราะห์
	รายละเอียดองค์ประกอบ						
บทสวดพระสงฆ์	พระปริตร	✓	✓	✗	✓	✗	✓
	ขัตตตำนาน	✓	✗	✗	✓	✗	✓
บทสวดโหร	เชิญเทวดาภาษาไทย	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	เชิญเทวดาภาษาบาลี	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพลงบรรเลง	ปี่พาทย์	✗	✗	✗	✗	✓	✓
อุปกรณ์การตั้งบัตรพาลี	บัตรพาลีเทวดา 9	✓	✗	✗	✓	✓	✓
	บัตรพาลีเจ้ากรุงพาลี	✓	✗	✗	✓	✓	✓
	พระพุทธรูปประจำวันเกิด	✗	✗	✓	✗	✗	✗
	เทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดา	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	เทียน 9 สี	✗	✗	✗	✗	✗	✗
	มัจฉะมังสะ	✓	✓	✓	✓	✗	✓
	กระยาบวช	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	บายศรี	✓	✗	✗	✓	✗	✓
	ดอกไม้ 9 สี	✓	✓	✗	✓	✗	✓
ธง 9 สี	✓	✗	✗	✗	✗	✗	
อุปกรณ์ที่ปรากฏเฉพาะในบางพิธี	มะกรูด ส้มป่อย แป้ง ดอกไม้แดง ไปไพร ไบราซพฤกษ์	✗	✗	✓	✗	✗	✗
ขั้นตอนในการประกอบพิธี	โหรเจิมเทียน เจิมเทวรูป	✓	✗	✗	✓	✗	✓
	เจ้าภาพวงสายสิญจน์รอบเครื่องทำพิธี	✓	✗	✗	✓	✗	✓
	อาราธนาศีล	✓	✓	✗	✓	✗	✓
	เจ้าภาพจุดรูปเทียนที่บัตรพาลีทั้ง 9	✓	✗	✗	✓	✗	✓
	โหรประกาศเชิญเทวดา	✓	✓	✗	✓	✓	✓
	โหรอาราธนาปริตร	✓	✗	✗	✓	✗	✓
	เจ้าภาพจุดเทียนสูงเท่าตัวและเทียนมงคล	✓	✗	✗	✓	✓	✓
	พระสงฆ์สวดพระปริตร 12 ตำนาน	✓	✓	✗	✓	✗	✓
	พระสงฆ์สวดเชิญเทวดาสลับพระสงฆ์สวดขัตตตำนานทั้ง 9 องค์	✓	✓	✗	✓	✗	✓
	โหรให้พรแก่เจ้าภาพ	✓	✗	✗	✓	✓	✓
	พระสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่	✓	✓	✗	✓	✗	✓
เจ้าภาพนำบัตรพาลีไปลอยน้ำ	✓	✗	✗	✓	✓	✓	

จากการเปรียบเทียบตำราสวดนพเคราะห์ทั้ง 4 เล่ม จะสังเกตเห็นได้ว่า พิธีนพเคราะห์ใน คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ มีความคล้ายคลึงกับการจัดพิธีนพเคราะห์ในหนังสือ ประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู แบบที่ 1 ตลอดจนคล้ายคลึงกับหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์โศก โรค ภัย ของพระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ อีกด้วย ในขณะที่การจัดพิธี ตามตำราพรหมชาติ แบบที่ 1 จะมีรายละเอียดพิธีน้อยกว่าตำราเล่มอื่น ตลอดจนมีการจัดพิธีแบบ ส่วนตัวที่ใช้อุปกรณ์ที่ต่างไปจากตำรานพเคราะห์เล่มอื่น

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตำราพิธีนพเคราะห์ที่ปรากฏในปัจจุบัน กับหลักฐานการจัดพิธีนพเคราะห์ในอดีต พบว่า

- 1) ในส่วนแรกบทสวดในพิธีนพเคราะห์ บทสวดที่เหมือนกันของทุกพิธีในหนังสือทั้ง 4 เล่ม คือ บท 12 ตำนานของพระสงฆ์ ยกเว้นแต่บทสวดใหม่ที่ใช้ครั้งแรกในงานรับส่งเทวดานพเคราะห์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นบทสวดที่ กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ปรึกษากับสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์ฯ จัดใหม่ในพิธี “นวัคคหายุสมธัมม”
- 2) บทสวดบูชาเทวดาของหนังสือโหราศาสตร์ฉบับมาตรฐานของหลวงวิศาลดรุณกร หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู และหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์โศก โรค ภัย ของพระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ เหมือนกับบทสวดจากตำราบูชานพเคราะห์ที่ทรงนิพนธ์ของกรมพระยาบำราบปรปักษ์ ซึ่งถูกบันทึกอยู่ในสมุดไทยดำ หมวดโหราศาสตร์ เลขที่ 57 หม่อมเจ้าหญิงสุมลาลย์ถวายให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2458 สำหรับบทสวดในหนังสือตำราพรหมชาติ เหมือนกับเอกสารตำราบูชาพระเคราะห์ หมวดตำราโหราศาสตร์ เลขที่ 107 มัดที่ 10 ตู๋ 117 ถวายโดยเจ้าจอมสมบุญ ในรัชกาลที่ 5
- 3) เครื่องพิธีและการตั้งพิธี เครื่องพิธีในหนังสือ เป็นการนำมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ แบบต่างๆ เช่น เทียน บัตรพลี และเครื่องกระยาบวช เป็นต้นและการตั้งบัตรพลี มีรูปแบบคล้ายการจัดแต่งเครื่องพิธีซึ่งปรากฏในตำราพระราชพิธีเสเดาะพระเคราะห์ใหญ่ของสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส นอกจากนี้บัตรเทวดาเขียนเลขประจำองค์เทวดานพเคราะห์ สำหรับปักบนเครื่องบัตรพลี มีรูปแบบคล้ายที่ปรากฏในตำรายันต์พระชันษาแก่พระเคราะห์เมือง
- 4) อุปกรณ์และขั้นตอนในพิธีมีความคล้ายคลึงกัน จะมีความแตกต่างกันโดยชัดเจน คือ พิธีที่ปรากฏในหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยกับหนังสือตำราพรหมชาติ โดยหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมีอุปกรณ์เครื่องพิธีมากตลอดจนบทสวดก็ยุ่งยากกว่าหนังสือตำราพรหมชาติ ซึ่งมีการมุ่งเน้นที่แสดงอุปกรณ์และเครื่องพิธีที่มีรูปแบบที่ง่ายกว่า ส่วนอีกสองเล่ม

คือ หนังสือประเพณีไทยและหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์ โศก โรค ภัย มีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับหนังสือคัมภีร์โหราศาสตร์ไทย แต่มีการจัดรายละเอียดให้อ่านง่ายขึ้น

หากมองประเด็นการแพร่กระจายของพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน สาเหตุที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งก็เนื่องด้วยมีการพิมพ์หนังสือทั้ง 4 เล่มจำหน่าย อันเป็นการเผยแพร่สูตรและวิธีการจัดสวดนพเคราะห์โดยให้ละเอียดทั้งขั้นตอน เครื่องประกอบพิธี ตลอดจนบทสวดในพิธีของทั้งพระสงฆ์และโหราพราหมณ์บัณฑิตให้สาธารณชนได้รับทราบ ทำให้จัดพิธีได้ง่ายมากกว่าในอดีต และสาธารณชนก็ให้ความสนใจมากขึ้น

3.2 พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

ในปัจจุบันพิธีกรรมที่มีรูปแบบเป็นการบูชาเทวดานพเคราะห์จะเรียกง่ายๆ ว่า “พิธีสวดนพเคราะห์” มีทั้งเพื่อเจาะจงเฉพาะบุคคลและที่จัดเพื่อส่วนรวม คือ สาธารณชนเข้าร่วมพิธีได้ โดยมีการจัดอย่างสม่ำเสมอขึ้นอยู่กับวาระและโอกาสซึ่งมักจะสอดคล้องกับความเชื่อทางโหราศาสตร์

3.2.1 ช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรม

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมและสังเกตพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันทั้งหมด ระหว่างปี พ.ศ. 2555-2557 พบว่าการจัดพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสถานที่ต่าง ๆ มีประเด็นของช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ

1. ในช่วงปีแรกๆ ที่ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลพบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2556 ช่วงเวลาการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์จะจัดในช่วงเวลานอกเทศกาลเข้าพรรษา ยกเว้นพิธีที่จัดในวันเฉลิมพระชนมพรรษา แต่ในช่วง ปี พ.ศ.2557 พบมีการจัดพิธีตลอดทั้งปีเนื่องจากพิธีได้รับความนิยมมากขึ้น
2. การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดเพื่อส่วนตัว เน้นวันที่สะดวกของเจ้าภาพ ส่วนพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดเพื่อสาธารณชน มักจะจัดในช่วงเวลาที่เอื้อให้ประชาชนส่วนมากสามารถเข้าร่วมพิธีได้สะดวกโดยเฉพาะ ในวันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ในประเด็นนี้ ผู้จัดพิธีสวดใหญ่ให้เหตุผลว่า คณะผู้ประกอบพิธีเลือกช่วงที่เป็นวันหยุดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับภาระต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมพิธีจำนวนมากสามารถเข้าร่วมพิธีได้

3. ในการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์มักเริ่มประกอบพิธีตั้งแต่ช่วงบ่ายต่อเนื่องไปจนถึงช่วงกลางคืน ทั้งนี้สาเหตุของการจัดพิธีกรรมในช่วงเวลาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากเอกสารการประกอบพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ที่พบในหอสมุดแห่งชาติชื่อพิธีพระเคราะห์เสวยอายุ และพิธีส่งพระเคราะห์ที่ว่า

เมื่อจะทำการนั้นต่อเที่ยงคืนให้คอยดูเดือนดาวอันปราศจากหมอก
เมฆหมอกมลทิน...ถ้าแลจะกระทำกลางวันให้กระทำการต่อยแลเมื่อ
พระอาทิตย์อัสดงตกลงก็ดี แลให้ดูเมฆหมอกอย่าให้ยับเมฆยับฝนแล้ว
ไสยจิ้งจิด แล้วจึงทำการเป็นประเสริฐมิทุกข์อันแล พระคานานี้หาค่า
มิได้เป็นอันล้ำเลิศประเสริฐยิ่งนัก ถึงสมณชีพรามณ์คนทั้งหลายทั้งปวง
ร้อยหนึ่งพันหนึ่ง---เลือกที่จะได้ทำ เป็นอันยากหนักหนาแล

(หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 137)

ดังนั้นช่วงเวลาในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันจึงมีเหตุผลทั้งในแง่ความสะดวกของผู้เจ้าภาพ ความต้องการระดมคนเป็นจำนวนมากและในขณะเดียวกันก็รักษาประเพณีปฏิบัติของการจัดพิธีในอดีตที่กำหนดให้จัดในช่วงเวลาบ่ายถึงค่ำคืน

3.2.2 กลุ่มผู้ทำพิธีกรรม

ในปัจจุบันกลุ่มผู้ทำพิธีที่มีชื่อเสียงอาจแยกได้เป็น 3 ประเภทคือ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มฆราวาสที่เรียกว่า “พราหมณ์โหรบัณฑิต” และกลุ่มคณะเร่

3.2.2.1 กลุ่มพระสงฆ์

กลุ่มพระสงฆ์ที่จัดพิธีแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มพระสงฆ์จากวัดที่มีพระพิธีธรรมหลวง และกลุ่มพระสงฆ์จากวัดราษฎร์

1) กลุ่มพระสงฆ์จากวัดที่มีพระพิธีธรรมหลวง

พระพิธีธรรมในอดีตและในปัจจุบัน มีเฉพาะแต่ในพระอารามหลวงเท่านั้น “พระพิธีธรรมหมายถึง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความสามารถในอันที่จะประกอบพิธีต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการสวดในงานพระราชพิธีต่าง ๆ แต่เดิมมานั้นพระสงฆ์ดังกล่าวปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีต่างๆ” (กรมศาสนา, 2554: 7)

1.1) กรณีศึกษาพระสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ

การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบการจัดของวัดพระเชตุพนฯ ได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนมาก เพราะวัดพระเชตุพนฯ เป็นวัดพระอารามหลวงและมีการปฏิบัติพิธีสวดนพเคราะห์ติดต่อกันเป็นเวลานาน อุปกรณ์การจัดและผู้ประกอบพิธีมีความพร้อมมากกว่าทุกกลุ่ม นอกจากนี้องค์ประกอบการจัดพิธีแบบวัดพระเชตุพนฯ ยังใช้เป็นแบบในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ของวัดที่มีพระพิธีธรรมหลวงอีกด้วย

ก. เจ้าพิธี

เจ้าพิธีหรือโหรหมายถึงบุคคลที่อ่านประกาศเทวดา ทำหน้าที่ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ อ่านคำประกาศดวงสรรพเทวดานพเคราะห์ และกำหนดระยะเวลาของพิธีกรรม เจ้าพิธีของวัดพระเชตุพนฯ ได้แก่ พระครูอาคมสุนทร เป็นพระสงฆ์ที่เคยศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ด้านต่างๆ จากพระมงคลทิพมุนี หรือหลวงพ่อเมี้ยน ซึ่งมีความรู้เรื่องพิธีกรรมและมีชื่อเสียงด้านน้ำมันต่อกระดูกและรดน้ำมันต์สะเดาะเคราะห์ จุดเด่นของพระครูอาคมสุนทร คือสามารถกล่าวบทวงสรรพเทวดาได้โดยไม่ต้องเปิดคัมภีร์อ่านและนอกจากนี้ยังเป็นพระสงฆ์รูปแรกที่เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ (พระอุตรคณารักษ์, สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2555) ดังนั้นท่านจึงมีงานพิธีมากเพราะคนทั่วไปยอมรับในความสามารถของท่าน และท่านยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วัดพระเชตุพนฯ มีชื่อเสียงในด้านการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์

ภาพที่ 10 พระครูอาคมสุนทรเจ้าพิธีจากวัดพระเชตุพนฯ

ข. กลุ่มพระสงฆ์สวดพุทธมนต์

พระสงฆ์ผู้สวดพุทธมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์มักจะนิมนต์พระสงฆ์จากวัดพระเชตุพนฯ เองทั้งหมด แต่ก็มีบ้างครั้งในกรณีงานพิธีที่สำคัญอาจจะมีการนิมนต์พระสงฆ์เถระผู้ใหญ่จากวัดอื่นๆ มาร่วมพิธีด้วย อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ที่เป็นแกนหลักในการสวดก็ยังคงเป็นพระสงฆ์จากวัดพระเชตุพนฯ

ภาพที่ 11 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ กำลังสวดนพเคราะห์

พระสงฆ์ของวัดพระเชตุพนฯ มักจะได้รับการนิมนต์ไปสวดสิบสองตำนานในงานพิธีสวดนพเคราะห์ ณ ที่สถานที่จัดพิธีอื่นๆ อยู่เสมอเนื่องจากวัดพระเชตุพนฯ มีพระพิธีธรรมหลวงประจำวัดทำหน้าที่สวดขับบทสวดสิบสองตำนานและสวดสิบสองตำนานได้คล่องแคล่ว ตัวอย่างพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงและได้รับนิมนต์ไปสวดในพิธีสวดนพเคราะห์ เช่น

พระราชธรรมสุนทร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด และผู้ฝึกสอนพระพิธีธรรมหลวง
 พระครูโฆสิตวีรคุณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดและพระพิธีธรรมหลวง
 พระมหาวรรุฒิ ชิตธมโม หัวหน้าพระพิธีธรรมหลวง
 พระมหาประจวบ ยุตตโยโค ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดและพระพิธีธรรมหลวง

2) กลุ่มพระสงฆ์จากวัดราษฎร์

วัดราษฎร์ หมายถึงวัดในชุมชนหรือหมู่บ้าน ที่พุทธศาสนิกชนร่วมใจบริจาคทรัพย์และที่ดินถวายเป็นสิ่งขาราม

2.1) กรณีศึกษาวัดป่าธรรมโสภณ

วัดป่าธรรมโสภณ เป็นวัดขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี วัดแห่งนี้มีชื่อเสียงด้านการประกอบพิธีนพเคราะห์ เพราะมีเจ้าพิธีเป็นพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่โหราและสามารถจัดพิธีสวดนพเคราะห์ได้อย่างครบวงจร

ก. เจ้าพิธี

พระครูภาวนาโสภณ เป็นพระที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งในการเป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ เพราะท่านเป็นผู้สามารถสวดอัญเชิญเทวดาได้อย่างแคล่วคล่องโดยไม่ต้องอ่านตำราโดยใช้รูปแบบการจัดพิธีคล้ายในตำราพรหมชาติ อีกประการหนึ่งเนื่องจากพระครูภาวนาโสภณมีเสียงที่ดังวานไพเราะ ดังนั้นโดยมากจึงมักได้รับนิมนต์มาทำพิธีใหญ่ๆ ภายในกรุงเทพมหานครอยู่เสมอ

ภาพที่ 12 พระครูภาวนาโสภณเจ้าพิธีจากวัดป่าธรรมโสภณ

ข. พระสงฆ์สวดพุทธมนต์

พระสงฆ์ที่สวดในพิธีที่จัดตามแบบวัดป่าธรรมโสภณนั้น มักจะเป็นคณะสงฆ์ที่นิมนต์มาจากวัดอื่น ๆ ที่มีความชำนาญในการสวด โดยเฉพาะวัดพระเชตุพน และวัดมหาธาตุ เช่น พระราชาธรรมสุนทร พระอุดรคณารักษ์ พระศิริชัยโสภณ พระสรภาณกวี เป็นต้น และรวมด้วยพระสงฆ์ในพื้นที่ที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์ นอกจากนี้บางครั้งยังมีการนิมนต์พระเกจิอาจารย์จากจังหวัดในภาคกลางมานั่งปกในพิธีด้วย

ภาพที่ 13 คณะสงฆ์สวดมนต์ในงานที่พระครูภาวนาโสภณจัดพิธี

3.2.2.2 กลุ่มโหร พราหมณ์ บัณฑิต

โหร พราหมณ์ บัณฑิต ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ฆราวาสอาจเป็นพราหมณ์หรือบุคคลทั่วไปผู้มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ได้

1) กรณีศึกษาเจ้าพิธีศาลเจ้าปากน้ำสมุทรปราการ

พิธีสวดนพเคราะห์ที่เจ้าพิธีเป็นโหรบัณฑิตนั้น ผู้วิจัยพบข้อมูลจากการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดคลองเตยใน โดยในการประกอบพิธีได้เชิญโหรบัณฑิตเป็นผู้นำการประกอบพิธี สลับกับพระสงฆ์เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์

ก. เจ้าพิธี

อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ เป็นเจ้าพิธีประจำอยู่ที่ศาลเจ้าปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นบุคคลที่มีความชำนาญในด้านประกอบพิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะการตั้งศาลพระภูมิ และในปัจจุบันได้ปรับมาเป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ด้วย จุดเด่นของอาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ คือมีเสียงการสวดอัญเชิญเทวดาที่มีความไพเราะเนื่องจากท่านเคยเป็นนักพากย์โขนมาก่อน นอกจากนี้การจัดพิธีของอาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ จะมีความอลังการ ซึ่งขยายเครื่องพิธีจากตำราหนังสือประเพณีไทยให้มีความยิ่งใหญ่ โดยจัดสิ่งของเครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ให้มีจำนวน 9 สิ่ง เช่น หัวหมู 9 หัว เป็นต้น

ภาพที่ 14 อาจารย์บุญเลิศกำลังประกอบพิธีนพเคราะห์

ข. พระสงฆ์สวดเจริญพุทธมนต์

มักนิมนต์มาจากวัดพระเชตุพน ฯ หรือวัดสุทัศน์ ฯ ซึ่งเป็นวัดที่มีพระพิธีธรรมหลวง ผสมกับพระสงฆ์ภายในวัดที่จัดพิธี

3.2.2.3 กลุ่มคณะเร่

1) กรณีศึกษาคณะเร่ที่อ้างว่ามาจากสำนักสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี

กลุ่มคณะเร่ เป็นกลุ่มที่เร่เข้าสถานที่วัดจัดพิธี โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านรถกระจายเสียง และแผ่นปลิวประชาสัมพันธ์ มีจุดประสงค์ให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนรอบๆ บริเวณวัดมาเข้าร่วมพิธี

ก. เจ้าพิธี

เจ้าพิธีมักจะอ้างตัวเองว่าชื่อ “พระมหานาค” จากการสัมภาษณ์มักจะไม่บอกที่อยู่และสังกัดวัดที่แน่นอน โดยให้ข้อมูลว่าอยู่สำนักสงฆ์แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี

ข. พระสงฆ์สวดพุทธมนต์

เป็นพระสงฆ์ที่เดินทางมาพร้อมคณะ มักจะปกปิดชื่อและสังกัดวัดโดยมักอ้างว่ามาจากสำนักสงฆ์จังหวัดชลบุรีเช่นกัน

ภาพที่ 15 เจ้าพิธีในพิธีแบบคณะเร่

3.2.3 ประเภทของพิธีกรรม

ผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของพิธีกรรมออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) พิธีสวดนพเคราะห์ที่สืบสานมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ 2) พิธีกรรมประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างพิธีกรรมเป็นกรณีศึกษาประกอบการวิเคราะห์

3.2.3.1 พิธีสวดนพเคราะห์ที่สืบสานมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์

พิธีสวดนพเคราะห์แบบสืบสาน หมายถึง พิธีเกี่ยวกับนพเคราะห์ที่เคยปฏิบัติกันมาแล้วในอดีตและยังมีจัดกันเป็นครั้งคราวในปัจจุบัน ได้แก่ พิธีบูชานพเคราะห์ช่วงสงกรานต์⁶ พิธีรับส่งเทวดานพเคราะห์ในวันครบรอบวันเกิด พิธีบูชาเฉพาะเทวดานพเคราะห์ที่แทรกอายุหรือเสวยอายุ พิธีบูชาเทวดานพเคราะห์เพื่อต้องการสะเดาะเคราะห์

3.2.3.1.1 กรณีศึกษาที่ 1 พิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ช่วงสงกรานต์ของครอบครัวชัยสุวรรณ วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2556

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการประกอบพิธีในวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2556 เวลา 14.00 น. ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ โดยในมีพิธีมีองค์ประกอบและลำดับพิธีกรรมดังต่อไปนี้

⁶ สงกรานต์จัดเป็นช่วงเวลานับการเปลี่ยนอายุของคนไทยในอดีต การทำบุญในช่วงสงกรานต์จึงคล้ายกับการทำบุญอายุไปด้วย

ตารางที่ 8 พิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ช่วงสงกรานต์

วัน	23 เมษายน พ.ศ. 2556
เวลา	14.00 น.
สถานที่	พระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ
เจ้าภาพ	ครอบครัวชัยสุวรรณ
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	เสริมสิริมงคลในครอบครัว
เจ้าพิธี	พระครูอาคมสุนทร
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ
อุปกรณ์พิธี	เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพลี ชันน้ำมนต์ สายสิญจน์ เทียน 9 สี ธง 9 สี ดอกไม้ รูปเท่ากำลังเทวดา เทียนเท่ากำลังเทวดา บายศรี มัจฉะมังสะ เครื่องกระยาบวช
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ตำราที่ใช้ทำพิธี	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู

พิธีสวดนพเคราะห์ครั้งนี้จัดโดยเจ้าภาพ ได้แก่ ครอบครัวชัยสุวรรณ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี บางปีจัดก่อนงานเทศกาลสงกรานต์บางปีจัดหลังเทศกาลสงกรานต์ และจัดเป็นระยะเวลาติดต่อกันมา เกินกว่า 10 ปี (พระครูอาคมสุนทร, สัมภาษณ์ 23 เมษายน 2556)

ภาพที่ 16 ครอบครัวชัยสุวรรณจตุรปูชาเทวดานพเคราะห์

1) เจ้าพิธีพระครูอาคมสุนทร

ภาพที่ 17 พระครูอาคมสุนทรประกอบพิธีให้ครอบครัวชัยสุวรรณ

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์จากวัดพระเชตุพนฯ ทั้งหมด

ภาพที่ 18 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ ทำพิธีให้ครอบครัวช่วยสุวรรณ

3) อุปกรณ์ในการจัดพิธี

ในงานพิธีสวดนพเคราะห์ จะมีผู้ช่วยจัดแท่นพิธีและเครื่องสังเวท 2 คน ซึ่งเป็นคนจัดหาเครื่องพิธีและตั้งแท่นพิธีให้กับพระครูอาคมสุนทร เครื่องพิธีที่จัดนั้นจัดตามแบบของพระครูอาคม-สุนทรซึ่งเป็นผู้คอยควบคุมกำกับให้ตั้งตามตำแหน่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 19 โต๊ะเครื่องพิธีสวดนพเคราะห์

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

- 1) เทวรูปเทวดานพเคราะห์
- 2) เทียนสีประจำเทวดานพเคราะห์

- 3) บัตรพลิกะทงบรรจุข้าวตอกดอกไม้และประดับธงสีแทนเทวดานพเคราะห์และมีจำนวนเท่ากับกำลังวันของเทวดานพเคราะห์
- 4) รูปและเทียนเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์สำหรับจุดบูชาขณะสวด
- 5) บายศรีตั้ง 4 ทิศตามมุมแทนบูชา

ภาพที่ 20 เทวรูปเทวดานพเคราะห์วางตามตำแหน่ง “มหาทักษา”

3.2) เครื่องสังเวทเวทดา

ก. เครื่องมัจฉะมังสะ

- 1) หัวหมูต้ม
- 2) ไก่ต้ม
- 3) เป็ดพะโล้
- 4) กุ้งต้ม
- 5) ปลาช่อนต้ม

ข. ผลไม้

- 1) ขนุน
- 2) มะพร้าวอ่อน
- 3) ส้มโอ
- 4) แดงโม
- 5) ทูเรียน
- 6) แดงแคนตาลูป
- 7) แอปเปิล

- 8) สาลี่
- 9) สับปะรด ส้ม องุ่น มะม่วง และกล้วยวางบนพานเดียวกัน

ค. เครื่องกระยาบวช

- 1) พุทราเชื่อม
- 2) ขนมต้มแดง ต้มขาว
- 3) เผือกเชื่อม
- 4) ขนมตระกูลทอง
- 5) ขนมถ้วยฟู
- 6) ขนมจันอับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN
ภาพที่ 21 เครื่องสังเวยเทวดา

จากเครื่องสังเวยจะเห็นได้เป็นอาหารทั้งคาวและหวาน โดยเฉพาะขนมหวานก็จะมีชื่อเป็นมงคลทั้งสิ้น นอกจากนี้ผลไม้ก็จะเน้นที่มีผลขนาดใหญ่และผลไม้ต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นของมีค่าเพื่อใช้ต้อนรับเทวดานพเคราะห์ อย่างไรก็ตามเครื่องสังเวยทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นชุดเล็กสุดเท่าที่จัดได้และมีราคาประมาณ 5,000 บาท

3.3) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

- 1) ชั้นโถหรือชั้นสาครใส่น้ำมนต์
- 2) สายมงคลสวมศีรษะคล้องผ่านจากพระพุทธรูป พระสงฆ์ แทนบูชาเทวดานพเคราะห์
- 3) เทียนและธูปเท่าจำนวนกำลังวันเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 22 ชั้นโอน้ำมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์

ภาพที่ 23 รูปและเทียนจำนวนเท่ากำลังเทวดานพเคราะห์สำหรับใช้จุดบูชา

3.4) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

แท่นพิธีตั้งตามแบบวัดพระเชตุพนฯ ซึ่งพระครูอาคมสุนทรเป็นผู้กำกับ โดยจะมีรูปแบบการจัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมพื้นผ้า สามารถแบ่งพื้นที่แท่นพิธีออกเป็น 6 ส่วน ส่วน 1 ตั้งเทวรูปเทวดานพเคราะห์ ส่วนที่ 2 ตั้งบัตรพลีเทวดานพเคราะห์ตามตำแหน่งทักษา ส่วนที่ 3 ตั้งเครื่องสังเวทมัจฉะมังสะ ส่วนที่ 4 ตั้งผลไม้และเครื่องกระยาบวช ส่วนที่ 5 บายศรีบูชาเทวดา และส่วนที่ 6 ตั้งขันข้าวตอกดอกไม้และใบดวงชะตาเจ้าภาพ

ภาพที่ 24 โต๊ะเครื่องพิธี

4) บทสวดในพิธี

จำแนกเป็น 2 ส่วน บทสวดที่เจ้าพิธีใช้ประกาศเชิญเทวดา กับบทสวดที่พระสงฆ์ใช้เจริญพุทธมนต์

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทอัญเชิญเทวดา และประกาศเทวดาใช้ตามแบบหนังสือตำราของประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

พระปริตรสิบสองตำนานพร้อมบทขัด และมงคลจักรวาลใหญ่ มีรายละเอียดดังนี้

พระอาทิตย์	มงคลสูตร	มังคละสูตรตั้ง	บทขัดพระอาทิตย์
พระจันทร์	โมระปริตตั้ง	วิภูษะกะปริตตั้ง	บทขัดพระจันทร์
พระอังคาร	อะระยะยะปริตตั้ง		บทขัดพระอังคาร
พระพุธ	กะระณียะเมตตะสวดตั้ง		บทขัดพระพุธ
พระเสาร์	ขันธะปริตตะคาถา		บทขัดพระเสาร์
พระพฤหัสบดี	อังคฺลิมาปริตตั้ง		บทขัดพระพฤหัสบดี
พระราหู	ยังกิญฺจิ (ระตะนะสุดตั้ง)		บทขัดพระราหู
พระศุกร์	อาภูวานาภียะปริตตั้ง		บทขัดพระศุกร์
พระเกตุ	ธะชัคคะปริตตั้ง ธะชัคคะสุดตั้ง		บทขัดพระเกตุ
มงคลจักรวาลใหญ่			

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

- 1) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่เป็นประธานในพระอุโบสถ ทายกเป็นผู้นำสวดบูชาพระรัตนตรัย (อิมิณา สักกาเรนะ) ต่อด้วยการสมาทานศีล หลังจากนั้นจึงเชิญเจ้าภาพจุดเทียนบูชาเทวดา 9 เล่ม ซึ่งเป็นเทียนที่มีสีตามวันทั้ง 7 กับเทียนสีดำเพื่อบูชาพระราหูและเทียนสีทองเพื่อบูชาพระเกตุ เมื่อจุดเทียนครบทั้ง 9 เล่ม ผู้จัดพิธีจะจุดธูปเพื่อให้เจ้าภาพปักบนเครื่องเช่นสังเวทในพิธี โดยปักธูปที่เครื่องเช่นอย่างละ 1 ดอก

ภาพที่ 25 ประธานจุดเทียนประจำสีกายเทวดานพเคราะห์

- 2) พระครูอาคมสุนทรทำหน้าที่เจ้าพิธี สวดคำบูชาเทวดานพเคราะห์ (นโม เม ธรรมเทวาน) ต่อด้วยบทชุมนุมเทวดา ตั้งนะโม 3 จบ แล้วจึงสวดบวงสรวงถวายเครื่องสังเวทบูชา พระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าพิธีคือพระครูอาคมสุนทรสวดในลักษณะเป็นราย มีความรวดเร็วและมีทำนองคล้ายการอ่านโองการ

ภาพที่ 26 พระครูอาคมสุนทรกำลังกล่าวอัญเชิญเทวดานพเคราะห์

- 3) พระครูอาคมสุนทร ประกาศรายนามเจ้าภาพ โดยเปลี่ยนทำนองสวดคล้ายการบรรยาย หลังจากนั้นทายกสวดอาราธนาพระปริตร ตั้งนะโม 3 จบ ผู้จัดพิธีเชิญเจ้าภาพจุดธูป เทียนบูชาพระรัตนตรัยหน้าพระประธานอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะกระทำในระหว่างพระสงฆ์ เจริญบทมงคลสูตร ในระหว่างนี้ผู้จัดพิธีจะโยงสายสิญจน์จากบริเวณแท่นพิธี มาสู่ชั้นน้ำพุทธรมณฑ์ ส่งให้พระสงฆ์ 9 รูป แล้วจึงให้คณะเจ้าภาพจับสายสิญจน์โยงต่อๆ กันไป

ภาพที่ 27 สายสิญจน์ที่โยงจากพระสงฆ์และจากแท่นพิธีมาสู่เจ้าภาพ

- 4) สวดบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ตามกำลังเทวดาไปเป็นลำดับ เริ่มจากพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพฤหัสบดี พระราหู พระศุกร์ และพระเกตุเป็นลำดับสุดท้าย โดยการสวดบูชาเทวดาแต่ละองค์นั้นจะทำในลักษณะเป็นไปในลำดับขั้นตอนเดียวกัน คือ พระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าของพิธีสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ และอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ที่ละองค์ โดยเจ้าภาพจะต้องจุดธูป เทียนบูชาตามกำลังเทวดาองค์ที่กำลังเชิญมาในพิธี เมื่อพระสงฆ์ผู้นำประกอบพิธีสวดจบแล้ว พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีอีก 9 รูป สวดขัตถ์รับเทวดาองค์ที่กำลังเชิญมาในพิธี โดยเปลี่ยนสลับบทสวด ขณะที่พระสงฆ์ 9 รูป สวดพระปริตร คณะเจ้าภาพจะรับเทียน ธูป ที่จุดตามกำลังวัน ส่งต่อๆ กันเพื่ออธิษฐานพิธีในส่วนนี้จะทำซ้ำๆ ในลักษณะเดียวกัน 9 ครั้ง ตามลำดับของเทวดานพเคราะห์ ซึ่งจะแยกอัญเชิญลงมาทำพิธีที่ละองค์
- 5) เมื่อสวดบูชาเทวดาพระเกตุจบแล้ว พระสงฆ์ 9 รูปสวดบทขยันโต หลังจากนั้นพระสงฆ์ เจ้าพิธี แจ้งรายนามเจ้าภาพผู้เข้าร่วมพิธีแก่เทวดา แล้วขอพรให้ขจัดปัดเป่าทุกข์ โศกเคราะห์ โรคภัยต่างๆ แล้วจึงขอให้เจ้าภาพประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา ขอโชค

ลาภและความสุขสวัสดิ์จึงมีกับคณะเจ้าภาพ โดยคณะสงฆ์ 9 รูป สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่ (สิริตติ) สวดให้พร กรวดน้ำ พรมน้ำพระพุทธรูป แล้วจบลงด้วยการสวดบูชาพระรัตนตรัย (อรหัง สมมา)

ภาพที่ 28 คณะเจ้าภาพกำลังกรวดน้ำ

การทำพิธีสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ในครั้งนี้เริ่มต้นเวลา 14.00 น. และเสร็จพิธีในเวลา 16.00 น. รวมเวลาในการทำพิธีประมาณ 2 ชั่วโมง

3.2.3.1.2 กรณีศึกษาที่ 2 พิธีสวดนพเคราะห์ในวันครบรอบเกิดพระ ธรรมปัญญาบดี (ถาวร ตีสถานุโกร์ เจริญพานิช)วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

การสวดนพเคราะห์ครั้งนี้จัดขึ้นที่วัดพระเชตุพนฯ ที่จัดขึ้นในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 จัดขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญอายุวัฒนมงคล 97 ปี พระธรรมปัญญาบดี (ถาวร ตีสถานุโกร์ เจริญพานิช) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ ซึ่งท่านได้จัดเป็นประจำเสมอทุกปี โดยนำแบบการจัดมาจากพระธรรมเสนานี (ฟุ้ง) ผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งท่านเคยจัดเป็นการภายในเฉพาะลูกศิษย์ใกล้ชิดเท่านั้น การจัดพิธีรูปแบบนี้จัดว่าเป็นการจัดพิธีรูปแบบเก่าที่สุดของวัดพระเชตุพนฯ

ตารางที่ 9 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในวันครบรอบเกิด

วัน	26 พฤษภาคม พ.ศ. 2556
เวลา	17.30 น.
สถานที่	กุฏิคณะ ต.34 วัดพระเชตุพนฯ
เจ้าภาพ	พระธรรมปัญญาบดี
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	เสริมสิริมงคล
เจ้าพิธี	พระครูอาคมสุนทร
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	พระราชาคณะจากวัดต่างๆ ในกรุงเทพฯ
อุปกรณ์พิธี	ขันโขน้ำมนต์ สายสิญจน์ เทียนเท่ากำลังเทวดา
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	ไม่มีการตั้งโต๊ะพิธี
ตำราที่ใช้ทำพิธี	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู

ภาพที่ 29 พระธรรมปัญญาบดีเจ้าภาพพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม

บรรยากาศในพิธีไม่มีการตั้งเครื่องสังเวทบูชาเทวดา มีเพียงการโยงสายสิญจน์รอบมณฑลพิธี ได้แก่ บริเวณกุฏิคณะ ต.34 แต่มีได้โยงเป็นข่ายสายสิญจน์เพียงแต่งโยงโดยรอบเท่านั้น พิธีสวดนพเคราะห์เริ่มต้นเวลา 17.30 น. โดยมีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ 9 รูป เจริญพระพุทธมนต์นพเคราะห์

1) ผู้ประกอบพิธี

เจ้าพิธี ได้แก่ พระครูอาคมสุนทร

ภาพที่ 30 พระครูอาคมสุนทรกำลังประกอบพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

ในพิธีนี้มีการนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ที่มีความเคารพนับถือกันจากวัดต่างๆ มาร่วมสวดด้วย แต่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในพิธียังเป็นพระสงฆ์จากวัดพระเชตุพนฯ ดังรายนามต่อไปนี้

พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร
พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ
พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ
พระราชธรรมสุนทร	วัดพระเชตุพนฯ
พระธรรมอมรสุธี	วัดพระเชตุพนฯ
พระวิเชียรธรรมคุณาธาร	วัดพระเชตุพนฯ
พระสุธีธรรมานูวัตร	วัดพระเชตุพนฯ
พระธรรมโสภณ	วัดสุวรรณคีรี
พระราชพิพัฒน์ภรณ์	วัดหลักสี่

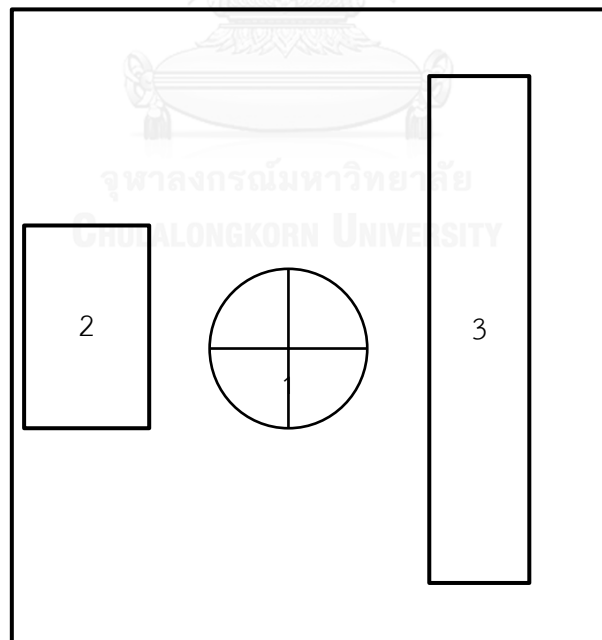

ภาพที่ 31 คณะสงฆ์สวดในพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม

3) เครื่องอุปกรณ์ในการจัดพิธี

เครื่องพิธีในพิธีนี้ ไม่มีเครื่องสังเวทเวทดา มีเพียงขันโอบรรจุน้ำมนต์เทียนและธูปเท่าจำนวนกำลังวันของเวทดาทั้ง 9 เท่านั้น

ภาพที่ 32 ภาพจำลองแผนผังพิธีแบบดั้งเดิมของพระครูอาคมสุนทร

- 1.ชั้นโถ้น้ำมันต์ปักเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์โดยรอบ
- 2.อาสนะเจ้าพิธี
- 3.อาสนะพระสวด 9 รูป

ภาพที่ 33 ชั้นโถและเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ใช้ในพิธี

3.1) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

จัดวางชั้นบรรจุน้ำพุทธมนต์ไว้ด้านหน้าพระครูอาคมสุนทร โดยปักเทียนเริ่มจากเทียนบูชาเทวดาพระอาทิตย์ ตามกำลังวัน เป็นลำดับไปจนจบเทวดาพระเกตุ

ภาพที่ 34 ชั้นโถซึ่งมีเทียนจุดบูชาเทวดานพเคราะห์เริ่มจากพระอาทิตย์

พิธีที่จัดขึ้นในครั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า มีเครื่องอุปกรณ์ในการประกอบพิธีนี้้อยมาก กล่าวคือ มีแค่น้ำมันหรือขันสาครและรูปเทียนเท่ากำลังวันเทวดานพเคราะห์ จากการสอบถามพระครูอาคม-สุนทรท่านได้ให้เหตุผลว่า พระสงฆ์ได้ปรับพิธีจากพราหมณ์เพื่อให้มีราคาค่าใช้จ่ายที่ถูกลงอันเป็นการอนุเคราะห์ญาติโยมที่มีความทุกข์และต้องการขอพรให้เทวดานพเคราะห์ช่วยเหลือ (พระครูอาคมสุนทร, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2556)

4) บทสวดในพิธี

จำแนกเป็นสองส่วนคือบทสวดสำหรับเจ้าพิธี กับบทสวดของพระสงฆ์

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทอัญเชิญเทวดา และประกาศเทวดาแบบหนังสือตำราของประเพณีไทยฉบับพระมหา
ราชครู

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

บทสวดสิบสองตำนานแบบย่อตามลำดับดังนี้

พระอาทิตย์	บทสวดพระอาทิตย์	มงคลสูตร	มังคละสูตรตั้ง
พระจันทร์	บทสวดพระจันทร์	โมรประริตตั้ง	วิภูษะกะประริตตั้ง
พระอังคาร	บทสวดพระอังคาร	อะระยะประริตตั้ง	
พระพุธ	บทสวดพระพุธ	กะระณียะเมตตะสวดตั้ง	
พระเสาร์	บทสวดพระเสาร์	ขันธะปริตตะคาถา	
พระพฤหัสบดี	บทสวดพระพฤหัสบดี	อังคูลิมาประริตตั้ง	
พระราหู	บทสวดพระราหู	ยังกัญจิ (ระตะนะสูตรตั้ง ย่อ)	
พระศุกร์	บทสวดพระศุกร์	อาฏานาฎิยะประริตตั้ง (ย่อ)	
พระเกตุ	บทสวดพระเกตุ	ระชัคคะประริตตั้ง ระชัคคะสูตรตั้ง (ย่อ)	
มงคลจักรวาลใหญ่			

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

- 1) พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพิธี (พระครูอาคมสุนทร) นำสวดบูชาพระรัตนตรัย และอาราธนาพระปริตร พระราชธรรมสุนทรสวดชุมนุมเทวดา โดยระหว่างนี้เจ้าหน้าที่นำชุด

รูปมงคลจำนวน 2 ชุด ให้พระธรรมปัญญาบดีจุดบูชาพระรัตนตรัย และอีกชุดหนึ่งจุดบูชาพระธรรมเสนาณี พระอาจารย์ของพระธรรมปัญญาบดี ซึ่งการสวดนพเคราะห์ในครั้งนี้จัดขึ้นตามแบบเมื่อครั้งพระธรรมเสนาณีเป็นผู้ประกอบพิธี จึงเป็นเสมือนการการสืบทอดขนบการสวดนพเคราะห์ตามแบบที่คณะสงฆ์เป็นผู้จัดสวด

ภาพที่ 35 พระธรรมปัญญาบดีจุดบูชาเทวดานพเคราะห์

- 2) พระครูอาคมสุนทร นำสายสิญจน์โยงจากด้านบนมาสู่ชั้นน้ำมนต์แล้วปักเทียนขี้ผึ้งสีขาวขนาดเล็กกรอบชั้นน้ำมนต์ โดยปักเป็นชุดตามกำลังเทวดานพเคราะห์ไล่ไปเป็นลำดับ จากนั้นพระสงฆ์เจริญบทสวดนพเคราะห์ มงคลสูตร ในระหว่างนี้พระครูอาคมสุนทรจุดเทียนรอบชั้นน้ำมนต์ 6 เล่มเพื่อบูชาพระอาทิตย์ และในระหว่างสวดบทซัดพระอาทิตย์ เจ้าหน้าที่จะจุดธูป 6 ดอกตามกำลังวันส่งให้พระธรรมปัญญาบดีบูชาเทวดาพระอาทิตย์ แล้วจึงนำไปปักไว้ด้านนอก โดยในพิธีสวดนพเคราะห์พระครูอาคมสุนทรจะเป็นผู้จุดเทียนรอบชั้นน้ำมนต์ไปตามลำดับตามกำลังเทวดา โดยเมื่อถึงการสวดบทซัดกำลังเทวดาองค์ใดๆ เจ้าหน้าที่จะจุดธูปตามจำนวนกำลังเทวดาให้พระธรรมปัญญาบดีบูชาตามวันนั้นๆ จนครบเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์

ภาพที่ 36 ผู้ร่วมพิธีจับสายสัญญาณที่โยงมาจากพิธีต่อๆ กัน

- 3) พระครูอาคมสุนทร ดับเทียนรอบชั้นน้้ามนต์โดยใส่ลงในขัน ในระหว่างนี้ศิษยานุศิษย์ทยอยถวายเครื่องไทยธรรม ตลอดจนแจกันดอกไม้แต่พระธรรมปัญญาบดี หลังจากนั้นคณะสงฆ์สวดมงคลจักรวาลใหญ่ เมื่อจบบทมงคลจักรวาลใหญ่ คณะศิษยานุศิษย์ถวายเครื่องไทยธรรมแก่คณะสงฆ์ 9 รูป รายนามผู้ถวายเครื่องไทยธรรม อาทิ ผอ.สำนักงานประมาณ ร้านฮั่วเซ่งฮง เป็นต้น จากนั้นคณะสงฆ์นำกรวดน้ำ รับพร พระครูอาคมสุนทรเป็นตัวแทนพระธรรมปัญญาพรมน้ำพุทธมนต์แก่ผู้ร่วมพิธี
- 4) พระสงฆ์นำสวดบูชาพระรัตนตรัย เป็นอันจบพิธี เวลา 18.40 น. รวมเวลาในการสวดนพเคราะห์ 1 ชั่วโมง 10 นาที

3.2.3.2 พิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่

พิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ หมายถึง พิธีสวดนพเคราะห์ที่มีรูปแบบการจัดพิธีแตกต่างจากการจัดสวดนพเคราะห์ที่จะมีลักษณะจัดสวดโดยมากเป็นการเฉพาะบุคคลแบบดั้งเดิม พิธีประเภทนี้จะมีวัตถุประสงค์ในการนำพิธีสวดนพเคราะห์มาใช้แทนพิธีกรรมใดก็ได้ตามโอกาสที่ผู้จัดงานต้องการ โดยสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ก) พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดเสริมเข้าไปในพิธีกรรมอื่น ข) พิธีสวดนพเคราะห์ที่สร้างเพื่อใช้ในโอกาสใหม่ ดังนี้

ก) พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดเสริมเข้าไปในพิธีกรรมอื่น

พิธีสวดนพเคราะห์ที่มีลักษณะเป็นการจัดเพื่อเสริมเข้าไปในพิธีกรรมอื่น หมายถึง โดยปกติแล้วก็มีการจัดพิธีกรรมอื่นอยู่แล้ว และจัดพิธีสวดนพเคราะห์ผนวกรวมเข้าไป โดยจัดองค์ประกอบพิธีบางประการให้เกี่ยวเนื่องกัน ในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์ในลักษณะเช่นนี้กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

3.2.3.2.1 กรณีศึกษาที่ 3 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานพุทธาภิเษก วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี วันที่ 19 กรกฎาคม 2556

ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลที่วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2556 เนื่องในพิธีพุทธาภิเษกหล่อพระพุทธรูปปางมิ่งมงคลจิตติพลังศรีสถิตภูเขาพระสุเมรุ พระครูภาวนาโสภณ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าธรรมโสภณ ได้จัดงานหล่อพระพุทธรูปและจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อเสริมสิริมงคลให้กับผู้ร่วมพิธีหล่อพระพุทธรูป และเพื่อระดมทุนทรัพย์ในการหล่อพระพุทธรูป นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริม สิริมงคลหลังจากการทำพิธีหล่อพระพุทธรูปปางมิ่งมงคลจิตติพลังศรีสถิตภูเขาพระสุเมรุ ตลอดจนเป็นการถวายเป็นพระราชกุศลในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร ที่จะมาถึงในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยมีขั้นตอนและรูปแบบการจัดพิธีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในงานพุทธาภิเษก

วัน	19 กรกฎาคม พ.ศ. 2556
เวลา	16.00 น.
สถานที่	วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี
เจ้าภาพ	พระครูภาวนาโสภณ
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. เสริมสิริมงคลหลังจากทำพิธีหล่อพระพุทธรูป 2. ถวายเป็นพระราชกุศล ในวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร
เจ้าพิธี	พระครูภาวนาโสภณ
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	พระพิธีธรรมจากวัดต่างๆ ในกรุงเทพฯ
คณะสงฆ์นั่งปรก	พระเกจิ ในภาคกลางและภาคตะวันออก
อุปกรณ์พิธี	<p>รูปเทวรูปเทวดานพเคราะห์</p> <p>บัตรพลี</p> <p>โองน้ำมนต์</p> <p>สายสิญจน์</p> <p>เทียน 9 สี</p> <p>ธง 9 สี</p> <p>ดอกไม้</p> <p>รูปเท่ากำลังเทวดา</p> <p>เทียนเท่ากำลังเทวดา</p> <p>บายศรี</p> <p>มัจฉะมังสะ</p> <p>เครื่องกระยาบวช</p>
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	แบบวงกลม
ตำราที่ใช้ทำพิธี	ตำราพรหมชาติ

ภาพที่ 37 พิธีวัดป่าธรรมโสภณ

1) ผู้ประกอบพิธี

เจ้าพิธี ได้แก่ พระครูภาวนาโสภณ

ภาพที่ 38 พระครูภาวนาโสภณประกอบพิธีสวดนพเคราะห์แบบเสริมเข้าไปในพิธีอื่น

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ 9 รูป ประกอบด้วยพระสงฆ์จากวัดในกรุงเทพฯ คือ พระราชพิพัฒน์นาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดหลักสี่ กรุงเทพฯ และอดีตพระพิธีธรรมหลวงวัดพระเชตุพนฯ พระศิริชัยโสภณ วัดมหาธาตุกรุงเทพฯ พระสรภาณกวี พระพิธีธรรมหลวงวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ ร่วมกับพระสงฆ์

สังฆาธิการในเขตจังหวัดลพบุรี นอกจากนี้ยังนิมนต์พระสงฆ์เกจิอาจารย์ภายในเขตภาคกลางนั่งปรก
ในพิธีด้วย

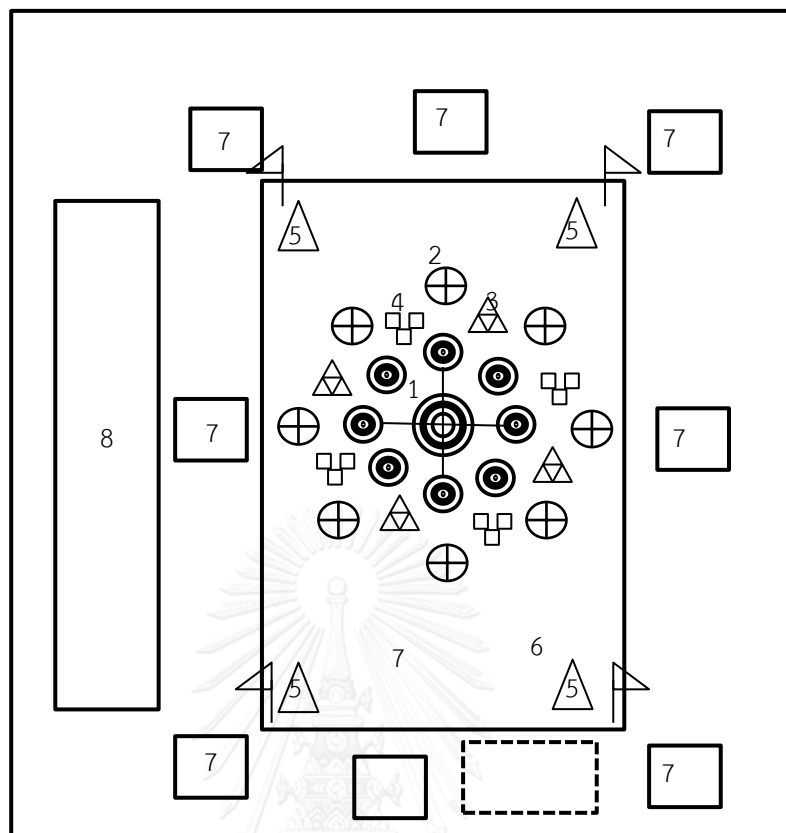

ภาพที่ 39 คณะสงฆ์สวดนพเคราะห์ในงานวัดป่าธรรมโสภณ

4) เครื่องอุปกรณ์ในการจัดพิธี

ภาพที่ 40 แทนเครื่องพิธีจัดเป็นวงกลมรอบเจดีย์ซึ่งจำลองเป็นเขาพระสุเมรุ

ภาพที่ 41 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีที่จัดโดยพระครูภาวนาโสภณ

1. บัตรพลีบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษา
2. ชั้นโอและชุดเครื่องบูชาเทวดาอัฐเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษา
3. เครื่องกระยาบวช
4. เครื่องมัจฉะมังสะ
5. บัตรพลีเจ้าที่และบัตรพลีเจ้ากรุงพาลี
6. อาสนะเจ้าพิธี
7. อาสนะพระนั่งปรก 8 ทิศ
8. อาสนะพระสงฆ์สวดพระปริตร

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

- 1) รูปเทวรูปเทวดานพเคราะห์
- 2) เทียนสีประจำเทวดานพเคราะห์
- 3) บัตรพลีธงสีแทนเทวดานพเคราะห์ที่มีจำนวนเท่ากับกำลังวันของเทวดานพเคราะห์ภายในบัตรพลีบรรจุกระถางขนาดเล็ก ๆ ซึ่งใส่ข้าวตอกดอกไม้ของควาหวาน

- 4) รูปและเขียนเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์สำหรับจุดบูชาขณะสวด

3.2) เครื่องสังเวทยเทวดา

ก. เครื่องมัจฉะมังสะ

- 1) หัวหมู
- 2) ไก่ต้ม
- 3) เป็ดตุ๋น
- 4) ไช้ต้ม
- 5) ไช้เค็ม

ข. ผลไม้

- 1) ส้ม
- 2) เงาะ
- 3) ลองกอง
- 4) องุ่น
- 5) สับปะรด
- 6) สาลี่
- 7) แก้วมังกร
- 8) แอปเปิล
- 9) กล้วยหอม
- 10) มะพร้าวอ่อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ค. เครื่องกระยาบวช

- 1) ขนมหันฮับ

3.3) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

- 1) โองน้ำมนต์

ภาพที่ 42 โอง่น้ำมนต์บนโต๊ะเครื่องพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ

3.4) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

ตำแหน่งสิ่งของบูชาเทวดานพเคราะห์ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษารอบเจดีย์ เนื่องจากที่วัดป่าธรรมโสภณมีการสร้างจำลองเจดีย์เขาพระสุเมรุไว้หน้าอุโบสถ โดยพระครูภาวนาโสภณให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่สถิตของเทวดานพเคราะห์ ดังนั้นเครื่องสังเวจจึงวางรอบเจดีย์ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อจำลองศูนย์กลางของจักรวาลคือเขาพระสุเมรุแล้วจึงผูกโยงสายสิญจน์รอบมณฑลพิธี

ภาพที่ 43 มณฑลพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ

4) บทสวดในพิธี

บทสวดสามารถจำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทประกาศเทวดา และชุมนุมเทวดา และบทสวดตามหนังสือพรหมชาติ

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

บทพระปริตร สิบสองตำนาน พร้อมบทขัด และบทมงคลจักรวาลใหญ่

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

- 1) พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้น ณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ในวันศุกร์ที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีเป็นประธานในพิธี และมีพระครูภาวนาโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมโสภณเป็นเจ้าพิธี ในช่วงก่อนเริ่มพิธีนายสุริยัน สุจริตพลวงศ์ หรือ หมอหยอง หมอดูชื่อดังของเมืองไทยกับอาจารย์นพ เจ้าของคอลัมน์ดวงในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเป็นพิธีกรในงาน โดยเชิญชวนผู้ที่มีประกอบพิธีร่วมเททองหล่อพระพุทธรูป และซื้อขันบูชาเทวดานพเคราะห์ ราคาขันละ 200 บาท ซึ่งขันक्रमิการแบ่งสีที่ใช้ตามวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพที่ 44 ขันครมวัดป่าธรรมโสภณ

- 2) ในพิธีเจริญพระพุทธรูปนพเคราะห์ มีการนิมนต์เกจิอาจารย์จำนวน 13 รูป มานั่งปรก คือ นั่งเฟ่งกระแสดิจิตเข้าไปในพิธี(ราชบัณฑิตยสถาน,2554:615) โดยแบ่งเป็นปรกชั้นนอก 5 รูป และปรกชั้นในรอบพิธี 8 รูป อาทิ หลวงพ่อชาญ วัดปากบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พระสมุทรวชิโรโสภณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม

พระสุนทรธรรมาภรณ์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรมหาวิหาร จังหวัดสุโขทัย
 พระโสภณพัฒนากร วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ พระครูวิมลจันทโกภาส
 วัดใหญ่สว่างอารมณ์ จังหวัดนนทบุรี พระครูธรรมสารรักษา วัดบรรหารแจ่มใส จังหวัด
 สุพรรณบุรี พระอาจารย์ขาว กตปุญโญ วัดสาวชะโงก อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
 พระครูอุปถัมภ์ธรรมรัตน์ วัดชากมะกรูด อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง เป็นต้น

ภาพที่ 45 พระเกจิอาจารย์นั่งปรกในพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ

ภาพที่ 46 คณะสงฆ์กำลังสวดนพเคราะห์ในพิธีวัดป่าธรรมโสภณ

- 3) พิธีเริ่มต้นเวลา 15.50 น. มีการแสดงนาฏศิลป์เกี่ยวกับเทวดาเทวดานพเคราะห์ที่สถิตรอบเขาพระสุเมรุ โดยนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี จากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ถวายจตุปัจจัยแก่ประธานฝ่ายสงฆ์ เจ้าหน้าที่นำบูชาพระรัตนตรัยและอาราธนาศีล จากนั้นเปิดกรวยถวายความเคารพพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

ภาพที่ 47 ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีประธานฝ่ายฆราวาสกล่าวเปิดงาน ณ วัดป่าธรรมโสภณ

- 4) ในระหว่างที่พระสงฆ์เจริญมงคลคาถา พระครูภาวนาโสภณเชิญ ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว ผู้อำนวยการสภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี และหมอมหอยง จุดธูปเทียนเครื่องสังเวยบูชาเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 48 หมอมหอยงผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์พิธีสวนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณ

- 5) พระครูภาวนาโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ทำหน้าที่โทรกล่าวคำบูชาเทวดานพเคราะห์ อารธนาพระปริตร และชุมนุมเทวดา โดยมีการสวดบทชุมนุมเทวดาและประกาศรายอัญเชิญเทวดาโดยมีการออกชื่อวัดป่าธรรมโสภณเป็นบริเวณพิธี และมีการกล่าวชื่อคณะเจ้าภาพทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส ตลอดจนกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดพิธีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล แต่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และขอความสวัสดีมงคลจงบังเกิดแก่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า

ภาพที่ 49 แขกผู้มีเกียรติจุดธูปปักสังเวद्यเทวดานพเคราะห์

- 6) คณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ เริ่มจากสวดพระปริตร ชุมนุมเทวดา มงคลสูตร บทชัตต่านามมงคลสูตร จากนั้นพระครูภาวนาโสภณ จะทำหน้าที่โทรประกาศเชิญเทวดาที่ละองค์ โดยเมื่อประกาศเชิญเทวดาแล้ว เจ้าคุณพระสรภาณกวี พระพิธีธรรม หลวงจากวัดมหาธาตุฯ สวดบทชัตต จากนั้นคณะสงฆ์จะเจริญบทพุทธมนต์นพเคราะห์ ตามเทวดาองค์ที่อัญเชิญ โดยจะทำการปักธูปตั้งนี้ไป 9 ครั้ง ตามที่เชิญเทวดามาแต่ละองค์

พิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ ณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี เริ่มต้นเวลาประมาณ 16.00 น. และเสร็จพิธี เวลา 18.00 น. ใช้เวลาในการประกอบพิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ทั้งสิ้น ประมาณ 2 ชั่วโมง

3.2.3.2.2 กรณีศึกษาที่ 4 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานลอยกระทงวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม 2 ครั้ง วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 และวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดร่วมกับงานประเพณีลอยกระทงจัดขึ้นที่วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม 2 ครั้ง ในพิธีขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งตรงกับวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 และวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยพิธีครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการจัดสวดนพเคราะห์เพื่อสืบชะตาและเสริมบารมีให้กับผู้เข้าร่วมพิธี

ตารางที่ 11 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในงานงานลอยกระทง

รายละเอียดพิธี	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
วัน	28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555	วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556
เวลา	15.30 น.	16.50 น.
สถานที่	วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม	วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
เจ้าภาพ	เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง	เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	เสริมสิริมงคล และสะเดาะเคราะห์	เสริมสิริมงคล และสะเดาะเคราะห์
เจ้าพิธี	พราหมณ์	พระครูภาวนาโสภณ
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	คณะพระสังฆาธิการ จังหวัดนครปฐม	พระพิธีธรรมจากวัดต่างๆ ในกรุงเทพฯ
คณะสงฆ์นั่งปรก	ไม่มี	พระเกจิ ในจังหวัดนครปฐม
อุปกรณ์พิธี	เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพลี ขันน้ำมนต์ สายสิญจน์ เทียน 9 สี ธง 9 สี ดอกไม้ ธูปเท่ากำลังเทวดา เทียนเท่ากำลังเทวดา บายศรี มัจฉะมังสะ (เจ) เครื่องกระยาบวช	เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพลี ขันน้ำมนต์ สายสิญจน์ เทียน 9 สี ธง 9 สี ดอกไม้ ธูปเท่ากำลังเทวดา เทียนเท่ากำลังเทวดา บายศรี มัจฉะมังสะ เครื่องกระยาบวช
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า	แบบวงกลม
ตำราที่ใช้ทำพิธี	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหา ราชครู	ตำราพรหมชาติ

ภาพที่ 52 ป้ายประชาสัมพันธ์สวดนพเคราะห์วัดไร่ซิง พ.ศ. 2555

พิธีสวดนพเคราะห์ในงานลอยกระทงปี พ.ศ. 2555

พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้น ณ วัดป่าไร่ซิง จังหวัดนครปฐม ในวันอาทิตย์ที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสิริมงคลในงานประจำปีลอยกระทง ตลอดจนเป็นการสะเดาะเคราะห์สืบชะตาในกับผู้เข้าร่วมพิธี

1) ผู้ประกอบพิธี

ปี พ.ศ. 2555 ผู้ประกอบพิธี คือ โหรพราหมณ์ราชสำนัก

ภาพที่ 53 พราหมณ์กำลังประกอบพิธีสวดนพเคราะห์วัดไร่ซิง

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

ปี พ.ศ. 2555 พระสงฆ์ที่เจริญพุทธมนต์ ได้แก่ คณะพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 54 คณะสงฆ์สวดนพเคราะห์วัดไร่ขิง

3) เครื่องอุปกรณ์ในการจัดพิธี

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

- 1) รูปเทวารูปเทวดานพเคราะห์
- 2) เทียนสีประจำเทวดานพเคราะห์
- 3) บัตรพลีกระทงบรรจุข้าวตอกดอกไม้และประดับธงสีแทนเทวดานพเคราะห์และมีจำนวนเท่ากับกำลังวันของเทวดานพเคราะห์
- 4) รูปและเทียนเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์สำหรับจุดบูชาขณะสวด

ภาพที่ 55 เครื่องสังเวยเทวดานพเคราะห์ที่วัดไร่ขิง พ.ศ. 2555

3.2) เครื่องสังเวยเทวดา

ก. เครื่องมังคะมังสะ

- 1) ปลาช่อนเจ
- 2) หัวหมูเจ
- 3) ไก่เจ
- 4) เป็ดพะโล้เจ
- 5) กุ้งเจ

ข. ผลไม้

- 1) ขนุน
- 2) มะพร้าวอ่อน
- 3) ส้มโอ
- 4) แตงโม
- 5) ทูเรียน
- 6) แตงแคนตาลูป
- 7) แอปเปิล
- 8) สาลี่
- 9) สับปะรด

ค. เครื่องกระยาบวช

- 1) พุทธาเชื่อม
- 2) ขนมห่มแดง ต้มขาว
- 3) เผือกเชื่อม
- 4) ขนมหระกุลทอง
- 5) ขนมห้วยฟู
- 6) ขนมหันอับ

ภาพที่ 56 เครื่องสังเวทเวทदानพเคราะห์ถ่ายจากหน้าแท่นพิธี พ.ศ. 2555

มีข้อที่น่าสังเกต เครื่องพิธีที่ใช้ในการสังเวทเวทदानพเคราะห์ที่ทางวัดไร่ขิงจัดขึ้นในงานลอยกระทงพ.ศ. 2555 นั้น เครื่องพิธีที่เป็นมังละมังสะ คืออาหารจำพวกเนื้อสัตว์ใช้เครื่องพิธีที่เป็นวัตถุดิบเจ แล้วทำรูปเลียนแบบเนื้อสัตว์แต่ละชนิด เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ซึ่งน่าจะมีความหมายถึงการทำบุญถือศีลกินเจ โดยไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วย

3.3) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

- 1) ชั้นโองใสน้ำมนต์
- 2) สายมงคลสวมศีรษะคล้องผ่านจากพระพุทธรูป พระสงฆ์ แทนบูชาเทวดานพเคราะห์
- 3) เทียนและธูปเท่าจำนวนกำลังวันเทวดานพเคราะห์

3.4) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

แท่นพิธีจะจัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยส่วนแรกจะเป็นการตั้งเทวรูปเทวดานพเคราะห์ ส่วนที่สองเป็นบัตรพื้เทวดานพเคราะห์ตั้งตามตำแหน่งทักษา ส่วนที่สามเป็นเครื่องสังเวทย์ที่เป็นของเจทำเป็นรูปสัตว์แทนมัจฉะมังสะ ส่วนที่สี่เป็นผลไม้และเครื่องกระยาบวชส่วนสุดท้ายเป็นรูปเทียนบูชาเทวดา

ภาพที่ 57 แท่นพิธีมีอาสนะพระสงฆ์นั่งปรกตั้งล้อมรอบ

4) บทสวดในพิธี

จำแนกเป็น 2 ส่วนดังนี้

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทสวดตามหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

คณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์พระปริตรสิบสองตำนาน ชะยันโต ยันทุน พระสงฆ์สวดขัด “เย สันตา” สวดมงคลสูตร จบแล้วพราหมณ์ประกาศเชิญพระอาทิตย์สลักับพระสงฆ์สวดบูชา และปีพาทย์บรรเลงเพลงตามลำดับตำแหน่งทักษาของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ ดังนี้

อาทิตย์	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขัดพระอาทิตย์	เพลงสาธุการ
จันทร์	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขัดพระจันทร์	เพลงกลม

อังคาร	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระอังคาร	เพลงกราวใน
พุธ	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระพุธ	เพลงกราวนอก
เสาร์	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระเสาร์	เพลงตระเซิญ
พฤหัสบดี	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระพฤหัสบดี	เพลงตระเซิญ
พุธกลางคืน(ราหู)	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระราหู	เพลงโคมเวียน
ศุกร์	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระศุกร์	เพลงคูกพาทย
เกตุ	ประกาศอัญเชิญเทวดา	บทขับพระเกตุ	เพลงเข้าที่

จบลงด้วยบทมงคลจักรวาลใหญ่

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

- 1) พิธีเริ่มเวลา 15.30 น. ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเบิกฤกษ์ หลังจากนั้น เวลา 15.35 น. พราหมณ์บัณฑิตได้กล่าวคำอาราธนาศีล พร้อมทั้งปี่พาทย์บรรเลงดนตรีประกอบ เมื่อพระให้ศีลหยุดดนตรีและรับศีล

ภาพที่ 58 พราหมณ์กำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ให้มีการถ่ายทอดผ่านจอภาพ

- 2) พิธีมอบแต่งตั้งตำแหน่งพระฐานานุกรมของเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง เมื่อเรียบร้อยแล้ว ประธานในพิธี คือ เจ้าคณะภาควัดพระปฐม จตุรปูเทียนบุชาพระรัตนตรัย เจ้าอาวาสจตุรปูเทียนที่โตะบวงสรวงเทวดานพเคราะห์
- 3) พราหมณ์สวดประกาศบูชาเทวดาอารักษ์ บูชาพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ หลวงพ่อวัดไร่ขิง ขณะที่เชิญเจ้าภาพจตุรปูเทียนชัย ปี่พาทย์บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ พราหมณ์กล่าวเชิญเทวดา

นพเคราะห์มาที่วัดไร่ขิง เชิญท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 มารักษาเขตมณฑลพิธิ เชิญแม่พระ
ธรณี เชิญเทพบาดาลมาอำนวยการช่วย

- 4) พราหมณ์ชุมนุมเทวดา ประกาศอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ พระพรหม พระสยามเทวาธิ
ราช ต่อมาพราหมณ์ประกาศบทเริ่มต้นว่า “อาโรคเย” และบอกทิศทั้ง 8 ว่าเทวดา
นพเคราะห์ได้ประจำอยู่ที่ทิศใด
- 5) พราหมณ์เชิญผู้ร่วมพิธีให้จุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ที่แทนพิธิ โดยจะเชิญบุคคลมี
เกียรติซึ่งมีวันเกิดตรงกับเทวดานพเคราะห์เป็นผู้จุดเทียนบูชาเทวดา
- 6) เสร็จพิธีพระสงฆ์พรมน้ำมนต์ และกรวดน้ำรับพร ใช้เวลาประมาณ 2.30 นาที

พิธีสวดนพเคราะห์ในงานลอยกระทงปี พ.ศ. 2556

พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้น ณ วัดป่าไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ในวันอาทิตย์ที่ 17 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสิริมงคลในงานประจำปีลอยกระทง ตลอดจนเป็นการสะเดาะ
เคราะห์สืบชะตาในกับผู้เข้าร่วมพิธี โดยมี ดร.สนธยา กล่อมเปลี่ยน เป็นประธานในพิธี และมีพระราช
รัตนมุนีเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พิธีผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลซ้ำอีกปีเพราะเกิดการ
เปลี่ยนแปลงคือ ได้เปลี่ยนผู้จัดจากพราหมณ์เป็นพระสงฆ์จัด จึงทำให้รูปแบบของพิธีมีความ
เปลี่ยนแปลง

1) เจ้าพิธี

พระครูภาวนาโสภณ

ภาพที่ 59 พระครูภาวนาโสภณกำลังประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ อาทิ พระราชจริยาภรณ์ วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ พระศิริชัย-โสภณ วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ พระราชพิพัฒน์ภรณ์ วัดหลักสี่ กรุงเทพฯ ฯ อดีตพระพิธีธรรมหลวงวัดพระเชตุพนฯ พระสรภานกวี พระพิธีธรรมหลวงวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ ฯ ร่วมกับคณะสงฆ์วัดไร่ขิง และพระสงฆ์ที่นั่งเจริญภาวนาในพิธีอีก 16 รูป

ภาพที่ 60 คณะสงฆ์กำลังสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556

3) เครื่องอุปกรณในการจัดพิธี

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

- 1) รูปบัตรพลีเทวดานพเคราะห์
- 2) เทียนสีประจำเทวดานพเคราะห์
- 3) บัตรพลีธงสีแทนเทวดานพเคราะห์และมีจำนวนเท่ากับกำลังวันของเทวดานพเคราะห์ ภายในบัตรพลีบรรจุกระทงขนาดเล็ก ๆ ซึ่งใส่ข้าวตอกดอกไม้ของคาวหวาน
- 4) ธูปและเทียนเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์สำหรับจุดบูชาขณะสวด

ภาพที่ 61 แทนพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ.2556

3.2) เครื่องสังเวทเทวดา

ก. เครื่องมัจฉะมังสะ

- 1) หัวหมู
- 2) ไก่ต้ม
- 3) เป็ดตุ๋น
- 4) ไข่ต้ม
- 5) ไข่เค็ม

ข. ผลไม้

- 1) ส้ม
- 2) เงาะ
- 3) ลองกอง
- 4) องุ่น
- 5) สับปะรด
- 6) สาลี่
- 7) แก้วมังกร
- 8) แอปเปิล
- 9) กัลยหอม
- 10) มะพร้าวอ่อน

ค. เครื่องกระยาบวช

1) ขนมน้ำจิ้ม

ภาพที่ 62 เครื่องสังเวทदानพเคราะห์วัดไร่ขิงตามแบบพระครูภาวนาโสภณ

3.3) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

1) ชั้นน้ำมนต์ 16 ใบ

ภาพที่ 63 ชั้นน้ำมนต์ในพิธีสวนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556

3.4) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

การจัดวางสิ่งของบูชาเทวดานพเคราะห์จะวางตำแหน่งสิ่งของบูชาเทวดานพเคราะห์ ตามตำแหน่งมหาทักษา โดยวางรอบบัตรพลีสเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของแท่นพิธี ส่วนเครื่อง

สิ่งเวทย์ต่างๆ ก็จัดวางเป็นวงรอบชั้นๆ ขยับออกมาจนเต็มแทนพิธีแล้วจึงผูกโยงสายสิญจน์จากแท่นกระจายออกรอบมณฑลพิธี

ภาพที่ 64 มณฑลพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556

4) บทสวดในพิธี

จำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทประกาศเทวดา และชุมนุมเทวดา ใช้แบบตำราพรหมชาติ

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

พระอาทิตย์	ประกาศเทวดา	สวดขัด	อุเปนตยัน จักขุมา
พระจันทร์	ประกาศเทวดา	สวดขัด	ยันทูนนิมิตตั้ง
พระอังคาร	ประกาศเทวดา	สวดขัด	กรณี
พระพุธ	ประกาศเทวดา	สวดขัด	เมตตั้ง
พระเสาร์	ประกาศเทวดา	สวดขัด	ยะโตหัง โภชชังโค
พระพฤหัสบดี	ประกาศเทวดา	สวดขัด	ยังกัญจิ
พระราหู	ประกาศเทวดา	สวดขัด	วิปัสสิส
พระศุกร์	ประกาศเทวดา	สวดขัด	ธะชังคะสูตร
พระเกตุ	ประกาศเทวดา	สวดขัด	โส อตถรัทโท

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

ในช่วงก่อนเริ่มพิธีมีการเชิญชวนผู้ที่มีประกอบพิธีซื้อกระทงบูชาเทวดานพเคราะห์ ราคากระทงละ 199 บาท มีการแบ่งสีที่ใช้ตามวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพที่ 65 กระทงใช้แทนขันธบูชาเทวดานพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง

ภาพที่ 66 พระเกจิอาจารย์นั่งปรกในพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดไร่ขิง พ.ศ. 2556

- 1) พิธีเริ่มต้นเวลา 16.50 น. มีการเปิดเพลงบรรเลงมโหรี จากนั้นประธานฝ่ายฆราวาส จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย เจ้าหน้าที่นำอาราธนาศีล กราบนมัสการคณะสงฆ์
- 2) พระสงฆ์เจริญมงคลคาถา พระครูภาวนาโสภณเชิญ เจ้าภาพฝ่ายฆราวาส จุดธูปเทียนเครื่องสังเวยบูชาเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 67 เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์

- 3) จากนั้นพระครูภวนาโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ทำหน้าที่โหรกล่าวคำบูชาเทวดานพเคราะห์ อารธนาพระปริตร และชุมนุมเทวดา โดยมีการสวดบทชุมนุมเทวดาและประกาศรายอัญเชิญเทวดาโดยมีการออกชื่อวัดไร่ขิงเป็นบริเวณพิธี และมีการกล่าวชื่อคณะเจ้าภาพทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส ตลอดจนกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดพิธีเพื่อขอความสวัสดิมงคลจงบังเกิดแก่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า
- 4) ลำดับถัดไป คณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ เริ่มจากสวดพระปริตร ชุมนุมเทวดามงคลสูตร บทชัตตานามมงคลสูตร จากนั้นพระครูภวนาโสภณ จะทำหน้าที่โหรประกาศเชิญเทวดาที่ละองค์ เมื่อประกาศเชิญเทวดาแล้ว เจ้าคุณพระสรภานกวี วัดมหาธาตุฯ สวดบทชัตเทวดา จากนั้นคณะสงฆ์จะเจริญบทพุทธมนต์นพเคราะห์ตามเทวดาองค์ที่อัญเชิญ โดยจะทำการลำดับดังนี้ไป 9 ครั้ง ตามที่เชิญเทวดามาแต่ละองค์

ภาพที่ 68 ตัวแทนเจ้าภาพที่เกิดวันจันทร์จุดเทียนบูชาเทวดาพระจันทร์

- 5) พระครูภาวนาโสภณประกาศขอพรเทวดา คณะสงฆ์เจริญบทมงคลจักรวาลใหญ่ จากนั้น พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำ รับพร เป็นอันเสร็จพิธี โดยผู้เข้าร่วมพิธีต่างเก็บต๋าย สายสิญจน์ที่โยงในพิธี เพื่อนำกลับไปบูชา

ภาพที่ 69 สายสิญจน์ในมณฑลพิธีวัดไร่ขิง

พิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ ณ วัดป่าไร่ขิง จังหวัดลพบุรี เริ่มต้นเวลาประมาณ 16.50 น. และเสร็จพิธี เวลา 19.30 น. ใช้เวลาในการประกอบพิธีเจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ทั้งสิ้นประมาณ 2 ชั่วโมง

เป็นที่น่าสนใจว่า เมื่อเปรียบเทียบพิธีสวดนพเคราะห์ในงานลอยกระทงวัดโขงอิง ระหว่างปี พ.ศ. 2555 กับปีพ.ศ. 2556 เกิดการเปลี่ยนแปลงคณะผู้จัดพิธี โดยเปลี่ยนจากคณะของโทรพราหมณ์ เป็นคณะพระสงฆ์จากวัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ทำให้เครื่องพิธีและขั้นตอนพิธีถูกเปลี่ยนแปลง ให้เป็นแบบวัดป่าธรรมโสภณซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่ถูกลงกว่า

ข) พิธีสวดนพเคราะห์ที่สร้างเพื่อใช้ในโอกาสใหม่

จากการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอพิธีสวดนพเคราะห์ในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์ขึ้นใน โอกาสใหม่ จำนวน 5 พิธี ได้แก่ พิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี พิธีสวดนพเคราะห์ในงาน ครบรอบวันมรณภาพ พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปี พิธีนวัคคหายุสมธัมม์ประจำวันอาทิตย์ของ วัดราชประดิษฐ์ และพิธีสวดนพเคราะห์เร่

3.2.3.2.3 กรณีศึกษาที่ 5 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน ฯ กรุงเทพฯ ฯ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2555

การสวดนพเคราะห์ข้ามปีเป็นการประกอบกันขึ้นของงาน 2 ส่วนคืองานสวดมนต์ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่และงานสวดนพเคราะห์โดยอาศัยบริเวณพระอุโบสถของวัดพระเชตุพนฯ เป็น สถานที่ประกอบพิธีซึ่งการสวดมนต์ข้ามปีนั้นก็เป็พิธีกรรมประดิษฐ์ซึ่งเกิดขึ้นไม่นาน โดยในระยะแรก เป็นการสวดเจริญพุทธมนต์ตามปกติ ซึ่งโดยมากผู้ที่มาร่วมพิธีจะเป็นผู้สูงอายุและมีส่วนร่วมกัพิธี น้อยมากกล่าวคือเพียงเข้ามารับศีลฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และรับการประพรมน้ำมนต์เท่านั้น

ภาพที่ 70 งานพิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ

ในปัจจุบันมีการประยุกต์พิธีกรรมการสวดนพเคราะห์เข้ามาด้วย ซึ่งโดยรูปแบบของพิธีกรรมแล้วประชาชนที่มาร่วมงานจะมีส่วนร่วมกับการพิธีข้ามปีมากขึ้น กล่าวคือในพิธีสวดนพเคราะห์นั้นผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องนั่งอยู่ภายในข่ายสายสิญจน์ที่ผูกโยงกันเป็นตาข่าย หมายถึงเขตแห่งจักรวาลแต่ในความรู้สึกของผู้ร่วมพิธีคือเขตแห่งพิธีอันศักดิ์สิทธิ์และที่ตาข่ายที่ขึงไว้นั้นก็มีสายสิญจน์ที่ผูกลงมาเพื่อใช้พันไว้ที่หัวของผู้ร่วมพิธีคล้ายกับสื่อที่นำพลังของเทวดานพเคราะห์เข้ามาสู่ตัว นอกจากนี้ยังมีเสียงของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นโฆษกประกาศเป็นระยะๆ ว่า เมื่อพระสงฆ์ได้สวดบูชาถึงบทของเทวดานพเคราะห์ประจำวันของผู้ใด ขอให้ผู้นั้น ลุกออกไปจุดธูปเทียนบูชาพระเคราะห์ประจำวันเกิดของตน ส่วนผู้ที่ไม่ทราบวันเกิดของตนแน่ชัดก็ให้ธูปบูชาพระเกตุแทนได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารูปแบบของพิธีสวดนพเคราะห์นั้นสร้างความมีส่วนร่วมและความศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมพิธีจึงทำให้เกิดกระแสนิยมขึ้นเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 12 พิธีพิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี

วัน	31 ธันวาคม พ.ศ. 2555
เวลา	20.30 น.
สถานที่	พระอุโบสถ วัดพระเชตุพนฯ
เจ้าภาพ	วัดพระเชตุพนฯ
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	เสริมสิริมงคล
เจ้าพิธี	พระครูอาคมสุนทร
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ
อุปกรณ์พิธี	เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพลี ขันน้ำมนต์ สายสิญจน์ เทียน 9 สี ธง 9 สี ดอกไม้ รูปเท่ากำลังเทวดา เทียนเท่ากำลังเทวดา บายศรี มัจฉะมังสะ เครื่องกระยาบวช
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ตำราที่ใช้ทำพิธี	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ได้ ดังนี้

1) เจ้าพิธี

เจ้าพิธี ได้แก่ พระครูอาคมสุนทร

ภาพที่ 71 พระครูอาคมสุนทรกำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

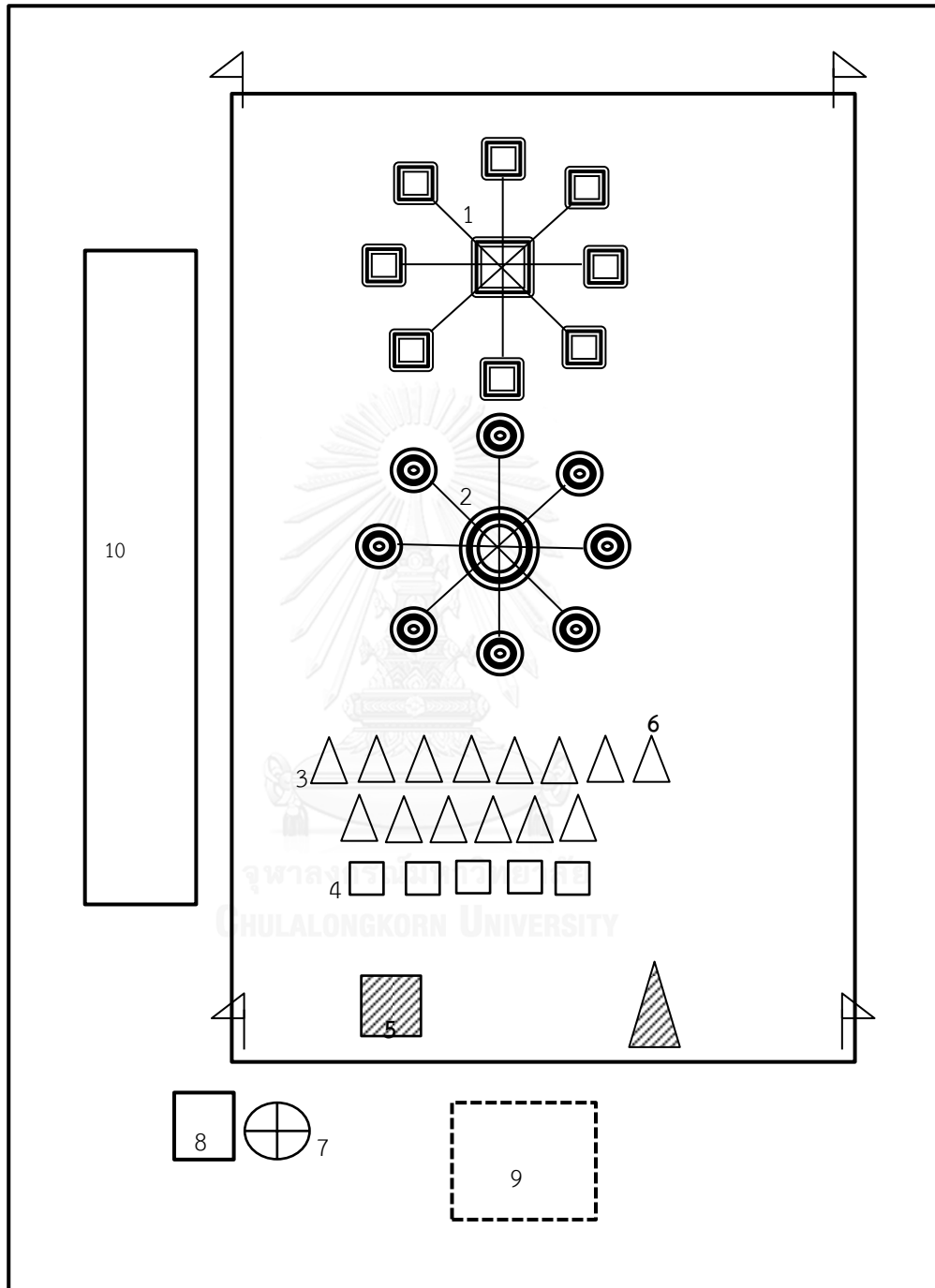
คณะสงฆ์พระราชกณะวัดพระเชตุพนฯ

ภาพที่ 72 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน ฯ กำลังสวดนพเคราะห์

3) เครื่องอุปกรณ์ในการจัดพิธี

ภาพที่ 73 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีพระครูอาคมสุนทร

1. เทวรูปเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษา
2. บัตรพสิษฐาเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษา
3. เครื่องกระยาบวช
4. เครื่องมัจฉะมังสะ

5. บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี
6. บัตรพลีพระภูมิเจ้าที่
7. ชั้นโอน้ำมนต์
8. กระจ่างรูป
9. อาสนะเจ้าพิธี
10. อาสนะพระสวด

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

- 1) เทวรูปเทวดานพเคราะห์
- 2) เทียนสีประจำเทวดานพเคราะห์
- 3) บัตรพลีใส่กระถางบรรจุข้าวตอกดอกไม้และประดับธงสีแทนเทวดานพเคราะห์และมีจำนวนเท่ากับกำลังวันของเทวดานพเคราะห์
- 4) รูปและเทียนเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์สำหรับจุดบูชาขณะสวด

ภาพที่ 74 แทนเครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์

3.2) เครื่องสังเวทเวทดา

ก. เครื่องมัจฉะมังสะ

- 1) กุ้งต้ม
- 2) หัวหมูต้ม

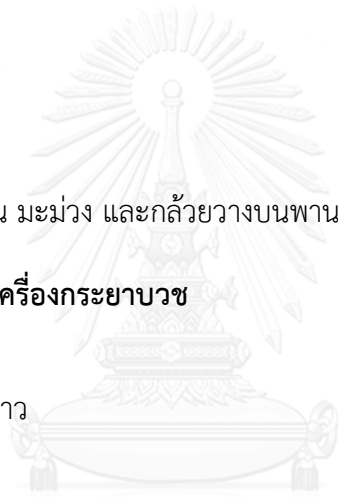
- 3) ไก่ต้ม
- 4) เป็ดพะโล้
- 5) ปลาช่อนต้ม

ข. ผลไม้

- 1) ขนุน
- 2) มะพร้าวอ่อน
- 3) ส้มโอ
- 4) แตงโม
- 5) ทูเรียน
- 6) แตงแคนตาลูป
- 7) แอปเปิล
- 8) สาลี่
- 9) สับปะรด ส้ม องุ่น มะม่วง และกล้วยวางบนพานเดียวกัน

ค. เครื่องกระยาบวช

- 1) พุทราเชื่อม
- 2) ขนมห่มแดง ต้มขาว
- 3) เผือกเชื่อม
- 4) ขนมห่มกุหลาบ
- 5) ขนมห่มกล้วย
- 6) ขนมห่มอับ

ภาพที่ 75 เครื่องสังเวยเทวดานพเคราะห์ที่ถ่ายจากด้านข้าง

3.3) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

- 1) ชั้นโถใส่น้ำมันต์
- 2) สายมงคลสวมศีรษะโย่งผ่านมาจากพระพุทธรูป พระสงฆ์ และแท่นบูชาเทวดานพเคราะห์
- 3) เทียนและธูปเท่าจำนวนกำลังวันเทวดานพเคราะห์
- 4) บายศรีตั้ง 4 ทิศตามมุมแท่นบูชา

ภาพที่ 76 ชั้นโถน้ำมันต์ในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ

3.4) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

จัดแบบวัดพระเชตุพนฯ

4) บทสวดในพิธี

จำแนกเป็น 2 ส่วน คือบทสวดที่เจ้าพิธีใช้ประกาศเชิญเทวดา กับบทสวดที่พระสงฆ์ใช้เจริญพุทธมนต์

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทอัญเชิญเทวดา ประกาศเทวดาและบทอัญเชิญเทวดา แบบหนังสือตำราของประเพณีไทย ฉบับพระมหาราชครู

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

พระอาทิตย์	บทสวดพระอาทิตย์	สวดมงคลสูตร มังคะละสูตรตั้ง
พระจันทร์	บทสวดพระจันทร์	สวดโมรประริตตั้ง วัฏฏะกะประริตตั้ง
พระอังคาร	บทสวดพระอังคาร	สวดอะภะยะประริตตั้ง
พระพุธ	บทสวดพระพุธ	สวดกะระณียะเมตตะสูตรตั้ง
พระเสาร์	บทสวดพระเสาร์	สวดขันธะปริตตะคาถา
พระพฤหัสบดี	บทสวดพระพฤหัสบดี	สวดอังคฺลิมาประริตตั้ง
พระราหู	บทสวดพระราหู	สวดยังกิญฺจิ (ระตะนะสูตรตั้ง ย่อ)
พระศุกร์	บทสวดพระศุกร์	สวดอาฏานาฏียะประริตตั้ง (ย่อ)
พระเกตุ	บทสวดพระเกตุ	สวดระชัคคะประริตตั้ง ระชัคคะสูตรตั้ง (ย่อ)

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

ลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมที่ปรากฏในหนังสือ “บทสวดมนต์แบบนพเคราะห์” ที่ทางวัดพระเชตุพนฯ ได้ทำขึ้นแจกในวันงานได้ให้ลำดับดังนี้

กำหนดการ เจริญพุทธมนต์สวดนพเคราะห์ส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

ภาพที่ 77 มณฑลพิธีสวดนพเคราะห์จัดภายในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ

- 1) เวลา 20.30 น. พุทธศาสนิกชนมาพร้อมกันที่ในพระอุโบสถ
- 2) เวลา 21.00 น.พระธรรมปัญญาบดี เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฯ จุดธูปเทียน บูชาพระพุทธรูปปฏิมากร พิธีกรอาราธนาศีล ประธานเจิมเทียนชัยมงคล

ภาพที่ 78 ประธานฝ่ายฆราวาสจุดเทียนชัยในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ

- 3) ประธานจุดเทียนชัยมงคลสวดบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล โดยในระหว่างนี้เจ้าภาพฝ่ายฆราวาสธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์บริเวณแท่นบูชาเครื่องสังเวท จากนั้นเชิญญาติโยมและศิษยานุศิษย์ปักธูปที่เครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ โดยในระหว่างนี้พระครูอาคมสุนทรประกาศเชิญเทวดามารับเครื่องสังเวทและขอพรให้กับผู้มาร่วมพิธี จากนั้นจึงท่องบทถวายชุมนุมเทวดาทั้งภาษาไทยและภาษา

บาลี เจริญเทวดานพเคราะห์และเทวดาอื่นๆ มาร่วมปกปักรักษามณฑลพิธี อาทิ เทวดาประจำทิศ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรุฬปักข์ ท้าวธตรัฐ ตลอดจนเชิญเทพยดาทั่วทั้งจักรวาล ภูมิเทวา ให้มาร่วมในพิธี

ภาพที่ 79 ผู้เข้าร่วมพิธีจุดธูปปักเครื่องสังเวทยเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์

- 4) ต่อมาคณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ สวดมงคลสูตรตามลำดับ ในพิธีสวดนพเคราะห์พระครูอาคมสุนทรเจ้าพิธี โดยทำหน้าที่ประกาศเชิญเทวดา และขอพรให้กับผู้ที่มาเข้าร่วมพิธี โดยก่อนที่พระสงฆ์จะสวดบทขัดเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์นั้น พระครูอาคมสุนทร จะประกาศเชิญเทวดาองค์นั้น โดยอธิบายลักษณะ พาหนะ คุณลักษณะ และขอพรให้เทวดาปกปักรักษา ค้ำครองอายุ สุขภาพตลอดจนอำนาจลาภผลแก่ผู้ร่วมพิธี

ภาพที่ 80 พระครูอาคมสุนทรกำลังสวดอัญเชิญเทวดานพเคราะห์

- 5) พระครูอาคมสุนทร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ กล่าวขอพรเทวดานพเคราะห์ คณะสงฆ์เจริญพุทธมนตร์สวดธรรมจักกัปปวัตตนสูตร จากนั้นคณะสงฆ์สวดบทมงคลจักรวาลใหญ่ ชมราวาสถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระภิกษุและสามเณร 199 รูป กรวดน้ำรับพร ประชาชนร่วมกันเจริญสมาธิ และรับพระพุทธรูปเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 81 พระสงฆ์กำลังสวดนพเคราะห์

ภาพที่ 82 แขกผู้มีเกียรติถวายจตุปัจจัยและเครื่องไทยธรรม

ภาพที่ 83 พระสงฆ์ทั้งวัดพระเชตุพนฯ เจริญพุทธมนต์ในช่วงเวลาที่กำลังผ่านสู่อปีใหม่

ภาพที่ 84 พระสงฆ์พรมน้ำพุทธมนต์ในงานสวดมนต์ข้ามปีวัดพระเชตุพนฯ

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนลำดับพิธีกรรมจากหนังสือสวดมนต์ที่แจกมานั้น ให้รายละเอียดคล้ายกับพิธีเจริญพุทธมนต์ในงานมงคลทั่วไป กล่าวคือเป็นการสวดพระปริตรสิบสองตำนานเท่านั้น แต่เมื่อสังเกตในขณะที่ทำพิธีการสวดนพเคราะห์ พระสงฆ์เป็นผู้สวดบทพระปริตรตามกำหนดบทบูชาเทวดานพเคราะห์ โดยสวดสลับกันกับเจ้าพิธีทำหน้าที่กล่าวคาถาบูชาเทวดาเป็นทำนองสรภัญญะ เมื่อเจ้าพิธีกล่าวคำบูชาเทวดาจบแล้ว พระสงฆ์ก็เจริญพระพุทธมนต์ตามบทของดาวพระเคราะห์ สลับกันไปกับเจ้าพิธีที่สวดบูชาเทวดานพเคราะห์องค์นั้นๆจนครบ 9 องค์ ดังนั้นพิธีสวดมนต์ข้ามปีที่วัดพระเชตุพนฯ นี้จะอาศัยพิธีสวดนพเคราะห์เป็นแกนหลักของพิธีกรรมทั้งหมด

3.2.3.2.4 กรณีศึกษาที่ 6 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันวัน มรณภาพ ณ วัดอินทรวิหาร เขตบางขุนพรหม จังหวัดกรุงเทพฯ วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2556

พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้น ณ วัดอินทรวิหาร เขตบางขุนพรหม จังหวัดกรุงเทพฯ โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบำเพ็ญกุศลถวายแด่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ครบรอบปีที่ 141
และทำบุญอุทิศบรพชนรอบพระอุโบสถ ณ บริเวณหน้าองค์หลวงพ่อโต โดยมีป้ายประกาศ
ประชาสัมพันธ์การจัดพิธีนพเคราะห์ที่ติดอยู่บริเวณหน้าวัดด้วย

ภาพที่ 85 ป้ายประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันมรณภาพ

ตารางที่ 13 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันวันมรณภาพ

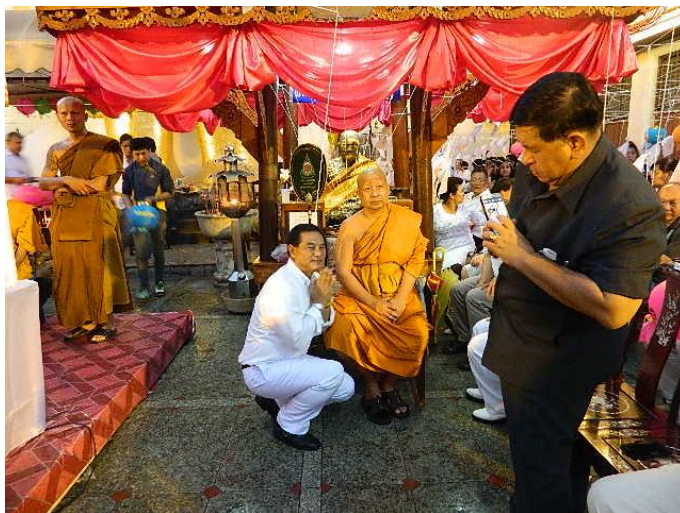
วัน	22 มิถุนายน พ.ศ. 2556
เวลา	18.00 น
สถานที่	ลานหน้าหลวงพ่อดโต วัดอินทรวิหาร
เจ้าภาพ	วัดอินทรวิหาร
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. เสริมดวงชะตาราศี 2. บำเพ็ญกุศลถวายแด่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) 3. ทำบุญอุทิศบรพชนรอบพระอุโบสถ
เจ้าพิธี	พระครูภาวนาโสภณ
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	พระพิธีธรรมหลวง ในกรุงเทพฯ
คณะสงฆ์นั่งปรก	พระเกจิในภาคกลาง และภาคตะวันออก
อุปกรณ์พิธี	<p>รูปเทวารูปเทวดานพเคราะห์</p> <p>บัตรพลี</p> <p>ชันน้ำมนต์</p> <p>สายสิญจน์</p> <p>เทียน 9 สี</p> <p>ธง 9 สี</p> <p>ดอกไม้</p> <p>รูปเท่ากำลังเทวดา</p> <p>เทียนเท่ากำลังเทวดา</p> <p>บายศรี</p> <p>มัจฉะมังสะ</p> <p>เครื่องกระยาบวช</p>
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	แบบวงกลม
ตำราที่ใช้ทำพิธี	ตำราพรหมชาติ

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของพิธีได้ ดังนี้

1)เจ้าพิธี

เจ้าพิธี ได้แก่ พระครูภาวนาโสภณ

ภาพที่ 86 พระครูภาวนาโสภณถ่ายภาพกับลูกศิษย์ก่อนทำพิธีสวดนพเคราะห์

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

ในพิธีเจริญพระพุทธมนต์สวดนพเคราะห์ มีการนิมนต์เกจิอาจารย์จำนวน 8 รูป ทำหน้าที่เป็นพระภาวนาจารย์ ด้วยการบริการกรรมกระแสดิจในพิธี ได้แก่

ภาพที่ 87 คณะสงฆ์สวดนพเคราะห์วัดอินทรวีหาร

1. พระสมุทรวชิโรโสภณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม
2. พระสุนทรธรรมาภรณ์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรมหาวิหาร จังหวัดสุโขทัย
3. พระโสภณพัฒนากร วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ
4. พระครูวิมลจันโทภาส วัดใหญ่สว่างอารมณ์ จังหวัดนนทบุรี

5. พระครูธรรมสารรักษา วัดบรรหารแจ่มใส จังหวัดสุพรรณบุรี
6. พระอาจารย์ขาว กตปุญโญ วัดสาวชะโงก อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
7. พระครูอุปลัมภ์ธรรมรัตน์ วัดชากมะกรูด อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง
8. พระครูกิตติสีลาภวัฒน์ วัดสังเวชวิศยาราม เขตบางลำพู กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้พระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์สวดนพเคราะห์หมีด้วยกันทั้งสิ้น 10 รูป ได้แก่

1. พระธรรมรัตนากร วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
2. พระเทพวิริยาภรณ์ วัดหัวลำโพง เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
3. พระเทพมุนี วัดไตรมิตรวิทยาราม เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
4. พระราชาธรรมสุนทร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
5. พระสิริชัยโสภณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
6. พระพิพัฒน์สังวรคุณ วัดสุทัศนเทพวราราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
7. พระอุตรคณารักษ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
8. พระโสภณธรรมเมธี วัดสุวรรณศิริ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
9. พระสุวรรณหมาพุทธานิบาล วัดไตรมิตรวิทยาราม เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ส่วนหนึ่งได้นิมนต์มาจากวัดพระอารามหลวงที่มีพระพิธีธรรมหลวงที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรม

3) เครื่องอุปกรณในการจัดพิธี

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 88 แทนพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์

- 1) เทียนสีประจำเทวดานพเคราะห์
- 2) บัตรพลิตเทวดานพเคราะห์แบ่งเป็นบัตรพระเกตุ 9 ชั้น บัตรเทวดาอัฐเคราะห์ 3 ชั้น ใส่
กระถงบรรจุข้าวตอกดอกไม้และประดับธงสีแทนเทวดานพเคราะห์และมีจำนวนเท่ากับ
กำลังวันของเทวดานพเคราะห์บนยอดบัตรพลิตบัตรรูปเทวดานพเคราะห์
- 3) รูปและเทียนเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์สำหรับจุดบูชาขณะสวด

3.2) เครื่องสังเวยเทวดา

ภาพที่ 89 เครื่องสังเวยเทวดานพเคราะห์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ก. มัจฉะมังสะ

- 1) หัวหมู
- 2) ไก่ต้ม
- 3) เป็ดตุ๋น
- 4) ไช้ต้ม
- 5) ไช้เค็ม

ข. ผลไม้

- 1) ส้ม
- 2) เงาะ
- 3) ลองกอง
- 4) องุ่น

- 5) สับปะรด
- 6) สาเล่
- 7) แก้วมังกร
- 8) แอปเปิล
- 9) กล้วยหอม
- 10) มะพร้าวอ่อน

ค. เครื่องกระยาบวช

- 1) ขนมหันอับ

3.3) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

- 1) ชั้นโถใส่น้ำมนต์ลอยด้วยดอกบัว
- 2) พานใส่ข้าวตอกดอกไม้และเงินเหรียญ
- 3) เทียนชัยใส่ในตุ้กระຈก

ภาพที่ 90 ชั้นโถใส่น้ำมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดอินทรวินัย

3.4) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

ภาพที่ 91 แทนพิธีตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าหลวงพ่โตวัดอินทวิหาร

ชั้นในสุดเป็นบัตรพลีเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 ชั้นที่สองรวมด้วยเครื่องสังเวทของคาว ชั้นที่สามล้อมด้วยผลไม้และขนมจันอับ ชั้นที่สี่ล้อมด้วยขันน้ำมนต์และเทียนสีบูชาเทวดานพเคราะห์ ชั้นสุดท้ายทำเป็นสี่เหลี่ยมล้อมทั้งราชวัตรฉัตรธงสี่มุมล้อมด้วยด้ายสายสิญจน์

4) บทสวดในพิธี

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทประกาศเทวดา ชุมนุมเทวดาและอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ตามแบบตำราพรหมชาติ

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

สวดบทขัตเทวดา จากนั้นกระสงฆ์จะเจริญบทพุทธมนต์นพเคราะห์ตามเทวดาองค์ที่อัญเชิญ โดยจะทำการเป็นลำดับดังนี้ไป 9 ครั้ง ตามที่เชิญเทวดามาแต่ละองค์

พระอาทิตย์	สวดขัต	อุเปนตยงจักขุมา
พระจันทร์	สวดขัต	ยัญทุนนิมิตตัง
พระอังคาร	สวดขัต	กรณี
พระพุธ	สวดขัต	เมตตัง
พระเสาร์	สวดขัต	ยะโตหัง โภชชังโค
พระพฤหัสบดี	สวดขัต	ยังกัญจิ
พระราหู	สวดขัต	วิปัสสิส
พระศุกร์	สวดขัต	ธะชังคะสุตร
พระเกตุ	สวดขัต	โสอัตถะรัตโท

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

ผู้ที่เข้าร่วมพิธีต้องจองที่นั่งล่วงหน้า ราคาที่นั่งละ 300 บาท โดยมีการจัดแบ่งบริเวณที่นั่ง หากจองและชำระเงินก่อนก็จะได้ที่นั่งในบริเวณอยู่ด้านหน้าตรงกับองค์หลวงพ่อดโต หากจองภายหลังก็จะได้ที่นั่งอยู่บริเวณถัดลตหล่นมาด้านหลังตามลำดับ

- 1) พิธีเริ่มต้นเวลา 19.00 น. โดยก่อนพิธีเริ่มมีฝนตก แต่ประชาชนผู้มีจิตศรัทธาที่จองที่นั่งไว้ก็มาในพิธีอย่างเนืองแน่น ซึ่งมีการประชาสัมพันธ์บริจาคเงิน 500 บาท เพื่อซื้อโคมไฟตามสีประจำวันเกิด เพื่อใช้แขวนเหนือศีรษะในขณะร่วมพิธี

ภาพที่ 92 โคมไฟแทนขันครูสำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ตามวันเกิด

- 2) พล.ต.อ เสวต อรุณรุ่งแสง เป็นเจ้าภาพฝ่ายฆราวาส จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จุดเทียนชัยมงคล เทียนบูชาเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ และจุดธูปปักบนเครื่องสังเวทบูชาเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 93 เจ้าอาวาสวัดอินทริวิหารเป็นประธานจุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์

- 3) พระครูภาวนาโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ทำหน้าที่เจ้าพิธีกล่าวคำบูชาเทวดานพเคราะห์ อาราธนาพระปริตร และชุมนุมเทวดา โดยมีการสวดบทชุมนุมเทวดาและประกาศรายอัญเชิญเทวดาโดยมีการออกชื่อวัดอินทริวิหารเป็นบริเวณมณฑลพิธี และมีการกล่าวชื่อคณะเจ้าภาพทั้งฝ่ายสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดอินทริวิหารและฝ่ายฆราวาสที่เป็นผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน ตลอดจนกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดพิธีเพื่อเป็นการบำเพ็ญกุศลถวายแด่สมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหมรังสี) ครบรอบปีที่ 141 และทำบุญอุปัชฌาย์พระอุบาล และบริเวณหน้าองค์หลวงพ่อโต ตลอดจนกล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักสำหรับผู้มาร่วมพิธี คือ เพื่อเสริมดวงชะตาราศี
- 4) คณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ เริ่มจากสวดพระปริตร ชุมนุมเทวดา มงคลสูตร บทขัตติยานมมงคลสูตร จากนั้นพระครูภาวนาโสภณ จะทำหน้าที่โหรประกาศเชิญเทวดาที่ละองค์ โดยมีการเชิญแขกผู้เกียรติ หรือ ดารา นักแสดงที่มาเข้าร่วมพิธีจุดเทียนสีประจำกายของเทวดานพเคราะห์องค์ที่กำลังอัญเชิญ โดยเมื่อประกาศเชิญเทวดาแล้วพระราชธรรมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ สวดบทขัตติยานมมงคลสูตร จากนั้นคณะสงฆ์จะเจริญบทพุทธมนต์สวดนพเคราะห์ตามเทวดาองค์ที่อัญเชิญ โดยจะทำการลำดับดังนี้ไป 9 ครั้งตามที่เชิญเทวดามาแต่ละองค์
- 5) หลังจากเจริญพุทธมนต์บูชาเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 ครบตามลำดับแล้ว พระครูภาวนาโสภณประกาศขอพรเทวดา คณะสงฆ์เจริญบทมงคลจักรวาลใหญ่ จากนั้นพระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำ รับพร เป็นอันเสร็จพิธี โดยนิมนต์พระเกจิที่นำหน้าที่ภาวนาจารย์นั่งบนธรรมาสน์ 2 ผิง บริเวณทางออกฝั่งละ 5 รูป เป็นลักษณะชุมนุมน้ำมนต์ เมื่อประชาชน

ทยอยเดินแถวออกจากพิธีก็จะผ่านบริเวณประตูที่พระสงฆ์ทั้ง 10 รูป ประพรมน้ำมนต์จากทั้งทางซ้ายและขวาของผู้ร่วมพิธี

ภาพที่ 94 ประชาชนกำลังรับพรในพิธีสวดนพเคราะห์วัดอินทรวีหาร

พิธีเจริญพุทธมนต์สวดนพเคราะห์ ณ วัดอินทรวีหาร เริ่มต้นเวลา 19.00 น. และเสร็จพิธีเวลา 21.15 น. ใช้เวลาในการประกอบพิธีเจริญพุทธมนต์สวดนพเคราะห์ทั้งสิ้นประมาณ 2 ชั่วโมง

3.2.3.2.5 กรณีศึกษาที่ 7 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปีวัด คลองเตยใน จังหวัดกรุงเทพฯ ฯ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นที่วัดคลองเตยในซึ่งจัดเป็นงานประจำปีของวัด จัดขึ้นระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ภายในงานนอกจากงานเฉลิมฉลองด้วยมหรสพแล้วยังจัดงานสวดนพเคราะห์ตอนเช้าและตอนบ่ายจัดงานสวดภาณยักษ์ ในวันอาทิตย์ที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 พิธีสวดนพเคราะห์ในครั้งนี้ มีผู้ประกอบพิธี คือพราหมณ์และมีโหรบัณฑิตอ่านโองการและสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ อีกทั้งมีพิธีสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่สวดตำนานพระปริตรอีกด้วย พิธีสวดนพเคราะห์ในครั้งนี้เป็นพิธีที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยเก็บข้อมูล ใช้การประกอบพิธีเป็นเวลานาน และมีประชาชนเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

CHULALONGKORN UNIVERSITY
ภาพที่ 95 ป้ายประชาสัมพันธ์งานประจำปีวัดคลองเตยใน

ตารางที่ 14 พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปี

วัน	24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556
เวลา	09.00 น.
สถานที่	วัดคลองเตยใน
เจ้าภาพ	คณะสงฆ์วัดคลองเตยใน
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	ฉลองงานประจำปี และเสริมสิริมงคล
เจ้าพิธี	อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	พระสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ และวัดสุทัศน์ฯ
คณะสงฆ์นั่งปรก	ไม่มี
อุปกรณ์พิธี	เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพลี ชันน้ำมนต์ สายสิญจน์ เทียน 9 สี ธง 9 สี ดอกไม้ รูปเท่ากำลังเทวดา เทียนเท่ากำลังเทวดา บายศรี มัจฉะมังสะ เครื่องกระยาบวช
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ตำราที่ใช้ทำพิธี	หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดของพิธีได้ ดังนี้

1) ผู้ประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดคลองเตยใน ได้แก่ อาจารย์ บุญเลิศ แฉ่งศิริ ทำหน้าที่เจ้าพิธีอ่านโองการอัญเชิญเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์มาในพิธี

ภาพที่ 96 อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยใน

2) พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

ในพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดคลองเตยใน มีระยะเวลาในการทำพิธีที่ยาวนานมาก ทำให้ต้องจัดคณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์ 2 ชุด ได้แก่ พระเถระและพระพิธีธรรมของวัดพระเชตุพนฯ 9 รูป กับอีกชุดหนึ่งคือพระเถระและพระพิธีธรรมจากวัดสุทัศน์ฯ 9 รูป เปลี่ยนการสวดผลัด โดยชุดของวัดพระเชตุพนฯ สวดตั้งแต่เริ่มพิธีจนถึงบูชาพระพุทธรูปหีบดี หลังจากนั้นชุดพระสงฆ์จากวัดสุทัศน์ฯ ได้สวดจนจบพิธี

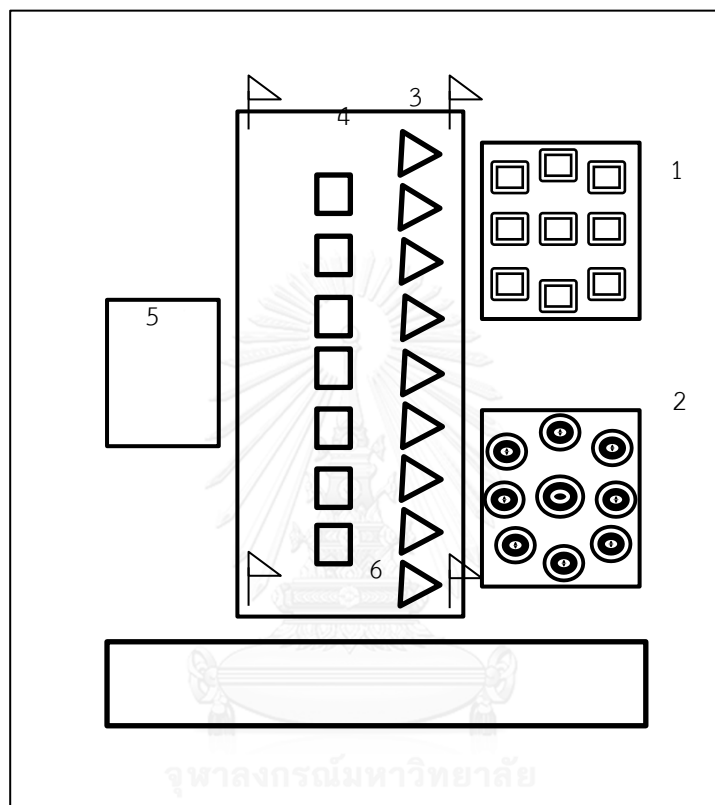

ภาพที่ 97 คณะสงฆ์รอสวดนพเคราะห์ ณ วัดคลองเตยใน

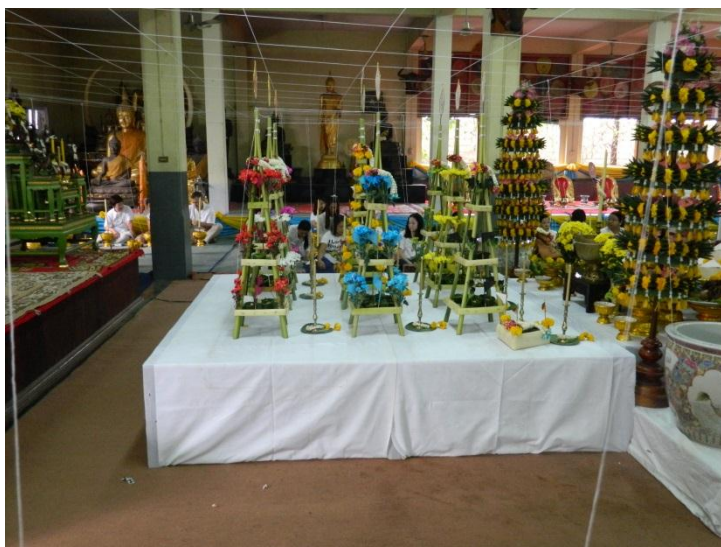
3) เครื่องอุปกรณ์ในการจัดพิธี

เครื่องอุปกรณ์ ในการจัดพิธีมีขนาดใหญ่และอลังการมากที่สุดเท่าที่ผู้วิจัยเคยเก็บข้อมูลมา คาดว่าน่าจะมีราคาประมาณ 50,000 บาท (บุญเลิศ แฉ่งศิริ, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 98 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีที่จัดโดยคณะพราหมณ์ ณ วัดคลองเตยใน

- 1.บัตรพสิษฐาเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษา
- 2.เทวรูปเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่งมหาทักษา
- 3.เครื่องกระยาบวช
- 4.เครื่องมือจณะมังสะ
- 5.อาสนะเจ้าพิธี
- 6.อาสนะพระสวด 9 รูป

ภาพที่ 99 โต๊ะบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์วัดคลองเตยใน

3.1) เครื่องแทนเทวดานพเคราะห์

- 1) บัตร์พลีสีแดง
- 2) บัตร์พลีขาว
- 3) บัตร์พลีชมพู
- 4) บัตร์พลีสีฟ้า
- 5) โดมสีส้ม
- 6) บัตร์พลีสีม่วง
- 7) โดมสีดำ
- 8) โดมสีเหลือง
- 9) บัตร์พลีสีทอง
- 10) บายศรี

ภาพที่ 100 ยอดบัตรพลีเทวดานพเคราะห์

3.2) เครื่องสังเวทเวทดา

เครื่องสังเวทเวทดา ณ วัดคลองเตยในจัดพิธีอย่างอลังการ โดยจัดเครื่องสังเวทเวทดาเป็น
อย่างละ 9 ชุด ดังนี้

ก. มัจฉะมังสะ

- 1) เป็ด
- 2) กุ้ง
- 3) ไก่
- 4) หัวหมู

ข. ผลไม้

- 1) ส้ม
- 2) กัลยาสุก
- 3) มะม่วงสุก
- 4) ชมพู่
- 5) ส้มโอ
- 6) แอปเปิลเขียว
- 7) แอปเปิลแดง
- 8) กัลยาดิบ

- 9) มะม่วงดิบ
- 10) ขนุน
- 11) ลิ้นจี่
- 12) มะพร้าว
- 13) องุ่น
- 14) แก้วมังกร
- 15) ลองกอง
- 16) เมล่อน
- 17) ทับทิม
- 18) แตงโม

ค. เครื่องกระยาบวช

- 1) ฝอยทอง
- 2) เม็ดขนุน
- 3) ขนมน้ำต้ม

3.4) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

- 1) กระดานขนวนดวงชะตา
- 2) ชั้นโองใต้น้ำมนต์ลอยด้วยดอกบัว
- 3) พานใส่ข้าวตอกดอกไม้และเงินเหรียญ
- 4) เทียนชัยใส่ในตู้กระจก

3.5) การจัดวางตำแหน่งเครื่องพิธี

การจัดวางเครื่องพิธีในส่วนเครื่องสังเวทเทวดาวางเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเต็มบริเวณโต๊ะพิธี ส่วนสัญลักษณ์แทนเทวดานพเคราะห์จัดวางเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยมีเทวดาพระเกตุเป็นศูนย์กลาง

ภาพที่ 101 บัตรพลิวเทวดานพเคราะห์ที่ตั้งตามตำแหน่ง “มหาทักษา”

4) บทสวดในพิธี

บทสวดจำแนกเป็น 2 ส่วน คือ บทสวดที่เจ้าพิธีใช้ประกาศเชิญเทวดา กับบทสวดที่พระสงฆ์ใช้เจริญพุทธมนต์

4.1) บทสวดที่โหรใช้ในพิธี

บทอัญเชิญเทวดาและประกาศเทวดา ใช้บทเดียวกับบทสวดที่พระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ ใช้ ซึ่งมีความคล้ายกับตัวบทในหนังสือประเพณีไทย

4.2) บทสวดที่พระสงฆ์สวดในพิธี

พระปริตรสิบสองตำนาน ชยันโต ยันทุน บทชัตเทวดานพเคราะห์ และมงคลจักรวาลใหญ่

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

- 1) ลำดับแรก ทายกนำกล่าวอาราธนาศีล หลังจากนั้นเชิญพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีเจิมเทียนชัยสีขาวที่ใช้จุดเป็นประธานในระหว่างการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ ในขณะที่เดียวกัน ทายกก็ประกาศให้ผู้ที่มีเข้าร่วมพิธีทราบโดยทั่วกันว่าพิธีสวดนพเคราะห์จะเริ่มต้นแล้ว
- 2) ทายกนิมนต์เจ้าอาวาสวัดคลองเตยเจิมเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ 9 เล่ม ที่ตั้งอยู่รอบโต๊ะเครื่องบัตรพลิว ตลอดจนเจิมรูปหล่อเทวดานพเคราะห์ จากนั้นนิมนต์พระสงฆ์จุดเทียนชัยให้แก่ฆราวาสผู้เข้าร่วมพิธี ซึ่งในระหว่างนี้คณะพราหมณ์จะจุดธูปปักเครื่องเช่น

สังเวทย์ไปพร้อมๆกับที่พระสงฆ์จุดเทียนให้กับผู้มาร่วมพิธีทางด้านหน้าซึ่งเป็นชั้นประกอบ พิธีพิเศษใช้เทียนขี้ผึ้งสีขาว แล้วจุดเทียนให้ผู้ที่มาร่วมพิธีอื่นๆ ต่อๆ กันไป

ภาพที่ 102 ประธานฝ่ายสงฆ์จุดเทียนในพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดคลองเตยใน

- 3) พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีอ่านโองการชุมนุมเทวดา คณะพราหมณ์ไภวบัณฑิตเพาสังข์ สลับกับพระสงฆ์อาราธนาพระปริตร พราหมณ์สวดนมัสการพระรัตนตรัย นโม 8 จบ เมื่อพราหมณ์สวดจบลง มีการลั่นฆ้อง 3 ครั้ง หลังจากลั่นฆ้อง คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ 9 รูป แต่ละรูปถือตาลปัตรรูปเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 ตามลำดับ ทำหน้าที่สวดมงคลสูตร เมื่อสวดจบมีการลั่นฆ้อง 3 ครั้ง

ภาพที่ 103 คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ กำลังสวดนพเคราะห์

- 4) เริ่มต้นพิธีสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ที่ละองค์ เริ่มจากพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพฤหัสบดี พระราหู พระศุกร์ และพระเกตุ โดยมีการเปลี่ยนคณะสงฆ์ กล่าวคือ เมื่อคณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ สวดบูชาพระพฤหัสบดีจบลง ก็มีการเปลี่ยนเป็นคณะสงฆ์วัดสุทัศน์ฯ เพื่อสวดบูชาพระราหูเป็นต้นไปจนจบพิธี

ภาพที่ 104 คณะสงฆ์วัดสุทัศน์ฯ กำลังสวดนพเคราะห์

- 5) ในส่วนลำดับพิธีการเชิญเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์นั้น ก่อนจะเริ่มพิธี ทายกจะบอกคาถาบูชาประจำวันเกิดให้กับผู้เข้าร่วมพิธีสวดตามกำลังเทวดา ยกเว้นพระเกตุ

ภาพที่ 105 ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยในยกขันบูชาเทวดาประจำวันเกิดของตน

- 6) เจ้าพิธีอ่านโองการเชิญเทวดาค้นนั้นๆ ต่อด้วยพระสงฆ์สวดบทซัดเพื่อรับเทวดานพเคราะห์ ในระหว่างนี้ผู้เข้าร่วมพิธีต้องจุดเทียนสีขาวในชั้นพิธีของตนเอง และจุดธูปตามกำลังเทวดา โดยในตอนที่อยู่เชิญเทวดาเฉพาะพระราหูจะเปลี่ยนจากการจุดเทียนสีขาวเป็นเทียนสีดำ เมื่อพระสงฆ์สวดจบลง ทายกจะบอกให้ผู้เข้าร่วมพิธีขอพรตามที่ตนปรารถนา เมื่อขอพระเสร็จแล้วจึงดับธูปเทียน จากนั้นทายกประกาศชื่อเพลงส่งเทวดาให้วงปี่พาทย์ไม้แข็งเล่นเพลงหน้าพาทย์เพื่อส่งเทวดาแต่ละองค์ โดยเพลงที่ใช้ประกอบพิธีส่งเทวดาจะเป็นเพลงที่สัมพันธ์กับลักษณะการจำแลงกายของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ เมื่อเพลงจบลงถือว่าเป็นการเสร็จพิธีในการบูชาเทวดาแต่ละองค์ ซึ่งในการบูชาเทวดาแต่ละองค์นั้น มีคาถาบูชาประจำวันเกิดและเพลงส่งเทวดา ดังนี้

อาทิตย์ "อะ วิช สุ นุส สานุตติ" 6 จบ	เพลงสาธุการ
จันทร์ "อิ ระ ชา คะ ตะ ระ สา" 15 จบ	เพลงกลม
อังคาร "ติ หัง จะ โต โร ถิ นัง" 8 จบ	เพลงกราวใน
พุธ "ปี ลัม ระ โล ปุ สัต พุท" 17 จบ	เพลงกราวนอก
เสาร์ "โส มา ณะ กะ ระ ถา โธ" 10 จบ	เพลงตระเซิญ
พฤหัสบดี "กะ ลัม ลัม วิ สะ เท ภา" 19 จบ	เพลงตระเซิญ
พุธกลางคืน (ราหู) "คะ พุทธ ปัน ทุ รัม วะ คะ" 12 จบ	เพลงโคมเวียน
ศุกร์ "วา โธ โน อะ มะ มะ วา" 21 จบ	เพลงคูกพาทย์
เกตุ (ไม่กล่าววบทบูชา)	เพลงเข้าที่

- 7) เมื่อจบพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์แล้ว วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงมงคล 3 เพลง คือ เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เพลงนาคกิน (นาคเกี้ยว) และเพลงเทวาประสิทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นเพลงมงคลสำหรับการอวยพร

ภาพที่ 106 วงปี่พาทย์ประโคมในพิธีสวดนพเคราะห์วัดคลองเตยใน

- 8) ในลำดับสุดท้ายของพิธี พราหมณ์นำผู้นำผู้ร่วมพิธีขอพรกับเทวดานพเคราะห์ เจ้าพิธีอ่านรายโองการขอพรจากเทวดา อารารณาคุณหลวงพ้อโต หลวงปู่ทวด หลังจากนั้นคณะสงฆ์สวดมนต์จักรวาลใหญ่ สวดบทกรวดน้ำและให้พร และพรหมน้ำพุทธมนต์เป็นอันจบพิธี โดยในระหว่างพรหมน้ำพุทธมนต์ มีการบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ มหาชัยประกอบด้วย

ภาพที่ 107 พระสงฆ์พรหมน้ำพุทธมนต์ในพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดคลองเตยใน

ในพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดคลองเตยในเริ่มขึ้นเวลา 9.00 น. และจบพิธีเวลา 13.15 น. ซึ่งใช้เวลากว่า 4 ชั่วโมง มีเครื่องเช่นที่อสังการ จึงจัดได้ว่าเป็นการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ที่มีขนาดใหญ่ มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

3.2.3.2.6 กรณีศึกษาที่ 8 พิธีนวดคหายุสมธัมม์ประจำวันอาทิตย์ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2556

พิธีนวดคหายุสมธัมม์ที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนี้ เป็นพิธีที่จัดขึ้นใหม่โดยเป็นการปรับพิธีที่เคยใช้สวดให้กษัตริย์มาเป็นพิธีที่ให้ประชาชนทั่วไปมาร่วมพิธี จัดทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน โดยทางวัดได้รับการสนับสนุนจากกรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารบก ในพิธีนี้ยึดบทสวดตามแบบที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามได้ทรงกำหนดไว้ เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระสาสนโสภณ ตามที่ปรากฏหลักฐานว่า

เมื่อพ.ศ. ๒๔๑๒ ในรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาบาราบปรปักษ์ จะทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนพันชาครบ ๕๐

ใคร่จะทรงทำพิธีพิเศษจึงได้ปรึกษากับ เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช
(สา ปุสฺสเทโว) แต่ครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ที่พระสาสนโสภณ เพื่อจัดแบบพิธีขึ้น
ใหม่

(วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม, 2556: 37)

พิธีสวดนพเคราะห์ของวัดราชประดิษฐ์ หรือที่เรียกว่า “พิธีนวัคคหายุสมธัมม์” จัดขึ้นเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านการสวดมนต์ ฟังธรรมะบรรยาย พร้อมเจริญสมาธิ เพื่อนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นการน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ยังเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทวมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นองค์ผู้คิดบทสวดพิธีนวัคคหายุสมธัมม์ขึ้นมาใหม่ที่แตกต่างจากพิธีในอดีตที่จะจัดสวดเฉพาะในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันวัดราชประดิษฐ์ได้จัดสวดนวัคคหายุสมธัมม์ในวันอาทิตย์ และเปิดให้ประชาชนเข้าร่วมพิธีด้วย

ตารางที่ 15 พิธีนวัตคหายุสมธัมม์

วัน	ทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน
เวลา	15.30 น
สถานที่	พระอุโบสถ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม
เจ้าภาพ	วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ร่วมกับกรมแผนที่ทหาร และธนาคารไทยพาณิชย์
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ถวายเป็นพระราชกุศล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2. เถลิงพระเกียรติสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทวมหาเถร)
เจ้าพิธี	ไม่มี
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม เจริญพุทธมนต์ 5 รูป
คณะสงฆ์นั่งปรก	ไม่มี
อุปกรณ์พิธี	เชิงเทียน เทียนตามกำลังเทวดานพเคราะห์
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	ไม่ตั้งโต๊ะพิธี
ตำราที่ใช้ทำพิธี	บทสวดนวัตคหายุสมธัมม์

จากตารางสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1) ผู้ประกอบพิธี

พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม เจริญพุทธมนต์ 5 รูป

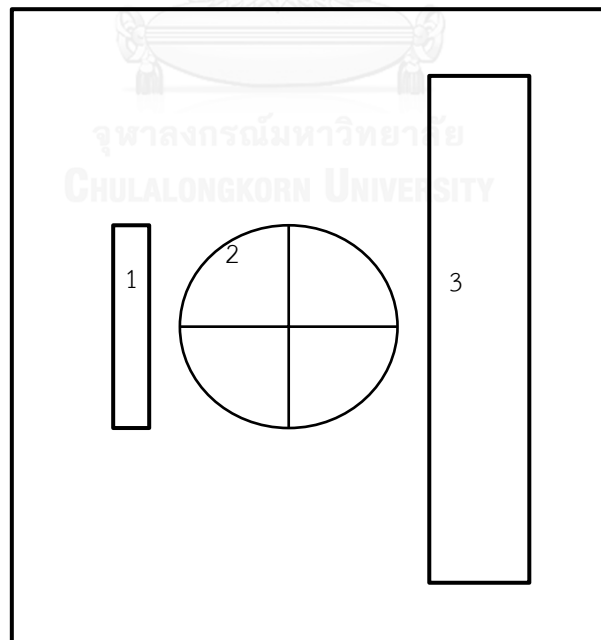

ภาพที่ 108 พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ฯ สวดนวัคคหายุสมธัมม์

2) การเตรียมเครื่องบวงสรวงและเครื่องพิธี

มีการจัดไม่มากนัก ผู้วิจัยพบสัญลักษณ์แทนเทวดานพเคราะห์ในเครื่องบูชาคือเทียนรูปเท่าจำนวนกำลังวันของเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 109 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีวัดราชประดิษฐ์

- 1.แท่นเทียนใช้สำหรับจุดบูชาเทวดานพเคราะห์
- 2.ชั้นโถ
- 3.อาสนะพระสวด 5 รูป

ภาพที่ 110 ชั้นน้ำมนต์และเทียนที่ใช้ในพิธีนวัตคหายุสมธัมมวัดราชประดิษฐ์ฯ

3) ขั้นตอนของพิธี

ลำดับแรก ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่เป็นประธานในพระอุโบสถ ทหารซึ่งเป็นทายกเป็นผู้นำสวดบูชาพระรัตนตรัย ต่อด้วยการสมათานศีล หลังจากนั้นจึงเชิญเจ้าภาพจุดเทียนบูชาเทวดา

พระสงฆ์ทั้ง 5 รูปได้สวดมนต์บูชาเทวดานพเคราะห์ตามบทสวดนวัตคหายุสมธัมมที่เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ได้ทรงนิพนธ์ไว้ โดยให้โหรบูชาเชิญเทวดานพเคราะห์มาฟังสวดพระพุทธรูปที่ละองค์ และให้พระสงฆ์ 5 รูปสวดบทบูชาเทวดานพเคราะห์

4) บทสวดในพิธี

บทสวดใช้ตามแบบที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ได้ทรงจัดพิธีสวดนพเคราะห์ขึ้นถวายใหม่ เรียกว่า นวัตคหายุสมธัมม คือ ให้พระสงฆ์ 5 รูป สวดพระธรรมต่าง ๆ ที่มีข้อธรรมเท่าจำนวนเกณฑ์กำลังเทวดานพเคราะห์เฉพาะองค์ ๆ คือ สวดตามหัวข้อธรรมเท่ากำลังวันมีข้อความเป็นภาษาบาลี เมื่อแปลแล้วได้หัวข้อธรรม ดังนี้

อนุดตริยปาฐะ (อนุดตริ 6)

สำหรับพระอาทิตย์

จรณปาฐะ (จรณะ 15)

สำหรับพระจันทร์

มัคควิภังคปาฐะ (มรรค 8)

สำหรับพระอังคาร

อินทริยะ พละ โภชณังคปาฐะ

สำหรับพระพุธ

(อินทริย์ 5 พละ 5 โภชณังค์ 7 รวม 17)

ทศพลญาณปาฐะ (ทศพลญาณ 10)	สำหรับพระเสวรี
ทศสัญญา นวอนุப்புพวิหารปาฐะ (สัญญา 10 อนุப்புพวิหาร 9 รวม 19)	สำหรับพระพฤทส์บดี
สติปัญญา สัมมัมปธาน อธิปาทปาฐะ (สติปัญญา 4 สัมมัมปธาน 4 อธิปาท 4 รวม 12)	สำหรับพระราหู
ลัทธิปริสธัมเม อริยธม สัมมาสมาธิปริกษาชาารปาฐะ (ลัทธิปริสธธรรม 7 อริยทรัพย์ 7 สัมมาสมาธิปริกษา 7 รวม 12)	สำหรับพระศุกรี
อาฆาตปฏิวินยปาฐะ (อาฆาตวัตตฤปฏิวินย 9)	สำหรับพระเกตุ

(วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม, 2556: 38-39)

หากพิจารณาในบทสวด จะเห็นได้ว่าในบทสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ จะพบข้อความว่า “ภูมิพะโล ะโรราชา ภัทรานิ ปัสสะตัง สะทาฯ” ข้อความนี้หมายความว่าต้องการให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญทุกเมื่อ เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการการรื้อฟื้นการจัดพิธีนักษัตรสมัญญ์ ที่กล่าวว่าเพื่ออนุรักษ์ รื้อฟื้น ตลอดจนเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามปรากฏคำชี้แจงในหนังสือคู่มือที่ทางวัดราชประดิษฐ์แจ้งว่า “บทสวดนักษัตรสมัญญ์เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ได้ทรงนิพนธ์บทสวดตำนานเชิญทศดาบสำหรับพระธรรมบทนั้นๆ ด้วย แบบสวดนักษัตรสมัญญ์ที่จัดขึ้นใหม่นี้ให้โหรบูชาเชิญเทวดานพเคราะห์มาฟังสวดพระพุทธรูปที่ละองค์ และให้พระสงฆ์ 5 รูปสวดพระธรรมสำหรับเทวดาองค์นั้น สวดสลับกันไปกับโหรบูชา

นอกจากนี้บทสวดสะเดาะเคราะห์ตามที่เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) กำหนด เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว น่าจะมีได้ทรงมุ่งให้ใช้บทสวดเป็นมนต์คาถาถอดถอนพระเคราะห์อย่างเดียว แต่มุ่งจะให้นำธรรมะอันเป็นเนื้อหาในบทสวดเป็นข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อกำจัดเคราะห์และเสริมมงคล ด้วยการประพฤติปฏิบัติมากกว่าเพียงใช้เพื่อบูชาขอพรเทวดาเพียงอย่างเดียว

การตีความหัวข้อธรรมที่ใช้ในพิธีสวดนักษัตรสมัญญ์ ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาของข้อธรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้ประสงฆ์ใช้การปฏิบัติเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้ผลทันตาเห็นได้ศึกษา และปฏิบัติหัวข้อธรรมแต่ละหัวข้ออาจยากเกินไปสำหรับผู้ไม่เคยได้ศึกษามาก่อนจะเข้าใจ อาจคิดว่าเกินวิสัยจะปฏิบัติได้ และโดยเหตุผลว่า เวลาที่ดาวพระเคราะห์เสวยอายุนั้น ก็นานนานถึง 6 ปีเป็นอย่างต่ำ เมื่อทราบว่าเป็นช่วงใดดาวใดเสวยอายุ ก็เริ่มเอาธรรมะในหมวดนั้นมาศึกษาได้เข้าใจก่อน ในขณะที่กำลังศึกษานั้นเอง แม้จะยังไม่ถึงขั้นลงมือปฏิบัติก็สามารถกำจัดสิ่งอัปมงคล หรือบาปเคราะห์และเกิดมงคลในตัวได้ เช่นการศึกษาหมวดธรรมะที่ว่า พาทู สัจจะ พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นมงคล

อย่างหนึ่งแล้ว (พาหุสัจจัญจ เอตมมมงคลมุตตม) หากได้ปฏิบัติตามธรรมในหัวข้อที่นำมาสวด ก็จะมีมงคลในข้อธรรมจรรยา ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นมงคลสูงสุดอีกชั้นหนึ่ง (ธมมจรรยา จ เอตมมงคลมุตตม) เมื่อมงคลเกิดอัปมงคลหรือสิ่งชั่วร้ายก็ย่อมสูญไป การเสวยพระเคราะห์ด้วยการศึกษาและปฏิบัติตามหัวข้อธรรมดังกล่าว ย่อมจะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน (วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม, 2556: 49)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า บทสวดเสวยพระเคราะห์ตามที่เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) กำหนด น่าจะมีได้ทรงมุ่งให้ใช้บทสวดเป็นมนต์คาถาสำหรับเสวยหรือถอนพระเคราะห์อย่างเดียว แต่มุ่งจะให้นำธรรมะอันเป็นเนื้อหาในบทสวดเป็นข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อกำจัดเคราะห์และเสริมมงคล ด้วยการประพฤติปฏิบัติมากกว่า ดังนั้นถ้าจะเสวยพระเคราะห์ให้เหมาะโดยสิ้นเชิงก็คือการปฏิบัติตนให้ได้ตามหลักธรรมที่อยู่ในบทบูชาเทวดานพเคราะห์

อีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยพบในพิธีกรรมนี้คือพระวัดราชประดิษฐ์ที่นิมนต์มาจัดพิธีและสวดนั้น เป็นพระรุ่นใหม่ที่ทางวัดต้องการฝึกหัดเพื่อให้สามารถสืบทอดพิธีสวดนพเคราะห์แบบวัดราชประดิษฐ์ต่อไป

5) ลำดับขั้นตอนในพิธี

เริ่มแรกก่อนที่เชิญเทวดาคีรีโต ทายกผู้ประกอบพิธีจะเชิญเจ้าภาพออกมาจุดเทียนบูชาตามกำลังเทวดาแต่ละองค์ การสวดเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ตามกำลังเทวดาเป็นลำดับ

- 1) พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพฤหัสบดี พระราหู พระศุกร์ และพระเกตุ สวดต่อไปเป็นลำดับเพื่ออัญเชิญเทวดาที่ละองค์
- 2) เมื่อสวดบูชาเทวดาจนครบทั้ง 9 องค์แล้วจะมีช่วงเวลาให้ผู้เข้าร่วมพิธีพักรับประทานอาหารว่างเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงถัดไป
- 3) ฟังเทศน์และเจริญสมาธิ

หากพิจารณาเฉพาะช่วงเวลาในส่วนการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์สมัชฌัมจะเห็นได้ว่าค่อนข้างสั้น กล่าวคือ เริ่มสวดเวลา 15.30 – 16.30 น. ซึ่งใช้เวลาเพียง 1 ชั่วโมงในการประกอบพิธีเท่านั้น

3.2.3.2.7 กรณีศึกษาที่ 9 พิธีสวดนพเคราะห์เร่วัดลุ่มเจริญศรัทธา จังหวัดกรุงเทพฯ วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2555

พิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ หมายถึง กลุ่มคณะที่ประกอบด้วยพระสงฆ์และผู้จัดงานพิธีนพเคราะห์ อาจมีพระสงฆ์ประมาณ 4-5 รูป ผู้จัดงานที่เป็นโยชก และคนงานอีกจำนวนหนึ่ง กลุ่มคณะเร่จะร่วมกันเดินทางไปเช่าพื้นที่ตามวัดต่างๆ เพื่อจัดพิธีสวดนพเคราะห์โดยคณะสวดนพเคราะห์เร่เป็นผู้เสียค่าเช่าพื้นที่ให้กับวัด หรืออาจจะเป็นในอีกกรณีหนึ่งที่ทางวัดอาจติดต่อให้คณะสวดนพเคราะห์เร่มาจัดพิธีที่วัดก็ได้ โดยทางวัดจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างคณะสวดนพเคราะห์เร่มาทำพิธี หากเปรียบเทียบคณะสวดนพเคราะห์เร่จะมีลักษณะเหมือนคณะการแสดงต่างๆ เช่น ลิเก หรือวงดนตรีที่มีรถเป็นของคณะและขับตระเวนไปตามวัดต่างๆ มีการโฆษณาพิธีกรรมด้วยการแจกใบปลิว และโฆษณากระจายเสียงผ่านเครื่องเสียงที่ติดตั้งบนรถยนต์โดยจะประชาสัมพันธ์งานพิธีในบริเวณชุมชนใกล้วัด

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าคณะสวดนพเคราะห์เร่จะเดินทางไปจัดพิธีตามวัดต่างๆ ในประเทศไทยและคณะสวดนพเคราะห์เร่ก็มีจำนวนหลายคณะและแต่ละคณะจะมีพิธีกรรมเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลคณะสวดนพเคราะห์เร่คณะหนึ่งที่พบว่ามีการเดินทางไปจัดพิธีในวัดต่างๆ แถบภาคกลางและภาคตะวันออกบ่อยครั้ง เช่น ในจังหวัดชลบุรีและกรุงเทพมหานคร คือ คณะสวดนพเคราะห์เร่ที่อ้างตนเองว่ามาจากสำนักสงฆ์มาบบอน จังหวัดชลบุรี ซึ่งผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษาการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดลุ่มเจริญศรัทธา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้

ตารางที่ 16 พิธีสวดนพเคราะห์เร็ว

วัน	15 ธันวาคม 2555
เวลา	13.15 น.
สถานที่	วัดลุ่มเจริญศรัทธา
เจ้าภาพ	ไม่มี
จุดประสงค์ในการจัดพิธี	สะเดาะเคราะห์ ต่อชะตา เสริมดวง แก้กรรม
เจ้าพิธี	พระมหานาค
คณะสงฆ์สวดพุทธมนต์	พระสงฆ์ 4 รูป
คณะสงฆ์นั่งปรก	ไม่มี
อุปกรณ์พิธี	โองน้ามนต์ สายสิญจน์
ลักษณะการตั้งโต๊ะพิธี	ไม่ตั้งโต๊ะพิธี
ตำราที่ใช้ทำพิธี	ไม่มี

วัดลุ่มเจริญศรัทธาเป็นวัดขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในเขตชุมชนแขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพฯ โดยคณะสวดได้มาอาศัยเข้าสถานที่ของวัดทำพิธีสวดนพเคราะห์ มีการประกาศผ่านแผ่นปลิวิโฆษณา และประกาศผ่านโฆษกในงานว่า การร่วมสวดในพิธีสามารถขจัดเคราะห์ร้ายได้ทุกประกาศ แก่ขง สะเดาะเคราะห์ได้ทุกอย่าง แก่บาปทำแท้งเป็นต้น ซึ่งจากป้ายประกาศแจ้งว่าพิธีจะเริ่มขึ้นเวลา 9.00 น. แต่ว่าในเวลาดังกล่าวยังมีผู้มาร่วมพิธียังไม่มากนัก โฆษกในพิธีจึงเชิญให้ผู้ที่ทยอยมาร่วมทำบุญหยุดดูตามวันเกิด ให้อ่านพรเทพเจ้าไซซิงเอี้ย เมื่อเวลา 10.30 น. มีคนมาร่วมพิธีจำนวนหนึ่งโฆษกจึงแจ้งว่าจะสวดภณยักษ์ใหญ่และให้ผู้มาร่วมงานครอบครูพู่ฤกษ์กับพู่พิฆเนศก่อน ซึ่งผู้มาร่วมพิธีสามารถใส่เงินในขันครูอย่างต่ำ 12 บาท แต่สามารถใส่เท่าใดก็ได้ตามต้องการ เมื่อเวลา 13.15 น. มีผู้มาร่วมพิธีจำนวนมากพอสมควร โฆษกประกาศว่าจะมีพิธีสวดนพเคราะห์แล้ว ให้ผู้ที่มาร่วมงานมานั่งในสถานที่ประกอบพิธี รับขันครู

1) ผู้ประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธีเป็นคณะสวดนพเคราะห์ที่อ้างว่ามาจากสำนักสงฆ์มาบบอน จังหวัดชลบุรี โดยที่มาขอเช่าสถานที่ของวัดจัดพิธีในราคาวันละประมาณ 30,000 บาท พระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้าการทำพิธีเรียกตนเองว่า “พระมหานาค” (สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2555) อายุ 26 ปี บวชมา 4 พรรษา

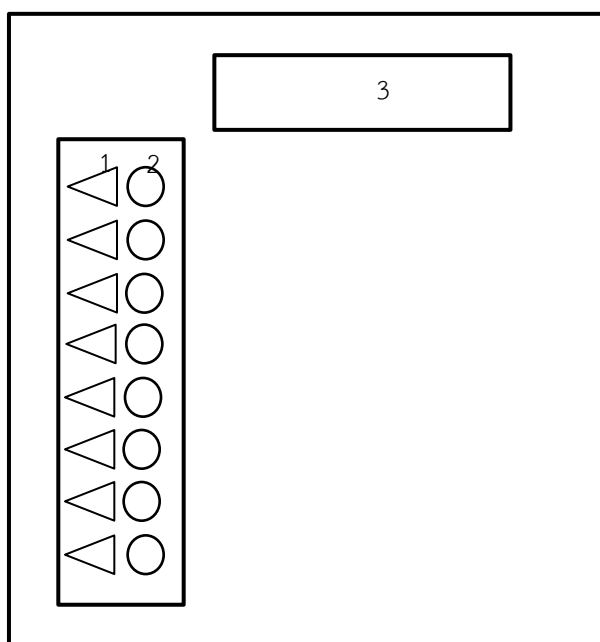

ภาพที่ 111 “พระมหานาค” เจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ไร่ ณ วัดลุ่มเจริญศรัทธา

2) อุปกรณ์ประกอบพิธี

พระพุทธรูปประจำเทวดานพเคราะห์ 9 องค์ เทียนชัย และขันครูประกอบด้วย ขันพลาสติก ยันต์ รูป เทียน และดอกไม้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 112 ภาพจำลองแผนผังแบบพิธีนพเคราะห์ไร่

1. พระพุทธรูปประจำวันเกิดเรียงตามลำดับวัน
2. บาตรสำหรับใส่เงินบูชาพระพุทธรูปประจำวันเกิด
3. อาสนะพระสวด 4 รูป

ภาพที่ 113 แทนพระพุทธรูปประจำวันเกิด

ภาพที่ 114 ชั้นครูพิธีสวดนพเคราะห์แร่ ณ วัดลุ่มเจริญศรัทธา

3) ขั้นตอนของพิธี

- 1) ลำดับแรก พระสงฆ์ 4 รูป สวดบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตรและสวดบทชุมนุมเทวดา ในขณะที่โฆษกบอกให้ผู้มาร่วมพิธีนั่งสมาธิกำหนดลมหายใจท่องว่า พุทโธ หลังจากนั้นพระมหานาคกล่าวคาถาว่า (พุทฺธ,ธมฺม,สงฆิ อายูวฑฺฒนํ สีวิตฺถายาวนิพพานํ สรณํ คจฺฉามิ) แล้วจึงสวดบทอติปิโส หลังจากนั้นพระสงฆ์หยุดพัก โฆษกประกาศให้ผู้มาร่วมพิธีนำสายสิญจน์มาวนรอบศีรษะ แล้วนำเงินใส่ขันตัวเองเท่าใดก็ได้ ตามศรัทธาแต่ไม่ต่ำกว่า 12 บาท หลังจากนั้นให้ทีมงานของโฆษกถือบาตรให้ผู้ร่วมพิธีเอาเงินจากขันใส่ในบาตร โดยในระหว่างนี้โฆษกก็จะประกาศถึงอานิสงส์ของการทำบุญว่าจะทำให้ร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐี และจะได้ทรัพย์ต่างๆ
- 2) ลำดับถัดมา พระสงฆ์สวดบท “อุเปถฺยจกฺขุมมา ยันทุนนิมิตตํ กล่าวบูชายักษ์ (ยโธหิภิกิณฺณี) จากนั้นสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ตามกำลังวัน โดยเป็นเหมือนการสวดใส่ทำนองเริ่มต้นว่า “อติปิโส ภควา พระอาทิตย์ท่านกำลังได้ 6 ปี” ต่อด้วยบทอติปิโส ภควา แล้วบอกกำลังวัน พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพฤหัสบดี พระราหู จนกระทั่งถึงพระศุกร์ เมื่อจบแล้วโฆษกประกาศว่าทุกข์เคราะห์ได้หายไปแล้ว

ภาพที่ 115 พระสงฆ์ 4 รูปประกอบพิธีสวดนพเคราะห์เร่ ณ วัดลุ่มเจริญศรัทธา

- 3) หลังจากนั้นโฆษกประกาศขายเทียนชัย โดยอ้างว่าเป็นเทียนมงคล ราคาเล่มละ 100 บาท ปลุกเสกโดยหลวงปู่ทวดอาจารย์พระมหานาค จากนั้นจึงขายเทียนชัยให้กับผู้ร่วมงานที่สนใจซื้อ โดยพระสงฆ์รูปที่นั่งลำดับที่ 3 ลูกขึ้นมาที่บริเวณโถงน้ำมนต์ ด้านหน้าบริเวณพิธีจุดเทียนใหญ่ที่ตั้งไว้กลางโถงน้ำมนต์แล้วโฆษกแจ้งให้ผู้ร่วมพิธีจุดไฟแล้วจุ่มน้ำมนต์ให้ดับ แล้วให้ไปจุดบูชาต่อที่บ้าน ซึ่งโฆษกก็จะประกาศอีกว่าการนำ

เทียนชัยไปบูชาที่บ้านจะป้องกันเคราะห์ร้าย ทำให้ชีวิตดีเสริมมงคล เสริมดวงชะตา และ จะทำให้ร่ำรวย ทำมาค้าขึ้น

ภาพที่ 116 โฆษกของคณะสวดนพเคราะห์เร่เชิญชวนเข้าบูชาเทียนชัย

- 4) ลำดับขั้นต่อมา เมื่อผู้มาร่วมพิธีกลับมานั่งที่ชั้นของตนเอง โดยนำสายสิญจน์มาพันรอบ ศีรษะตามเดิม พระสงฆ์กล่าวบทบูชาพระเกตุ (ขับเป็นทำนองว่า “พระเกตุโดยรอบ คุ่มครองจักรวาล”) เมื่อบูชาพระเกตุจบ โฆษกประกาศให้ผู้มาร่วมพิธีนำเงินใส่บาตร จำนวน 9 บาทเป็นต้นไปหรือตามกำลังศรัทธา ที่คณะโฆษกเดินเก็บเพื่อเป็นค่าบูชาพระเกตุ โดยโฆษกกล่าวว่าทำมากได้มากตามกำลัง

ภาพที่ 117 ลูกศิษย์คณะสวดนพเคราะห์เร่เดินเก็บเงินเพื่อเป็นค่าบูชาพระเกตุ

- 5) ในส่วนพิธีถัดไป เมื่อทำบุญบูชาพระเกตุเสร็จแล้วพระสงฆ์ 4 รูป สวดบังสุกุลเป็นบังสุกุลตาย โดยให้ผู้มาร่วมพิธีนั่งพับเพียบ โฆษกกล่าวว่าความทุกข์โศกฝากไว้กับแม่พระธรณี เมื่อถึงบทสวดบังสุกุลตายโฆษกแจ้งให้ผู้มาร่วมพิธีก้มตัวลงเอามือจับชั้นครุเอาไว้ เมื่อสวดบังสุกุลเป็นโฆษกแจ้งให้ผู้มาร่วมพิธีหายใจเข้าลึกๆ แล้วเงยหน้าขึ้น เมื่อสวดบังสุกุลจบโฆษกกล่าวว่า “เคราะห์ โศก โรค ภัย เสนียด จัญไร ได้มลายหายไปสิ้นแล้ว ณ บัดนี้ เสมือนญาติโยมที่มาช่วยประกอบพิธีได้เกิดใหญ่มีความบริสุทธิ์สะอาด” โฆษกประกาศว่าในงานพิธีด้านหน้า มียนต์เกราะเพชรและวัตถุมงคลอื่นๆ ให้เข้าบูชาเพื่อเสริมสิริมงคล

ภาพที่ 118 ผู้เข้าร่วมพิธีหมอบฝากทุกข์โศกไว้กับแม่พระธรณี

- 6) ในส่วนท้ายของพิธีพระสงฆ์สวดขับทำนองให้พรว่า “สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย สรรพเคราะห์เสนียดจัญไร วิวันชัยเย.....” สวดบูชาคุณพระรัตนตรัยเป็นอันจบ พิธีสวดนพเคราะห์ โฆษกประกาศให้ผู้มาร่วมพิธีเก็บยนต์ในชั้นกลับบ้านได้ และแจ้งว่าให้อยู่ฟังพระมหานาคเทศน์ก่อนเพื่อเพิ่มบุญกุศล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดโดยคณะเร่มีความแตกต่างจากพิธีสวดนพเคราะห์ในอดีตเป็นอย่างมาก ทั้งยังมีความแตกต่างจากพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดโดยวัดพระเชตุพนฯ และวันอินทริวารอย่างมาก กล่าวคือ การจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ไม่มีการตั้งเครื่องพิธีบวงสรวงบูชาเทวดานพเคราะห์ตามสีและตามกำลังเทวดา แต่เป็นการตั้งเครื่องเช่นเพียงชุดเดียว และตั้งร่วมกับพิธีครอบครุและบูชาพระภูมิเจ้าที่ นอกจากนี้ในส่วนของบทสวดก็เป็นการสวดเหมือนการไล่ทุกข์แบบภาษาพูด มิได้มีบทมงคลคาถาภาษาบาลีหรือพระปริตรตามระเบียบพิธีสวด

นพเคราะห์ที่มีบันทึกในตำราสวดนพเคราะห์เล่มต่างๆ แต่เน้นการแสดงบทบาทคล้ายการสมมติการ การก้ม การนั่ง การเงยศีรษะซึ่งทำเหมือนเปลี่ยนผ่านและได้ชีวิตใหม่จากการบังสกุลงเป็นบังสกุลงตายมากกว่า อีกทั้งตลอดช่วงเวลาการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จะโฆษกประกาศให้เชาบุชาวัดถุมงคลต่างๆ และบริจาคอยู่ตลอดช่วงการทำพิธี ดังนั้นค่าครุที่เสียเพียง 12 บาท แต่ถ้าหากรวมค่าบริจาคและเชา วัตถุมงคล เช่น เทียนชัย จากการสังเกตและสอบถามผู้เข้าร่วมพิธีบางท่านกล่าวว่ารวมแล้วต้อง จ่ายเงินเป็นจำนวน 200-300 บาท

การจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่นี้ ผู้เข้าร่วมพิธีส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่มีอาศัยอยู่ในบริเวณ เขตชุมชนใกล้วัด ซึ่งสามารถเดินทางมาได้สะดวก อีกทั้งในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ของคณะเร่ มีได้ มีเวลาในการจัดพิธีที่แน่นอน แต่มีการเลือกเวลาจัดพิธีออกไปหากมีผู้มาร่วมพิธีน้อย นอกจากนี้คณะ สวดนพเคราะห์เร่ยังนิยมจัดในเสาร์ อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ และจัดพิธีในบางวัดยังมีการจัด พิธีเป็นรอบ เช่น เช้า 1 รอบ บ่าย 1 รอบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ที่เดินทางมาเข้าร่วมพิธีอีก ด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปเป็นตารางเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดพิธีสวด นพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันได้ ดังนี้

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดพิธีสวนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

รายละเอียดพิธี		พิธีสวนพเคราะห์ที่สืบ สานมาจากพิธีบูชา เทวดานพเคราะห์		พิธีสวนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่						
				พิธีสวนพเคราะห์ที่จัด เสริมในพิธีกรรมอื่น		พิธีสวนพเคราะห์ที่สร้างเพื่อใช้ใน โอกาสใหม่				
ลำดับกรณีศึกษาพิธี		1	2	3	4	5	6	7	8	9
เจ้าพิธี	พระครูอาคมสุนทร	✓	✓			✓				
	พระครูภาวนาโสภณ			✓	✓		✓			
	อ.บุญเลิศ แฉ่งศิริ							✓		
	พราหมณ์ราชสำนัก				✓					
	พระมหานาค									✓
	ไม่มีเจ้าพิธี									✓
โต๊ะพิธี	แบบสี่เหลี่ยม	✓			✓	✓		✓		
	แบบกลม			✓	✓		✓			
	ไม่มีโต๊ะพิธี								✓	✓
ตำรา	คัมภีร์โหราศาสตร์ ไทย	✓	✓							
	ตำราพรหมชาติ			✓	✓		✓			
	หนังสือประเพณีไทย	✓	✓		✓	✓		✓		
	หนังสือการสวนพ เคราะห์									
	หนังสืออนวัคคหายุ สมธัมม์								✓	
รูปแบบ	จัดส่วนตัว	✓	✓							
	จัดส่วนรวม			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
อุปกรณ์	เทวรูป	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	บัตรพาลี	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	ชั้นน้ำมนต์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	สายลั่นจัญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	เทียน 9 สี	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	ธง 9 สี	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	ดอกไม้	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	รูปเท่ากำลังเทวดา	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	เทียนเท่ากำลัง เทวดา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	บายศรี	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	มังละมังสะ	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
	เครื่องกระยาบวช	✓		✓	✓	✓	✓	✓		

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันยังมีการสวดสิบสองตำนานในพิธีปัจจุบันทุกพิธี ยกเว้นพิธีนวัคคหายุสมธัมม์ของวัดราชประดิษฐ์ใช้แบบวัดราชประดิษฐ์ตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ทรงคิดขึ้น

ในส่วนบทสวดของเจ้าพิธี ในปัจจุบันที่เป็นแบบหลักๆ มี 2 แบบคือ วัดพระเชตุพนฯ โหราพรหมณัณฑ์ ใช้แบบหนังสือตำราโหราศาสตร์ฉบับมาตรฐานของหลวงวิศาลดรุณกร และหนังสือประเพณีไทย ส่วนพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ใช้ตามอย่างหนังสือตำราพรหมชาติ

เครื่องพิธีมีลักษณะที่คล้ายกันทุกพิธีขึ้นอยู่กับการจัดเครื่องสังเวทว่ามีมากหรือน้อยตามกำลังเงินของเจ้าภาพจะมีความต่างกันที่การวางตำแหน่งของ เครื่องพิธี กล่าวคือ ของวัดพระเชตุพนฯ และโหรบัณฑิต มักจะตั้งตามลำดับคือ เทวรูปหรือรูปเทวดานพเคราะห์ ถัดมาเป็นเครื่องบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์ และสุดท้ายเป็นเครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ ลดหลั่นกันมาตามลำดับ แต่พิธีที่จัดโดยพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ และโหราพรหมณัณฑ์ จะตั้งเครื่องทั้งหมดเป็นวงกลม วงชั้นในจะตั้งบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์และรูปเทวดานพเคราะห์ วงด้านนอกเป็นเครื่องสังเวทเทวดา และมีราชวัตรฉัตรธงล้อมอีกชั้นหนึ่ง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันนั้น การจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบวัดพระเชตุพนฯ มีการจัดพิธีตามรูปแบบดั้งเดิมที่ปรากฏหลักฐานว่า เป็นการจัดพิธีนพเคราะห์เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์หรือเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เห็นได้จากการจัดพิธีในรูปแบบที่มีความเป็นส่วนตัว เช่น เพื่อฉลองวันครบรอบอายุพระธรรมปัญญาบดี เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันนอกจากวัดพระเชตุพนฯ จะสืบสานการจัดพิธีแบบดั้งเดิมแล้ว ยังมีการจักพิธีสวดนพเคราะห์ในรูปแบบที่เสริมเข้ากับพิธีกรรมอื่นๆ เช่น ในงานสวดมนต์ข้ามปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดพิธีในลักษณะที่เสริมเข้ากับพิธีอื่นๆ จะเป็นการจัดพิธีในลักษณะมวลชนมาร่วมประกอบพิธี มิได้จำกัดเพียงการจัดพิธีเฉพาะบุคคลเท่านั้น

หากพิจารณาการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ ตามรูปแบบของวัดป่าธรรมโสภณ จะเห็นได้ว่าเป็นการจัดพิธีที่เสริมเข้าไปกับพิธีอื่นๆ ทั้งสิ้น เช่น จัดร่วมกับพิธีพุทธาภิเษก หรือจัดเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์ผนวกกับการทำบุญครบรอบวันมรณภาพของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหมรังสี) ซึ่งการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามรูปแบบของวัดป่าธรรมโสภณจะเป็นการจัดในลักษณะมวลชน และมักจะผนวกกับงานบุญอื่นๆ โดยนำพิธีสวดนพเคราะห์มาจัดร่วมเพื่อเป็นการระดมมวลชนให้มาร่วมในพิธีมากขึ้น

ส่วนรูปแบบการสวดนพเคราะห์ที่ผู้ประกอบพิธีเป็นพรหมณัณฑ์ จะเป็นการจัดพิธีที่เสริมเข้าไปกับพิธีอื่นๆ เช่นเดียวกัน เช่น งานสวดบูชานพเคราะห์เสริมชะตาชีวิตในงานประจำปีวัดคลองเตยในการจัดพิธีในรูปแบบที่ผู้ประกอบพิธีเป็นพรหมณัณฑ์จะมีการจัดเครื่องพิธีอย่างอลังการ นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่ของผู้ประกอบพิธี การที่ผู้ประกอบพิธีเป็นพรหมณัณฑ์ตามมโนทัศน์และคติความเชื่อของ

คนไทยนั้น จะสามารถทำให้พิธีดูมีความเข้มขลังศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนมีนัยความพิเศษมากกว่าพิธีที่ใช้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี เนื่องจากมนต์ศีลและคติความเชื่อของคนไทยสัมพันธ์กับวิถีทางพุทธศาสนาจึงอาจทำให้การประกอบพิธีโดยพระสงฆ์ดูเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่หากผู้ประกอบพิธีเป็นพราหมณ์ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่พิเศษแตกต่างไปจากพระสงฆ์ อีกทั้งบทบาทหน้าที่ของพราหมณ์ยังมีความสัมพันธ์กับพระเวทและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีผู้ประกอบพิธีเป็นพราหมณ์ก็จะสามารถช่วยให้พิธีดูเข้มขลังมากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีคนมาร่วมเป็นจำนวนมาก

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันมีการปรับตัวไปตามกระแสสังคม โดยการจัดพิธีแบบวัดพระเชตุพนฯ มีการสืบสานการจัดพิธีตามแบบโบราณ และขณะเดียวกันก็มีการปรับปรุงแบบพิธีในลักษณะเป็นมวลชนที่ไปผนวกกับพิธีอื่นๆ ซึ่งหากพิจารณาการจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบวัดป่าธรรมโสภณและแบบพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี จะเห็นได้ว่าเป็นการจัดในลักษณะที่ผนวกกับพิธีอื่นๆ ทั้งสิ้น จากรูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดพิธีเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางสังคมโดยมุ่งเน้นไปสู่มวลชนจำนวนมาก และการจัดพิธีที่ผนวกเข้ากับงานบุญอื่นๆ อาจเป็นการรวบรวมกำลังทรัพย์ของมวลชน ที่เสียสละกำลังทรัพย์ไม่มาก ซึ่งต่างจากการจัดพิธีตามรูปแบบดั้งเดิมที่ผู้ทำพิธีต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก นอกจากนี้การผนวกพิธีสวดนพเคราะห์เข้ากับพิธีอื่นๆ ยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีที่รวมกำลังและศรัทธาของประชาชน ซึ่งส่งผลให้มีผู้เดินทางมาร่วมบุญที่วัดเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้พิธีสวดนพเคราะห์ที่ผนวกกับการทำบุญครบรอบวันมรณภาพของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เป็นการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามรูปแบบของวัดป่าธรรมโสภณจังหวัดลพบุรี จะเป็นการจัดในลักษณะมวลชน และมักจะผนวกกับงานบุญอื่นๆ โดยนำพิธีสวดนพเคราะห์มาจัดร่วมเพื่อเป็นการระดมมวลชนให้มาร่วมในพิธีมากขึ้น ดังนั้นการจัดเครื่องพิธีจึงมีความอลังการ นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่ของผู้ประกอบพิธี สามารถทำให้พิธีดูมีความเข้มขลังศักดิ์สิทธิ์ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคมอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีกำลังทรัพย์น้อย ซึ่งการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ของคณะเร่เป็นการตอบสนองความต้องการทางสังคมในระดับชาวบ้านที่มีกำลังไม่มากนัก และไม่มีโอกาสเข้าร่วมพิธีที่หรูหราอลังการที่จะต้องเดินทางไปตามวัดสำคัญหรือมีการจองที่การเข้าร่วมพิธีล่วงหน้า

จากการศึกษาวิเคราะห์พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า พิธีสวดนพเคราะห์มีการประดิษฐ์รูปแบบการจัดพิธีขึ้นใหม่ตามพลวัตทางสังคม โดยมีการจัดพิธีให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีตามระดับกำลังทรัพย์ โดยหากเป็นผู้ที่มีกำลังมากก็จะสามารถเข้าร่วมพิธีที่มีความอลังการและมีการจองที่นั่งสำหรับเข้าร่วมพิธีล่วงหน้าได้ แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่กำลังทรัพย์น้อยก็ย่อมต้องการเข้าพิธีสวดนพเคราะห์ด้วยเช่นกัน และกลุ่มผู้ที่มีกำลังทรัพย์น้อยนี้ นับว่าเป็นแรงขับทางสังคมที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่เพื่อให้สอดคล้องกับความ

ต้องการทางสังคมระดับชาวบ้านที่มีทุนทรัพย์น้อย แต่ในขณะที่เดียวกันการจัดพิธีสวดนพเคราะห์คณะเร่ก็มีวิธีการเรียกร้อยค่าเข้าร่วมพิธีที่ต้องจ่ายเพิ่มรูปแบบอื่นๆ เช่น คำว่าวัตถุมงคลต่างๆ ดังนั้นหากพิจารณาให้ละเอียดจะเห็นได้ว่าผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่บางครั้งอาจเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นในวัดใหญ่ๆ ก็เป็นไปได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีพลวัตที่หลากหลาย ได้แก่ พลวัตของตำราที่ใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน พลวัตของผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน และพลวัตของผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน

พลวัตของตำราที่ใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน ปรากฏตำราอยู่ 4 เล่ม ดังที่กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 3.1 คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ เป็นตำราสำคัญที่อธิบายวิธีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ไว้อย่างละเอียดโดยอธิบายวิธีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ผนวกกับวิธีการคำนวณทางโหราศาสตร์ ตำราพรหมชาติ เป็นตำราที่อธิบายวิธีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ไว้อย่างกระชับ เรียบง่าย ชัดเจน แม้กระทั่งผู้ที่ไม่มีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์ก็สามารถจัดพิธีได้ด้วยตนเอง หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู เป็นหนังสือที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือในกลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรมทั้งฝ่ายพุทธและฝ่ายพราหมณ์ ดังนั้นหนังสือเล่มนี้จึงเป็นเสมือนหนังสือคู่มือการประกอบพิธีที่เจ้าพิธีในสังคมไทย ส่วนหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัด ทุกข์ โศก โรค ภัย แม้ว่าจะจะเป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นไม่นาน แต่กล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่เป็นแหล่งค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีจัดพิธีสวดนพเคราะห์ได้อย่างดี เนื่องจากผู้เขียน คือ พระครูกลุณยาสีทิววัฒน์ เป็นนักวิชาการ ใช้วิธีการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ในลักษณะตำราวิชาการ จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นแหล่งค้นคว้าและอ้างอิงเกี่ยวกับวิธีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่สำคัญในปัจจุบัน

พลวัตของผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน ปรากฏผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์หรือเจ้าพิธีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มพราหมณ์ และกลุ่มฆราวาส กลุ่มพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ พระครูอาคมสุนทร จัดพิธีแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ และหนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ที่ยังคงสืบสานพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิม และในขณะที่เดียวกันก็จัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ ทั้งผนวกเข้ากับพิธีกรรมอื่น หรือจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบไม่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมอื่น พระครูภาวนาโสภณ เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แบบประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ จัดพิธีแบบตำราพรหมชาติ นิยมจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่แบบผนวกเข้ากับพิธีกรรมอื่น ซึ่งมีคณะจัดงานครบวงจร นอกจากนี้ยังมีกลุ่มพระสงฆ์ที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ ที่มีได้มีรูปแบบการจัดพิธีตามตำราเกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์ แต่ใช้การจัดพิธีแบบเรียบง่ายปรับตามสถานการณ์และจำนวนผู้เข้าร่วมพิธี ส่วนเจ้าพิธีที่เป็นพราหมณ์ มักจัดพิธีแบบคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์

ซึ่งมีขั้นตอนพิธีซับซ้อนมีอุปกรณ์และเครื่องพิธีจำนวนมากทำให้ไม่ค่อยได้รับความนิยมในสังคมไทยปัจจุบันมากนัก นอกจากนี้เจ้าพิธีที่เป็นฆราวาสที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน มักเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพในทางพิธีกรรมอยู่แล้ว เช่น เป็นเจ้าพิธีตั้งศาลพระภูมิ หรือเป็นหมอขวัญ ก็จะเริ่มนิยมเป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์มากขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน

พลวัตของผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบัน เดิมพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน เช่น เปลี่ยนช่วงอายุ หรือช่วงเปลี่ยนศักราช แต่ในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์ปรากฏพลวัตในลักษณะพิธีกรรมที่จัดเพื่อมวลชนตามวัตถุประสงค์เฉพาะของผู้จัดพิธีกรรม

บทที่ 4

การใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์

พิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยเค้ามูลเดิมของการจัดพิธีสะเดาะเคราะห์และบูชาเทวดานพเคราะห์ของราชสำนักในอดีต เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์พัฒนาผ่านช่วงเวลาต่างๆ มาเป็นลำดับ จึงปรากฏพลวัตของการจัดพิธีที่ไม่หยุดนิ่ง พลวัตเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนไทยที่มีอย่างหลากหลาย ได้แก่ ความเชื่อในพลังเหนือธรรมชาติจากลัทธิพราหมณ์-ฮินดู ความเชื่อในศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องผีसाงซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย และความเชื่อสมัยใหม่ที่ได้รับแนวคิดจากวัฒนธรรมตะวันตก

เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมซึ่งประกอบด้วยหลากหลายคติความเชื่อ จึงทำให้มีการสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนคติความเชื่อเหล่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสิ่งแทนความหมายซึ่งต้องการสื่อสารออกไป

การสร้างสัญลักษณ์ความเชื่อที่ในพิธีสวดนพเคราะห์นี้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับคำอธิบายสัญลักษณ์ในพิธีกรรมของ คลิฟฟอร์ด เกียรติ (Clifford Geertz) ซึ่งเสนอว่า แนวคิดวัฒนธรรมบ่งชี้ถึงรูปแบบของความหมาย (pattern of meanings) ที่ได้รับสืบทอดกันมาในฐานะรูปของสัญลักษณ์ เป็นระบบของแนวคิดที่ได้รับสืบทอดกันมา (inherited conceptions) และแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งผู้คนใช้ในการติดต่อสื่อสาร เก็บรักษาไว้ และพัฒนา เพื่อสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับชีวิตและทัศนะที่มีต่อชีวิต (Clifford Geertz อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2551: 76) ดังนั้นสื่อความคิดและความเชื่อต่าง ๆ จึงได้ถูกพัฒนาผ่านการใช้สัญลักษณ์แทนในพิธีกรรมมาตามลำดับ

ในพิธีสวดนพเคราะห์มีการใช้สัญลักษณ์ที่สะท้อนระบบความเชื่อและวัฒนธรรมอย่างมีพลวัต กล่าวคือการทำ ความเข้าใจความหมายสัญลักษณ์ในพิธีกรรมสวดนพเคราะห์จะเป็นกุญแจไขไปสู่ความเข้าใจความเชื่อและวัฒนธรรมซึ่งฝังอยู่ในจิตใจของผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

การใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ปัจจุบันสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ วัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์และพื้นที่สัญลักษณ์ ดังนี้

4.1 วัตถุประสงค์ลักษณะ

วัตถุประสงค์ลักษณะในพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน คือ การใช้วัตถุสิ่งของต่างๆ นำมาเป็นองค์ประกอบในการจัดพิธีเพื่อสื่อความหมายบางประการเกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่งเป็นพิธีที่สืบต่อมาจากองค์ความรู้ของกลุ่มคนชั้นสูงในสังคมไทย โดยวัตถุประสงค์ลักษณะที่ใช้ในพิธีนั้น มีทั้งวัตถุที่มีการสืบทอดมาจากตำราในอดีต วัตถุประสงค์ลักษณะที่มีการปรับปรุงใหม่ และวัตถุประสงค์ลักษณะที่สร้างขึ้นใหม่ ในการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ลักษณะผู้วิจัยได้จำแนกเป็น 11 ประการ ได้แก่ การใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์ เครื่องสังเวทเวทดา เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพลี บายศรี รูปและเทียน สายสิญจน์ ยันต์ ขันครุ ต้นกล้วยต้นอ้อย และมะพร้าวอ่อน ดังนี้

4.1.1 การใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์: สัญลักษณ์ที่สะท้อนอารมณ์และจิตวิทยาของบุคคลกับความเชื่อทางโหราศาสตร์

สีมีผลต่อมนุษย์ในด้านสรีระและด้านจิตใจ มนุษย์ตอบสนองต่อการเห็นสีโดยธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณ การเรียนรู้ ประสบการณ์ การมองเห็นสีเปรียบเสมือนป้อนข้อมูลให้กับสมองผ่านกระบวนการต่างๆ เกิดการตีความออกมาเป็นความรู้สึกทางจิตใจ อารมณ์ ดังนั้นการมองเห็นสีต่างๆ ของมนุษย์จึงน่าเชื่อว่ามีผลต่อร่างกายและจิตใจ (พรทวี พิงรัมย์, 2551: 15)

ในเชิงจิตวิทยาสี มีอำนาจตามความเข้มของแสงที่สัมพันธ์กับการกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกได้ การที่ได้เห็นสีผ่านสายตา สายตาจะส่งความรู้สึกไปยังสมองทำให้เกิดความรู้สึกต่างๆ ตามอิทธิพลของสี เช่น สดชื่น ร่าร้อน เยือกเย็น หรือตื่นเต้น และเนื่องจากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวล้วนมีสีแตกต่างกันมากมาย มนุษย์จึงเลือกใช้สีเพื่อกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกอยู่เสมอ

ณัฐธิดา ปิยะกมลนิรันดร์ (2551: 5) อธิบายความสำคัญของสีที่มีต่อวิถีชีวิตไว้ว่า “สีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของเราอย่างมาก นับแต่สมัยดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบัน เราได้นำสีมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้เป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง”

นอกจากนี้ สียังมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรม มนุษย์ที่มีเชื้อชาติ วัฒนธรรม และอาศัยอยู่ในภูมิภาคที่แตกต่างกัน มักมีความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์กับความหมายของสี ที่แตกต่างกัน เช่น ความหมายของสีแดง ในอเมริกาเหนือ หมายถึง การเตือนภัย ตื่นเต้น เชื่อเชิญ เผ็ดร้อน ละตินอเมริกา หมายถึง ความสดชื่นร่าเริง ดวงอาทิตย์ ยุโรปตะวันออก หมายถึง ความรัก ฤดูใบไม้ผลิ แอฟริกา หมายถึง ความตาย การนองเลือด ตะวันออกกลาง หมายถึง ความรัก การอุทิศ บาบ เลือด ความโกรธ และเอเชียแปซิฟิก หมายถึง ไฟ โชคดี ความร่าเริง (อรุณโรจน์ เกียรติจินดา รัตน์, 2551: 56) ซึ่งหากพิจารณาความสัมพันธ์เกี่ยวกับสีในสังคมเอเชีย จะเห็นว่า มีความสัมพันธ์กับความหมายของสีแดงในเอเชียแปซิฟิกเช่นกัน ตัวอย่างคือ คนจีนมีความเชื่อว่าสีแดงเป็นสีมงคล หรือ

คนไทยเชื่อว่าสีแดงเป็นสีที่มีอำนาจ เป็นต้น ดังนั้นจึงอาจจะสรุปได้ว่า สีย่อมมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์อยู่เสมอและมนุษย์มักจะใช้สีเพื่อแทนอารมณ์และความรู้สึก แต่ในทางกลับกัน ความหมายและการตีความสีแต่ละสีก็ยังคงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มคนในแต่ละสังคมที่รับรู้สัญลักษณ์แทนความหมายของสีนั้นๆ ที่มีร่วมกันด้วย

การศึกษาการใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์ ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์สัญลักษณ์เกี่ยวกับสีในพิธีสวดนพเคราะห์ที่สะท้อนอารมณ์ของบุคคลในเชิงจิตวิทยาผ่านความเชื่อทางโหราศาสตร์ ดังนี้

ในพิธีสวดนพเคราะห์ มีการจัดเครื่องสังเวทบูชาเป็นสีต่างๆ จำนวน 9 สี เพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์แทนเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ ซึ่งในพิธีสวดนพเคราะห์จะเลือกใช้เทียนสีและดอกไม้สีหรือธงสี เป็นต้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเทวดานพเคราะห์ เรียงตามลำดับการสวดบูชา ดังนี้

พระอาทิตย์	เทียนและดอกไม้สีแดง
พระจันทร์	เทียนและดอกไม้เหลืองหรือสีขาว
พระอังคาร	เทียนและดอกไม้ชมพู
พระพุธ	เทียนและดอกไม้เขียว
พระเสาร์	เทียนและดอกไม้ม่วง
พระพฤหัสบดี	เทียนและดอกไม้แสดหรือสีส้ม
พระราหู	เทียนและดอกไม้ดำ
พระศุกร์	เทียนและดอกไม้ฟ้า
พระเกตุ	เทียนและดอกไม้ทอง

ภาพที่ 119 บัตรพลีที่ใช้ดอกไม้และธงสีแทนเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์

การใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่สะท้อนความเชื่อทางโหราศาสตร์นั้น เห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างสีประจำวันเกิดกับคำทำนายลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ตามคำพยากรณ์โบราณที่กล่าวไว้เกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ซึ่งการตีความความหมายที่สัมพันธ์ระหว่างสีประจำวันเกิดกับลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ตามคำพยากรณ์โบราณกล่าวไว้ ดังนี้

ทนายอายุ ยศศักดิ์อัครฐาน	ให้ทนายอาทิตย์
ทนายรูปร่าง จริต	ให้ทนายจันทร์
ทนายอาสา แข็งขยัน	ให้ทนายอังคาร
ทนายพูดจาอ่อนหวาน	ให้ทนายพุธ
ทนายปัญญาบริสุทธิ์	ให้ทนายพฤหัสบดี
ทนายกิเลส กำจัด	ให้ทนายศุกร์
ทนายโทษทุกข์	ให้ทนายเสาร์
ทนายมัวมัวเมา	ให้ทนายราหู
ทนายอายุยืนยาว	ให้ทนายเกตุ

(ห้องโหราศรึมหาโพธิ์, 2545: 21-22)

สีทั้ง 9 สี ที่นำมาใช้แทนสัญลักษณ์เทวดานพเคราะห์แต่ละองค์นั้น มีความหมายในเชิงจิตวิทยาซึ่งสะท้อนถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจความหมายของสีของมนุษย์หากพิจารณาลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ประกอบด้วยก็จะเห็นได้ว่า ลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดในแต่ละวัน มีความสัมพันธ์กับสีที่เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายและลักษณะทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ดังนี้

สีแดง คือ สีของพลังและการเจริญเติบโต มีความสามารถที่จะสร้างหรือทำลายล้างได้ สีแดงยังเป็นสีแห่งการแสดงออกทางเพศของมนุษย์ในส่วนของดีในการสร้างชีวิต แต่อีกด้านหนึ่งใช้แทนความโกรธที่ต้องการจะทำลายล้างและเป็นสีของสงคราม (สติเฟ่น จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 16) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า สีแดงในพิธีสวดนพเคราะห์ อาจหมายถึงสัญลักษณ์ของความรู้สึกที่รุนแรงมีพลังอำนาจ เนื่องจากสีแดงเป็นสีที่อยู่ในกลุ่มสีร้อน อีกทั้งเป็นสีของดวงอาทิตย์ที่มีแสงที่ร้อนแรง ฉะนั้นสีแดงจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับอำนาจ

เมื่อสีแดง เป็นสัญลักษณ์ของพลัง อำนาจและความแข็งแกร่ง ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันอาทิตย์ตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันอาทิตย์มักเป็นผู้ที่มีอำนาจ แข็งกร้าวและมีอารมณ์รุนแรง ซึ่งเปรียบเทียบกับกับความร้อนแรงของสีแดงที่สะท้อนผ่านแสงของดวงอาทิตย์

สีขาว คือ สีของความบริสุทธิ์และสมบูรณ์แบบหรือสีของความสำเร็จ (สติเฟ่น จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 15) ผู้วิจัยเห็นว่าสีขาวในพิธีสวดนพเคราะห์ อาจนำไปสู่การตีความว่าเป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกที่สงบเยือกเย็น เนื่องจากสีขาวเป็นสีที่มีความสว่าง อีกทั้งเป็นสีของดวงจันทร์ที่มีแสงเยือกเย็น ดังนั้นสีขาวจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับความบริสุทธิ์

เมื่อสีขาว เป็นสัญลักษณ์ของความผ่องใส บริสุทธิ์ ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันจันทร์ตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันจันทร์มักเป็นผู้มีเสน่ห์ เนื่องจากมีลักษณะของความเยือกเย็นที่ทำให้คนรอบข้างรู้สึกสงบและสุขใจ จึงสามารถดึงดูดให้ผู้อื่นเข้าใกล้ ซึ่งเปรียบเทียบกับกับความเยือกเย็นของแสงสีขาวนวลของดวงจันทร์

สีชมพู คือ สีที่ผสมระหว่างสีแดงกับสีขาว หมายถึงความห่วงใยและการปกป้องคุ้มครอง แสดงออกถึงความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการใช้พลัง อารมณ์และความรู้สึก (สติเฟ่น จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 17) ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ในพิธีสวดนพเคราะห์ สีชมพูให้ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของความรู้สึกที่ปรารถนาที่จะใช้พลัง เนื่องจากสีชมพูเป็นสีที่มีส่วนผสมของสีแดง ดังนั้นสีชมพูจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับพลัง

เมื่อสีชมพู เป็นสัญลักษณ์ของความต้องการใช้พลัง ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันอังคารตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันอังคารมักเป็นผู้มีทะลุใจนักเลง เนื่องจากสีชมพูเป็นสัญลักษณ์ของความต้องการใช้พลัง ซึ่งไม่ได้ร้อนแรงหรือมีอำนาจที่แผ่ไปถึงผู้อื่นเท่ากับสีแดง

แต่สีชมพูเป็นลักษณะส่วนหนึ่งของการความต้องการที่จะแสดงพลังของตนเอง ดังนั้นผู้ที่เกิดวันอังคาร จึงมีความต้องการแสดงพลังของตนเองสูง จึงสะท้อนผ่านพฤติกรรมความมุกทะลุ ใจนักเลง

สีเขียว คือ สีของใบไม้ สีเขียวเป็นสีของการเจริญเติบโตทางร่างกายและการรักษา เป็นสีของการพักผ่อนทำให้มีรู้สึกถึงการเก็บรักษาพลังชีวิต (สตีเฟน จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 18) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า สีเขียวเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายของความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สดชื่น เนื่องจากสีเขียวเป็นสีของใบไม้ในธรรมชาติ ดังนั้นสีเขียวจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับชีวิต

เมื่อสีเขียว เป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติและความสงบ ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันพุธตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันพุธมักเป็นผู้มีจิตใจซื่อตรง เนื่องจากสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความสงบ จึงทำให้ไม่มีอารมณ์ที่หวั่นไหวง่าย ส่งผลให้มีความหนักแน่นมั่นคงในอารมณ์ จึงสะท้อนผ่านลักษณะของผู้ที่เกิดวันพุธว่ามีจิตใจซื่อตรง หนักแน่น ไม่หวั่นไหวง่าย

สีม่วง คือ สีที่ผสมระหว่างพลังของสีแดงกับความอ่อนไหวทางอารมณ์ของสีฟ้า มีรัศมีของพลังงานและความลึกซึ้ง เป็นสีของการเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณหรือทางปรัชญา (สตีเฟน จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 19-20) จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า สีม่วงในพิธีสวดนพเคราะห์ให้ความรู้สึกว่าเป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกที่มีอำนาจลึกซึ้ง เนื่องจากสีม่วงเป็นสีที่มีส่วนผสมระหว่างสีแดงกับสีฟ้าที่ผสมคุณสมบัติกัน ดังนั้นสีม่วงจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับอำนาจทางจิตวิญญาณ

เมื่อสีม่วง เป็นสัญลักษณ์ของควมมีอำนาจทางจิตวิญญาณ ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันเสาร์ตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันเสาร์มักเป็นผู้มีอำนาจ เนื่องจากสีม่วงเป็นส่วนผสมระหว่างสีแดงกับสีฟ้า ซึ่งไม่ได้ร้อนแรงหรือมีอำนาจที่แผ่ไปถึงผู้อื่นเท่ากับสีแดง หรืออ่อนไหวง่ายเหมือนสีฟ้า แต่สีม่วงเป็นลักษณะสัญลักษณ์ของอำนาจทางจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อความรู้สึกคนรอบข้าง ทำให้มองว่าผู้เกิดวันเสาร์ เป็นผู้ที่ลึกซึ้ง สันโดษเข้าถึงได้ยาก จึงส่งผลให้คนรอบข้างเกิดความเกรงกลัวเนื่องจากลักษณะของความเป็นปัจเจก จึงทำให้ผู้ที่เกิดวันเสาร์ดูเหมือนเป็นผู้มีอำนาจในตนเอง

สีส้ม คือ สีผสมของสีแดงเข้มและสีเหลือง โดยสีแดงเป็นพลังทางด้านร่างกายและสีเหลืองเป็นพลังทางสมอง เป็นสีที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพทางการเรียนรู้ (สตีเฟน จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 17) จากข้อมูลข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ในพิธีสวดนพเคราะห์ สีส้มเป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกของพลังทางความคิด เนื่องจากสีส้มเป็นสีที่มีส่วนผสมระหว่างสีแดงและสีเหลืองที่ผสมคุณสมบัติกัน ดังนั้นสีส้มจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับปัญญา

เมื่อสีส้ม เป็นสัญลักษณ์ของปัญญาและความรู้ ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดีตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดีมักมีลักษณะของความเป็นครู เนื่องจากสีส้มเป็นสีที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ จึง

สะท้อนผ่านลักษณะของผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดีว่ามีบุคลิกลักษณะของความเป็นครู คือ เป็นผู้ปัญญาและความคิด

สีฟ้า คือ สีของท้องฟ้าและทะเล เป็นสีของความลึกกลับ และกระตุ้นความต้องการหรือการแสวงหาในจิตใจมนุษย์ (สติเฟ่น จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 17) จากหลักฐานดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า สีฟ้าในพิธีสวดนพเคราะห์ เป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกที่ปรารถนา เนื่องจากสีฟ้าเป็นสีที่กระตุ้นความต้องการ อีกทั้งเป็นสีของท้องฟ้าและทะเลที่ไม่มีจุดสิ้นสุด ดังนั้นสีฟ้าจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับค้นหา

เมื่อสีฟ้า เป็นสัญลักษณ์ของอารมณ์อ่อนไหวและค้นหา ดังนั้นจึงสอดคล้องกับลักษณะของผู้ที่เกิดวันศุกร์ตามตำราพรหมชาติที่อธิบายว่า ผู้ที่เกิดวันศุกร์มักเป็นผู้มีศิลปะ มีความมัวเมา หลงใหล รักสวยรักงาม เนื่องจากสีฟ้าเป็นสีที่กระตุ้นให้เกิดความปรารถนา ส่งผลให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกในจิตใจที่หลากหลาย ดังนั้นการสนใจศิลปะ หรือการตกแต่งร่างกายให้สวยงามนั้น เป็นการเติมเต็มทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการปรารถนาที่มีได้ตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล จึงทำให้บุคลิกลักษณะของผู้ที่เกิดวันศุกร์เป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว

นอกจากนี้ สีที่ใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีได้เป็นสีประจำวันเกิดอีก 2 สี คือ สีดำและสีเหลืองทอง ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์ได้ ดังนี้

สีดำ คือ สีที่มีใช้สีที่แท้จริงแต่เป็นสีตรงข้ามของสีขาว ซึ่งเกิดจากการรวมสีทุกสีเข้าด้วยกัน สีดำเป็นสีของความลึกกลับและความไม่รู้ เพราะเป็นสีสุดท้ายก่อนที่จะเข้าสู่สภาวะที่มองไม่เห็น (สติเฟ่น จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 20) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ในพิธีสวดนพเคราะห์ สีดำเป็นสัญลักษณ์ของความไม่รู้ เนื่องจากสีดำเป็นสีที่มองไม่เห็นส่วนของเนื้อสีแท้จริงที่รวมอยู่ อีกทั้งเป็นสีของเวลากลางคืนที่มนุษย์มองไม่เห็นสิ่งต่างๆ ดังนั้นสีดำจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมาสู่การตีความที่สัมพันธ์กับความกลัว สีดำจึงเป็นสัญลักษณ์ของความกลัว การนำสีดำมาใช้ในพิธีกรรมย่อมให้ภาพตัวแทนอารมณ์ความรู้สึกหวาดกลัวในใจของมนุษย์ และหากในพิธีกรรมมีการขจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นสีดำ ก็เปรียบเสมือนการขจัดปัดเป่าความกลัวในจิตใจมนุษย์

เมื่อสีดำเป็นสัญลักษณ์ของความกลัว เนื่องจากเป็นสีที่มองไม่เห็น ทำให้เกิดความลึกลับ สงสัยซึ่งนำมาสู่ความกลัวในสิ่งที่ตนไม่รู้ ในพิธีสวดนพเคราะห์มีการบูชาโดยใช้สีดำเพื่อเป็นขับไล่ความชั่วร้ายต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อจิตวิทยาของผู้เข้าร่วมพิธีให้คลายความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นในจิตใจได้

สีเหลืองทอง คือ สีของความรู้และกิจกรรมทางสมอง เป็นสีของปรัชญาและการเรียนรู้ ความสว่างของสีกระตุ้นมนุษย์ให้ปรารถนาที่จะเรียนรู้ โดยมุ่งสู่กระบวนการคิดที่บริสุทธิ์ (สติเฟ่น จอห์น คัลเบิร์ต, 2533: 18) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเชื่อว่า ในพิธีสวดนพเคราะห์ สีเหลืองทองจึงเป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกที่แสดงถึงความตระหนักรู้ เนื่องจากสีเหลืองทองเป็นสีที่สว่างและเป็นประกาย อีกทั้งเป็นสีของดวงอาทิตย์ในเวลาที่มีแสงอบอุ่น ดังนั้นสีเหลืองทองจึงเป็นสัญลักษณ์ที่นำมา

สู่การตีความที่สัมพันธ์กับการรู้แจ้ง ดังนั้นสีเหลืองทอง เป็นสัญลักษณ์ของการตระหนักรู้ สิ่งที่สูงที่สุด หรือความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นสีสว่างและมีประกายทำให้มีความโดดเด่นกว่าสีอื่นๆ จึงทำให้เกิดความรู้สึกที่พิเศษอีกทั้งเนื้อสียังทำให้เกิดความสงบในจิตใจอีกด้วย

นอกจากนี้ในสังคมไทย สีเหลืองทอง ยังจัดเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งมงคล เช่น การสร้างพระพุทธรูปปิดทอง และช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ตามอุโบสถก็มักจะติดกระจกลีทอง เป็นต้น ดังนั้นหากพิจารณาสีประจำองค์พระเกตุ ซึ่งเป็นเทวดาองค์สำคัญและเป็นศูนย์กลางในพิธีนพเคราะห์ จะเห็นได้ว่าสีเหลืองทอง เป็นสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นศูนย์กลางและสูงสุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับสีทองมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกของคนไทยที่มองเห็นว่าสีทองเป็นสัญลักษณ์ของความมีคุณค่าสูงสุดและศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นการนำสีทองมาใช้ในพิธีกรรมย่อมสามารถส่งผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ร่วมพิธีว่ามีความเป็นมงคลและศักดิ์สิทธิ์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสีทั้ง 9 สี ที่นำมาใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ มีความสัมพันธ์กับอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐานในชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ ในช่วงชีวิตของมนุษย์คนหนึ่งๆ ย่อมมีอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เกิดขึ้นตามแรงกระทบทางสังคม ซึ่งสีทั้ง 9 สี เป็นสัญลักษณ์แทนความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ในบางช่วงเวลาแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ดังนั้นการใช้สีทั้ง 9 สี ในพิธีสวดนพเคราะห์ จึงเป็นการนำเสนอสัญลักษณ์แทนความหมายของอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ซึ่งอยู่ภายใน สีสรรในพิธีสวดนพเคราะห์ย่อมส่งผลให้ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์รู้สึกสบายใจเนื่องจากได้ปลดปล่อยความไม่สมดุลทางความคิดและอารมณ์ผ่านการเห็นสีสรรทั้ง 9 ในพิธีสวดนพเคราะห์

ภาพที่ 120 ธงสีและเทียนสีประจำกายเทวดานพเคราะห์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในการใช้สีเป็นสัญลักษณ์ของ การทำนายลักษณะของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ซึ่งหากพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นได้ว่า การสร้างคำ ทำนายทางโหราศาสตร์ของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ นั้น แท้จริงแล้ว มีการใช้สีเป็นสัญลักษณ์ของอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับหลักการทางจิตวิทยา ที่อธิบายว่า “สีทุกสีย่อมมีอิทธิพลอยู่เหนือ จิตใจมนุษย์ทั่วไป ดังนั้นสีกับมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ทุกคนจะมีอารมณ์ความรู้สึกทันทีเมื่อได้ เห็นสี โดยเฉพาะถ้าได้เห็นสีที่ตนเองชอบเป็นพิเศษ” (ณัฐธิดา ปิยะกมลนรินทร์, 2551: 7) ซึ่งสี ประจำวันเกิดย่อมเป็นสีที่ผูกพันกับชีวิตของบุคคลนั้นๆ เป็นพิเศษกว่าสีอื่นๆ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่ อาจปฏิเสธได้ว่าอิทธิพลของสีประจำวันเกิดนั้นจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของบุคคลนั้น ซึ่งส่งผลต่อ ลักษณะทางจิตวิทยาจึงสะท้อนผ่านบุคลิกลักษณะของบุคคลผู้นั้นด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การใช้สีดำและสีทองแสดงให้เห็นถึงความเป็นคู่ ตรงข้ามกัน สีดำเป็นตัวแทนของราหูซึ่งเป็นความน่ากลัวและภัยอันตรายต่างๆ ราหูเป็นสัญลักษณ์ ของความมืดมน และเป็นเทวดาของผู้ที่เกิดวันพุธกลางคืน ซึ่งหากพิจารณาในด้านช่วงเวลาที่เป็น ตำแหน่งของวันพุธจะเห็นได้ว่า วันพุธเป็นช่วงกลางสัปดาห์ ซึ่งหากพิจารณาในมุมมองความเป็น ศูนย์กลางจะเห็นได้ว่า วันเวลาในสัปดาห์จะหมุนเวียนเป็นวัฏจักร และคืนวันพุธเป็นคืนก่อนสว่าง ซึ่ง เทียบได้กับจุดศูนย์กลางคือส่วนลึก ๆ ของจิตใจมนุษย์ย่อมมีความหวาดกลัว ดังนั้นสีดำจึงเป็น สัญลักษณ์แทนศูนย์กลางของความกลัวที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์

ในขณะที่ราหูเป็นสัญลักษณ์แทนความกลัวของมนุษย์ การใช้สีทองก็เป็นสัญลักษณ์แทน พระเกตุ ซึ่งมีฐานะเป็นเทวดาสูงสุดเป็นตัวแทนแห่งความสว่างและความปลอดภัย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ ว่า แม้พระเกตุไม่มีปรากฏเป็นเทวดาประจำวันเกิด แต่พระเกตุมีฐานะที่อยู่เหนือวัฏจักรของการ หมุนเวียน ซึ่งเป็นการแทนสัญลักษณ์ปรัชญาคือความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ในพิธีสวดนพเคราะห์มีการใช้สีเพื่อแทนสัญลักษณ์ ของอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ โดยเฉพาะสีที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติจะมีผลกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์อย่างเป็นสากล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการแทนสัญลักษณ์ด้วยการทำนายนิสัยของ ผู้ที่เกิดในวันต่างๆ นอกจากนี้ในพิธีสวดนพเคราะห์ยังมีการใช้สีดำและสีทอง ซึ่งเป็นสีที่แทน สัญลักษณ์ของความมืดและความสว่าง ซึ่งสะท้อนภาพความต้องการในจิตใจของมนุษย์อย่างเป็น สากล เพราะมนุษย์ทุกคนมีความกลัวอยู่ในจิตใจ และในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ต้องการที่จะหลุดพ้น จากความกลัวนั้น ดังนั้นจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของสีทั้ง 9 สี มีความเกี่ยวข้องกับ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์อย่างชัดเจน อีกทั้งมีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์อย่างเป็น สากล

4.1.2 เครื่องสังเวทเวทดา: สัญลักษณ์ที่สะท้อนลักษณะนิสัยของเทวดานพเคราะห์

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ขาดมิได้ในพิธีนี้ คือ การจัดเครื่องสังเวทเวทดานพเคราะห์ โดยอาหารที่เป็นเครื่องเช่นสังเวทในพิธีสวดนพเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ “มัจฉะมังสะ” หมายถึง อาหารจำพวกเนื้อสัตว์ เช่น ปลาช่อนแป๊ะชะ หัวหมู ไก่ต้ม กุ้งต้ม เป็นต้น และ “เครื่องกระยาบวช” หมายถึง อาหารจำพวกขนมและผลไม้ เช่น เผือก มันบวช ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง จันอับ ขนุน ส้มโอ เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วเครื่องกระยาบวชเหล่านี้ ก็ใช้เป็นเครื่องสังเวทในพิธีบวงสรวงบูชาเทวดา พระภูมิเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ในงานมงคลด้วย

การจัดเครื่องสังเวทเวทดานพเคราะห์ จะต้องจัดเครื่องสังเวทให้มีความสอดคล้องกับลักษณะอุปนิสัยของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ ซึ่งลักษณะนิสัยและคุณลักษณะของเทวดานพเคราะห์สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เทวดานพเคราะห์ฝ่ายให้คุณเรียกว่า “ศุภเคราะห์” และเทวดานพเคราะห์ฝ่ายให้โทษเรียกว่า “ปาปเคราะห์” เทวดานพเคราะห์ฝ่ายให้คุณ คือ เทวดานพเคราะห์ที่มีอุปนิสัย อ่อนโยน มีเมตตา ได้แก่ พระจันทร์ พระพุธ พระพฤหัสบดี และพระศุกร์ ดังนั้นเครื่องสังเวทจึงใช้อาหารที่เป็นขนมหรือผลไม้ที่เรียกว่า “เครื่องกระยาบวช” เพราะอาหารจำพวกนี้ไม่ต้องทำลายชีวิตซึ่งสอดคล้องกับอุปนิสัยของเทวดานพเคราะห์ที่เป็นฝ่ายดีงาม ส่วนเทวดานพเคราะห์ฝ่ายให้โทษ คือ เทวดานพเคราะห์ที่มีอุปนิสัยแข็งกร้าว โหดร้าย ได้แก่ พระอาทิตย์ พระอังคาร พระราหู และพระเสาร์ เครื่องสังเวทจึงใช้อาหารคาวที่มีความคาว มีเลือดเนื้อ

จากการสัมภาษณ์นายบุญเลิศ แฉ่งศิริ ซึ่งเป็นโหรผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ประจำศาลเจ้าปากน้ำสมุทรปราการ ได้อธิบายถึงการจัดเครื่องสังเวทเวทดาในพิธีสวดนพเคราะห์ไว้ว่า

“เทวดานพเคราะห์ฝ่ายศุภเคราะห์กับฝ่ายปาปเคราะห์มีอุปนิสัยต่างกัน พระจันทร์ พระพุธ พระพฤหัสบดี และพระศุกร์ เป็นเทวดานพเคราะห์ที่มีรูปลักษณะเป็นเทพรูปงามหรือนักบวช ซึ่งมีความเมตตาไม่ต้องการทำลายล้างสรรพชีวิต จึงจะเสวยเครื่องสังเวทพวกกระยาบวชเท่านั้น แต่หากเป็น พระอาทิตย์ พระอังคาร พระราหู และพระเสาร์ จะเห็นว่าเป็นเทวดาที่มีรูปกายใหญ่โต น่ากลัว มีพลังกำลังมาก ซึ่งเทวดากลุ่มนี้เป็นพวกนักรบ มีความโหดร้ายและจะพอใจในกลิ่นคาวโลหิต ดังนั้นเครื่องสังเวทจึงต้องใช้ มัจฉะมังสะ ซึ่งแปลว่า ปลาและเนื้อ ซึ่งแท้จริงแล้วมิได้จำกัดเพียงเท่านั้น แต่จะเป็นอาหารจำพวกเนื้อสัตว์อะไรก็ได้ เช่น ไก่ต้ม หัวหมู หรือปลาช่อนก็ได้”

(บุญเลิศ แฉ่งศิริ, สัมภาษณ์ 17 มีนาคม 2556)

คำอธิบายของนายบุญเลิศ แฉ่งศิริ ถึงการจัดเครื่องบูชาในพิธีสวดนพเคราะห์ทั้งดาวและหวานให้ครบถ้วนโดยนัยความหมายว่าเป็นเครื่องต้อนรับเทวดาทั้งฝ่ายบาปเคราะห์และสุภเคราะห์ก็นัยเป็นไปในทิศทางเดียวกับคำอธิบายของพระครูภาวนาโสภณ ที่กล่าวไว้ว่า

การจัดเครื่องพิธีต้องจัดให้ครบทั้งดาวและหวาน หากเป็นพิธีใหญ่ก็จัดหัวหมูและเครื่องดาวหวาน 4 ชุด หากเป็นพิธีที่มีขนาดเล็ก อาจจะทำจัดเพียง 2 ชุด หรือแม้แต่ชุดเดียวก็ได้ ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ แต่จะขาดดาวหวานไม่ได้

(พระครูภาวนาโสภณ, สัมภาษณ์ 21 เมษายน 2556)

ภาพที่ 121 เครื่องสังเวद्यประเภทมังษะมังสะ

ภาพที่ 122 เครื่องสังเวยประเภทผลไม้

ภาพที่ 123 เครื่องสังเวยประเภทกระยาบวช

จากคำอธิบายของเจ้าพิธีทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสถึงจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่สิ่งสำคัญที่กล่าวถึงในพิธีคือ เครื่องควหาวนจะต้องมีครบถ้วน ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่าการจัดเครื่องสังเวทในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการจัดเพื่อตามนัยสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกและนิสัยของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ เนื่องจากว่าในพิธีสวดนพเคราะห์ต้องอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ ซึ่งเป็นทั้งฝ่ายสุภเคราะห์และปาศเคราะห์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดเครื่องสังเวทให้เป็นที่พึงใจแก่เทวดานพเคราะห์ทุกฝ่าย และการจัดตั้งที่ปรากฏก็อาจจะอนุมานตามคติความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของเทวดานพเคราะห์ซึ่งปรากฏตามความเชื่อทางโหราศาสตร์นั่นเอง

4.1.3 เทวดานพเคราะห์: สัญลักษณ์ที่สะท้อนลักษณะนิสัยของบุคคลตามความเชื่อทางโหราศาสตร์

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือสัญลักษณ์แทนเทวดานพเคราะห์ การจัดพิธีจะนำเทวรูปหรือรูปเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์มาตั้งในบริเวณแทนพิธี มักเป็นเทวรูปโลหะที่หล่อเป็นรูปเทวดานพเคราะห์ทรงพาหนะคู่กายหรือบางครั้งการอาจจะเป็นรูปเทวดานพเคราะห์ที่มีการนำเทวรูปเทวดานพเคราะห์มาใช้ในพิธีถือว่าการสร้างพื้นที่ให้เทวดานพเคราะห์มีตัวตนขึ้น เทวดาพระเคราะห์แต่ละองค์จะมีนิสัยต่างกันซึ่งสะท้อนผ่านวัตถุสัญลักษณ์ในลักษณะของสีกายดังกล่าวไปแล้วในข้างต้น แต่นอกจากสีกายแล้วการสร้างเทวรูปเทวดานพเคราะห์ให้ทรงพาหนะต่างๆ ยังถือได้ว่าเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกและนิสัยของบุคคลตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ ดังคำพยากรณ์เกี่ยวกับลักษณะบุคลิกหรือนิสัยของผู้ที่เกิดวันต่างๆ ที่ปรากฏในตำราพรหมชาติ (ห้องโหราศรียมหาโพธิ์, 2545: 149-150) ดังนี้

คนที่เกิดวันอาทิตย์	โกรธง่าย ใจแข็ง
คนที่เกิดวันจันทร์	มักมีเสน่ห์
คนที่เกิดวันอังคาร	ปากกล้า ใจนักเลง
คนที่เกิดวันพุธ	ใจซื่อตรง เสียสละใจบุญ
คนที่เกิดวันพฤหัสบดี	มักชอบเป็นครูบาอาจารย์ พุดจา มีหลักฐานเชื่อถือได้
คนที่เกิดวันศุกร์	มักได้เป็นใหญ่
คนเกิดวันเสาร์	มีเดชอำนาจ

ภาพที่ 124 เทวรูปเทวดานพเคราะห์ทรงพาหนะประจำองค์

หากพิจารณาตามคำทำนายทางโหราศาสตร์ที่ปรากฏในตำราพรหมชาติจะเห็นได้ว่าสามารถจำแนกบุคลิกลักษณะของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีลักษณะอ่อนโยนเมตตา ได้แก่ ผู้ที่เกิดในวันจันทร์ วันพุธ วันพฤหัสบดีและวันศุกร์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของเทวดาฝ่ายสุเคราะห์ และกลุ่มที่มีนิสัยดุดัน แข็งกร้าว ได้แก่ผู้ที่เกิดในวันอาทิตย์ วันอังคารและวันเสาร์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของเทวดาฝ่ายบาปเคราะห์ นอกจากนี้ลักษณะของเทวรูปเทวดานพเคราะห์ยังมีการกำหนดให้เทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ทรงพาหนะต่างๆ ซึ่งสัตว์พาหนะของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์สามารถสะท้อนลักษณะนิสัยของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ได้อย่างชัดเจน ดังนี้

เทวดาพระอาทิตย์ทรงพาหนะสิงโต

สิงโตในสังคมอินเดียนับถือกันว่าเป็น ราชาแห่งสัตว์ จึงเป็นสัญลักษณ์ของราชวงศ์ และความมีสิทธิ์ในสถานะที่พิเศษ ซึ่งสัตว์เหล่าอื่นอ้างสิทธิ์ไม่ได้ เรเยอร์ (อ้างถึงใน ไตรโลก จันทรามะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 114) กล่าวว่า “ความองอาจ ความเข้มแข็ง และความกล้าหาญของสิงโตรวมไปถึง เสียงบันลือสีหนาทอันทรงพลังของสิงโต ยิ่งเพิ่มอำนาจและความยิ่งใหญ่ให้กับสิงโต. หัวของสิงโต ปกคลุมไปด้วยแผงขนคอซึ่งคล้ายกับรัศมีที่รุ่งโรจน์ซึ่งเปรียบได้กับ รัศมีแห่งพระราชอาญา อย่างไรก็ตาม การบูชาที่เกี่ยวกับความรุ่งเรืองมักจะเป็นที่นิยมซึ่งเทียบได้กับรัศมีที่คล้ายแผงคอของสิงโต”

นอกจากนี้ สิ่งโตยังเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของความเป็นกษัตริย์ผู้จะได้เป็นเจ้าจักรพรรดิตลอดจนผู้ครองโลก สิ่งโตเปรียบได้กับสัญลักษณ์แห่งหัวหน้า ซึ่งดำรงอยู่เพื่อเป็นหลักชัยแห่งความสว่างไสว ดังเช่นแสงสว่างในเวลากลางวันมีอำนาจเหนือกว่าความมืดมิดในเวลากลางคืน และฤดูใบไม้ผลิมีอำนาจเหนือฤดูหนาว

อีกอย่างหนึ่ง สิ่งโตเป็นสื่อสัญลักษณ์ถึงความจงรักภักดีของสัตว์ และนับว่าเป็นราชาแห่งสัตว์ป่า สิ่งโตเปรียบได้กับสัญลักษณ์หลายอย่างเป็นตัวแทนแห่งราชบัลลังก์ซึ่งกษัตริย์ของฮินดูใช้เรียกบัลลังก์ว่า “สิงหาสนะ” หรือบัลลังก์สิ่งโต สิ่งโตยังถูกเรียกว่า “ปัญจนามะ” หรือ ห้าหน้า เพราะสิ่งโตเป็นราชาแห่งธาตุทั้ง 5 ได้แก่ อากาศ ไฟ น้ำ แผ่นดินและท้องฟ้า. นอกจากนี้สิ่งโตเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของธาตุทั้ง 5 แล้ว มันยังถูกเรียกว่าเป็น บริวารของกฤษณะหรือพระศิวะ หรือเทพเจ้าแห่งโลกธาตุ. สิ่งโตยังถูกเรียกว่า พระราชาแห่งป่าโดยพบอ้างอิงถึงในวรรณคดี ในส่วนที่เกี่ยวกับป่ามักพบการกล่าวถึงสิ่งโตอยู่เสมอ นอกจากนี้สิ่งโตเป็นพาหนะของทศกัณฐ์ เทพเจ้าสูงสุดของลัทธิศักตะ (Majupuria, 2000: 115)

จากหลักฐานข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า รูปเทวดาพระอาทิตย์ทรงพาหนะคือสิ่งโต สะท้อนให้เห็นลักษณะของเทวดาพระอาทิตย์ว่า มีลักษณะของความมีอำนาจ และความดุร้าย เนื่องจากสิ่งโตเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจโดยเฉพาะอำนาจในทางการปกครอง ดังนั้นเทวดาพระอาทิตย์เป็นผู้ที่อยู่เหนือสิ่งโต มีอำนาจควบคุมสิ่งโตให้เป็นพาหนะได้ จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทวดาพระอาทิตย์ต้องเป็นเทพที่มีอำนาจมากกระทั่งสยบสิ่งโตที่ดุร้ายได้ ซึ่งหากพิจารณาบุคลิกและลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดวันอาทิตย์จะเห็นได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะของเทวดานพเคราะห์พระอาทิตย์อย่างชัดเจน

เทวดาพระจันทร์ทรงม้า

มะชุปุเรียว (Majupuria, 2000: 107) กล่าวว่า ตั้งแต่อดีตกาล ม้ามีบทบาทเป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ทั้งของฮินดูและพุทธ ม้าเป็นสัญลักษณ์แทนพลังและความแข็งแกร่ง รูปร่างของม้าที่สง่างาม เต็มไปด้วยพลัง รวมไปถึงความองอาจและความซื่อสัตย์ในการใช้จัดการศึกในสงครามทำให้ม้าใกล้ชิดและมีคุณค่ากับบุรุษเพศทั่วไป ดังนั้นบุคลิกภาพของม้าจึงถูกเปรียบเทียบกับบุรุษอยู่เสมอ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เทวดาพระจันทร์ทรงพาหนะม้า สะท้อนให้เห็นลักษณะของพระจันทร์ว่า มีความสง่างาม งามองอาจดุจบุรุษอาชาไนย ดังนั้นเทวดาพระจันทร์เป็นผู้ที่ทรงม้าเป็นพาหนะจึงให้ภาพของความสง่างาม งามองอาจ สามารถสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น ดังนั้นจากคำทำนายบุคลิกลักษณะของผู้ที่เกิดวันจันทร์ว่าเป็นผู้มีเสน่ห์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของเทวดาพระจันทร์ทรงม้าอย่างชัดเจน

เทวดาพระอังคารทรงกระบือ

มะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 143-144) กล่าวว่า ตามคัมภีร์ปถมปุราณะ เชื่อว่าหลังความตาย คนบาปจะพบพระยมซึ่งเป็นเทพแห่งความตายเป็นเทพที่ทรงกระบือ มีมือคล้ายคีมหนีบ ส่วนในวรรณคดีพุทธศาสนา มักพบคำอธิบายว่ากระบือมีความสำคัญในฐานะเป็นสัตว์ที่มีส่วนในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมเศรษฐกิจ และอีกประการหนึ่งในพุทธศาสนา พระยมมีกายสีฟ้า และถือกระบือกับบังว่ง มีกระบือเป็นพาหนะ แต่ตามความเข้าใจของคนไทยที่อยู่ในบริบทของสังคมเกษตรกรรมมักมีความคุ้นเคยกับการใช้กระบือเป็นแรงงาน มีองค์ความรู้ที่สั่งสมถ่ายทอดกันมาในลักษณะของนิสสัยของกระบือไว้ว่า เป็นสัตว์ที่มีความดี มีพลังกำลังมากและมุทะลุ

จากหลักฐานดังกล่าว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเทวดาพระอังคารทรงกระบือ ค่อนข้างที่จะสะท้อนให้เห็นลักษณะของเทวดาพระอังคารว่า มีลักษณะของความมุทะลุ และเป็นตัวแทนเทพแห่งสงครามความตายและการต่อสู้ นอกจากนี้ เนื่องจากกระบือเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของพลังกำลัง จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทวดาพระอังคารต้องเป็นที่เทพที่มีกำลังมากจึงสามารถควบคุมกระบือที่ดื้อรั้นและมุทะลุได้ ซึ่งหากพิจารณาจากคำทำนายบุคลิกและลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดวันอังคารจะเห็นได้ว่า เป็นผู้มีใจนักเลง ซึ่งมีความความสอดคล้องกับลักษณะของเทวดานพเคราะห์พระอังคารอย่างค่อนข้างชัดเจน

เทวดาพระพุธทรงช้าง

มะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 96-98) กล่าวว่า ช้างเป็นสัตว์ที่ได้รับการยกย่องมีความเกี่ยวพันทั้งเป็นสัญลักษณ์ของฮินดูและพุทธ ช้างมีชื่ออีกชื่อว่า “นาค” เพราะมีอิสระที่จะไปได้ทั้งในน้ำ ภูเขาและป่า นอกจากนี้ ช้างยังเป็นสัญลักษณ์แห่งการดำรงชีวิตตามธรรมชาติและเกี่ยวพันกับพระนางลักษมี ซึ่งเป็นเทวีผู้เป็นต้นกำเนิดแห่งชีวิต ดังนั้นช้างจึงเป็นสัญลักษณ์ของสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ และให้ความสุขแก่พื้นโลก ตลอดจนเป็นสัตว์ที่แข็งแรงและมีชีวิตที่ยาวนานกว่ามนุษย์ ในทางพุทธศาสนาช้างเป็นสัตว์สัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ ตามวัดจึงตั้งช้างไว้ตั้งนายทหารบาล

จากหลักฐานดังกล่าว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเทวดาพระพุธทรงพาหนะช้าง สะท้อนให้เห็นลักษณะของเทวดาพระพุธว่า มีลักษณะของความมั่นคงและเป็นมิตร เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ใหญ่ที่ทำให้ประโยชน์ให้แก่มนุษย์มากมาย และเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกได้ ตลอดจนไม่ก้าวร้าว ดุร้าย จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทวดาพระพุธต้องเป็นที่เทวดาที่มีเมตตาและทำประโยชน์ให้สรรพชีวิต ซึ่งหากพิจารณาบุคลิกและลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดวันพุธจะเห็นได้ว่า เป็นผู้ที่เสียสละและใจบุญ ซึ่งมีความความสอดคล้องกับลักษณะของเทวดานพเคราะห์พระพุธอย่างชัดเจน

เทวดาพระพหูสัททรวงวาง

มะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 137) กล่าวถึงกวางตามคติความเชื่อในอินเดียว่า กวางเกี่ยวข้องกับวายุเทพ เทพแห่งลมและมีพาหนะเป็นกวาง มีกายสีฟ้าเป็นเทวดาประจำทิศตะวันตกเฉียงเหนือในฐานะเป็นสัตว์พาหนะ นอกจากนี้หนังกวางเป็นสัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์ เพราะฤๅษีใช้รอนั่งปฏิบัติสมาธิ โดยเฉพาะหนังกวางตัวผู้สีดำจะถือว่าศักดิ์สิทธิ์มาก อีกประการหนึ่ง กวางยังเกี่ยวข้องกับพระศิวะ เนื่องจากหนึ่งในปางอวตารของพระศิวะคือ ปศุปติ มีรูปกวางอยู่บนฝ่ามือ และสัญลักษณ์ของกวางถูกอธิบายด้วยข้อความที่พื้นของอาสนะของปศุปติซึ่งปรากฏอยู่บนตราประทับของพวกที่มีวัฒนธรรมที่เจริญมาก่อนที่กลุ่มอารยันจะเข้ามาครอบครอง คือ พวกโมเฮนโจดาโร ว่า “ปศุปติ ปรากฏกลายเป็นบรมครูของชฎาน คือ ความรู้”

จากหลักฐานดังกล่าว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเทวดาพระพหูสัททรวงวางเป็นพาหนะสะท้อนให้เห็นลักษณะของเทวดาพระพหูสัททรวงวางว่า มีลักษณะของความมีเมตตาและนอกจากนี้พระพหูสัททรวงวางยังเป็นตัวแทนครุเทพ ซึ่งกวางเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความงามและความสงบ เนื่องจากกวางเป็นสัตว์ที่ดูเชื่องไม่มีพิษภัย จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทวดาพระพหูสัททรวงวางเป็นเทพที่มีความเมตตามาก ซึ่งหากพิจารณาจากคำทำนายบุคลิกและลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดวันพหูสัททรวงวางก็จะได้เห็นว่า จะทำนายว่ามักชอบเป็นครูบาอาจารย์ พุดจามีหลักฐานเชื่อถือได้ สอดคล้องกับลักษณะของเทวดาพระพหูสัททรวงวางผู้เป็นครุเทพที่มีเมตตาและนำเคราะห์นบถือเป็นอย่างดี

เทวดาพระศุภรทรวงว้าว

มะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 79-86) อธิบายว่า ว้าวเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ทั้งของฮินดูและพุทธ ว้าวเป็นสัตว์สำคัญทางด้านวัฒนธรรมและความเจริญรุ่งเรือง ในวัฒนธรรมฮินดูแบ่งยุคออกเป็น 4 ยุคคือ กฤตายุค ปรากฏสัญลักษณ์เป็นว้ายืนสี่ขา ไตรตายุค ว้ายืน สามขา ทราปรยุค ว้ายืน สองขา ส่วนกลียุคซึ่งเป็นยุคยากเข็ญไม่ปรากฏรูปว้าวเป็นสัตว์สัญลักษณ์ ความสำคัญของว้าวในประเทศที่เป็นสังคมเกษตรกรรมโบราณแสดงให้เห็นว่า ว้าวเป็นทรัพย์สิน อำนาจและความมีฐานะ ว้าวได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สร้างความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้การบูชาว้าวมีความหมายถึงการปิดป่าสิ่งชั่วร้ายในทางโหราศาสตร์ ส่วนในคัมภีร์อาถรรพเวท กล่าวถึงว้าวเป็นสัญลักษณ์เครื่องบูชา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ ความสุขโสมนัส นอกจากนี้ว้วยังได้รับการนับถือในกลุ่มชาวพุทธว่า เป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่งคั่ง อีกประการหนึ่งว้วยังเป็นสัตว์สัญลักษณ์แห่งความรักระหว่างคนกับสัตว์ เพราะว้าวเป็นตัวแทนความอ่อนโยนที่มนุษย์มีต่อสัตว์

จากหลักฐานดังกล่าว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเทวดาพระศุภรทรวงว้าว สะท้อนให้เห็นลักษณะของเทวดาพระศุภรทรวงว้าวว่า มีลักษณะของความมีทรัพย์ เนื่องจากว้าวเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นเทวดาพระศุภรทรวงว้าวเป็นผู้ที่มีว้าวเป็นพาหนะ จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทวดา

พระศุกร์เป็นเทพที่มีความเมตตาและมั่งคั่ง ซึ่งหากพิจารณาบุคลิกและลักษณะตามคำพยากรณ์ของผู้ที่เกิดวันศุกร์จะเห็นได้ว่ามักจะได้เป็นใหญ่ สอดคล้องกับลักษณะของเทวดานพเคราะห์พระศุกร์อย่างชัดเจน เนื่องจากผู้ที่มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ก็จะสามารถเป็นใหญ่ได้เพราะฐานกำลังที่อุดมสมบูรณ์

เทวดาพระเสาร์ทรงเสือ

เสือเป็นสัตว์ที่มีความดุร้าย ตามความรู้ความเข้าใจของมนุษย์โดยทั่วไป เสือเป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความมีอำนาจ น่ากลัว เนื่องจากเสือเป็นสัตว์ที่เป็นผู้ล่า มีนิสัยดุร้าย และถือเป็นสัตว์อันตรายที่สามารถฆ่าชีวิตมนุษย์ได้ นอกจากนี้เสื่อยังเป็นสัตว์ที่มองเห็นตัวได้ยากเพราะเสือนิสัยในการล่าเหยื่อแบบซุ่มโจมตีโดยที่เหยื่อไม่รู้ตัว

เทวดาพระเสาร์ทรงพาหนะเสือ สะท้อนให้เห็นลักษณะของเทวดาพระเสาร์ว่า มีลักษณะของความมีเดช อำนาจ และความดุร้าย เนื่องจากเสือเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจโดยเฉพาะอำนาจในทางลึกลับ เนื่องจากเสือเป็นสัตว์ที่ล่าเหยื่อด้วยการซุ่มโจมตี ดังนั้นเทวดาพระเสาร์เป็นผู้ที่อยู่เหนือเสือ มีเดช อำนาจควบคุมเสือให้เป็นพาหนะได้ จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทวดาพระเสาร์ต้องเป็นเทพที่มีเดช อำนาจมากกระทั่งสยบเสือที่ดุร้ายได้ ซึ่งหากพิจารณาบุคลิกและลักษณะนิสัยของผู้ที่เกิดวันเสาร์ ซึ่งถือว่าเป็นวันแข็ง จะเห็นได้ว่าเป็นผู้ที่มีเดช อำนาจ และดุกลับซึ่งน่าเกรงกลัวต่อผู้พบเห็น จึงสอดคล้องกับลักษณะของเทวดานพเคราะห์พระเสาร์อย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าลักษณะของเทวรูปเทวดานพเคราะห์ที่ทรงพาหนะต่างๆ เป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกและนิสัยของบุคคลตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ผ่านมุมมองของการนำเสนอลักษณะโดยรวมทั้งสีกายและพาหนะของเทวดาประจำวันเกิดแต่ละองค์ แต่เมื่อพิจารณาพิธีสวดนพเคราะห์จะเห็นได้ว่านอกจากมีการตั้งเทวรูปเทวดาประจำวันเกิดทั้ง 7 องค์แล้ว ยังมีการตั้งเทวดาพระเคราะห์อีกรูป คือ เทวรูปเทวดาพระราหูและเทวรูปเทวดาพระเกตุ ซึ่งการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จะต้องบูชาเทวดาให้ครบทั้ง 9 องค์ เทวดาพระราหูและเทวดาพระเกตุสะท้อนสัญลักษณ์บุคลิกและนิสัยของบุคคลตามความเชื่อซึ่งรับผ่านตำราโหราศาสตร์ราชสำนัก

พระราหูทรงครุฑ

มะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 123) อธิบายว่า ครุฑมีรูปเป็นคนมีปีก ในศิลปะของฮินดู ครุฑมีอีกชื่อหนึ่งคือ “สุบรรณ” เพราะมีปีกที่แข็งแรง เป็นพาหนะของพระวิษณุ ในภควัตปุราณะ อธิบายว่า พี่ชายคนโตของครุฑคือ พระอรุณ สารถิของพระอาทิตย์ และอธิบายต่อไปว่า พระยมเทพแห่งความตาย ซึ่งเป็นทั้งเทพแห่งความดีและเทพแห่งบาป ในภาคของเทพแห่งความดีจะปรากฏภายในลักษณะทรงครุฑเป็นพาหนะ

ตามความเชื่อในทางโหราศาสตร์ไทย เชื่อว่าพระราหูซึ่งเป็นเทวดานพเคราะห์องค์หนึ่ง เป็นเทวดาในฝ่ายบาปเคราะห์ มีนิสัยดุร้าย เป็นเทวดาที่เป็นสัญลักษณ์ของความกลัวและด้านมืดของชีวิต มีฤทธิ์ในการดลบันดาลทุกข์ โศก โรค ภัยให้กับผู้ที่ดาวราหูเข้าเสวยอายุได้ เทวดาพระราหูทรงครุฑเป็นพาหนะแสดงให้เห็นว่าเป็นเทพที่มีอำนาจและมีความน่าเกรงขาม อนึ่งครุฑเป็นสัตว์ในตำนานมิได้มีตัวตนอยู่จริงจึงทำให้มนุษย์ไม่เข้าใจธรรมชาติของสัตว์ชนิดนี้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความเกรงกลัวในบารมีของสัตว์ชนิดนี้เนื่องจากตามตำนานและความรู้ความเข้าใจของคนในสังคมไทย ครุฑเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจ เช่น เป็นตราสัญลักษณ์แทนพระมหากษัตริย์ ประชาชนย่อมยำเกรงต่อพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เพราะพระมหากษัตริย์สามารถจะให้โทษภัยได้ ซึ่งโทษภัยจากพระมหากษัตริย์ เรียกว่า “ราชภัย”

นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อสืบกันมาว่าครุฑยังเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจวิเศษอีกด้วย ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า เทวรูปราหูทรงครุฑในพิธีสวดนพเคราะห์แสดงสัญลักษณ์ที่สะท้อนความกลัวในอำนาจเหนือธรรมชาติ และภัยพิบัติต่างๆ ในชีวิตที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่อาจคาดการณ์ได้ล่วงหน้า การบูชาพระราหูจึงเปรียบเสมือนการบรรเทาความกลัวและความทุกข์ในจิตใจของมนุษย์

พระเกตุทรงนาค

มะจุปุเรีย (Majupuria, 2000: 183-186) อธิบายว่า นาคเป็นสัญลักษณ์ความกลัวและความน่าพิศวง เนื่องจากเคลื่อนไหวเร็วโดยปราศจากขา และสามารถอยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำ และมีพิษทำให้ตายได้ นอกจากนี้ยังมีความสามารถที่จะลอกคราบซึ่งเปรียบเสมือนกับการได้ชีวิตใหม่

นาคหรืองูเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นหญิงที่มีลูกตก ในสังคมเกษตรกรรมงูเป็นสัญลักษณ์ของน้ำและความอุดมสมบูรณ์ พระศิวะมีงูพันรอบคออยู่เสมอ แม้ในรูปศิวลึงค์ยังมีงูพันรอบ มีการตีความว่า พระศิวะมีอำนาจเหนือความตาย งูแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์แห่งการอยู่เหนือการหมุนเวียนแห่งกาลเวลา ถึงกระนั้นความหมายหลักของงูก็คือการแสดงให้เห็นถึงอำนาจพื้นฐานที่ซ่อนอยู่ในจิตใจมนุษย์คือพลังทางเพศ ซึ่งเป็นพื้นฐานของพลังอำนาจทางจิตวิญญาณ คือสิ่งที่ถูกเรียกว่า “กุนทลินี” หรืออำนาจของนาคที่ถูกพันธนาการไว้

นาคตามคติความเชื่อของอินเดียโบราณจะปรากฏรูป 3 แบบ คือ 1.รูปตามธรรมชาติ 2.รูปครึ่งคนครึ่งนาค 3.และรูปมนุษย์มีงูพันบนหัวและไหล่ และทั้งนาคและนาคี เป็นสัญลักษณ์แห่งการป้องกัน ความเป็นมงคลและความสุข (Majupuria, 2000: 189)

ตามความเชื่อในทางโหราศาสตร์ไทย เชื่อว่าพระเกตุ จัดเป็นเทวดานพเคราะห์องค์หนึ่ง และเป็นศูนย์กลางของเทวดาพระเคราะห์ทั้งหมด พระเกตุเป็นสัญลักษณ์ของความสงบและการข้ามผ่านวัฏสงสาร เนื่องจากพระเกตุสถิตอยู่ในตำแหน่งจุดศูนย์กลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ของความสมดุลซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจธรรมและการหลุดพ้นได้ ดังนั้นเทวดาพระเกตุทรงนาคจึง

ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักที่แสดงถึงอำนาจทางความคิดและปัญญาที่ซ่อนอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ ซึ่งเมื่อมนุษย์สามารถจัดการชีวิตให้อยู่สภาวะสมดุล มนุษย์ก็จะเกิดปัญญาแล้วสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีคุณภาพ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า เทวรูปเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ ที่จัดวางไว้ในบริเวณแท่นพิธีสวดนพเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกและนิสัยของบุคคลตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนผ่านลักษณะทางกายภาพของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสร้างอุปนิสัยของเทวดานพเคราะห์ผ่านการใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็นนิสัยและคุณลักษณะของเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ นอกจากนี้หากพิจารณาเฉพาะในส่วนเทวดาประจำวันเกิดจะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับแนวความคิดการทำนายลักษณะหรือนิสัยของผู้ที่เกิดในวันทั้งต่างๆ ซึ่งภาพของเทวดาประจำวันเกิดจะเป็นวัตถุประสงค์หลักที่เชื่อมโยงการพยากรณ์ทางโหราศาสตร์เกี่ยวกับบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดในวันต่างๆ โดยสะท้อนให้เห็นอยู่ในลักษณะผ่านการรูปลักษณะเทวดานพเคราะห์ทรงสัตว์พาหนะ

4.1.4 บัตรพาลี: สัญลักษณ์ของจักรวาลกับศูนย์กลางของพิธีกรรม

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ จัดว่าเป็นการประกอบพิธีกรรมอย่างหนึ่งเพื่อที่อาศัยขอพรจากพลังเหนือธรรมชาติในจักรวาล เอเดรียน สนอดกราส (2541: 20) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดพิธีกรรมโดยทั่วไปไว้ว่า

“พิธีกรรม มีความหมายเท่ากับการสร้างจักรวาลความลับในไร้ระบบ พิธีกรรมได้นำแบบการสร้างจักรวาลโดยฉับพลันและความเป็นนิรันดรให้ปรากฏอีกครั้งหนึ่ง ขนาดและทิศทางของอาณาเขตก็สะท้อนให้เห็นความคล้ายคลึงกันซึ่งก็เลียนแบบกระบวนการสร้างโลกที่เกิดขึ้นชั่วครั้งคราว และตรงกำหนดเวลานั่นเอง จึงถือได้ว่าพิธีกรรมคือการสร้างสรรค์จักรวาล เพราะได้ตามรอยวิธีการสร้างสรรค์แบบดั้งเดิม ซึ่งจักรวาลทั้งระบบได้รับคำบัญชาให้ปรากฏออกจากสภาพไร้ระบบที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้ว”

บัตรพาลีในพิธีสวดนพเคราะห์ถือว่าเป็นสื่อสัญลักษณ์หลักแทนจักรวาล และเป็นสิ่งสำคัญในพิธีสวดนพเคราะห์ นอกจากนี้ ด้วยลักษณะเฉพาะของรูปแบบบัตรพาลีเทวดาที่มีลักษณะเป็นชั้นลดหลั่นกัน เป็นสัญลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดด้านจักรวาลวิทยา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากสังคมคนชั้นสูงซึ่งในอดีตมีความเข้าใจเรื่องระบบจักรวาลตามตำราโลกศาสตร์และโหราศาสตร์

บัตร์พลีในพิธีสวดนพเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บัตร์พลีสำหรับเทวดานพเคราะห์ และบัตร์พลีของเจ้ากรุงพาลีกับพระภูมิเจ้าที่ ซึ่งบัตร์พลีแต่ละส่วนจะแสดงสัญลักษณ์ของความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลที่แตกต่างกัน คือ บัตร์พลีเทวดานพเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามแนวคิดไตรภูมิ ส่วนบัตร์พลีพระภูมิเจ้าที่เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามความเชื่อดั้งเดิมของไทย

4.1.4.1 บัตร์พลีเทวดานพเคราะห์: สัญลักษณ์ของจักรวาลตามแนวคิดไตรภูมิ

บัตร์พลีเทวดานพเคราะห์จะถูกตั้งอยู่บนสุดของแท่นพิธี ซึ่งจัดได้ว่าเป็น “สัญลักษณ์หลัก” บัตร์พลีเทวดานพเคราะห์เป็นศูนย์กลางของพิธี เป็นส่วนที่ประกาศถึงพลังอำนาจของเทวดานพเคราะห์ซึ่งจะกระจายออกไปปกคลุมบริเวณจัดงานทั้งหมด โดยเฉพาะความสูงของชั้นที่ลดหลั่นกัน และสีสันทันของบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์จะสอดคล้องตามมากที่สุด ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีมองเห็นอย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมพิธีสัมผัสได้ถึงพลังความศักดิ์สิทธิ์ของเทวดานพเคราะห์

ในการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ จะมีรูปแบบการตั้งบัตร์พลีในลักษณะ 8 ทิศรอบเป็นวงกลม และบัตร์พลีตรงกลางอีก 1 บัตร์ ตั้งตามรูปแบบที่กำหนดในภูมิพยากรณ์มีลำดับตามทิศที่เรียกว่า “ทักษิณาวรรตน์” (พระสารประเสริฐ, 2538: 23) หรือ “มหาทักษา” เรียงไปตั้งแต่บัตร์พลีพระอาทิตย์ บัตร์พลีพระจันทร์ บัตร์พลีพระอังคาร บัตร์พลีพระพุธ บัตร์พลีพระเสาร์ บัตร์พลีพระพฤหัสบดี บัตร์พลีพระราหู บัตร์พลีพระพระศุกร์ ทั้งหมดนี้มี 3 ชั้น และมีบัตร์พลีพระเกตุอยู่ตรงกลางมี 9 ชั้น บนบัตร์พลีแต่ละอันจะมีรูปเทวดานพเคราะห์ปักประจำบนยอดบัตร์พลีด้วย ชั้นล่างของบัตร์พลีทำให้กว้างยาวราว 1 คืบ และสูงพ้นจากพื้นขึ้นมาประมาณ 1 คืบ ชั้นที่สองสูงพ้นจากชั้นที่ 1 ไปราว 9 นิ้ว ตัวชั้นกว้างยาวด้านละประมาณ 4 นิ้ว ชั้นที่สามสูงพ้นจากชั้นที่สองขึ้นไปประมาณ 1 ศอก แล้วรวมเข้าเป็นชั้นที่สามขึ้นไปราว 8 นิ้ว ผูกติดกันเป็นยอดบัตร์ สำหรับปักรูปเทวดานพเคราะห์ ส่วนบัตร์พลีของพระเกตุสูงกว่าบัตร์ของเทวดาอัฐเคราะห์มี 9 ชั้นผูกติดกันเป็นยอดบัตร์ ปักรูปเทวดานพเคราะห์คือพระเกตุ

การตั้งบัตร์พลีดังกล่าวเป็นการจำลองแบบระบบจักรวาลซึ่งมาจากองค์ความรู้ที่ว่าดาวพระเคราะห์ทั้งหมดจะโคจรล้อมศูนย์กลางจักรวาล การจัดพิธีสวดนพเคราะห์จึงเป็นการจำลองรูปแบบผืนจักรวาลที่มีศูนย์กลางคือเขาพระสุเมรุและมีดวงอาทิตย์และดาวพระเคราะห์ประจำทิศรายรอบอยู่ เนื่องจากในการจัดพิธีเป็นการขออำนาจของเทวดานพเคราะห์ให้ในจักรวาลมาช่วยคุ้มครองรักษาและอำนวยพรให้กับผู้ร่วมพิธี

แนวคิดความเชื่อตั้งแต่ในสมัยอดีตกาลที่มนุษย์ต้องการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ก็เนื่องจากมนุษย์ต้องการเรียนรู้ เพื่อเอาชนะและมีชีวิตรอดในธรรมชาติ ดังนั้นความเข้าใจเกี่ยวกับจักรวาลในสมัยโบราณของคนไทยจึงเป็นเรื่องที่อยู่เหนือธรรมชาติ คนในสังคมจึง

ผลิตองค์ความรู้เกี่ยวกับจักรวาลตามความรู้ความเข้าใจ ดังนั้น พิธีสวดนพเคราะห์จึงสะท้อนให้เห็นความพยายามของมนุษย์ที่ไขความกลัว ด้วยการทำพิธีเพื่อเสริมกำลังใจโดยการเชื่อมโยงกับพลังเหนือธรรมชาติในจักรวาล

ในการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ มีลักษณะเดียวกับการวางผังทิศทางการก่อสร้างสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น เมือง วัด วัง และบ้าน วิธีเดียวกันนี้ยังใช้ในการจัดวางมณฑล วิธีดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเพณีแบบอินเดียทุกประเภท และเป็นสิ่งหนึ่งที่มีอายุเก่าแก่มาแต่สมัยแรกเริ่ม” (เอเดรียน สนอดกราส, 2541: 18) และสืบทอดมาสู่กลุ่มชนที่รับวัฒนธรรมอินเดีย

การแทนสัญลักษณ์ของจักรวาลในพิธีสวดนพเคราะห์ ผ่านการตั้งบัตร์พลีเป็นวงกลมตามแบบมหาทักษา โดยสร้างบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์เป็นรูปสี่เหลี่ยมมียอดแหลมสูง 9 ชั้นสำหรับเกตุอยู่ตรงกลาง และบัตร์พลีของเทวดาอัฐเคราะห์ประจำทิศรูปสี่เหลี่ยมมียอดแหลมสูง 3 ชั้น จัดเป็นสัญลักษณ์แทนการจำลองสถานที่สถิตของเทวดานพเคราะห์ซึ่งถูกเชิญให้มาประทับในพิธี

นอกจากนี้การตั้งเครื่องบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์เป็นรูปวงกลมมีความหมายที่สำคัญที่สุดที่สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์รูปโดมวงกลม ดังที่ เอเดรียน สนอดกราส (2541: 250-251) อธิบายว่า การรวมกันของรูปวงกลม เป็นการสะท้อนการรวมกันของกฎธรรมชาติที่เสริมสร้างเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ด้านหนึ่งเป็นเสาหลักแห่งธรรมชาติ อีกด้านหนึ่งเป็นเสาแห่งสาระของโลกวัตถุ ในการวางเชื่อมต่อกันนี้จะเป็นตัวแทนของสวรรคภูมิ ฐานจะเป็นตัวแทนของโลกภูมิ และพื้นที่ภายในโดมจะเป็นชั้นบรรยากาศซึ่งเป็นส่วนที่สามในไตรภูมิ จึงกล่าวได้ว่าโดมเทียบเท่ากับเป็นห้วงน้ำเบื้องบนที่ประกอบด้วยศักยภาพอันเป็นนามธรรมของปรากฏการณ์ และฐานเทียบเท่ากับห้วงน้ำเบื้องล่างที่ประกอบด้วยศักยภาพของปรากฏการณ์อันเป็นรูปธรรม

ดังนั้นในการจัดพิธีนพเคราะห์จึงเป็นการจำลองรูปแบบจักรวาลในมาปรากฏในพิธีกรรมการใช้ลักษณะฐานของบัตร์พลีสู่ขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนครบ 9 ชั้น เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นลำดับชั้นของวงจักรวาลที่ซ้อนกันอยู่เป็นรูปโดม และมีจุดสำคัญที่สุดอยู่ตรงศูนย์กลาง ในลักษณะพื้นที่ของสวรรค์ที่เทวดานพเคราะห์ทั้งหลายสถิตอยู่ และในส่วนฐานของบัตร์พลีเป็นสัญลักษณ์ของผืนโลกที่อยู่ต่ำกว่าเขาจักรวาล

ภาพที่ 125 บัตรพลีสามชั้นตั้งล้อมบัตรพลีเก้าชั้น ภาพที่ 126 บัตรพลีสามชั้นประดับดอกไม้สี

บัตรพลีเทวดานพเคราะห์แสดงถึงความเป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์ซึ่งเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ในพิธี และโดยเฉพาะองค์ประกอบ 3 ประการที่อยู่ในบัตรพลี คือ อาหารคาวหวานที่ใส่ในกระทงเล็กๆ มีจำนวนเท่าจำนวนกำลังเทวดาแต่ละองค์ ธงมีจำนวนเท่าจำนวนกำลังเทวดาแต่ละองค์ และสีของดอกไม้ซึ่งประดับอยู่ที่บัตรพลีมีสีตรงกับสีประจำองค์ของเทวดาแต่ละองค์ ซึ่งจะได้วิเคราะห์วัตถุที่อยู่ในบัตรพลีดังนี้

อาหารคาวหวานที่ใส่ในกระทงเล็ก เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องต้อนรับเทวดานพเคราะห์ จะถูกวางไว้ตามชั้นของบัตรพลีมีจำนวนเท่ากับกำลังของเทวดาแต่ละองค์ คือ พระอาทิตย์ จำนวน 6 กระทง พระจันทร์จำนวน 15 กระทง พระอังคารจำนวน 8 กระทง พระพุธจำนวน 17 กระทง พระเสาร์ จำนวน 10 กระทง พระพฤหัสบดีจำนวน 19 กระทง พระราหู จำนวน 12 กระทง พระศุกร์ จำนวน 21 กระทง พระเกตุ จำนวน 9 กระทง อาหารที่บรรจุในกระทงเหล่านั้นเป็นอาหารที่มักพบในงานพิธีที่เป็นมงคล เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ฝักต้ม พุทราเชื่อม เป็นต้น ดังนั้นกระทงเล็ก ๆ ที่บรรจุอาหารซึ่งวางไว้ภายในบัตรพลี จึงถือว่าเป็นเครื่องสังเวย เพื่อเป็นการต้อนรับเทวดาซึ่งอัญเชิญมาตามคำเชิญที่ปรากฏในบทพวงสรดวงว่า

“ข้าขอเชิญเทวราชรั้บวรามีสรูปเทียนดอกไม้วิจิตรแต่งตระการของคาวหวานครบถ้วนล้วนแต่อร่อยรสซึ่ง (ใส่ชื่อเจ้าของ) ปรากฏนามแต่งสังเวยพระเสวยเสรีจลารามู”

(บทพวงสรดวงของพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี)

ธงปักที่บัตร์พลี มีจำนวนเท่ากับกำลังของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ นอกจากนี้ สีของธงยังเป็นสีที่ตรงกับสีเทวดานพเคราะห์ด้วย ธงที่ปักจึงเป็นสัญลักษณ์ของกองทัพและพลังอำนาจของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ เพราะในขณะที่เชิญเทวดานพเคราะห์มานั้นจะมีการกล่าวเชิญทั้งบริวารของเทวดานพเคราะห์ด้วย ดังหลักฐานในบทอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ของพระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพน ฯ ดังนี้

“เทพบริวารพระอาทิตย์ อันไพจิตรอดิเรก นานาเนกพันคนนา เสด็จมายัง
สถาน เชิญรับสักการเครื่องพลี ควรยินดีสองประการ เทพบริวารเหล่านั้น
จิตจงมั่นปรีดี ด้วยพิธีเทพบูชา เชิญเทพยดาทั้งหมด จงเงื้องดโขษภัย สิ่ง
ใดๆ อย่ามี ช้องราศีพาน

(บทบวงสรวงของพระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพน ฯ กรุงเทพฯ)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าธงปักเป็นสัญลักษณ์ของมวลหมู่กองทัพบริวารของเทวดานพเคราะห์ ดอกไม้ซึ่งประดับอยู่ที่บัตร์พลีจะมีสีตรงกับสีประจำกายของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ สีดอกไม้ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องประดับกายของเทวดานพเคราะห์ซึ่งตกแต่งสวยงาม ดังนั้นดอกไม้ซึ่งส่วนหนึ่งถือว่าเป็นเครื่องบูชา แต่อีกส่วนหนึ่งก็เป็นการประกาศถึงเครื่องตกแต่งร่างกายของเทวดานพเคราะห์ อันเป็นการเน้นย้ำความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ให้ชัดเจนแก่ผู้เข้าร่วมพิธี อีกประการหนึ่ง ความคิดในการตกแต่งเครื่องประดับกายด้วยสัญลักษณ์ที่บ่งบอกสถานะและชนชั้นทางสังคม ก็เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการจัดพิธีซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมที่ปรากฏในราชสำนักอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.1.4.2 บัตร์พลีพระภูมิเจ้าที่: สัญลักษณ์ของจักรวาลตามความเชื่อเกี่ยวกับ

ของไทย

ในพิธีสวดนพเคราะห์ยังมีการตั้งบัตร์พลีของกรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมและสามเหลี่ยมตั้งอยู่ข้างซ้ายและขวาของบัตร์พลีเทวดานพเคราะห์ ภายในบัตร์พลีจะใส่ข้าวปากหม้อ อาหารคาวหวานและขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กล้วยน้ำไทย และมะพร้าวอ่อน บัตร์พลีดังกล่าวมีลักษณะคล้าย “กบาล” ซึ่งในสารานุกรมไทยภาคกลางอธิบายว่า กบาล คือภาชนะใส่เครื่องเช่น ขดเป็นรูปกระบะสี่เหลี่ยมมีก้นรอรใส่เครื่องเช่นผีซึ่งบรรจุกระทงเล็ก ๆ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2542a: 28) นอกจากนี้ สุกัญญา สุฉฉายา (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2542a: 128-129) ได้กล่าวว่า “กบาล” นี้ ไทยน่าจะรับมาจากมอญ ซึ่งวัฒนธรรมของมอญนั้นก็นิยมนับถือผีโดยมาก

โดยปกติบัตรพลีพระเจ้ากรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่ซึ่งทำด้วยกาบกล้วยเป็นกรอบสี่เหลี่ยม และสามเหลี่ยม กว้างตั้งแต่ประมาณ 1 คืบ ถึง 1 ศอก การทำนั้นใช้กาบกล้วยกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร ยาวตามลักษณะการใช้งานมาหักมุมเป็นเหลี่ยม บัตรของเจ้ากรุงพาลีและพระภูมิเจ้าที่มีรูปทรงเป็นรูปเรขาคณิตและมีรูปแบบคล้ายกบาล คือกระเบาะบัตรพลีทำเป็นสี่มุมและสามเหลี่ยม ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า บัตรพลีรูปทรงกบาลดังกล่าว เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามคติความเชื่อดั้งเดิมของไทยที่นับถือผี เพราะมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องจักรวาลของ เอเดรียน สโนดกราส (2541: 258) ที่อธิบายว่า

ยอดที่ชี้ลงของสามเหลี่ยมเกิดเป็นจักรวาลอันประกอบด้วยสรรพสิ่งทั้งในภูมิแห่งวัตถุ ภูมิแห่งจิต และอรูปภูมิ ภาพภูมิต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นจักรวาลมีอยู่แล้วภายในจุดศูนย์กลาง ดังนั้น ผู้ใดสามารถกลับไปสู่จุดศูนย์กลางของภาพภูมิของตน และรวมเป็นหนึ่งกับจุดศูนย์กลางนั้นได้ ผู้นั้นก็ย่อมเล็งเห็นสรรพสิ่งในสภาวะการดำรงที่แตกต่างกันในจุดศูนย์กลางกายตน ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าเขาผู้นั้นเป็นตัวแทนภาพภูมิที่มีตัวเองเป็นศูนย์กลาง ตนเองเป็นผลรวมที่เป็นเอกภาพของสิ่งต่าง ๆ อันหลากหลายในภาพภูมินั้น เมื่อกลับไปเป็นหนึ่งในจุดศูนย์กลางในภาพภูมิตนแล้ว ก็เท่ากับเขากลับไปเป็นหนึ่งในจุดศูนย์กลางสภาวะมนุษย์ จึงถือได้ว่าเขาเป็นต้นแบบของมนุษย์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอุดมคติภายใต้สภาวะความเป็นมนุษย์นั้น ภายใต้กรอบความคิดเช่นนี้ มุมของสามเหลี่ยมซึ่งในตอนแรกตีความว่าเป็นโลก อาจตีความได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นมนุษย์ผู้เป็นศูนย์กลางแห่งโลกด้วย

ภาพที่ 127 บัตรพลีพระภูมิเจ้าที่ (กบาลสี่มุม)   ภาพที่ 128 บัตรพลีเจ้ากรุงพาลี (กบาลสามมุม)

ดังนั้นการตีความสัญลักษณ์ในพิธีกรรมจึงต้องอาศัยการมองเครื่องพิธีซึ่งมีรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งถูกใช้แทนความหมายเกี่ยวกับแผนผังของจักรวาลดังเช่นรูปทรงของบัตรพลีเจ้ากรุงพาลี และพระภูมิเจ้าที่ประกอบกันขึ้นเป็นมุมของฐานสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม เนื่องจากพิธีกรรมมีความหมายเท่ากับการสร้างจักรวาลจากความสับสนไร้ระบบให้มีระบบที่สมบูรณ์ โดยเป็นการนำแบบการสร้างจักรวาลแบบฉบับกลับให้ปรากฏเป็นนิรันดร์อีกครั้ง (เอเดรียน สนอดกราส, 2541: 20) ดังนั้นหากพิจารณาให้ดี ถ้ามองจากมุมสามเหลี่ยมทั้งสองประกบทับกัน ก็จะทำให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม มุมที่สี่จะอยู่ตรงกับมุมที่หนึ่งพอดี ซึ่งในข้อนี้สนอดกราส อธิบายว่า สัญลักษณ์นั้นหมายถึงความที่มนุษย์มีเอกภาพสมบูรณ์โดยสะท้อนผ่านเอกภาพของจักรวาล คนที่สามารถกลับไปสู่จุดศูนย์กลางสภาวะการดำรงอยู่ของตนได้สำเร็จจะผนวกหลักสากลทั้งสองซึ่งเสริมสร้างกันและกันเอาไว้ภายในตนเอง มนุษย์จึงไม่เป็นที่พึ่งเพียงผลิต แต่เป็นหนทางแห่งการไปรวมกันเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาลอีกด้วย (เอเดรียน สนอดกราส, 2541: 258)

จากสัญลักษณ์ในพิธีกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์แฝงเครื่องหมายถึงการสร้างจักรวาลและความเป็นหนึ่งเดียวกันของมนุษย์และจักรวาล การรื้อแล้วสร้างใหม่เพื่อให้เกิดสิ่งดีงามในชีวิตในการเริ่มต้นใหม่ การตั้งเครื่องบัตรพลีจะมีความสัมพันธ์กับพลังอำนาจของเทวดาในจักรวาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ และการตั้งเครื่องบัตรพลีเจ้าที่มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยมด้านเท่า ซึ่งให้ความหมายเกี่ยวกับความเป็น

ศูนย์กลางของตัวมนุษย์เอง และเป็นการรื้อสร้างแนวคิดเกี่ยวกับจักรวาลที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและการกำเนิดและเริ่มต้นใหม่ในชีวิต

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การตั้งเครื่องบัตรพลีในพิธีสวดนพเคราะห์ เป็นการนำเสนอภาพแทนจักรวาลผ่านสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ซึ่งบรรจุทั้งความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยเกี่ยวกับชีวิตและบรรพบุรุษ ตลอดจนเป็นการนำเสนอภาพแทนสัญลักษณ์ของจักรวาลตามคติความเชื่อเรื่องจักรวาลที่รับอิทธิพลพราหมณ์-ฮินดูที่ส่งอิทธิพลต่อความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลในสังคมพุทธศาสนาอีกด้วย

4.1.5 บายศรี: สัญลักษณ์ของจักรวาลและการกำเนิดชีวิต

บายศรี เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และเกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทยมาช้านาน คนไทยเริ่มสัมผัสกับบายศรีตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของชีวิตและดำเนินเรื่อยมาจนสิ้นสุดวาระแห่งชีวิต จะเห็นได้ว่าประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน ต้องทำขวัญ รับขวัญ การเช่นสรวงบูชา เทวดาอารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการปฏิบัติเพื่อความมั่นคงของชีวิต เสริมสร้างพลังใจ และการดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น ดังนั้นบายศรีจึงเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต (เบญจมาศ แพทอง, 2540: 1)

คำว่าบายศรีเท่าที่ปรากฏหลักฐานบายศรีเป็นคำเขมรและสันสกฤต แบ่งออกได้เป็น 2 คำ คือ “บาย” แปลว่า “ข้าว” อีกคำหนึ่งคือ “ศรี” แปลว่า “มิ่งขวัญ สิริมงคล” รวมความแล้วบายศรี ก็คือ ข้าวขวัญ หรือข้าวที่มีสิริมงคล (เบญจมาศ แพทอง, 2540: 3) พิธีสวดนพเคราะห์จัดเป็นพิธีกรรมที่มีรูปแบบการจัดพิธีจากคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เห็นได้จากเทวดานพเคราะห์ ล้วนแล้วแต่เป็นเทวดาที่รับมาจากอิทธิพลศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งการตั้งบายศรีในพิธีสวดนพเคราะห์มักจะตั้งเป็นบายศรี 9 ชั้น ซึ่งสัมพันธ์กับจำนวนเทวดานพเคราะห์ จนอาจกล่าวได้ว่าบายศรีในพิธีสวดนพเคราะห์มิได้เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการตั้งรูปแบบจำลองจักรวาลในลักษณะเดียวกับการตั้งบัตรพลี ที่พยายามแสดงให้เห็นพื้นที่ของสวรรค์ที่เทวดานพเคราะห์สถิตอยู่เป็นลำดับในแต่ละชั้น แล้วพระเกตุเป็นจุดสูงสุดเทียบเท่าศูนย์กลางของจักรวาล

ภาพที่ 129 คู่บายศรีมีไข่ม้อยูนยอด

นอกจากนี้ในส่วนยอดของบายศรีจะมีไข่ม้อยูนยอด ซึ่งเรียกว่า“ไข่วัญ” เป็นเครื่องหมายแห่งการเกิด (เบญจมาศ แพทอง, 2540: 52) สุริยา รัตนกุล (2549: 158-162) กล่าวไว้ว่า ในความคิดของศาสนาตั้งเดิมหลายศาสนา ไข่ม้อยูนยอดเป็นสัญลักษณ์ของการเจริญพันธุ์ เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ และการกลับมาเกิดใหม่ ในบางที่ไข่ม้อยูนยอดใช้ในการเจริญพันธุ์ ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีเขียนไว้ในหนังสืออุปนิษัท กล่าวว่าในตอนต้นของการสร้างโลก มีไข่ม้อยูนยอดหนึ่งแตกออกเป็นสองซีก ในหนังสือฤคเวทซึ่งเป็นโคลกโบราณที่เล่าเรื่องศาสนาพราหมณ์และบันทึกบทกวีสำหรับสรรเสริญเทพเจ้า ซึ่งมีอายุเมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว มีเรื่องเล่าของเทพเจ้าปชาบดี ซึ่งในสมัยพระเวทตอนแรกถือว่าเป็นเทพเจ้าผู้สร้าง เป็นผู้เติมให้บรรดาน้ำในโลกพร้อมสำหรับการก่อกำเนิด ต่อมาน้ำเหล่านี้แข็งตัวกลายเป็นไข่ม้อยูนยอด ภายในไข่ม้อยูนยอดนี้มีพระพรหมซึ่งเป็นทองทั้งองค์ พระองค์ลอยฟ่องอยู่ในน้ำ ดึกดำบรรพ์นี้เป็นเวลา 1,000 ปี รัชมีสีทองของพระพรหมส่องทะลุผ่านเปลือกไข่ม้อยูนยอด ออกมาเรืองรองในไข่ม้อยูนยอดนี้เป็นที่เก็บสิ่งซึ่งต่อมาเป็นพื้นพสุธา มหาสมุทร ทิวเขา ดาวเคราะห์ต่างๆ ตลอดจนทวยเทพและมนุษยชาติ

นอกจากนี้ การที่ไข่ม้อยูนยอดเป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิดก็มีแนวคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดที่สุกัญญา ภัทราชัย กล่าวไว้ว่า ไข่ม้อยูนยอดเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิงที่แสดงถึงผู้ให้กำเนิดและความอุดมสมบูรณ์โดยการตีความว่าไข่ม้อยูนยอดเป็นสิ่งที่ทำให้กำเนิดสรรพชีวิตสิ่งทั้งปวงเช่นเดียวกับเมล็ดข้าวที่เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิงซึ่งเป็นความหมายของความอุดมสมบูรณ์ (สุกัญญา ภัทราชัย,

2540: 103) ดังนั้นจึงเป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิดและความอุดมสมบูรณ์เพิ่มพูนสิ่งมีชีวิตให้แก่โลก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของบายศรีในพิธีสวดนพเคราะห์ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสิริมงคล ซึ่งสัญลักษณ์มงคลเหล่านั้นให้ภาพจุดมุ่งหมายของพิธี ว่าเป็นพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับจักรวาล โดยแฝงนัยแห่งความต้องการหรือสร้างจักรวาลด้วยการล้างสิ่งที่ไม่ดีออกจากชีวิต พร้อมทั้งการสร้างชีวิตใหม่ ดังนั้นจึงเป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิดใหม่ที่ดั่งงามในจักรวาล

4.1.6 รูป เทียน: สัญลักษณ์ของการติดต่อกับเทวดา

การจุดรูปและเทียนเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ จะมีวิธีจุดแล้วนำไปปักไว้ตามเครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ ส่วนเทียนที่จุดในพิธีจะมีเทียนสีต่างๆ ตามสีกายของเทวดานพเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เทียนที่อยู่บริเวณแทนพิธีกับเทียนที่อยู่ในขันครูเพื่อให้ผู้ร่วมพิธีได้จุดบูชาตามวันเกิดของตน นอกจากนี้ในพิธียังมีเทียนชัยซึ่งเป็นเทียนสำคัญที่ประธานในพิธีต้องจุดก่อนเริ่มพิธีสวดนพเคราะห์

4.1.6.1 รูป เทียน

ในพิธีสวดนพเคราะห์มีการจุดรูปเทียนอยู่เสมอ เพื่อเป็นทั้งสื่อเริ่มพิธีกรรมบูชาพระรัตนตรัย เพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ เพื่อส่งเครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ และจุดรูปเทียนเพื่อเป็นตัวแทนผู้เข้าร่วมพิธีเอง

รูป ความเป็นมาของการจุดรูปในพิธีกรรมทางศาสนา เสฐียรโกเศศ (2498: 33-34) กล่าวไว้ว่า

รูป เป็นคำสันสกฤตและบาลีแปลว่ากลิ่นหอมเครื่องหอม ...
 มนุษย์จึงหาอบายถวายกลิ่นหอมแก่เทวดาเสียด้วย ท่านจะได้ขอบใจพอใจ...
 ในชั้นเดิมคงใช้กองไฟเอาต้อๆ มาก่อนแล้วเอาไม้หอมเครื่องหอมโรยลงไป
 เพื่อเผาให้ไหม้และให้มีควันเป็นกลิ่นกระจายขึ้นไป ต่อมาจึงรู้จักทำภาชนะ
 ใช้สำหรับรองรับไฟ เช่นตะคันเผารูป เป็นต้น การจุดไฟให้เกิดเป็นควันหอม
 เท่ากับส่งอาณัติสัญญาณไปถึงเมืองฟ้าเมืองสวรรค์เพื่อให้เทวดาท่านทราบ
 เพราะควันอาจลอยขึ้นไปได้สูงแล้วกระจายหายไปบนฟ้า ซึ่งถือว่าเป็นที่อยู่
 ของเทวดา

ภาพที่ 130 เทียนและรูปตามสี ไข่มุกชาเวทदानพเคราะห์

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบพิธีกรรมที่ต้องการติดต่ออ้อนวอนเทวดาจะใช้ควันเป็นสื่อสัญญาณในการติดต่อกับเทวดาที่อยู่บนสวรรค์ ซึ่งในพิธีสวดนพเคราะห์การจุดธูปถือเป็นสัญลักษณ์ของการติดต่อกับเทวดานพเคราะห์เช่นเดียวกัน เนื่องจากควันธูปจะลอยขึ้นไปในอากาศเป็นสื่อสัญญาณว่าขออัญเชิญเทวดานพเคราะห์มารับเครื่องสังเวยและอวยพรในพิธี ดังนั้นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในพิธี ผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์จึงให้ผู้เข้าร่วมพิธีปักธูปไว้ที่เครื่องสังเวยต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รู้สึกสัมผัสถึงการเข้าใกล้พลังศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น

เทียน ความเป็นมาของการจุดเทียนในพิธีกรรมทางศาสนา เสฐียรโกเศศ (2498: 36) กล่าวไว้ว่า

เหตุไรเทียนจึงเป็นสิ่งที่นิยมใช้จุดเป็นเครื่องบูชา สืบเป็นประเพณีมาจนบัดนี้ทุกลัทธิศาสนา ชะรอยจะไม่ใช้จุดเพื่อให้แสงสว่างอย่างเดียว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นเปลี่ยนแปลงเป็นจุดโคมจุดตะเกียงก็ได้ แต่ที่จุดเทียนก็คงต้องการจะรักษาประเพณีเดิมไว้ มนุษย์แต่เดิมนคงจะรู้สึกว่าการที่แสงสว่างเป็นเครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองวัฒนา และเป็นลักษณะของเทวดาหรือพระเจ้าซึ่งไม่อาจมองเห็นองค์ได้ และอีกอย่างหนึ่งก็ถือกันว่าไฟสามารถล้างชำระบาปมลทินได้ดังคติเรื่องเวียนเทียนเป็นต้น การจุดประทีป

ให้มีแสงสว่างเป็นเครื่องบูชา จึงจัดว่าเป็นมงคลในลัทธิทางศาสนา เมื่อนึกถึงเมืองสวรรค์ก็เข้าใจกันว่าอยู่บนฟ้า และบนนั้นย่อมมีแต่ความสว่างไสวงดงามอร่ามตา...เหตุนี้คำว่าทเวะในภาษาสันสกฤต ซึ่งเราเรียกกันว่าทเวดา จึงแปลว่าผู้ส่องหรือเปล่งแสงอันรุ่งเรือง

จากที่กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในระหว่างการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์จะมีการจุดธูปและเทียนตามสีกายของเทวดานพเคราะห์หรือมีจำนวนเท่ากับกำลังของเทวดานพเคราะห์ทั้งในแท่นพิธีและขณะประกอบพิธี นอกจากนี้การจุดธูปเทียนสีตามวันเกิดในชั้นครูของผู้ร่วมพิธีแสดงให้เห็นว่า เทียนเป็นสัญลักษณ์แทนตัวผู้จุดเพื่อต้องการสื่อให้รู้ว่ากำลังบูชาเทวดานพเคราะห์ประจำวันเกิดของตนเอง โดยผู้เข้าร่วมพิธีซึ่งก็คือเจ้าของวันเกิดต้องการติดต่อกับเทวดานพเคราะห์องค์ใด ก็ให้จุดธูปเทียนตามสีกายของเทวดาองค์นั้นเพื่อเป็นการส่งสัญญาณในการติดต่อเฉพาะเทวดาองค์ที่ต้องการ

4.1.6.2 เทียนชัย

เทียนชัย คือ เทียนที่ประธานในพิธีใช้จุดก่อนการเริ่มประกอบพิธีและดับเมื่อเสร็จพิธี เทียนชัยเป็นเทียนชัยฝั่งมีความสูงเด่นมากที่สุดในจำนวนเทียนที่ใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ ตั้งไว้ภายในตู้กระจกเพื่อป้องกันเทียนดับในขณะที่ประกอบพิธี ช่วงเวลาที่จะจุดเทียนคือตั้งแต่เริ่มพิธีจนเสร็จพิธี

ภาพที่ 131 เทียนชัย

เทียนชัย ถือว่าเป็นเทียนที่บริสุทธิ์ คติพราหมณ์ถือว่าสิ่งที่ล้างมลทินได้ นอกจากน้ำแล้ว ก็มีไฟอีกอย่าง ฉะนั้นเทียนที่จุดไฟจึงเป็นการล้างมลทินด้วยไฟทำให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง (เบญจมาศ แพทอง, 2540: 56) ดังนั้น การนำเทียนชัยมาใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์นอกจากเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงแนวคิดพิธีสวดนพเคราะห์ว่าเป็นพิธีตามแบบคติพราหมณ์แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า เทียนชัยเป็นสัญลักษณ์ของเทวดาและแสงสว่างของไฟที่จะขจัดสิ่งที่ไม่เป็นมงคลให้ออกไปจากพิธี อีกทั้งคำว่า “ชัย” ยังหมายถึง ชัยชนะอีกด้วย ดังนั้นการจุดเทียนชัยจึงเป็นเสมือนการประกาศในมณฑลพิธีว่าพิธีนี้เป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับเทวดาและมีความเป็นสิริมงคลตลอดจนชัยชนะอีกด้วย

4.1.7 สายสิญจน์: สัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อสายพลังจากการสวดบูชาเทวดานพเคราะห์

องค์ประกอบของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่สำคัญที่ขาดมิได้ คือ การผูกโยงสายสิญจน์ในพิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่งจะมีจุดเริ่มต้นของสายสิญจน์มาจาก 2 ส่วน คือ จะโยงสายสิญจน์ต่อออกจากฐานพระพุทธรูปผ่านมาทางพระสงฆ์ผู้สวดมนต์สายหนึ่ง และอีกสายหนึ่งโยงจากแท่นพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ แล้วรวมสายสิญจน์ทั้งสองสายให้เป็นเส้นเดียวกัน หลังจากนั้นผูกโยงประสานเป็นตาข่ายรอบเขตมณฑลพิธี นอกจากนี้ยังมีสายสิญจน์ที่ห้อยลงมาจากตาข่าย เพื่อเชื่อมต่อให้ผู้ร่วมพิธีใช้ผูกศีรษะหรือจับในขณะที่ทำพิธีสวดนพเคราะห์ การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการเชื่อมต่อสายพลังแห่งพุทธมณฑลและเทพมณฑลเข้าสู่ร่างกายของผู้เข้าร่วมพิธี

การผูกสายสิญจน์ซึ่งโยงมาจากพระสงฆ์และแท่นพิธี ทำให้สายสิญจน์มีฐานะเป็นสายเชื่อมต่อที่เป็นสื่อให้ผู้ร่วมพิธีรับรู้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถ่ายทอดผ่านสายสิญจน์เข้าสู่ร่างกายของตนเอง คล้ายเป็นการเติมพลังอำนาจพิเศษในตนเอง เนื่องจากพระสงฆ์และแท่นพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์สื่อความหมายของคู่สัมพันธ์ระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของพุทธมณฑลและเทพมณฑลกับบุคคลผู้เข้าร่วมพิธี การกระทำระหว่างบุคคลในพิธีและสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ จึงสื่อให้เห็นความเข้าใจ ถึงสารที่กลุ่มคนผู้ประกอบพิธีส่งถึงผู้เข้าร่วมพิธีซึ่งเป็นผู้รับ

ภาพที่ 132 ผู้ร่วมพิธีพันสายสิญจน์ไว้รอบศีรษะ

การสื่อสาร (communications) พลังพุทธมนต์และเทพมนต์จะผ่านสายสิญจน์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นการคิดสร้างสรรค์ลักษณะในพิธีที่เรียบง่ายโดยผูกโยงกับสิ่งที่สังคมเข้าใจร่วมกัน กล่าวคือ การใช้สายสิญจน์แทนความหมายของสื่อ นำพลังศักดิ์สิทธิ์ เพราะลักษณะของสายสิญจน์มีความคล้ายคลึงกับอุปกรณ์นำสื่ออื่นๆ เช่น สายไฟ สายโทรศัพท์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อต่อสายไฟหรือสายสัญญาณแล้วก็มีกระแสไฟหรือกระแสสัญญาณทำให้เครื่องรับนั้นสามารถทำงานได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวผู้จัดพิธีได้นำมาปรับใช้กับพิธีกรรมโดยใช้สายสิญจน์ซึ่งถือว่าเป็นเส้นด้ายที่เป็นมงคลและมีความศักดิ์สิทธิ์แทน ดังนั้นในพิธีสวดนพเคราะห์สายสิญจน์จึงถือว่ามีคามหมายเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อสายพลังจากการสวดบูชาเทวดานพเคราะห์

4.1.8 ยันต์: สัญลักษณ์ของมณฑลพิธีกับความเชื่อ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมายของคำว่ายันต์ไว้ว่า ตารางหรือลายเส้นเป็นตัวเลข อักษรหรือรูปภาพที่เขียน สัก หรือแกะลงบนแผ่นผ้า ผิวหนัง ไม้ โลหะ เป็นต้น ถือว่าเป็นของขลัง (อ้างถึงใน ญัฐธัญ มณีรัตน์, 2553: 11) คำว่ายันต์นี้เพี้ยนมาจากคำว่า ยัญญ์ ซึ่งเป็นภาษาบาลีแปลว่าสิ่งที่มนุษย์พึงเช่นสรวงบูชาให้มีความสุขความเจริญ แต่มาใช้ในภาษาไทยและเปลี่ยนคำว่ายันต์ไปหมายถึงรอบเส้นที่ขีดขวางไปมาสำหรับลงคาถา

สมเด็จพระเจ้าพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า ยันต์ต่างๆ นั้นพวกนับถือพุทธศาสนานิกายตันตระ ซึ่งนับถือกันในทิเบตและเป็นสาขาหนึ่งของพุทธศาสนา มหายานเป็นผู้คิดประดิษฐ์ขึ้นมาแล้ว เข้ามาสู่ประเทศพม่าก่อน จากนั้นจึงแพร่เข้ามาถึงประเทศไทย แต่พวกตันตระจะใช้ยันต์ในทางคาถาอาคม ต่อมาอาจารย์ในนิกายหินยานที่มาจากลังกาจึงคิดแปลงยันต์เป็นหัวใจพระธรรมตามคติความเชื่อทางหินยาน ยันต์ของไทยจึงมีลักษณะทั้งสองอย่างผสมกันอยู่ (สุขกมล สันติพร, 2551: 138)

นอกจากนี้ยังมีกล่าวไว้ว่าเส้นยันต์เปรียบเสมือน “สายรกของพระพุทธเจ้า” สุกัญญา สุขฉายา (อ้างถึงใน ฌรัธัญ มณีรัตน์, 2553: 5) ส่วนอักขระที่ลงไว้ในยันต์เปรียบด้วยแต่ละอักขระคือ พระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง แสดงทัศนคติของคณโบราณมีต่อยันต์และอักขระว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่สามารถลบหลู่เหยียบย่ำได้

ภาพที่ 133 ยันต์พระสิวลีและยันต์สมเด็จพระพุทธาจารย์โต

ภาพที่ 134 ยันต์หลวงพ่อบุญรอดมงคลสรเพ็ชญ์

ยันต์ที่ใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์จะติดอยู่ตามสายสิญจน์ซึ่งผูกโยงเป็นข่ายมณฑลพิธี หรือบางครั้งก็จะติดไว้รอบๆ แทนพิธี ยันต์เหล่านี้เมื่อเสร็จพิธีผู้ร่วมพิธีสามารถนำกลับไปบูชาที่บ้านได้ ในพิธีสวดนพเคราะห์นั้น ยันต์ที่ใช้มี 2 ประเภทหลัก คือประเภทแรกเป็นยันต์ที่คนทั่วไปรับรู้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ยันต์ท้าวเวสสุวรรณ เป็นสัญลักษณ์การป้องกันภัยจากภูติผีปีศาจ ยันต์พระสิวลีและยันต์นางกวัก จัดเป็นสัญลักษณ์ของความมีโชคลาภ เป็นต้น ยันต์ อีกประเภทหนึ่งคือยันต์ที่เขียนภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในท้องที่ที่จัดพิธี เช่น ยันต์หลวงพ่โต ยันต์หลวงพ่วัดไร่ขิง เป็นต้น

ยันต์ในพิธีสวดนพเคราะห์ จะผูกโยงกับสายสิญจน์ไปทั่วมณฑลพิธี และจะมีสีแตกต่างกันตามสีกายเทวดานพเคราะห์ประจำวันเกิด ทิวแถวของยันต์ยังส่งผลให้มองเห็นขอบเขตของมณฑลพิธีได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพยันต์ที่ใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ยังมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์หลักในการจัดพิธีหรือตามความเชื่อของแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น หากจัดงานสวดนพเคราะห์ที่มีจุดประสงค์หลักในการขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายต่างๆ จะนำยันต์ท้าวเวสสุวรรณมาใช้ เนื่องจากมีความเชื่อว่า ท้าวเวสสุวรรณเป็นเจ้าแห่งภูตผีร้ายทั้งหลาย การใช้ยันต์ ท้าวเวสสุวรรณก็จะช่วยขับไล่สิ่งอัปมงคลต่างๆ ได้ แต่หากงานนั้นมีจุดประสงค์ในการเสริมโชคลาภ สิริมงคล ผู้จัดพิธีก็จะเลือกใช้ยันต์นางกวัก ซึ่งมีความหมายในด้านการกวักเงินทองหรือยันต์แม่โพสพ ซึ่งมีความหมายในด้านความอุดมสมบูรณ์ หรือ

หากงานนั้นจัดขึ้นในท้องถิ่นซึ่งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนเคารพมากเช่น จัดในจังหวัดนครปฐม ก็จะนำยันต์ หลวงพ่อวัดไร่ขิงซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดมาใช้ในพิธีประกอบอีกด้วย

ภาพที่ 135 ยันต์นางกวัก ยันต์ท้าวเวสสุวรรณและยันต์พระสังกัจจายน์

สรุปได้ว่า นอกจากในพิธีสวดนพเคราะห์ที่จะมีการใช้ยันต์พระสิวลี ยันต์นางกวัก และ ยันต์ท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งโชคลาภ และการป้องกันภัยที่รู้จักกันโดยทั่วไปแล้ว ในพิธีสวดนพเคราะห์นั้นก็ยังมีการสร้างสรรค์ยันต์ซึ่งสัญลักษณ์ของการผสมผสานความเชื่อท้องถิ่นไว้ด้วย โดยการใช้ยันต์ซึ่งเป็นรูปเคารพของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นติดไว้รอบมณฑลพิธี การกระทำดังกล่าวเป็นการคิดสร้างสรรค์ของผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่ต้องการที่จะบำรุงรักษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมเดิมไว้ เพราะพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีที่ค่อนข้างใหม่สำหรับสังคม ดังนั้นการจะให้สังคมยอมรับ พิธีกรรมที่แปลกใหม่ จำเป็นจะต้องสร้างสัญลักษณ์ร่วมกันซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมยอมรับ การใช้ยันต์ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นรูปเคารพท้องถิ่นจึงเป็นการสะท้อนปรากฏการณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมความเข้มแข็งให้กับผู้ร่วมพิธีโดยไม่ได้ทำลายความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ท้องถิ่น

4.1.9 ชั้นครู: สัญลักษณ์ของการขอรับอำนาจเทวดานพเคราะห์

ชั้นครูไม่มีปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์ในอดีต ชั้นครูเป็นเครื่องพิธีใหม่ที่ปรากฏขึ้นไม่นานในพิธีสวดนพเคราะห์ โดยเริ่มมีมาจากพิธีสวดนพเคราะห์จึงจัดขึ้นเพื่อมวลชน ชั้นครูยังทำหน้าที่ใหม่โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการระดมทุนทรัพย์เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีกรรมอีกด้วย

ชั้นครูเป็นสิ่งของที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องซื้อเพื่อนำไปเข้าร่วมประกอบพิธี สิ่งของที่ใช้เป็นชั้นครูจะมีหลากหลายขึ้นอยู่กับผู้จัดพิธีเป็นผู้กำหนด เช่น กระทง ชั้นน้ำ ถ้วยบายศรี เป็นต้น ภายในชั้นครูจะบรรจุด้วยสิ่งของที่จำเป็นในพิธีสวดนพเคราะห์ คือ เทียนและธูปสัปดาห์วันเกิด เพื่อใช้จุดในขณะประกอบพิธี นอกจากนี้ยังมี ขวดน้ำมนต์ ยันต์ หรือเครื่องรางของขลังที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำกลับไปบูชาที่บ้านได้

ความหมายของชั้นครูในอดีตปรากฏคำอธิบายในหนังสือสารานุกรมภาคเหนือ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2542e: 605) ว่า “ชั้นครู เป็นภาชนะใส่ดอกไม้ ธูป เทียน และเครื่องเคารพครูบาอาจารย์ที่ได้เคยสอนวิชาความรู้ให้ หรือเป็นชั้นครูในเวลาที่สมัครเป็นลูกศิษย์หมอบคาถาอาคมต่างๆ เป็นต้น ชั้นในประเภทนี้มีรูปทรงกลม ปากผาย มีเอวคอดเป็นขยัก ส่วนดินผายออกไปชั้นสานด้วยไม้ไผ่ ส่วนชั้นและดินพันม้วนด้วยดอก ทาร์กลงทางเป็นสีน้ำตาลหรือแดงสิ่งที่ใส่ในชั้นครู ประกอบด้วยดอกไม้ธูป เทียน อย่างละ 6 มีข้าวตอกพองงาม นอกจากนั้นจะมีเงินบูชาครูตามกำหนด เช่น 6 บาท 12 บาท 16 บาท 108 บาท 1,300 บาท โดยมากชั้นครูนี้จะจัดให้พ่อหมอบหรือปู่อาจารย์ก่อนทำพิธี”

ภาพที่ 136 ชั้นครูพิธีสวดนพเคราะห์ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 137 ชั้นครูพิธีสวดนพเคราะห์ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

ชั้นครูเป็นของใหม่ในพิธีสวดนพเคราะห์ และเป็นคำที่ใช้เรียกของภาคเหนือ ซึ่งอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของชั้นครูในพิธีสวดนพเคราะห์นี้อาจจะเกิดจากอิทธิพลของชั้นครูได้รับมาจากพิธีกรรมสืบชะตาของภาคเหนือ เนื่องจากว่ามีพระสงฆ์บางรูปซึ่งเป็นพระที่มีถิ่นฐานจากทางภาคเหนือได้ปรับนำเอาชั้นครูมาใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ในภาคกลาง

นอกจากนี้ เมื่อหากพิจารณาในพิธีสวดนพเคราะห์จะเห็นได้ว่าชั้นครูได้มีการจัดไว้เพื่อบูชาครูจุดประสงค์เดิม แต่ชั้นครูนี้เป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ในพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อเป็นการระดมทุนทรัพย์ในการจัดพิธี โดยมีจุดประสงค์ในการบูชาเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ตามวันเกิดของผู้ร่วมพิธี ดังนั้นการที่จะเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ ผู้ร่วมพิธีจะต้องซื้อชั้นครูให้ตรงกับวันเกิดของตนซึ่งมีราคาชั้นครูที่แน่นอน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าชั้นครูในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ของการบูชาเทวดานพเคราะห์ที่เจาะจงเฉพาะเทวดาประจำวันเกิดของผู้ร่วมพิธี

4.1.10 ต้นกล้วยต้นอ้อย: สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์

ในพิธีสวดนพเคราะห์บางพิธีมีการนำต้นกล้วยและต้นอ้อยมาร่วมในพิธีด้วยเช่นเดียวกับงานมงคลของไทยอื่นๆ เช่น งานแต่งงาน งานหมั้น ชันหมาก งานวันคล้ายวันเกิด งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การนำต้นกล้วยต้นอ้อยมาใช้ในพิธีสืบเนื่องจากกล้วยและอ้อยเป็นอาหารที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต การที่มีกล้วยและอ้อยอุดมสมบูรณ์ในบ้านหรือชุมชน จึงให้ภาพของชีวิตที่อุดมสมบูรณ์

ดังนั้นคนไทยจึงใช้กล้วยและอ้อยเป็นสิ่งต้อนรับเทวดา และบางครั้งก็ถือว่าเป็นการเสี่ยงทายด้วย ตัวอย่างที่ปรากฏชัดเจน คือ ในประเพณีการแต่งงานจะมีการใช้กล้วยและอ้อย ในวันยกขันหมาก งานหมั้น และวันแต่งงาน เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็นำต้นกล้วยและอ้อยนั้นที่ใช้ในขบวนขันหมากไปปลูกเสี่ยงทาย ถ้าต้นกล้วยและอ้อยเจริญเติบโตงอกงามดีก็แสดงว่าการครองชีวิตคู่ของคู่บ่าวสาวจะราบรื่นไม่มีอุปสรรค แต้กร้าง หย่าร้าง ครองรักครองเรือนกันอย่างมีความสุข การทำมาหากินสร้างอนาคตข้างหน้าของคู่บ่าวสาวจะดี เจริญรุ่งเรือง มีความสุขในชีวิตครอบครัว ส่วนต้นกล้วย อ้อย ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิดหรืองานมงคลขึ้นบ้านใหม่ก็เนื่องจากความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์เจริญเติบโตของชีวิตและความเป็นสิริมงคลของชีวิตเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 138 ต้นกล้วยและต้นอ้อย

หากกล่าวถึงต้นกล้วยและต้นอ้อยในพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ จะเห็นได้ว่ามีจุดมุ่งหมายในการใช้ต้นกล้วยและต้นอ้อยเป็นสัญลักษณ์รับสิ่งที่เป็นมงคล นอกจากนี้ต้นกล้วยและอ้อยเป็นพืชที่ปลูกง่ายขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์งอกงามเช่นเดียวกับพิธีที่เกี่ยวกับมงคลอื่นๆ ของคนไทย

4.1.11 มะพร้าวอ่อน: สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์

ในพิธีกรรมของคนไทยภาคกลางโดยเฉพาะพิธีที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มักจะใช้มะพร้าวอ่อนในพิธีเสมอ เนื่องด้วยคติอินเดียถือว่ามะพร้าวเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นสิริมงคล และเนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีที่รับแนวคิดมาจากคติความเชื่อของพราหมณ์จึงปรากฏมะพร้าวอ่อนเป็นเครื่องสังเวจจัดควบไปกับบายศรี ซึ่งก็คือข้าว ที่เป็นสิริมงคล ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอธิบายของสมเด็จพระญาณวิเศษวชิรญาณว่า “มะพร้าวนี้ก็ควรจะอยู่ในบายศรี แต่ที่มาอยู่ข้างนอกก็เพราะจัดลงในบายศรีไม่ได้เหมือนกัน” (เบญจมาศ แพทอง, 2540: 57)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 139 มะพร้าวอ่อน

นอกจากนี้ ความเชื่อที่ว่ามะพร้าวเป็นตัวแทนแห่งจิตใจที่บริสุทธิ์ยังสะท้อนผ่านในพิธีบวชนาคของไทย โดยเรื่อง อรรถวิบูลย์ ได้อธิบายความหมายของมะพร้าวตามปรัชญาของพุทธศาสนาว่า น้ำมะพร้าวเปรียบด้วยจิตของนาคอันบริสุทธิ์ยามที่จะได้บรรพชาอุปสมบท และเมื่อบวชแล้วจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใสจนเกิดปัญญาสว่างไสวดุจประทีปเปลวไฟปกไว้บนยอดบายศรีให้ด้วยปัญญาบังเกิดเห็นคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดาผู้มีอุปการคุณ (เบญจมาศ แพทอง, 2540: 57)

ดังนั้น ในพิธีสวดนพเคราะห์ มะพร้าวจึงเป็นสัญลักษณ์ของอุดมสมบูรณ์หากมองในแง่ของอาหาร ในขณะที่เดียวกันก็สามารถตีความหมายได้ต่อไปอีกว่า มะพร้าวเป็นสัญลักษณ์ของศิระซึ่งเป็นที่อยู่ของจิตใจ น้ำภายในผลมะพร้าวซึ่งเป็นน้ำที่บริสุทธิ์ก็เป็นเครื่องหมายของจิตใจที่บริสุทธิ์ด้วย ดังนั้นการนำมะพร้าวมาใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ซึ่งเป็นพิธีกรรมเพื่อการกำเนิดใหม่ มะพร้าวจึงเป็นเครื่องหมายถึงการมีจิตดวงใหม่ที่บริสุทธิ์

ตารางที่ 18 เปรียบเทียบวัตถุลักษณะที่ปรากฏในพิธีแบบดั้งเดิมกับพิธีที่ปรากฏในพิธีปัจจุบัน

วัตถุลักษณะในพิธี		พิธีแบบดั้งเดิม ⁷	พิธีปัจจุบัน
สี 9 สี		✓	✓
เครื่องสังเวทยเวทดา	มัจฉะมังสะ	✓	✓
	กระยาบวช	✓	✓
เทวรูปเทวดา นพเคราะห์		✗	✓
บัตรพลี	บัตรพลีเทวดา	✓	✓
	บัตรพลีเจ้าที่	✗	✓
บายศรี		✓	✓
รูป		✓	✓
เทียน		✓	✓
สายสิญจน์	สายสิญจน์โยงจากพระพุทธรูป	✓	✓
	สายสิญจน์มงคลโยงรอบศีรษะ	✗	✓
ยันต์		✗	✓
ขันครู		✗	✓
ต้นกล้วย		✗ ⁸	✓
ต้นอ้อย		✓ ⁹	✓
มะพร้าวอ่อน		✓ ¹⁰	✓

จากการวิเคราะห์วัตถุลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นจะเห็นได้ว่า วัตถุลักษณะในพิธีสวดนพเคราะห์สามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม คือ 1. วัตถุลักษณะแทนจักรวาล 2. วัตถุลักษณะแทนความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ 3. วัตถุลักษณะแทนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม 4. วัตถุลักษณะแทนความอุดมสมบูรณ์และสิริมงคล

⁷ เปรียบเทียบจากพิธีสะเดาะเคราะห์ใหญ่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส จัดพิธีถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากมีการสืบทอดการทำพิธีสวดนพเคราะห์ให้เฉพาะบุคคล ตามแบบวัดพระเชตุพนฯ

⁸ พิธีแบบดั้งเดิมไม่ใช้ต้นกล้วย แต่ใช้ผลกล้วยที่เป็นหวี ซึ่งการใช้ต้นกล้วยอาจเป็นคติที่ได้รับจากพิธีกรรมมงคลอื่น อาทิ การเทศน์มหาชาติ ก็อาจเป็นได้

⁹ ต้นอ้อยในพิธีในอดีตใช้อ้อย 5 ท่อน เป็นตัวแทนร่างกายผู้ประกอบพิธี

¹⁰ มะพร้าวอ่อนในอดีตใช้เป็นตัวแทนศีรษะของผู้ประกอบพิธี

กลุ่มแรก วัตถุประสงค์หลักแทนจักรวาล ปรากฏในวัตถุประสงค์หลักที่เป็นองค์ประกอบหลักของพิธีสวดนพเคราะห์ ได้แก่ บัตรพลีและบายศรี เป็นวัตถุประสงค์หลักที่สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา บัตรพลีสะท้อนคติความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลตามคติความเชื่อแบบไตรภูมิ นอกจากนี้ ในอีกด้านหนึ่งบัตรพลีพระภูมิและเจ้ากรุงพาลียังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องจักรวาลแบบตามแนวคิดแบบสังคมไทยดั้งเดิมด้วย ส่วนบายศรี ก็เป็นวัตถุประสงค์หลักที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลเช่นเดียวกัน แต่ทว่าเป็นสัญลักษณ์ของการจำลองจักรวาลที่ได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่เน้นลักษณะการก่อกำเนิดจักรวาล โดยเริ่มจากมีไข่เป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นลักษณะของการก่อกำเนิดสรรพสิ่งตามคติความเชื่อเกี่ยวกับเทพปรกรณ์ในศาสนาพราหมณ์ ในส่วนตัวบายศรีในพิธีสวดนพเคราะห์จะใช้บายศรี 7 หรือ 9 ชั้น แล้วแต่ผู้จัดพิธี หากเป็นบายศรี 7 ชั้น ก็จะมีคุณสมบัติคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลแล้วมีเขาสัตตบริภัณฑ์รายล้อมอีก 7 ชั้น แต่หากจัดเป็นบายศรี 9 ชั้น ก็จะมีคุณสมบัติคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับดาวพระเคราะห์ที่โคจรรอบศูนย์กลางจักรวาลที่จุดกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักในพิธีสวดนพเคราะห์จึงเน้นความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลที่อิงกับความเชื่อหรือศาสนาเป็นหลัก ซึ่งต่างจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องจักรวาลวิทยาในปัจจุบันที่มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางจักรวาล แต่ในพิธีสวดนพเคราะห์นั้นดวงอาทิตย์ก็จัดว่าเป็นดาวพระเคราะห์ดวงหนึ่งที่โคจรรอบจุดศูนย์กลางของจักรวาลเช่นเดียวกัน

กลุ่มที่สอง วัตถุประสงค์หลักแทนความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ ปรากฏในส่วนวัตถุประสงค์หลักที่เป็นองค์ประกอบในพิธีสวดนพเคราะห์ ได้แก่ การใช้สี เทวรูปเทวดานพเคราะห์ เครื่องสังเวทเทวดา ตลอดจนรูปและเทียน การใช้วัตถุประสงค์เหล่านี้ในพิธีสวดนพเคราะห์นั้นถือได้ว่าเป็นการใช้วัตถุประสงค์เพื่อวัตถุประสงค์ในการขับเน้นความมีตัวตนและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทวดานพเคราะห์ กล่าวคือ การใช้สีเป็นสัญลักษณ์นอกจากจะมีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ร่วมพิธีแล้วการใช้สีเป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ ยังเป็นการสร้างรูปร่างลักษณะเฉพาะตัวให้กับเทวดานพเคราะห์อีกด้วย ในส่วนเทวรูปเทวดานพเคราะห์นั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นภาพจำลองของเทวดานพเคราะห์ มีการสร้างรูปร่างลักษณะ อาวุธและสัตว์พาหนะ ซึ่งการใช้เทวรูปเทวดานพเคราะห์ที่ระบุลักษณะต่างๆ ที่ชัดเจนยิ่งนับว่าเป็นการขับเน้นความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้เครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์ซึ่งประกอบด้วยอาหาร 2 ประเภท คือ อาหารที่เป็นของคาวประกอบด้วยเนื้อสัตว์ เรียกว่า มัจฉะมังสะ และอาหารที่เป็นขนมและผลไม้ เรียกว่า กระจยาบวช อาหารทั้งสองประเภทนี้นำมาใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อแสดงความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ กล่าวคือการทำที่เทวดานพเคราะห์สามารถเครื่องเสวยได้แสดงให้เห็นว่าเทวดานพเคราะห์

นั้นมีชีวิตและตัวตนจึงสามารถรับเครื่องสังเวทย์ได้ นอกจากนี้อาหารทั้ง 2 ประเภทยังชี้ให้เห็นบุคลิกลักษณะของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์ โดยหากเป็นเทวดานพเคราะห์ที่มีนิสัยดุร้าย ก็จะเสวยอาหารที่ประกอบด้วยเนื้อสัตว์ ซึ่งตามความเชื่อในพิธีสวดนพเคราะห์เทวดาเหล่านี้สามารถบันดาลความทุกข์ โศก โรค ภัยหรือสิ่งที่ไม่เป็นมงคลต่างๆ ได้ แต่หากเป็นเทวดาที่มีนิสัยอ่อนโยน ก็จะเสวยอาหารประเภทขนมและผลไม้ ซึ่งตามความเชื่อในพิธีสวดนพเคราะห์เทวดาเหล่านี้สามารถบันดาลความสุข และโชคลาภต่างๆ ได้

ในพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ มีการใช้รูปและเทียนเป็นวัตถุสัญลักษณ์เพื่อเป็นเครื่องติดต่อกับเทวดานพเคราะห์ ซึ่งเป็นการใช้วันตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ใช้การจุดไฟเพื่อให้ควันนำพาบทสวดอันวอนไปติดต่อกับเทพเจ้าต่างๆ เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นเครื่องมือในการติดต่อกับเทวดานพเคราะห์อย่างชัดเจน และเป็นข้อบ่งชี้ถึงการมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ซึ่งจะปรากฏอยู่ในพิธีกรรม

กลุ่มที่สาม วัตถุสัญลักษณ์แทนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ปรากฏในวัตถุสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบของพิธีสวดนพเคราะห์ ได้แก่ สายสิญจน์ ยันต์ ชันครุ การใช้สายสิญจน์เป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในพิธี การใช้ยันต์เป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่บอกอาณาเขตมณฑลพิธีที่เป็นบริเวณที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนผืนผ้ายันต์เองก็เป็นวัตถุสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ตามฤทธานุภาพของยันต์แต่ละประเภท ส่วนชันครุเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่ใช้บูชาเทวดานพเคราะห์ ซึ่งผู้ร่วมพิธีจะต้องเลือกบูชาชันครุให้ตรงกับวันเกิดของตนเองจึงถือได้ว่าชันครุเป็นขันที่ใช้บูชาอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของพิธีสวดนพเคราะห์ในลักษณะการบูชาอำนาจศักดิ์สิทธิ์เฉพาะตัวตามวันเกิดของตนเอง

กลุ่มสุดท้าย วัตถุสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์และสิริมงคล ได้แก่ ต้นกล้วย ต้นอ้อยและมะพร้าวอ่อน ในส่วนต้นกล้วย ต้นอ้อยและมะพร้าวอ่อน เป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่นำมาเสริมในพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อให้เห็นว่า อำนาจศักดิ์สิทธิ์ของบูชาเทวดานพเคราะห์เป็นอำนาจที่บริสุทธิ์และสามารถบันดาลความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของโชคลาภและความมั่งคั่งที่ผู้ร่วมพิธีจะได้รับ

ดังนั้นจากที่กล่าวมาทั้งหมดวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ จึงถือเป็นการถ่ายทอดสัญลักษณ์ทางความคิดในการจัดพิธีกรรมอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดพิธีกรรมที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้รู้สึกถึงความเข้มแข็งและศักดิ์สิทธิ์ของพิธี วัตถุสัญลักษณ์ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงเป็นตัวแทนของความคิดความเชื่อและนำมาสู่ความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีสวดนพเคราะห์

4.2 พฤติกรรมสัญลักษณ์

ในพิธีกรรมอื่นๆ โดยทั่วไป พฤติกรรมจัดเป็นภาษาที่ใช้เพื่อสื่อสารด้วย เนื่องจากพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันในพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการที่คนมาร่วมในพิธีกรรม ยอมรับค่านิยม อุดมการณ์ หรือมีความเชื่อร่วมกันบางอย่าง ในพิธีกรรมจึงเต็มไปด้วยสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย บางอย่าง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พิธีกรรมเป็นภาษาชนิดหนึ่ง (อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 48)

พฤติกรรมที่แสดงออกในพิธีกรรมทั้งที่เป็นตามธรรมชาติและประเพณีนิยมที่จัดตั้งขึ้น จัดเป็นภาษาซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกของความเป็นจริงของการดำรงอยู่ เนื่องจากสัญลักษณ์ เป็นความเข้าใจและตัวแทนสิ่งของและความนึกคิดที่มีร่วมกัน ดังนั้นสัญลักษณ์จึงเป็นตัวแทนสื่อทาง ความคิด (Majupuria, 2000: 3)

การแสดงออกในพิธีกรรมของกลุ่มบุคคลในพิธีสะท้อนให้เห็นถึงภาษาในพิธีกรรมมี ลักษณะพิเศษ ประกอบไปด้วยสื่อสัญลักษณ์หลายอย่าง (อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 48) พฤติกรรม ต่างๆ ของผู้เข้าร่วมพิธีอาจให้ความหมายหลายอย่างขึ้นอยู่กับการรับรู้และการตีความของบุคคล สัญลักษณ์จะมีลักษณะที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นที่สุด เพราะจารีตและธรรมเนียมนิยมสามารถแตกต่างกันจากกลุ่มหนึ่งสู่กลุ่มหนึ่ง เครื่องหมายสัญลักษณ์จึงมิได้ถูกผูกติดกับความหมายสัญลักษณ์อย่างตายตัวหรือ หยุดหนึ่ง แต่สามารถผันแปรไปได้ (อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 49) ดังนั้นสัญลักษณ์ในพิธีกรรมจึง แสดงให้เห็นถึงระบบแนวคิดการสื่อสาร

เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (อ้างถึงใน ฆัสรา ชมะวรรณ, 2537: 143) นักวัฒนธรรมศึกษาได้ อธิบายการสื่อสารในวัฒนธรรมของสังคมว่า “ระบบการสื่อสาร (System of Communication) ก็ คือระบบการสร้างความหมาย (Signifying System) หรือระบบวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งมนุษย์ใน สังคมยึดถือเป็นความหมายร่วมกัน สื่อความแก่กัน ปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์คุณค่าและความหมาย ใหม่ๆ ขึ้นมา” ดังนั้นพิธีกรรมที่รุ่มรวยไปด้วยสัญลักษณ์จึงมีพลังพลวัตของความหมาย เนื่องจากคนที่ เข้ามาร่วมในพิธีกรรมอาจจะมาจากภูมิหลังของธรรมเนียมนิยมที่แตกต่างกัน แม้แต่ในสังคมเดียวกัน ก็สามารถมีกลุ่มคนที่มีค่านิยมแตกต่างกันได้ ด้วยเหตุนี้พิธีกรรมจึงสามารถถูกตีความไปได้กว้างขวาง กว่าสถานการณ์จำเพาะของตัวพิธีนั้น (อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 49)

ในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่ผู้ทำพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีจะมีส่วนร่วมในพิธีกรรม กล่าวคือในขณะที่ประกอบพิธีกรรมผู้ทำพิธีกรรมจะทำหน้าที่ดำเนินพิธีกรรมส่วนผู้เข้าร่วมพิธีกรรม จะต้องคอยกำหนดช่วงเวลาของตนเองต้องมีพฤติกรรมมีส่วนร่วมในพิธี ดังนั้นพฤติกรรมในพิธีสวด นพเคราะห์จึงต้องทำสอดคล้องกันทั้งผู้ทำพิธีและผู้ร่วมพิธี

ในส่วนของการวิเคราะห์ประเด็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งพฤติกรรมสัญลักษณ์ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธี และพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธี ดังนี้

4.2.1 พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธี

พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ คือ พฤติกรรมที่ผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์เพื่อเป็นการสื่อสารหรือสะท้อนให้ผู้ร่วมพิธีเข้าใจนัยทางความหมายบางประการที่เกี่ยวข้องกับพิธีสวดนพเคราะห์ โดยพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ เจ้าพิธี และพระสงฆ์ ดังนี้

4.2.1.1 เจ้าพิธี: ผู้สื่อสารกับเทวดานพเคราะห์

เจ้าพิธี หมายถึง ผู้นำในการประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ บางครั้งเรียกว่า “โหร” ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่โหรในพิธีสวดนพเคราะห์อาจเป็นพระสงฆ์ พราหมณ์ หรือบัณฑิตผู้รู้วิธีการทำพิธีก็สามารถประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ได้ทั้งสิ้น

พิธีสวดนพเคราะห์มีรูปแบบพิธีบวงสรวงเทวดาตามแบบพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งตามปกติการสวดอัญเชิญเทวดานพเคราะห์จะเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบพิธีที่เรียกว่า “โหร” พิธีสวดนพเคราะห์โหรจะเป็นผู้กำหนดลำดับพิธีกล่าวคือ ช่วงเวลาที่จะเชิญเทวดานพเคราะห์องค์ใดและส่งกลับ การทำหน้าที่ของโหรสะท้อนภาพความเป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารระหว่างผู้เข้าร่วมพิธีกับเทวดานพเคราะห์ เห็นได้จากการทำหน้าที่เป็นตัวแทนนำผู้เข้าร่วมพิธีบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล ประภาศอัญเชิญเทวดา และในส่วนท้ายของพิธียังทำหน้าที่ขอพรและอวยพรให้กับผู้เข้าร่วมพิธีอีกด้วย

การที่เจ้าพิธีทำหน้าที่สื่อสารระหว่างเทวดากับผู้เข้าร่วมพิธี โดยอัญเชิญให้ลงมารับเครื่องสังเวทแล้วอวยพร ถือได้ว่าเจ้าพิธีได้รับการยอมรับในขณะที่ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ว่าเป็นบุคคลที่มีความพิเศษกว่ามนุษย์ทั่วไป เนื่องจากสามารถเป็นผู้สื่อสารกับเทวดาได้ นอกจากนี้เจ้าพิธียังจะได้รับบทบาทพิเศษในการเป็นตัวแทนของผู้เข้าร่วมพิธีทั้งหมดในการควบคุมลำดับขั้นตอนพิธีทั้งหมดและมีอำนาจที่จะให้ผู้เข้าร่วมพิธีแสดงพฤติกรรมตามที่เจ้าพิธีกำหนดได้

ภาพที่ 140 โหรบุญเลิศ แฉ่งศิริ กำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ พิธีสวดนพเคราะห์ตามวัดต่างๆ ในปัจจุบัน มักจะมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็น “เจ้าพิธี” และได้รับความนิยมมากกว่าพราหมณ์และบัณฑิต ดังปรากฏได้จากจำนวนงานของพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าพิธีมีมากกว่าเจ้าพิธีที่เป็นพราหมณ์ ในบางพิธี เช่น ที่วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐมการจัดงานสวดนพเคราะห์ในปี พ.ศ.2555 เจ้าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพราหมณ์ แต่ปี พ.ศ.2556 ได้เปลี่ยนเป็นพระสงฆ์ทำหน้าที่เจ้าพิธีแทน ตัวแทนเจ้าหน้าทีวัดไร่ขิงให้เหตุผลว่า

การเปลี่ยนรูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จากเดิมให้พราหมณ์เป็นผู้ทำ พิธีมาเป็นคณะสงฆ์จากวัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรีนั้นเพื่อมีความ สะดวกมากขึ้น เนื่องจากพระครูภาวนาโสภณมีคณะจัดงานที่สามารถติดต่อ ได้สะดวก และเตรียมเครื่องพิธีมาเองโดยทางวัดไร่ขิงไม่ต้องเป็นผู้จัด

(สุรินทร์ จันคุ้ม, สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2556)

หากพิจารณาตามหลักของธรรมวินัย พระสงฆ์ไม่สามารถจะทำความเคารพต่อสิ่งยึดเหนี่ยวอื่นนอกจากพระรัตนตรัย แต่ในช่วงเวลาจัดพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวพระสงฆ์สามารถกล่าวบูชาอัญเชิญเทวดาได้เพราะเป็นช่วงเวลาที่พิเศษ ซึ่งพฤติกรรมของพระสงฆ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความหมายว่าพระสงฆ์นั้นได้เป็นผู้สื่อสารกับเทวดานพเคราะห์

ภาพที่ 141 พระครูอาคมสุนทรกำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์

จากการสัมภาษณ์พระครูอาคมสุนทร ซึ่งเป็นพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพิธีที่มีชื่อเสียง
กล่าวว่า

ถ้าผู้เป็นโหรหรือเจ้าพิธีทำไม่ถูกต้อง ประกาศเชิญเทวดาไม่ถูกต้อง เทวดาก็
จะไม่มาอำนวยความสะดวก มีใช้ว่าใครจะเชิญได้ ถึงทำพิธีได้แต่ก็ไม่ประสบ
ผลสำเร็จ

(พระครูอาคมสุนทร, สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2556)

คำอธิบายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของพระครูภาวนาโสภณ เจ้าอาวาสวัด
ป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นเจ้าพิธีสวนพเคราะห์ที่มีชื่อเสียงมากอีกท่านหนึ่งที่กล่าวว่า
การจัดพิธีต้องผู้รู้พิธีจึงจะจัดได้ถูก ไม่มากไปหรือน้อยไป ถ้ามากไปเจ้าภาพ
ก็เดือดร้อน ถ้าน้อยไปเทวดาก็ไม่รื่นเริงใจ ดังนั้นผู้ทำพิธีต้องกำหนดให้ถูก
ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ใช้จำนวนมาก แต่ถ้าเป็นงานไม่ใหญ่มากเครื่องพิธีต้อนรับก็
ลดตามสัดส่วนเพื่อไม่ให้เจ้าภาพเดือดร้อน

(พระครูภาวนาโสภณ, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2556)

ภาพที่ 142 พระครูภาวนาโสภณกำลังอัญเชิญเทวดานพเคราะห์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมสัญลักษณ์ของ “เจ้าพิธี” ในพิธีสวดนพเคราะห์ สะท้อนให้เห็นถึงการที่เจ้าพิธีทำหน้าที่สื่อสารกับเทวดาตลอดจนเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมพิธีทั้งหมด พฤติกรรมสัญลักษณ์ของเจ้าพิธีจึงถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หากพิจารณาพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นได้ว่า เจ้าพิธีที่เป็นพระสงฆ์ได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นจากฐานความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ก็ตาม แต่เมื่อพิธีสวดนพเคราะห์ได้จัดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน พิธีสวดนพเคราะห์กลับเป็นพิธีที่ผนวกบทบาทของพราหมณ์กับพระสงฆ์ให้สามารถทำหน้าที่ “เจ้าพิธี” หรือ “โหร” แทนกันได้ในทุกกรณี ปรัชญาการณดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันเป็นพิธีที่จัดเพื่อมวลชนชาวพุทธที่ยอมรับอิทธิพลความเชื่อแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดูผนวกเข้ากับวิถีชีวิตในสังคมปัจจุบันไว้อย่างกลมกลืน

4.2.1.2 พระสงฆ์: สัญลักษณ์ตัวแทนเทวดานพเคราะห์

ในพิธีสวดนพเคราะห์เจ้าพิธีจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 9 รูป เพื่อสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ และมักจัดที่นั่งให้พระสงฆ์ 3 ลักษณะ ได้แก่ จัดให้พระสงฆ์ 9 รูป นั่งสวดเรียงหน้ากระดาน พร้อมทั้งตั้งตาลปัตรรูปเทวดานพเคราะห์เพื่อให้พระสงฆ์แต่ละรูปใช้ หรืออาจให้พระสงฆ์นั่งสวดตาม

ทิศต่างๆ รอบพระอุโบสถ และในการสวดนพเคราะห์บางพิธีจะจัดให้มีพระสงฆ์นั่งสวดแบบหน้า
กระดาน 9 รูป พร้อมทั้งมีคณะสงฆ์อีก 8 รูป นั่งปรกบรกรรมสมาธิเป็นวงตามตำแหน่งของเทวดา
อัญญุเคราะห์หรืออบบริเวณพิธี

ภาพที่ 143 พระสงฆ์ 9 รูปนั่งสวดเป็นแถวหน้ากระดาน

การจัดที่ให้พระสงฆ์นั่งสวดเป็นแถวหน้ากระดาน 9 รูป พร้อมทั้งตั้งตาลปัตรรูปเทวดา
นพเคราะห์หรือใช้ตาลปัตรที่เป็นสีประจำกายเทวดานพเคราะห์เพื่อให้พระสงฆ์แต่ละรูปใช้ เป็น
รูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีรูปแบบแพร่หลายและนิยมมากที่สุด ซึ่งจะปรากฏในพิธีสวด
นพเคราะห์แทบทุกพิธีทั้งที่เจ้าพิธีเป็นพราหมณ์หรือเป็นพระสงฆ์ เช่น พระครูอาคมสุนทรก็จะนิมนต์
ให้พระสงฆ์ที่เป็นผู้สวดนั่งในลักษณะนี้ การจัดรูปแบบการนั่งของพระสงฆ์เป็นการแสดงพฤติกรรม
สัญลักษณ์เพื่อเป็นการเน้นย้ำตำแหน่งของเทวดานพเคราะห์ที่จะสวดบูชาเรียงตามลำดับ พร้อมทั้งใน
ขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ยังทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวแทนของเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์อีกด้วย

ภาพที่ 144 พระสงฆ์นั่งในตำแหน่งเทวดาพระเกตุ

การจัดให้พระสงฆ์ 9 รูป นั่งสวดตามทิศต่างๆ รอบพระอุโบสถ เป็นรูปแบบการจัดพิธี สวดนพเคราะห์ในพิธีสวดมนต์ข้ามปี ณ วัดพระเชตุพนฯ โดยมีพระครูอาคมสุนทรเป็นเจ้าพิธี การจัด ที่นั่งสำหรับพระสงฆ์ผู้สวดในลักษณะนี้จะมีพระสงฆ์เจ้าพิธีเป็นศูนย์กลาง แล้วมีพระสงฆ์ผู้สวดบูชา เทวดานพเคราะห์หนึ่งประจำทิศ 8 ทิศ หันหน้าเข้าสู่บริเวณพิธีที่มีผู้ร่วมพิธีอยู่ภายในวงของพระสงฆ์ที่ นั่งตามทิศทั้ง 8 การจัดรูปแบบที่นั่งของพระสงฆ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงพฤติกรรม สัญลักษณ์ที่มีความซับซ้อนกันหลายมิติ กล่าวคือพระสงฆ์ที่อยู่ในตำแหน่งศูนย์กลาง ทำหน้าที่เป็น ตัวแทนเทวดาพระเกตุ ส่วนพระสงฆ์ที่นั่งประจำทิศทั้ง 8 ทำหน้าที่เป็นตัวแทนเทวดาอัญเคราะห์ที่ สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของเทวดานพเคราะห์นอกจากเป็นเทวดาประจำดวงดาวแล้วยังทำหน้าที่ เป็นเทวดาประจำทิศอีกด้วย นอกจากนี้พฤติกรรมการนั่งของพระสงฆ์ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อน ความเชื่อเกี่ยวกับบอหนันต์ 8 ทิศในทางพุทธศาสนาอีกด้วย พระสงฆ์ที่นั่งประจำทิศทั้ง 8 ทำหน้าที่ เสมือนเป็นอัครสาวกที่อยู่ประจำทิศทั้ง 8 ได้แก่

พระอัญญาโกณฑัญญะ	ประจำทิศบูรพา (ตะวันออก)
พระมหากัสสปะ	ประจำทิศอาคเนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้)
พระสารีบุตร	ประจำทิศทักษิณ (ใต้)
พระอุบาลี	ประจำทิศหริต (ตะวันตกเฉียงใต้)
พระอานนท์	ประจำทิศปัจฉิม (ตะวันตก)

พระภควัมปติ	ประจำทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ)
พระโมคคัลลานะ	ประจำทิศอุดร (เหนือ)
พระราหุล	ประจำทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ)

ภาพที่ 145 พระสงฆ์นั่งประจำทิศอีสาน

นอกจากการจัดรูปแบบการนั่งของพระสงฆ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวมาแล้ว 2 ลักษณะ ยังพบรูปแบบการนั่งที่หนึ่งของพระสงฆ์ที่ผสมผสานทั้งสองลักษณะไว้ด้วยกัน คือ การจัดให้มีพระสงฆ์นั่งสวดแบบหน้ากระดาน 9 รูป พร้อมทั้งมีคณะสงฆ์อีก 8 รูป นั่งปรกบริกรรมสมาธิเป็นวงตามตำแหน่งของเทวดาอัฐฐเคราะห์รอบบริเวณพิธี การจัดรูปแบบการนั่งของพระสงฆ์ในลักษณะนี้พบในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่พระครูภาวนาโสภณเป็นเจ้าพิธี การจัดรูปแบบการนั่งของพระสงฆ์ในลักษณะนี้เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นการผสมผสานความเชื่อระหว่างเทวดานพเคราะห์ที่จะต้องสวดบูชาอย่างเป็นลำดับและในขณะเดียวกันเทวดานพเคราะห์ก็ยังคงเป็นเทวดาประจำทิศอีกด้วย ดังนั้นในพิธีสวดนพเคราะห์ที่พระครูภาวนาโสภณเป็นเจ้าพิธีจึงเลือกผสมผสานความเชื่อทั้งสองลักษณะไว้ด้วยกัน ทั้งนี้พระสงฆ์ที่นั่งปรกในบริเวณมณฑลพิธีมักเป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในด้านวิปัสสนาหรือวิทยาคม ซึ่งการที่เลือกนิมนต์พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในลักษณะดังกล่าวนี้จะช่วยให้พิธีสวดนพเคราะห์ดูมีความเข้มขลังศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

จากที่กล่าวมาในส่วนพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธีสามารถสะท้อนให้เห็น พฤติกรรมสัญลักษณ์ใน 2 ลักษณะ คือ เจ้าพิธี จะเป็นผู้จัดและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นใน พิธีสวดนพเคราะห์ โดยเจ้าพิธีมีบทบาทในการเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทวดา ดังนั้น ในขณะที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์เจ้าพิธีจึงมีสถานะเป็นบุคคลพิเศษกว่าบุคคลอื่น

ในส่วนพระสงฆ์ที่เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์ในมณฑลพิธี จัดได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่เป็น ตัวแทนของเทวดานพเคราะห์ที่ผนวกความเชื่อเกี่ยวกับตำแหน่งและลำดับการสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ที่สัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับเทวดาประจำทิศ และมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์ประจำทิศในทางพุทธศาสนาอีกด้วย

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เจ้าพิธีจึงทำให้เห็นได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน คือ พระสงฆ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์อยู่ใน สถานะที่พิเศษจึงสามารถเป็นตัวแทนสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และในขณะเดียวกันพระสงฆ์ ยังมีบทบาทเป็นตัวแทนอำนาจเหนือธรรมชาตินั่นเองอีกด้วย ดังนั้นสัญลักษณ์พิธีสวดนพเคราะห์จึง สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ของเจ้าพิธี ที่ทำหน้าที่หลักคือเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของผู้ร่วม พิธีอีกชั้นหนึ่ง

4.2.2 พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธี

พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ร่วมพิธี คือ การกระทำใดๆ ของผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ โดยพฤติกรรมของผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์จะเป็นผลมาจากการกำหนดพฤติกรรมจากผู้ ประกอบพิธีอีกชั้นหนึ่ง หรือไม่ก็เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำในบริบท สังคมพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยจำแนกพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธีออกเป็น 7 ประการ ได้แก่ การแต่งชุดสีขาว การปักธูปบนเครื่องสังเวย การจุดเทียนและการดับเทียน การยกขันครุ การหมอบ กราบ การรับน้ำพุทธมนต์ และการเก็บสายสิญจน์และผ้ายันต์ ดังนี้

4.2.2.1 การแต่งชุดสีขาว: สัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านและความบริสุทธิ์

การแต่งชุดขาวเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนา สีขาวได้รับการ ยอมรับว่าโดยทั่วไปว่าเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ และการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยเฉพาะในสังคมไทยการแต่งกายด้วยสีขาวถือได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความเป็นมงคลและบริสุทธิ์ ซึ่งมีให้ความหมายเดียวกันกับแทบทุกพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านและความมีสิริมงคล เช่น การแต่งกายด้วยสีขาวของนาคที่กำลังจะอุปสมบท การแต่งกายด้วยสีขาวเมื่อถือศีลอุโบสถ การแต่ง กายด้วยสีขาวในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

ภาพที่ 146 ผู้เข้าร่วมพิธีสวดสวดสวด

ในพิธีสวดนพเคราะห์ ผู้เข้าร่วมพิธีล้วนมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ ต้องการขจัดเคราะห์ และสิ่งไม่เป็นมงคลให้ออกไปจากชีวิตพร้อมทั้งนำสิ่งที่เป็นมงคลเข้าสู่ชีวิต ดังนั้นผู้ที่มาร่วมในพิธีสวดนพเคราะห์จึงนิยมแต่งกายด้วยชุดสีขาวเพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการเปลี่ยนผ่านสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากชีวิตและเปลี่ยนผ่านนำสิ่งที่เป็นมงคลเข้าสู่ชีวิตหลังการประกอบพิธี นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีสถานะที่บริสุทธิ์กว่ามนุษย์ทั่วไปและพร้อมที่จะรับพรศักดิ์สิทธิ์จากเทวดานพเคราะห์

4.2.2.2 การปักธูปบนเครื่องสังเวท: สัญลักษณ์ของการส่งเครื่องสังเวทให้เทวดานพเคราะห์

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จำเป็นต้องมีการตั้งเครื่องสังเวทเทวดา ซึ่งขั้นตอนในส่วนเริ่มต้นพิธีสวดนพเคราะห์ก่อนที่จะเชิญเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์มานั้น เจ้าพิธีจะประกาศเชิญให้ประธานในพิธี บุคคลที่มีตำแหน่งหรือมีชื่อเสียงหรือผู้เข้าร่วมพิธีที่นั่งในบริเวณใกล้แทนพิธีปักธูปบนเครื่องสังเวทเทวดา โดยจะต้องปักลงไปบนเครื่องสังเวททุกชนิด หรือหากปักได้ยากก็จะต้องวางธูปไว้บนเครื่องสังเวท

การปักธูปบนเครื่องสังเวद्यถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในพิธีสวดนพเคราะห์ หากไม่ปักธูปลงบนเครื่องสังเวद्यก็จะไม่สามารถอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ลงมาในพิธีได้ ดังที่พระครูอาคมสุนทรอธิบายว่า

ในการทำพิธีจะต้องปักธูปลงบนเครื่องสังเวद्यทุกสิ่ง จะให้เทวดาเสวยอะไรก็
ต้องปักธูปลงไปในเรื่องนั้น ถ้าหากจัดเครื่องสังเวद्यมาน้อยเท่าใดก็ปักธูปลง
ไปเพื่อส่งเครื่องเช่นสังเวद्यไปให้เทวดาได้เสวยจนสำราญพอใจจะได้อัญเชิญ
เทวดามาในพิธี

(พระครูอาคมสุนทร, สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2556)

ภาพที่ 147 ผู้เข้าร่วมพิธีปักธูปที่เครื่องสังเวद्य

พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเครื่องสังเวद्यเป็นบรรณาการให้แก่เทวดา ซึ่ง
ธูปเป็นสัญลักษณ์ของการติดต่อสื่อสารเนื่องจากควันเป็นสิ่งที่ลอยขึ้นไปสู่ท้องฟ้า ดังที่ เสฐียรโกเศศ
(2498: 33-34) อธิบายไว้ว่า การจุดไฟให้เกิดเป็นควันหอม เท่ากับส่งอาณัติสัญญาณไปถึงเมืองฟ้า
เมืองสวรรค์เพื่อให้เทวดาท่านทราบ เพราะควันอาจลอยขึ้นไปได้สูงแล้วกระจายหายไปบนฟ้า ซึ่งถือ
ว่าเป็นที่อยู่ของเทวดา

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่สะท้อนความคิดความเชื่อว่าการปัก
ธูปลงบนเครื่องสังเวद्यเป็นเสมือนการส่งสัญญาณและบรรณาการให้เทวดานพเคราะห์ เมื่อเทวดา

นพเคราะห์พ้อใจกับเครื่องสังเวทย์ที่มนุษย์ได้ส่งไปให้ เทวดานพเคราะห์ก็จะลงมายังบริเวณพิธีเพื่อรับเครื่องสังเวทย์แล้วอวยพรให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมพิธี

4.2.2.3 การจุดเทียนและการดับเทียน: สัญลักษณ์ของการเริ่มต้นและการสิ้นสุด

การจุดเทียนและการดับเทียนในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญและเกิดขึ้นในพิธีสวดนพเคราะห์มากที่สุด ปรากฏใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การจุดเทียนชัยและดับเทียนชัยของประธานในพิธี และการจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี ดังนี้

4.2.2.3.1 การจุดเทียนชัยและดับเทียนชัยของประธานในพิธี

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในส่วนต้นของพิธีหลังจากสวดบูชาพระรัตนตรัยและอาราธนาศีลแล้ว เจ้าพิธีจะประกาศเชิญประธานในพิธีให้จุดเทียนชัย ซึ่งเป็นเทียนสีขาวขนาดยาวตั้งอยู่ในตู้กระจก การจุดเทียนชัยเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นเข้าสู่พิธีสวดนพเคราะห์ นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นของความเป็นมงคลที่จะเกิดขึ้นตลอดพิธีสวดนพเคราะห์ การจุดเทียนชัยจึงถือได้ว่าเป็นหลักสำคัญในพิธีสวดนพเคราะห์ ดังนั้นตลอดระยะเวลาที่ทำพิธีสวดนพเคราะห์ เทียนชัยจะต้องส่องแสงสว่างอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นเครื่องหมายของพิธีกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งเป็นเหตุผลที่เทียนชัยจะต้องมีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ และเหตุผลที่ต้องจุดอยู่ในตู้กระจกเพื่อป้องกันการดับของเทียน เพราะว่า หากเทียนละลายหมดเล่มหรือมีลมพัดให้เทียนดับก็จะทำให้เชื่อว่าพิธีไม่สำเร็จ ลุล่วงและเกิดความไม่เป็นมงคลขึ้นในพิธี

นอกจากนี้เมื่อพิธีสวดนพเคราะห์สิ้นสุดลง เจ้าพิธีจะเป็นผู้ดับเทียนชัยเพื่อแสดงสัญลักษณ์ว่าพิธีสวดนพเคราะห์ได้สิ้นสุดลงแล้ว เมื่อสิ้นสุดพิธีเจ้าพิธีจะไม่เชิญประธานในพิธีมาดับเทียนชัยและมีได้แจ้งให้ผู้เข้าร่วมพิธีทราบว่าดับเทียนแล้ว เนื่องจากแสดงให้เห็นความคิดว่าแม้พิธีสวดนพเคราะห์จะสิ้นสุดลงแล้ว แต่ความเป็นมงคลจะยังคงอยู่กับผู้เข้าร่วมพิธีตลอดไป

ภาพที่ 148 ประธานในพิธีจุดเทียน

ภาพที่ 149 พระสงฆ์เถระใช้ใบพลูดับเทียนชัย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจุดเทียนชัยและดับเทียนชัยของประธานในพิธีเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นและการสิ้นสุดพิธีสวดนพเคราะห์อย่างชัดเจน แต่หากพิจารณานัยสำคัญที่แฝงอยู่จะเห็นได้ว่าการจุดเทียนชัยเป็นการประกาศให้ผู้ร่วมพิธีทราบ แต่เมื่อดับเทียนชัยเจ้าพิธีจะ

นิมนต์พระสงฆ์ผู้เป็นเถระให้เป็นผู้ดับ โดยจะให้ใบพลูดับ ซึ่งใบพลูนั้นถือว่าเป็นสิ่งมงคลที่มักพบในพิธีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นสัญลักษณ์ที่ซ่อนอยู่ว่าความเป็นมงคลจะยังคงอยู่ไม่ได้ดับไปพร้อมกับพิธีสวดนพเคราะห์ที่สิ้นสุดลง

4.2.2.3.2 การจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี

ในพิธีสวดนพเคราะห์หลังจากเจ้าพิธีอัญเชิญเทวดาลงมารับเครื่องสังเวทแล้ว ก็เข้าสู่ขั้นตอนการอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ที่ละองค์มาอวยพรให้กับผู้เข้าร่วมพิธี ซึ่งเจ้าพิธีก็จะจุดเทียนที่บริเวณแท่นพิธีตามกำลังวันของเทวดาเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนเทวดาองค์ที่กำลังอัญเชิญมาด้วยลักษณะเทียน จะมีสีตามสีกายของเทวดาพระเคราะห์ประจำวันเกิด หรือเป็นเทียนไขธรรมดาแต่มีจำนวนเท่ากับกำลังของเทวดาเคราะห์ประจำวันเกิด เมื่อเจ้าพิธีอัญเชิญเทวดาที่ตรงกับเทวดาประจำวันเกิดของผู้ร่วมพิธีคนใด ผู้ร่วมพิธีคนนั้นก็จุดเทียนประจำวันเกิดที่อยู่ในชั้นครูของตนเอง และตั้งใจบูชาเทวดาประจำวันเกิด จนกระทั่งเจ้าพิธีสวดส่งเทวดาองค์นั้นกลับสู่ที่สถิต ผู้ร่วมพิธีก็จะดับเทียนประจำวันเกิดของตนเอง ส่วนผู้ร่วมพิธีที่เกิดในวันตรงกับเทวดาที่อัญเชิญมาองค์ต่อไปก็จะจุดเทียนของตนเองเพื่อบูชาเทวดาเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ครบทั้ง 9 องค์

การจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี ถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญที่ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคนรอคอย เนื่องจากการจุดเทียนบูชาเทวดาประจำวันเกิดจะเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีรู้สึกมีส่วนร่วมและรู้สึกว่าการนี้ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกิดในวันต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ ณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรีท่านหนึ่งอธิบายว่า

รู้สึกประทับใจพิธีสวดนพเคราะห์ เพราะพิธีนี้แม้จะมีคนมากแต่ก็รู้สึกว่าเป็นพิธีเฉพาะตัวเอง เพราะได้จุดเทียนบูชาเทวดาประจำวันเกิดของตัวเองแล้วก็ได้บูชาเทวดาครบทุกองค์ รู้สึกแตกต่างกับพิธีอื่นที่เคยไป เพราะว่าพิธีอื่นก็นั่งฟังสวดไปเรื่อยๆ ไม่รู้ว่าสวดว่าอะไร แต่พิธีสวดนพเคราะห์นี่มาครั้งแรกก็ประทับใจ เพราะรู้ว่ากำลังเชิญเทวดาองค์ไหนและได้บูชาเทวดาของตัวเองก็เลยรู้สึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของพิธี

(ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโสภณจังหวัดลพบุรี, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 150 ผู้เข้าร่วมพิธีจุดเทียนประจำวันเกิด

การจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธีเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่า การจุดเทียนบูชาเทวดาประจำวันเกิดเป็นการเริ่มต้นรับความสุข เนื่องจากเชื่อว่า เทวดาประจำวันเกิดจะเป็นเทวดาองค์ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของตนเองมากที่สุด และในขณะเดียวกัน การดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธีก็เป็นพฤติกรรมที่แสดงสัญลักษณ์ให้ทราบว่า การดับเทียนก็เปรียบเสมือนการสิ้นสุดของความทุกข์ เนื่องจากได้บูชาเทวดาประจำวันเกิดของตนเองแล้ว ดังนั้น ผู้เข้าร่วมพิธีจึงเชื่อว่าต่อไปจะมีแต่สิ่งดีๆ และความสุขเข้ามาในชีวิต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในพิธีสวดนพเคราะห์มีการจุดเทียนเพื่อเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ใน 2 ลักษณะ คือ การจุดเทียนชัยและดับเทียนชัยของประธานในพิธี และการจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธี การจุดเทียนทั้ง 2 ประเภท กระทำในเวลาที่แตกต่างกัน แต่ทว่าเป็นการสะท้อนสัญลักษณ์ทางความหมายไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มต้นและการสิ้นสุด ซึ่งการเริ่มต้นและการสิ้นสุดที่สื่อนัยในพิธีสวดนพเคราะห์ก็คือ การเริ่มต้นที่จะรับสิ่งที่ดีที่เป็นมงคลและในขณะเดียวกันก็เป็นการสิ้นสุดความโชคร้ายและความทุกข์ที่ตนเองเคยได้รับ

4.2.2.4 การยกขันครู: สัญลักษณ์ของการบูชาเทวดานพเคราะห์

ในระหว่างที่เจ้าพิธีกำลังจะประกาศอัญเชิญเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์นั้น เจ้าพิธีจะประกาศให้ผู้เข้าร่วมพิธียกขันครูของตนเองมาจบบัวที่ศีรษะ ซึ่งผู้ร่วมพิธีบางคนก็ยกขันครูจรดไว้ที่หน้าผากในขณะที่เจ้าพิธีกำลังอัญเชิญเทวดา หรือบางที่ผู้เข้าร่วมพิธีบางคนถึงขนาดยกขันครูวางไว้บนศีรษะของตนเองก็มี การกระทำดังกล่าวจะเกิดขึ้นจนกว่าเจ้าพิธีจะประกาศบทอัญเชิญเทวดาองค์นั้นๆ จบลง

การยกขันครูเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ผู้เข้าร่วมพิธีแสดงความนอบน้อมและบูชาเทวดานพเคราะห์ เนื่องจากความเชื่อในสังคมไทย เชื่อว่าศีรษะเป็นอวัยวะที่สูง การค่อมศีรษะการก้มศีรษะก็นับได้ว่าเป็นการแสดงความเคารพแบบหนึ่ง

ภาพที่ 151 ผู้เข้าร่วมพิธียกขันครูขึ้นจรดที่ศีรษะ

การเคารพบูชาสิ่งใดหรือนอบน้อมต่อสิ่งใดมากเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับวิธีการแสดงความเคารพ เช่น ในสังคมไทยทั่วไปหากต้องการแสดงความเคารพก็จะใช้มือเป็นสัญลักษณ์ ได้แก่ การไหว้ หากทำความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็จะแสดงสัญลักษณ์ด้วยการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ซึ่งก็ต้องมีการจรดหน้าผากลงกับพื้น อีกประการหนึ่ง หากพิจารณาการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้มีศักดิ์นาทางสังคม หรือการแสดงความเคารพผู้อาวุโสในสังคมไทย จะนิยมใช้พานดอกไม้ หรือพานพุ่ม ในการแสดงความเคารพประกอบด้วย เช่น การแสดงความเคารพในโอกาสพิเศษตามนักขัตฤกษ์ หรือ

โอกาสพิเศษเฉพาะบุคคล รวมถึงประเพณีการขอขมาก็จะเลือกใช้กรวยดอกไม้ หรือกระทงดอกไม้ เช่น ในประเพณีลอยกระทงซึ่งเป็นการขอขมาพระแม่คงคาก็จะใช้กระทงเป็นสัญลักษณ์ของการแสดง การบูชาพระแม่คงคา

ในกรณีของพิธีสวดนพเคราะห์ให้ผู้เข้าร่วมพิธีจะแสดงความนอบน้อมบูชาด้วยการยกขัน ครุขึ้น พฤติกรรมในลักษณะดังกล่าวเป็นพฤติกรรมเดียวกับการที่คนไทยบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น การยกขันข้าวขึ้นจบบ่อนการใส่บาตร การนำกระทงมาจบบ่อนหน้าผากก่อนลอยกระทง เป็นต้น พฤติกรรมการยกสิ่งของใดก็ตามขึ้นจรดหน้าผากก่อนที่จะทำพิธี ย่อมสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าสิ่ง นั้นเป็นสิ่งที่ผู้กระทำเคารพบูชา

จากพฤติกรรมการยกขันครุขึ้นจรดที่ศีรษะของผู้ร่วมพิธีในพิธีสวดนพเคราะห์จึงอาจจะ กล่าวได้ว่า การยกขันครุเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนความเชื่อในอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของเทวดา นพเคราะห์ โดยผู้เข้าร่วมพิธีจะแสดงออกถึงการเคารพบูชาเทวดานพเคราะห์ผ่านพฤติกรรมการยกขัน ครุ เนื่องจากขันครุเปรียบเสมือนเครื่องมือในการแสดงการคารวะนอบน้อมต่อเทวดานพเคราะห์ผู้เป็น เทวดาประจำวันเกิดของตน

4.2.2.5 การหมอบกราบ: สัญลักษณ์ของการเคารพและการฝากทุกข์ไว้กับ

แผ่นดิน

การกราบที่ปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์มีการกราบใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การกราบบูชา พระรัตนตรัย และการกราบบูชาเทวดานพเคราะห์ การกราบบูชาพระรัตนตรัยเป็นสัญลักษณ์การทำความเคารพที่พุทธศาสนิกชนทราบดีอยู่แล้ว ก็คือ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์เป็นการแสดงความเคารพพระรัตนตรัยอย่างสูงสุด แต่การหมอบกราบที่จะกล่าวถึงนี้ ผู้วิจัยหมายถึงการหมอบกราบในพิธีสวดนพเคราะห์บางพิธีที่จัดให้ผู้ร่วมพิธีนั่งกับพื้น และเจ้าพิธีหรือโฆษกประกาศให้หมอบกราบในช่วงที่สวดบูชาเทวดานพเคราะห์จบลงแต่ละองค์ โดยจะต้องก้มหมอบกราบกับพื้นแล้ว อธิษฐานสิ่งที่ต้องการ

การหมอบกราบเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพเทวดานพเคราะห์ นอกจากนี้การที่หมอบกราบและอธิษฐานในขณะที่ก้มหมอบอยู่นั้น เปรียบเสมือนว่าเป็นการที่มนุษย์ได้พุดกับพระแม่ธรณี ดังนั้นการหมอบกราบจึงเป็นเสมือนการฝากทุกข์ไว้กับแผ่นดิน โดยในพิธีสวดนพเคราะห์บางพิธี โฆษกในพิธีจะกล่าวหลังจากที่ผู้เข้าร่วมพิธีเงยหน้าขึ้นและนั่งตัวตรงแล้วว่า

“บัดนี้ทุกท่านได้ฝากทุกข์ไว้กับพระแม่ธรณีแล้ว ต่อไปก็จะมีแต่ความสุข การก้มก็เหมือนการตายการหงายก็เหมือนการเกิด การกราบก็คือฝากทุกข์การยกก็คือรับสุข”

(คำกล่าวของโฆษกพิธีสวดนพเคราะห์ วัดลุ่มเจริญศรัทธา, 15 ธันวาคม 2555)

ภาพที่ 152 ผู้เข้าร่วมพิธีหมอบกราบ

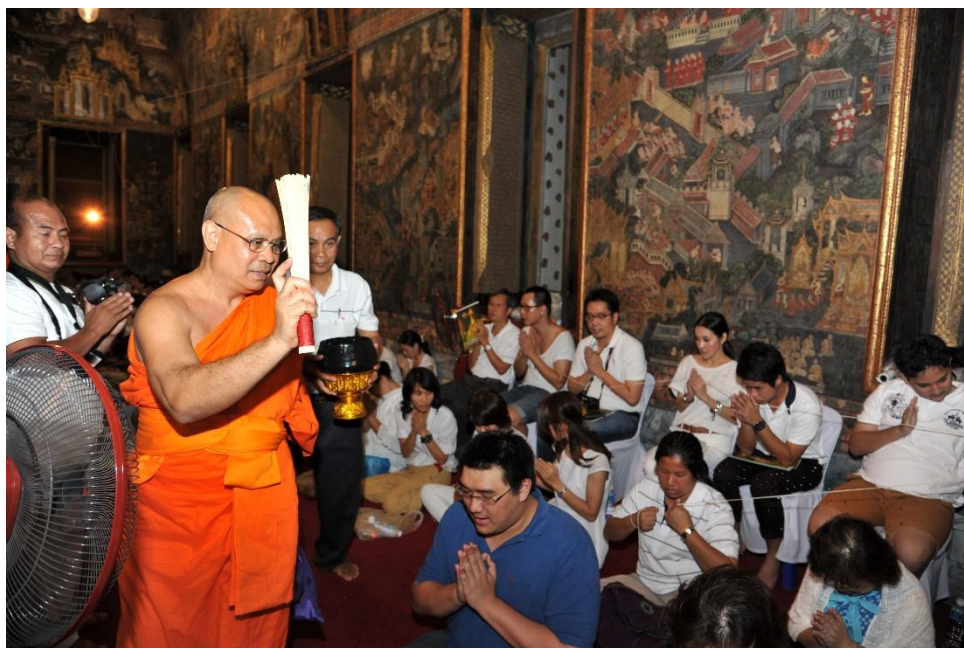
จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการหมอบกราบเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นการเคารพบูชาเทวดานพเคราะห์และในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงพฤติกรรมที่จะขจัดความทุกข์ความโชคร้ายด้วยการฝากไว้กับแผ่นดิน โดยผู้ร่วมพิธีคาดหวังว่าเมื่อผ่านพิธีสวดนพเคราะห์แล้วตนเองจะประสบแต่ความสุขความเจริญเพราะได้ทิ้งสิ่งที่ไม่ดีของชีวิตไว้กับแผ่นดินแล้ว ซึ่งการหมอบกราบในลักษณะดังกล่าวนี้มีได้ปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์ทุกพิธี แต่จะปรากฏในบางพิธีที่ให้ผู้ร่วมพิธีนั่งกับพื้น ส่วนพิธีใดที่จัดเก้าอี้ให้ผู้เข้าร่วมพิธี จะไม่พบพฤติกรรมหมอบกราบ แต่จะพบการการยกชั้นครูแทนการหมอบกราบเมื่อจบการบูชาเทวดานพเคราะห์แต่ละองค์

4.2.2.6 การรับน้ำพุทมนต์: สัญลักษณ์ของการล้างสิ่งอัปมงคล

การรับน้ำพุทมนต์เป็นขั้นตอนสุดท้ายในพิธีสวดนพเคราะห์ โดยเมื่อพระสงฆ์เจริญพุทมนต์และขอพรจากเทวดานพเคราะห์แล้ว พระสงฆ์จะเดินพรมน้ำพุทมนต์ พร้อมทั้งสวดบท “ชยันโต” ซึ่งเป็นบทที่กล่าวถึงช่วงเวลา que พระพุทธเจ้าขณะมารได้ตรัสรู้สัมโพธิญาณ ในช่วงเวลานั้น พระองค์ได้เปลี่ยนผ่านจากเจ้าชายสิทธัตถะ และกลายเป็นพระพุทธเจ้า และในช่วงเวลานั้น พระองค์ได้มีแม่พระธรณีออกมาช่วยบิदनน้ำจากมวยผม ท่วมหม่อมารพ่ายแพ้ไป

มนต์บทนี้ได้นำมาใช้ในพิธีสวดนพเคราะห์ในตอนท้ายของพิธีเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการขจัดสิ่งชั่วร้ายออกไปจากชีวิต นอกจากนี้ น้ำยังเป็นสัญลักษณ์ของการชำระล้างสิ่งไม่ดีที่บังพวงให้มลาย

ไปอีกด้วยเปรียบดั่งน้ำจากมวยผมของพระแม่ธรณี และท้ายที่สุดของการพรมน้ำมนต์พระสงฆ์จะสวดเจริญพุทธมนต์บท มงคลจักรวาลใหญ่ เพื่อขอพรมงคลที่ในจักรวาลลงมาบันดาลความสุขและสิ่งที่ดีให้กับผู้เข้าร่วมพิธี เป็นการส่งท้ายอีกด้วย

ภาพที่ 153 ผู้เข้าร่วมพิธีรับน้ำพุทธมนต์

หากพิจารณาพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมไทยปัจจุบันจะพบว่า การรับน้ำพุทธมนต์ที่พระสงฆ์ประพรมในพิธีเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีและนำความเป็นมงคลมาสู่ตนเอง ดังนั้นในพิธีสวดนพเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน การรับน้ำพุทธมนต์ของผู้เข้าพิธียอมรับเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ผลิตซ้ำความเชื่อว่า น้ำพุทธมนต์เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์และสามารถชำระล้างสิ่งอัปมงคลต่างๆ ในชีวิตได้

4.2.2.7 การเก็บสายสิญจน์และผ้ายันต์: สัญลักษณ์แห่งการช่วงชิงเพื่อนำกลับไปแบ่งปันภายในกลุ่มของตนเอง

หลังจากเสร็จพิธีแล้ว ผู้เข้าร่วมพิธีจะแย่งกันเก็บสายสิญจน์ที่ผูกโยงในพิธี และหากพิธีใดมีการแขวนยันต์ ผู้เข้าร่วมพิธีก็จะเลือกเก็บยันต์ที่เกี่ยวข้องกับวันเกิดของตนเองหรือวันเกิดของญาติมิตรที่ไม่ได้มาร่วมพิธีนำไปฝากอีกด้วย จากการสังเกตและสอบถามผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์

ณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 ว่าเหตุใดจึงต้องเก็บสายสิญจน์และผ้ายันต์กลับบ้าน ผู้ที่มาร่วมพิธีสวดนพเคราะห์กล่าวว่า

การที่เก็บสายสิญจน์ก็แย่งเก็บให้ได้มากที่สุด ก็คิดว่าเก็บไปเป็นของมงคลจะเอาไปตัดเป็นเส้นๆ ผูกข้อมือให้ลูกหลานและคนที่ไม่ได้มางานนี้จะได้โชคดี ส่วนที่เก็บยันต์ก็จะเก็บยันต์ของตัวเองที่ได้มาจากชั้นครูตอนที่บูชามาอันนี้เป็นของเราอยู่แล้ว แต่จะมียันต์ที่แขวนกับสายสิญจน์ในงานก็จะเลือกเก็บที่ตรงกับวันเกิดของคนที่บ้านจะได้เอาไปฝากคนที่ไม่ได้มาจะได้โชคดีเหมือนกัน ก็คิดว่าจะเอาไปให้ญาติที่ขายของด้วยจะได้ทำมาค้าขึ้น

(ผู้ร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี, สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 154 ผู้เข้าร่วมพิธีเก็บสายสิญจน์

หากพิจารณาพฤติกรรมของคนไทยเมื่อมีการเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ จะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์แห่งการช่วงชิงเพื่อการแบ่งปันภายในกลุ่มนั้น ปรากฏอยู่เสมอในพิธีกรรมของสังคมไทย เช่น การแย่งกันเก็บเมล็ดข้าวปลูกเมื่อประกอบพิธีจรตพระนังคัล แรกนาขวัญ เมื่อพระยาแรกนา หวานเมล็ดพันธ์ข้าวจนเสร็จพิธีแล้ว ผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะรีบเข้ามาเก็บเมล็ดพันธ์ข้าวให้ได้มากที่สุดเพื่อเป็นสิริมงคลต่อตนเอง และในขณะเดียวกันก็จะนำไปแบ่งปันให้กับพวกพ้องญาติมิตรที่มีได้มาร่วมพิธีด้วย เช่นเดียวกับการโปรยทานในพิธีอุปสมบท จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการโปรยทาน ผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะแย่ง

เก็บเหรียญที่โปรยเพื่อความเป็นสิริมงคลของตนเอง และจะนำเหรียญกลับไปแบ่งปันให้กับกลุ่มของตนที่ไม่ได้มาร่วมงานเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 155 ยันต์ราหู

จากการให้ข้อมูลของผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมพิธีเห็นว่าสายสิญจน์และผ้ายันต์ในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นวัตถุมงคลและมีคุณพิเศษทางด้านโชคลาภ ดังนั้นพฤติกรรมการเก็บสายสิญจน์และผ้ายันต์ของผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์แทบทุกพิธีจะมีลักษณะเดียวกัน คือ แย่งกันเก็บให้ได้มากที่สุด เพื่อที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้นำไปฝากญาติมิตรที่ไม่ได้มาร่วมพิธี โดยเฉพาะผ้ายันต์ผู้เข้าร่วมพิธีจะเลือกเก็บผ้ายันต์ที่มีสีหรือสัญลักษณ์ตรงกับวันเกิดของผู้ที่ตนจะนำไปฝาก ซึ่งพฤติกรรมนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับการยอมรับจากผู้เข้าร่วมพิธีว่าเป็นพิธีในด้านเสริมสิริมงคลแล้ว ในขณะเดียวกันพฤติกรรมการแย่งวัตถุมงคลในพิธีสวดนพเคราะห์ยังสะท้อนให้เห็นความรักพวกพ้องของในสังคมไทย ผ่านการแย่งชิงวัตถุมงคลเพื่อนำกลับไปแบ่งปันให้ญาติมิตรของตนเองอีกด้วย

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีแบบดั้งเดิม
กับพิธีที่ปรากฏในพิธีปัจจุบัน

พฤติกรรมสัญลักษณ์ในพิธี		พิธีแบบดั้งเดิม	พิธีปัจจุบัน
เจ้าพิธี		✓	✓
พระสงฆ์	คณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์	✓	✓
	คณะสงฆ์นั่งปรก	✓	✓
การแต่งกายสีขาว		✓	✓
การปักธูปบนเครื่อง สังเว		✗	✓
การจุดเทียนและดับ เทียน	การจุดและดับเทียนชัย	✓	✓
	การจุดและดับเทียนประจำวันเกิด	✗	✓
การยกขันครู		✗	✓
การหมอบกราบ		✗	✓
การรับน้ำพุทธมนต์		✓	✓
การเก็บสายสิญจน์และ ผ้ายันต์		✗	✓

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ นั้น เป็นการกำหนดพฤติกรรมที่เกิดจากผู้ประกอบพิธี พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมพิธีทุกพฤติกรรมเป็นสัญลักษณ์ที่ชัดเจนให้ผู้เข้าร่วมพิธีรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมในพิธีอย่างเป็นปัจเจก ถึงแม้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันจะเป็นการจัดพิธีที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อมวลชนจำนวนมากก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ ฟาน เจนแนพ กล่าวถึงขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน 3 ระยะ (Van Gennep, 1960: 11) ดังนี้

1. ขั้นการพลัดพรากหรือแยกตัว (rites of separation หรือ preliminal) หากพิจารณาจากพิธีสวดนพเคราะห์จะเห็นได้ว่า ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาวเพื่อแสดงตนเองให้มีความแตกต่างจากคนอื่นๆ ในสังคม และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าตนเองพร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านโดยใช้พิธีกรรมสวดนพเคราะห์เป็นเครื่องมือในการขจัดความไม่ดีหรือโชคร้ายต่างๆ ให้หมดไป

2. ขั้นการเปลี่ยนผ่านหรือขั้นช่วงชายขอบ (transition rites หรือ liminal rites) คือ ช่วงจัดประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์จะจัดขึ้นในช่วงเวลาพิเศษ เช่น ช่วงเวลา

เปลี่ยนศักราช ครอบรอบอายุ วันนักขัตฤกษ์หรือช่วงเวลาที่ตั้งดวงดาวย้ายลักษณะตามแนวคิดทางโหราศาสตร์ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวมนุษย์อาจรู้สึกไม่มั่นคงในจิตใจจึงใช้พิธีสวดนพเคราะห์เป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยความกังวลในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ

3. ชั้นผสมผสานหรือชั้นคืนกลับสู่ปกติ (rites of incorporationหรือ postliminal) หากพิจารณาจากพิธีสวดนพเคราะห์จะเห็นได้ว่าเมื่อพิธีสวดนพเคราะห์สิ้นสุดลง ก็จะเข้าสู่ช่วงที่ทุกคนกลับคืนสู่การดำเนินชีวิตปกติหลังจากประกอบพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีจะรู้สึกสบายใจเสมือนได้ปลดปล่อยเคราะห์หรือโชคร้ายให้หมดสิ้นไป และหลังจากนี้ผู้เข้าร่วมพิธีก็จะมีความเชื่อว่าเป็นชีวิตประจำวันของตนเองก็จะมีแต่ความสุข ซึ่งหลังจากเสร็จพิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะรับน้ำพุทธมนต์ เก็บสายสิญจน์และผ้ายันต์กลับบ้านเพื่อนำไปบูชาและดำเนินวิถีชีวิตประจำวันต่อไป

จากพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่กล่าวมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถแสดงพฤติกรรมที่เคารพอ่อนน้อมต่ออำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจของตนเอง

4.3 พื้นที่สัญลักษณ์

พื้นที่สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ คือ บริเวณที่ใช้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่งรวมบริเวณมณฑลพิธี แทนพิธีและส่วนบริเวณพื้นที่ที่จัดให้เข้าร่วมพิธี โดยในพิธีสวดนพเคราะห์จะมีการกำหนดบริเวณอาณาเขตของพิธีอย่างชัดเจนซึ่งส่วนใหญ่จะมีการชิงสายสิญจน์เพื่อแสดงพื้นที่ของการจัดพิธีกรรม

พื้นที่สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์มีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องจักรวาลตามตำราโหราศาสตร์ราชสำนัก ซึ่งเชื่อว่าวิถีโคจรแห่งดวงดาวสามารถบอกเหตุดีและร้ายได้ จึงพยายามหาวิธีการเพื่อป้องกันการเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของดวงดาว วิธีการดังกล่าวคือการจัดพิธีกรรมเพื่อบูชาบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในจักรวาล

ในการประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมได้กำหนดและจำกัดพื้นที่ว่าง และในการทำเช่นนั้นก็ทำให้พื้นที่ว่างมีความหมายขึ้น พิธีกรรมได้สร้างสรรค์ระบบระเบียบทางพื้นที่ขึ้นจากความไร้ระเบียบคือสร้างสรรค์ระบบจักรวาลขึ้นจากความสับสนอลหม่าน ทำให้พื้นที่ว่างมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอันเป็นโลกียะ เส้นนอกรอบของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ได้แบ่งแยกพื้นที่ตามรูปแบบออกไปจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีรูปทรงแน่นอน อีกทั้งยังเน้นให้เห็นว่าพื้นที่ว่างหรืออวกาศที่นิยามได้ และรู้จักได้นั้น มีความแตกต่างจากความกว้างใหญ่ไพศาลอันกำหนดไม่ได้ และเข้าใจไม่ได้ด้วย เส้นรอบนอกดังกล่าวยังระบุช่วยให้รู้ว่าพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง (เอเดรียน สนอดกราส,

2541: 20) ดังนั้นการจัดวางเขตพื้นที่การประกอบพิธีกรรมนั้นจึงต้องกำหนดให้แตกต่างจากอาณาบริเวณที่ไม่เกี่ยวข้อง

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการใช้พื้นที่ในการจัดพิธีกรรมได้หลากหลาย บางพิธีใช้พื้นที่ภายในพระอุโบสถเป็นพื้นที่ในการจัดพิธีกรรม บางพิธีใช้พื้นที่ภายในวัดที่เป็นบริเวณลานกว้าง แต่สิ่งที่เป็นความสำคัญของพื้นที่สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ คือ การทำให้พื้นที่ธรรมดาทั่วไป แปรสภาพเป็นพื้นที่พิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยในพิธีสวดนพเคราะห์มีการจัดพื้นที่ในพิธีกรรมเป็นลักษณะเดียวกับพื้นที่ของจักรวาลตามความเชื่อโลกศาสตร์แบบไตรภูมิ ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลในทางพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยในสวนพื้นที่สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์นี้ผู้วิจัยได้แบ่ง ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ พื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลในพระอุโบสถ และพื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลที่จำลองขึ้นใหม่

4.3.1 พื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลในพระอุโบสถ

นับตั้งแต่สมัยรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง แห่งอาณาจักรสุโขทัยมีการนำคติไตรภูมิของพระพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้ในงานสถาปัตยกรรมของสุโขทัยอย่างชัดเจน (ศานติ ภัคดีคำ, 2552: 247) ในสมัยต่อมาคติการสร้างสถาปัตยกรรมที่อิงอาศัยกับความเชื่อเรื่องจักรวาลวิทยาก็ยังอยู่แต่อิงอาศัยคติจักรวาลที่สืบทอดอิทธิพลของสถาปัตยกรรมของอาณาจักรขอมโบราณโดยตรง ไม่ว่าจะ เป็นแผนผังของศาสนสถานและรูปแบบของสถาปัตยกรรม เช่นการสร้างพระปรางค์เป็นประธานของวัด แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนจากคติพราหมณ์-ฮินดู มาเป็นคติพระพุทธศาสนาแล้วก็ตาม (ศานติ ภัคดีคำ, 2552: 249)

คติความเชื่อในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ได้รับอิทธิพลจากคติจักรวาลตามพระพุทธศาสนาและอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมของขอมโบราณ ได้ถูกสืบทอดต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตาม สถาปัตยกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบ้าง อย่าง กล่าวคือมีความนิยมสร้างอุโบสถเป็นศูนย์กลางของวัดที่เทียบได้กับเขาพระสุเมรุ (ศานติ ภัคดี คำ, 2552: 251)

คติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการสร้างวัดแสดงให้เห็นว่าพระอุโบสถเป็นส่วนสำคัญที่เป็นศูนย์กลางของวัดซึ่งเปรียบได้กับเขาพระสุเมรุที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาล นอกจากนี้ในบริเวณภายในพระอุโบสถยังมีรูปแบบการจำลองจักรวาลตามคติความเชื่อโลกศาสตร์ไตรภูมิอย่างชัดเจน เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังบริเวณด้านหลังพระประธาน ที่มีกวาดเป็นรูปเขาพระสุเมรุที่รายล้อมด้วยเขาสัตบริภัณฑ์ และมีภาพของภูมิสวรรค์ที่แสดงให้เห็นวิถีการโคจรของพระอาทิตย์ พระจันทร์และดวงดาว นอกจากนี้การจัดวางตำแหน่งของพระพุทธรูปในพระอุโบสถยังเป็นการจำลอง

ศูนย์กลางจักรวาลที่ขยายรัศมีเป็นวงกลมออกไป 8 ทิศ ซึ่งก็คือการจัดวางตำแหน่งพระประธานในพระอุโบสถให้เป็นศูนย์กลางและมีรูปพระอัครสาวกรายล้อมอีก 8 ทิศ เรียกว่าพระอรหันต์ 8 ทิศ ซึ่งแท้จริงแล้วการจัดวางพระประธานกับรูปพระอรหันต์ 8 ทิศนั้นมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ โดยหากพิจารณาตำแหน่งของพระประธานจะเห็นว่าจะอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางเช่นเดียวกับพระเกตุ และรูปอรหันต์ 8 ทิศ ก็ยังอยู่ในตำแหน่งของรัศมีเช่นเดียวกับเทวดาอัฐเคราะห์ทั้ง 8 ที่สถิตรายล้อมพระเกตุ

ภาพที่ 156 พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ

จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระอุโบสถเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ดังนั้นในพิธีสวดนพเคราะห์จึงใช้พื้นที่ของพระอุโบสถจัดพิธีกรรม ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์ถือได้ว่าเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับการขอพรเทวดานพเคราะห์ ซึ่งเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 แท้จริงแล้วก็คือดวงดาว 9 ดวงซึ่งในทางโหราศาสตร์เชื่อว่าเป็นดวงดาวที่โคจรในจักรวาลที่สามารถส่งอิทธิพลทั้งดีและร้ายต่อชีวิตมนุษย์ได้ การใช้พื้นที่ของพระอุโบสถเพื่อทำพิธีที่เกี่ยวข้องกับเทวดาประจำดวงดาวที่โคจรในจักรวาล จึงเป็นการแสดงให้เห็นการเลือกใช้พื้นที่ตามความเชื่อให้สอดคล้องกับการรูปแบบและลักษณะของพิธีกรรม ซึ่งจะช่วยขบขันให้พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น

4.3.2. พื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลที่จำลองขึ้นใหม่

ในพิธีสวดนพเคราะห์ในบางพิธีที่มีผู้คนเข้าร่วมเป็นจำนวนมากจนไม่สามารถประกอบพิธีในอุโบสถได้ จำเป็นต้องใช้พื้นที่บริเวณกว้าง ดังนั้นในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในบริเวณพื้นที่กว้างภายในวัด เช่น ศาลาการเปรียญ ลานหน้าอุโบสถหรืออาจเป็นบริเวณลานวัด ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นพื้นที่ในการจัดพิธีหรือกิจกรรมเอนกประสงค์ตามต้องการ ดังนั้นในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จึงต้องมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ธรรมดาให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยการกำหนดขอบเขตมณฑลพิธีโดยการโยงสายสิญจน์ ผูกผ้ายันต์ เป็นต้น

การกำหนดพื้นที่ในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการจำลองจักรวาลตามคติไตรภูมิที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยการสร้างพื้นที่ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์จากพื้นที่ปกติ ให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น คือการที่ผู้จัดพิธีพยายามจัดวางตำแหน่งสิ่งของและเขตมณฑลพิธีเลียนแบบจักรวาล ซึ่ง เอเดรียน สนอดกราส (2541: 36) กล่าวว่า “ พื้นที่ว่างอันไร้ขอบเขตถูกกำหนดใหม่ ได้ถูกกำหนดขอบเขตขึ้นในกระบวนการสร้างสรรค์จักรวาล สิ่งต่างๆ ที่ดำรงอยู่นั้นปรากฏขึ้นได้เพราะประสิทธิภาพทั้งหมดได้ถูกกำหนดขอบเขตนั่นเอง จากจุดศูนย์กลางซึ่งกำหนดทุกสิ่งให้เป็นไปในเบื้องแรก ย่อมแผ่รัศมีซึ่งส่องสว่างมหาสมุทรอันมีดมน” ดังนั้นการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในลักษณะนี้จึงมีการกำหนดศูนย์กลางของพิธี ได้แก่ แทนพิธี ให้มีความโดดเด่นโดยการยกระดับแท่นพิธีซึ่งจะประกอบด้วยเทวรูปเทวดานพเคราะห์ บายศรี เครื่องพิธีและเครื่องสังเวทย์ให้อยู่ในตำแหน่งที่สูงเด่นและเป็นศูนย์กลางของพิธี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดแทนพิธีเป็นการจำลองเขาพระสุเมรุซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ดังที่พระครูภาวนาโสภณกล่าวว่า

“การตั้งแท่นพิธีในพิธีสวดนพเคราะห์ ก็คือการนำแบบจำลองจักรวาลมาจัดวางตามแบบความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์อีกชั้นหนึ่ง โดยจะตั้งพระเกตุเป็นศูนย์กลางมีเทวดาอีก 8 องค์เป็นบริวาร ซึ่งเป็นแบบเดียวกับที่เขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางของจักรวาลแล้วมีดาวอาทิตย์ ดาวจันทร์กับดาวพระเคราะห์โคจรไปรอบเขาพระสุเมรุ”

(พระครูภาวนาโสภณ, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2556)

ภาพที่ 157 พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดบริเวณลานหน้าหลวงพ่โตวัดอินทวิหาร กรุงเทพฯ

ในส่วนพื้นที่ในบริเวณพิธีสวดนพเคราะห์ก็จัดว่าเป็นการจำลองพื้นที่ของจักรวาล เช่นเดียวกับการจัดแทนพิธี เห็นได้จากการที่มีพระสงฆ์นั่งปรกในพิธีทั้ง 8 ทิศ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับ เทวดาอัญญาเคราะห์ที่สถิตรอบศูนย์กลางของพิธี ดังนั้นผู้ร่วมพิธีที่อยู่ในพื้นที่พระสงฆ์นั่งปรกนั้น จึงเป็นเสมือนการที่ผู้ร่วมพิธีได้เข้าไปอยู่ภายในพื้นที่ของจักรวาล

ตารางที่ 20 เปรียบเทียบพื้นที่สัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีแบบดั้งเดิมกับพิธีที่ปรากฏในพิธีปัจจุบัน

พื้นที่สัญลักษณ์ในพิธี		พิธีแบบดั้งเดิม	พิธีปัจจุบัน
การสร้างพื้นที่จักรวาล ในการประกอบพิธีสวด นพเคราะห์	พื้นที่ในพระอุโบสถ	✗	✓
	พื้นที่มณฑลพิธีภายนอก	✓	✓

ดังนั้นจากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่าการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการจำลองจักรวาลตามคติโลกศาสตร์แบบพุทธที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ โดยเป็นการแสดงให้เห็นพื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลที่ศักดิ์สิทธิ์ พิธีสวดนพเคราะห์เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมพิธีได้เข้าไปในพื้นที่ของเทวดานพเคราะห์ และมีโอกาสที่จะได้รับพรพิเศษจากเทวดานพเคราะห์เนื่องจากได้เข้าไปมี

ส่วนร่วมในพื้นที่ของเทวดานพเคราะห์แล้ว โดยในการจัดพื้นที่สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ กล่าวได้ว่ามี 2 ลักษณะ คือ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่จำลองจักรวาลที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ พระอุโบสถ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถจำลองพื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลขึ้นมาใหม่ในบริเวณที่อื่นๆ ได้ ด้วยการกำหนดขอบเขตมณฑลพิธีให้มีลักษณะแบบศูนย์กลางแล้วมีขอบเขตโดยรอบก็ถือได้ว่าเป็นการสร้างพื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลให้เกิดขึ้นในบริเวณใดก็ได้ตามที่ผู้จัดพิธีต้องการ

การวิเคราะห์สัญลักษณ์ต่างๆ ในบทนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ทั้งวัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์และพื้นที่สัญลักษณ์ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผลิตสร้างความหมายเพื่อขบเน้นความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมของความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม วัตถุสัญลักษณ์เป็นการรวบรวมองค์ประกอบที่ใช้ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเทวดานพเคราะห์มีรูปร่าง ลักษณะ อุปนิสัย และมีตัวตนสามารถจะดลบันดาลคุณและโทษให้กับมนุษย์ได้ พฤติกรรมสัญลักษณ์เป็นการแสดงให้เห็นความเคารพ นอบน้อมของมนุษย์ที่มีต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทวดานพเคราะห์ และพื้นที่สัญลักษณ์เป็นการจำลองสถานที่อาศัยของเทวดานพเคราะห์เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้มนุษย์มีโอกาสเข้าไปในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของเทวดานพเคราะห์

จากสัญลักษณ์ที่กล่าวมาทั้งหมด พิธีสวดนพเคราะห์เป็นการสะท้อนตัวตนของเทวดานพเคราะห์อย่างมีเรื่องราว กล่าวคือเทวดามีรูปร่างที่ชัดเจน มีพาหนะประจำตัว มีการเสวยอาหารที่ชอบ ที่ตำแหน่งที่สถิตชัดเจน และมีอำนาจในการบันดาลคุณโทษ ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงเป็นเสมือนการแสดงความเคารพนอบน้อมของมนุษย์ที่มีต่อเทวดานพเคราะห์ซึ่งเป็นเทวดาที่ดูแลจักรวาลเป็นการสะท้อนภาพที่คนไทยมีความเคารพต่อพลังธรรมชาติซึ่งอยู่ในจักรวาล นอกจากนี้การมาร่วมพิธีสวดนพเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลผู้เข้าร่วมพิธีมีสถานะที่พิเศษกว่าบุคคลทั่วไปเนื่องจากได้มีโอกาสแสดงความเคารพนอบน้อมต่อเทวดานพเคราะห์ในพื้นที่ที่เสมือนเป็นที่สถิตของเทวดานพเคราะห์เอง ดังนั้นการใช้สัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้มาร่วมพิธีเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่พิเศษกว่าผู้อื่นที่ไม่ได้มีโอกาสร่วมพิธี

ในขณะเดียวกันการประดิษฐ์สร้างสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์นอกจากเป็นการขบเน้นความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมแล้ว หากพิจารณาการประกอบสร้างสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์อย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่า ความหมายของสัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นผลผลิตทางความคิดในอดีต ที่มาจากแนวคิดเกี่ยวกับโลกศาสตร์และจักรวาลวิทยาที่ถ่ายทอดในตำราที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งมีความรู้ในสังคม และความรู้ดังกล่าวได้ถ่ายทอดมาสู่รูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน

บทที่ 5

บทบาทหน้าที่และปัจจัยในการดำรงอยู่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของข้อมูลคติชนเป็นแนวทางหนึ่งในการวิจัยทางคติชนวิทยาซึ่งนักคติชนรับแนวคิดนี้มาจากทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ของนักมานุษยวิทยา ทฤษฎีนี้ นักสังคมวิทยาได้นำมาใช้กับระบบสังคม โดยมองว่าสังคมก็คือระบบใหญ่ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ ระบบต่างๆ มีความสัมพันธ์กันและมีหน้าที่ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้าเกิดบางอย่างขึ้นกับส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ ด้วย ทฤษฎีนี้จึงใช้เป็นเครื่องมือ ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคม (สุกัญญา สุจฉายา, 2548: 2-3)

บรอนิสลอร์ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) นักมานุษยวิทยาสำนักหน้าที่นิยม ได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของศาสนาต่อชีวิตมนุษย์และสังคมของมนุษย์ไว้ 4 ประการ ซึ่ง โรเจอร์ (Roger M. Keesing, 1971: 302-303) ได้รวบรวมแนวคิดบทบาทหน้าที่ของมาลินอฟสกี (Malinowski) ไว้ในหนังสือเรื่อง “New Perspectives In Cultural Anthropology” ดังนี้

ประการที่ 1 ศาสนามีบทบาทในการให้คำอธิบาย หรือตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” และมีหน้าที่แสวงหาคำตอบว่า “ทำไม” สิ่งต่างๆ จึงปรากฏขึ้น ซึ่งกระบวนการคิดในลักษณะนี้เป็นการแสวงหาคำตอบด้วยปัญญาคติวิเคราะห์หาเหตุผลของมนุษย์

ประการที่ 2 ศาสนามีหน้าที่อธิบายเหตุผลเกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐานในสังคม อีกทั้งยังมีบทบาทในการกำหนดกฎทางสังคม ตลอดจนธำรงรักษามาตรฐานที่สังคมกำหนดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของศาสนาจึงมีแนวโน้มที่จะผสมผสานสถาบันทางสังคม ตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองการปกครองกับแนวคิดทางศาสนา จึงอาจก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมที่ผนวกแนวคิดทางศาสนา อาทิ การสวดขอพรให้กับผู้นำหรือประเทศชาติ

ประการที่ 3 ศาสนามีหน้าที่ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ดังนั้นศาสนาจึงสะท้อนบทบาทดังกล่าวผ่านพิธีกรรม เมื่อใดก็ตามที่คนในสังคมหรือกลุ่มวัฒนธรรมใด ประสบปัญหาหรืออยู่ในวิกฤตการณ์ เช่น เกิดความทุกข์ เกิดภัยธรรมชาติ หรือเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในสังคม เมื่อมนุษย์ไม่สามารถจะควบคุมสิ่งเหล่านี้ได้ ตลอดจนไม่รู้สาเหตุของวิกฤติเหล่านั้น มนุษย์จะใช้พิธีกรรมทางศาสนาผนวกกับความคิดเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อขจัดปัญหา ดังนั้น มนุษย์จึงได้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อ ระบบสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของตน เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเพาะปลูก พิธีกรรมเกี่ยวกับการประมง เป็นต้น เพื่อความมั่นคงทางจิตใจในสังคมและวัฒนธรรมของตน

ประการที่ 4 ศาสนามีหน้าที่ในการประสานสังคม ดังนั้นศาสนาจึงสะท้อนบทบาทผ่านพิธีกรรมและประเพณีที่สอดคล้องกับความเชื่อในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดทางศาสนาสามารถอธิบายความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีโลกและชีวิต ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางระบบสังคมกับระบบจริยธรรมให้ดำเนินในวิถีทางเดียวกัน

พิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันเป็นพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศาสนากับองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคม กล่าวคือ พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นโดยสถาบันหลักทางสังคม ได้แก่ สถาบันศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบหลักของสังคมคือ ประชาชนผู้เข้าร่วมพิธี การจัดพิธีสวดนพเคราะห์กลายเป็นพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากผู้ประกอบพิธีเป็นพระสงฆ์ และเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมตามระบบความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนา

ผู้วิจัยศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยอาศัยแนวคิดการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของศาสนาต่อชีวิตมนุษย์และสังคมของมาลินอฟกี มาปรับประยุกต์และเชื่อมโยงการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยสามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ บทบาทหน้าที่ทางด้านจิตใจ (psychological function) และบทบาทหน้าที่ทางด้านสังคม (sociological function) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังจะนำเสนอปัจจัยที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมจนกระทั่งปรากฏเป็นกระแสในสังคมไทยปัจจุบัน

5.1 บทบาททางจิตใจ

พิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ทางจิตใจ 2 บทบาทหน้าที่หลัก คือ บทบาทของการบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว และบทบาทของการเสริมความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งบทบาทหน้าที่ทั้งสองบทบาทนี้เป็นบทบาทที่ปรากฏในพิธีกรรมทางศาสนาแทบทุกพิธีกรรม ทว่าในส่วนของบทบาททางจิตใจที่ปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์นั้นมีความน่าสนใจกว่าพิธีกรรมอื่นๆ เนื่องจากมีัยงบทบาทของการผ่อนคลายความตึงเครียดจากสภาพเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาวะสังคมไทยปัจจุบัน ดังนี้

5.1.1 บทบาทของการบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว

พิธีกรรมมีบทบาทหน้าที่ทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนามักมุ่งเน้นสร้างความสมดุลและความรู้สึกในด้านบวกให้กับผู้เข้าร่วมพิธี พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทหน้าที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ บทบาทของการบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว เนื่องจากมนุษย์กลัวความไม่แน่นอนในชีวิต กลัวความตาย ความจน หรือความทุกข์ยากลำบาก ดังนั้นหากพิจารณาจุดประสงค์ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ส่วนหนึ่งก็เพื่อ ขจัดปัดเป่า ทุกข์ โศก โรค ภัยต่างๆ โดยเชื่อว่าสิ่งไม่ดีเหล่านั้นที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์เป็นผลมาจากอานุภาพของเทวดาฝ่ายบาปเคราะห์ ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงเกิดขึ้นเพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ โดยตั้งเครื่องบวงสรวงต่างๆ เพื่อให้เทวดาฝ่ายบาปเคราะห์พึงพอใจและงดโทษ ในขณะที่เดียวกันก็ขอให้เทวดาฝ่ายศุภเคราะห์ปกป้องรักษา ค้ำครองชีวิต ดังตัวอย่างบทอัญเชิญเทวดาพระอาทิตย์ตามแบบพิธีสวดนพเคราะห์ของพระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร ดังนี้

รวีทวา ข้าแต่พระอาทิตย์ ฤทธิแรงรุ่งอำนาจ พันแสงสาดสว่าง
 รอบขอบฟ้าดิน ลีพระกายแดงลิ้นสว่างโชติ อร่ามโรจน์ด้วยอาภรณ์ทับทิม
 พราย ชีราชสีห์ แร่งร้าย เที้ยรวอบจักวาล สถิตทิศ อีสาน รุ่งโลกธาตุ ข้าขอ
 เชิญเทวราชรัชมามิส รูปเทียน ดอกไม้ วิจิตรแต่งตระการ ของคาวหวาน
 ครบถ้วน ล้วนแต่อร่อยรสซึ่ง (ใส่ชื่อเจ้าของ)ปรากฏนามแต่งสังเวท พระ
เสวยเสริญสำราญแล้ว ข้าขอเชิญพระแก้ว แก่นทวีป ธิเบตเสวยอายุ (ใส่ชื่อ
 เจ้าของ) อย่านานจงบันดาลสุขสวัสดิ์ให้มีแก่ (ใส่ชื่อเจ้าของ) อย่าโรยร่วง
ปวงศัตรูผู้คิดร้าย เร่งพินาศ โรคภัยอุบาทว์ อย่าย่ำยี ภูตผีปีศาจ และดาว
ร้ายอย่ารบกวน ขอให้ (เธอ ท่าน คุณ) ประสบแต่ล้วนสิริมงคลเจริญผล คือ
ลาภอาบอิมใจ ปรารถนาสิ่งใดให้สำเร็จผลดังเจตนาง เจริญเกียรติยศ
อายุยืน ให้สดชื่นดังสัตตบงกชแก้ว ลอยอยู่หลังชลาผ้า่มองน้ำเกษม -
โสทธิ์เทอญ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทสวดดังกล่าวเป็นการขอให้สิ่งที่ไม่ดีอย่าเกิดขึ้นและในขณะเดียวกันก็ขอให้เกิดความสุขในชีวิต ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงมีบทบาทหน้าที่ตอบสนองในการขจัดความกลัวในจิตใจของมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่รู้ ไม่อาจคาดหมายล่วงหน้าได้ชัดเจน พิธีกรรมจึงเปรียบเสมือนเครื่องป้องกันและขจัดความกลัวในจิตใจ

5.1.2 บทบาทของการเสริมความมั่นคงทางจิตใจ

พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทหน้าที่อีกประการหนึ่งที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ บทบาทของการเสริมความมั่นคงทางจิตใจ แม้ว่าบทบาทหน้าที่นี้อาจมีความสัมพันธ์กับบทบาทของการบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัวอยู่ส่วนหนึ่ง เนื่องจากมนุษย์เกิดจากภาวะจิตใจที่เกิดความไม่มั่นคง แต่ในส่วนที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ผู้วิจัยมุ่งกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์ที่จะสามารถสร้างความมั่นคงทางจิตใจในช่วงเวลาสำคัญของชีวิต

พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทที่สามารถสร้างความมั่นคงในจิตใจในเวลาที่มีการเปลี่ยนผ่านในช่วงเวลาต่างๆ ในชีวิต เพราะพิธีจะทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีรู้สึกมั่นใจ มีกำลังใจจะก้าวผ่านช่วงเวลาสำคัญในชีวิต อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในอานุภาพของพิธีกรรม จึงทำให้ผู้ผ่านพิธีมีความเข้มแข็งทางจิตใจ กล้าเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคจนบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้

พิธีสวดนพเคราะห์ในอดีตจะจัดให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของชีวิต เช่น วันคล้ายวันเกิด หรือวันที่มีการคำนวณทางโหราศาสตร์แล้วว่าคุณคนนั้นจะถูกเทวดาบาปเคราะห์เข้าเสวยอายุ แต่ในสังคมไทยปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์มีรูปแบบพิธีที่เปลี่ยนแปลงไปจากการจัดพิธีเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปสู่การจัดพิธีสำหรับมวลชน แต่อย่างไรก็ตามพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันก็ยังคงถือได้ว่ามีพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านเช่นเดียวกัน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนเวลาในการจัดพิธีจากการคำนวณทางโหราศาสตร์เฉพาะบุคคล เป็นการเลือกจัดพิธีในวันที่มีการเปลี่ยนผ่านสำคัญตามปฏิทินจันทรคติซึ่งก็จะตรงกับวันนักษัตรฤกษ์

พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดได้ว่าเป็นพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านในสังคมไทยปัจจุบันเห็นได้จากการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันสำคัญ เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ในวันคล้ายวันพระราชสมภพและวันพ่อแห่งชาติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วัดไตรมิตร จังหวัดกรุงเทพมหานคร พิธีสวดนพเคราะห์ในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี พิธีสวดนพเคราะห์ในพิธีสวดมนต์ข้ามปี วัดพระเชตุพนฯ จังหวัดกรุงเทพมหานคร พิธีสวดนพเคราะห์ในพิธีสงกรานต์วัดพระเชตุพนฯ จังหวัดกรุงเทพมหานคร พิธีสวดนพเคราะห์ในวันลอยกระทง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

หากพิจารณาการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันจะพบว่า มีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โดยพระครูภาวนาโสภณเป็นผู้จัดพิธีซึ่งถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านอายุเช่นเดียวกับที่จัดขึ้นในสมัยโบราณ

นอกจากนี้พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังจัดพิธีในช่วงเปลี่ยนผ่านในวันนักษัตรฤกษ์ เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ในพิธีสวดมนต์ข้ามปี และพิธีสวดนพเคราะห์ในพิธีสงกรานต์

วัดพระเชตุพนฯ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นต้น พิธีดังกล่าวจะจัดขึ้นในช่วงเปลี่ยนศักราช ทั้งการเปลี่ยนศักราชแบบสากล และช่วงการเปลี่ยนศักราชแบบไทยซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนฤดูกาล โดยนัยของศาของพระอาทิตย์ที่ย่างเข้าสู่ราศีเมษ ซึ่งรูปแบบของพิธีสวดนพเคราะห์นั้นสร้างความมีส่วนร่วมและความศักดิ์สิทธิ์พิธีสวดนพเคราะห์ถือว่าเป็นพลวัตที่ขับเคลื่อนพิธีสวดนพเคราะห์จากพิธีกรรมเดิมที่ใช้เพื่อจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายและเสริมสิริมงคลให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ได้เปลี่ยนบทบาทเป็นพิธีกรรมที่ขับเคลื่อนความสุขและสิริมงคลให้กับมหาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรมในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านปีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมพิธีจึงทำให้เกิดกระแสนิยมขึ้นเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะรูปแบบของพิธีสวดมนต์ข้ามปีสามารถสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธีซึ่งเชื่อว่าในปีใหม่ที่จะมาถึงจะประสบสิ่งที่ดีงาม และทิ้งความทุกข์ไว้ในปีเก่า

ในส่วนพิธีสวดนพเคราะห์ในวันลอยกระทง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ก็ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านเช่นเดียวกัน คือ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูกาลเช่นเดียวกับพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดในช่วงสงกรานต์ แต่ในส่วนพิธีสวดนพเคราะห์ในวันลอยกระทง แสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ฤดูหนาว ซึ่งในอดีตเป็นช่วงเวลาเสร็จภารกิจการทำงานเกษตรกรรม และช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การเฉลิมฉลองเพื่อรับสิ่งมงคลที่เกิดขึ้นกับชีวิต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังคงพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านในช่วงอายุ แต่ในขณะที่เดียวกันพิธีสวดนพเคราะห์ก็ขยายบทบาทหน้าที่ที่พิธีกรรมเปลี่ยนผ่านไปสู่วัยสำคัญๆ ในแต่ละปี ทั้งนี้ถึงแม้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์จะการขยายขอบเขตของบทบาทหน้าที่ดังกล่าวของพิธีสวดนพเคราะห์ แต่ก็ยังคงหน้าที่เสริมความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ผู้ร่วมพิธี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1.3 บทบาทของการผ่อนคลายความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและการเมือง

เมื่อมนุษย์มีความเครียดที่เกิดจากปัจจัยทางสังคม มนุษย์ส่วนหนึ่งอาจเลือกพิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการผ่อนคลายความตึงเครียด โดยเชื่อว่าพิธีกรรมสามารถช่วยลดบัลดาลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา หรืออาจแม้กระทั่งเชื่อว่าพิธีกรรมสามารถจัดปัดเป่าปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมได้

หากพิจารณาสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันจะพบว่าเหตุการณ์ความตึงเครียดทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เป็นอย่างมาก พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันจึงมีบทบาทหน้าที่ในการผ่อนคลายความตึงเครียด ผู้วิจัยพบว่า พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นมีบทบาทหน้าที่ในการผ่อนคลายความตึงเครียด

พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทในฐานะพิธีกรรมที่เสริมสิริมงคลด้านโชคลาภ ความมั่งคั่ง ร่ำรวย จึงสามารถช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากสภาพเศรษฐกิจ โดยผู้เข้าร่วมพิธีส่วนใหญ่มีความ

เชื่อว่าอำนาจของพิธีกรรมจะสามารถบำบัดโรค ลาก ให้กับผู้ป่วยร่วมพิธี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทในการผ่อนคลายความตึงเครียดจากสภาวะทางเศรษฐกิจได้

พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่มีลักษณะบวงสรวงอันนอบน้อมอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเช่นเดียวกับลักษณะพิธีกรรมโดยทั่วไป แต่หากพิจารณาเนื้อหาของการบวงสรวงอันนอบน้อมต่อเทวดานพเคราะห์จะเห็นได้ว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทสวดจะเน้นที่ขอความสุข ความเจริญ และความร่ำรวย ดังตัวอย่างบทอัญเชิญเทวดาพระจันทร์ตามแบบพิธีสวดนพเคราะห์ของพระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร ดังนี้

จันทเทวะ ข้าแต่พระจันทร์ สี่พระกายโอภาสเหลืองนวลควร
ทอศกนาการ อารมณ์เหลืองสำราญเอี่ยมโอภาส ซี่อัครราช สถิตทิศบูรพา
รุ่งโลกธาตุ ข้าขอเชิญเทวราชรัชมามิส รูปเทียน ดอกไม้ วิจิตรแต่ง
ตระการ ของควาหวานครบถ้วน ล้วนแต่อร้อยรสซึ่ง (ใส่ชื่อเจ้าของ)ปรากฏ
นามแต่งสังเวท พระเสวยเสร็จสำราญแล้ว ข้าขอเชิญพระแก้ว แก่นทวีป รับ
เขาเสวยอายุ (ใส่ชื่อเจ้าของ) อย่างนานจงบันดาลสุขสวัสดิ์ให้มีแก่ (ใส่ชื่อ
เจ้าของ) อย่าโรยร่วง ปวงศัตรูผู้คิดร้าย เร่งพินาศ โรคภัยอุบาทว์ อย่าย้ายี
ภูตผีปีศาจ และดาวร้ายอย่ารบกวน ขอให้ (เธอ ท่าน คุณ) ประสบแต่ล้วน
สิริมงคลเจริญผล คือ ลากอาบอิมใจ พรารณาสั่งใดให้สำเร็จผลดีผลดัง
เจตนัจง เจริญเกียรติยิ่งอายุยืน ให้สดชื่นดังสัตตบงกชแก้ว ลอยอยู่หลัง
ชลาแผ้วผ่องน้ำเกษม โสถ์เทอญ

จากบทสวดข้างต้นจะเห็นได้ว่าเนื้อความส่วนที่เป็นการพรนั้น มุ่งเน้นให้เกิดความสุข สิริมงคล และโชคลาก จากการสอบถามผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในหลายๆ พิธี ผู้เข้าร่วมพิธีกล่าวสอดคล้องกันว่า การที่เข้าพิธีสวดนพเคราะห์ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากหวังว่าจะเกิดสิริมงคลโชคลาก และสามารถบำบัดให้เกิดความร่ำรวย กิจการรุ่งเรือง ซึ่งหากพิจารณาให้ละเอียดก็จะพบว่าจุดประสงค์ของพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบันอาจแบ่งออกได้กว้างๆ เป็น 2 ประเภท คือ ขจัดสิ่งที่ไม่ดี กับเสริมสร้างสิ่งที่ต้องการ ในสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์เข้ามามีบทบาทในการช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจกับให้ประชาชนในสังคมเมือง เห็นได้จากพิธีสวดนพเคราะห์จะมีความแพร่หลายและนิยมในหมู่มชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่เปิดช่องทางให้ผู้ต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม ธุรกิจและการประกอบอาชีพในชุมชนของคนเมืองมากกว่าชนบท ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงเริ่มเป็นที่นิยมในเขตกรุงเทพมหานครก่อนแล้วจึงค่อยๆ แพร่หลายไปสู่ภาคกลางซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ

นอกจากนี้พิธีสวดนพเคราะห์ยังมีบทบาทในการผ่อนคลายนความตึงเครียดทางด้านการเมือง เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ วัดไตรมิตร จังหวัดกรุงเทพมหานคร คณะจัดงานได้แถลงผ่านสื่อมวลชนว่า เป็นการจัดสวดนพเคราะห์ป้องกันบ้านเมืองวุ่นวาย ดังนี้

ฮือฮา ผบ.ทบ.ร่วมกับวัดไตรมิตรฯ จัดพิธีเจริญพระพุทธรูปมนต์ นพเคราะห์ 29 พ.ค.นี้ ถวายเป็นพระราชกุศล ขณะที่ “เจ้าคุณธงชัย” ผช.เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรฯ ซึ่งเป็นช่วงดาวพฤหัสบดี โคจรผิดปกติ เดินถอย หลังจาก “พฤษภ” เข้า “เมถุน” พอดี ส่งผลกระทบต่อ 2 สถาบันสำคัญ คือ “การศึกษา-ยุติธรรม” รวมทั้งผู้ใหญ่ในบ้านเมือง พระสงฆ์ ครู อาจารย์ สมณชีพราหมณ์ จะเสื่อมถอย จึงจัดพิธีใหญ่ให้เทพดาผู้มี มหิทธิฤทธิ์อำนาจช่วยเหลือป้องกันและปลดเปลื้องทุกข์ภัยพิบัติให้กับ ประเทศชาติ

เมื่อวันที่ 25 พ.ค. พระธรรมภาวนาวิกรม หรือเจ้าคุณธงชัย ธรรมโชติ ผช.เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม เปิดเผยว่า ในวันที่ 29 พ.ค. นี้ เวลา 18.00 น. พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก จะร่วมกับวัดไตรมิตรฯ จัดพิธีเจริญพระพุทธรูปมนต์นพเคราะห์ เป็นพิธีใหญ่ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องมาจากในวันที่ 29 พ.ค.นี้ จะเกิดปรากฏการณ์ อิทธิพลของดวงดาวที่ให้โทษกับราศีประเทศไทย นั่นก็คือ ดาวพฤหัสบดี ซึ่งดาวประจำประเทศไทยและรัฐบาลไทย และเป็นดาวสัญลักษณ์หรือ ประธานฝ่ายธรรมะ คุณธรรม ความดีงามจะย้ายราศีจากพฤษภ เข้าราศีเมถุน แต่เป็นการโคจรหรือเดินแบบผิดปกติที่โหราศาสตร์เรียกว่า พฤหัส มณฑล คือเดินถอยหลัง ทำให้เสื่อมกำลัง อ่อนแอ ไม่สามารถทนแรงเสียดทานจากดาวคู่ศัตรูฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะดาวเสาร์ ดาวประธานบาปเคราะห์คู่ศัตรูของดาวพฤหัสบดีได้ ขณะที่ราศีสิงห์ ราศีประจำประเทศไทย ถูกดาวเนปจูน ดาวจากภพมรณะของราศีสิงห์และภพวินาศของราศีเมษลึคนาดวงเมืองเล็งอยู่ในราศีกุมภ์ ดังนั้น ความวุ่นวายจะเกิดขึ้นกับบ้านเมืองไทย

(ไทยรัฐ, สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2556)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์เข้ามามีบทบาทในการผ่อนคลายความตึงเครียดจากสถานการณ์บ้านเมือง

การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมพิธีรู้สึกคลายวิตกกังวลกับสถานการณ์บ้านเมืองแล้ว ยังเป็นการสร้างความคาดหวังว่าจะมีนิมิตรหมายอันดีเกิดขึ้นในบ้านเมืองต่อไปในอนาคต หากพิจารณาบทบาทหน้าที่ในการผ่อนคลายความตึงเครียดของพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์มิได้หวังผลในการก่อให้เกิดความสงบสุขและสิริมงคลเฉพาะกับผู้เข้าร่วมพิธีเท่านั้น แต่พิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่ในการผ่อนคลายความตึงเครียดในสถานการณ์บ้านเมืองในระดับชาติ ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวจึงมีการถ่ายทอดสดเผยแพร่ผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ที่สามารถรับชมได้ทั้งในประเทศ และ 125 ทั่วโลก

นอกจากนี้เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยพิธีสวดนพเคราะห์ยังถูกนำไปใช้โดยคู่ขัดแย้งทางการเมือง เช่น ข้าราชการประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์ของหลวงปู่พุทธอิสระซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งกับรัฐบาลในขณะนั้นปรากฏว่า

“ หลวงปู่พุทธอิสระได้เตรียมการจัดพิธีสวดนพเคราะห์สวด
ชุมนุมเทวดาในช่วงเช้าวันที่ 5 พ.ค.นี้ ส่วนเวลา 17.00 น. จะมีพิธีหล่อ
รูปเหมือนหลวงปู่พุทธอิสระทำยื่นถือพัดขนนก ขนาดสูง 9 นิ้ว ไม่รวม
ฐาน ที่มีชื่อว่าหลวงปู่พุทธอิสระ “พระของแผ่นดิน” รุ่น “กูคือผู้ชนะ”
เพื่อให้ประชาชนนำไปบูชาและนํารายได้เป็นค่าใช้จ่ายในการชุมนุมที่
เวทีแจ้งวัฒนะ”

(ไทยทีวีสี, สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2557)

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นก็มีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ด้วยเช่นกัน ดังปรากฏข้อมูลเผยแพร่ว่า

“ยิ่งลักษณ์ ควงน้องไปป์ และญาติสนิท ร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัด
พระธาตุคอกยสุเทพ เพื่อสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลวันนี้ (14 พฤษภาคม
2557) ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ช่วงเช้าที่ผ่านมานางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี พร้อม น้องไปป์ ลูกชาย และญาติสนิท ได้เดินทางไปร่วมพิธี
สวดนพเคราะห์และสืบทอดที่วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร จ.เชียงใหม่
นายวิเชียร พุฒิวิญญู ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมข้าราชการ และ
เครือญาติของนางสาวยิ่งลักษณ์จัดขึ้น โดยมีรองเจ้าคณะร่วมพิธีสวด
นพเคราะห์ บนคอกยสุเทพ เพื่อสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลทั้งนี้ นางสาว
ยิ่งลักษณ์ มีสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส โดยกล่าวกับคณะที่มารอต้อนรับว่า เมื่อคืน

ฝนตก อากาศดีทำให้นอนหลับสบาย และกล่าวทักทายกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาขอถ่ายรูไปด้วย ขณะที่พิธีกรรมในวันนี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ พิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่งมีพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง 14 รูป ทำพิธี จากนั้นจะเป็นพิธีสืบทอด ต่อมกลางความสนใจของประชาชนนักท่องเที่ยว และสื่อมวลชนจำนวนมาก

(กระปุก, 2557 สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2557)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันนี้ มิได้จำกัดบทบาทอยู่แค่เพียงสร้างความสุขและสิริมงคลให้ผู้เข้าร่วมพิธีอีกต่อไป แต่ทว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันเป็นพิธีกรรมระดับชาติที่สร้างความหวังให้แก่ประชาชนในประเทศที่ต้องอาศัยอยู่ท่ามกลางสถานการณ์บ้านเมืองที่เลวร้าย ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงมีบทบาทในการผ่อนคลายความตึงเครียดในจิตใจของประชาชน ซึ่งล้วนแล้วแต่คาดหวังว่าให้พิธีสวดนพเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ประเทศผ่านพ้นวิกฤตการณ์ไปได้ด้วยดี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาททางจิตใจต่อผู้เข้าร่วมพิธีอย่างมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ในขณะที่มนุษย์มีความกลัวหรือความไม่มั่นคงทางจิตใจ พิธีสวดนพเคราะห์ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างความสมดุลทางด้านจิตใจให้กับผู้เข้าร่วมพิธี พิธีสวดนพเคราะห์ที่มีบทบาทหน้าที่ทางจิตใจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ บทบาทหน้าที่ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน แต่ทว่าในสังคมไทยปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทหน้าที่อีกประการหนึ่งซึ่งปรากฏอย่างชัดเจน คือ บทบาทผ่อนคลายความตึงเครียดจากเศรษฐกิจและการเมือง การจัดพิธีจึงมุ่งเน้นการขอพรในด้านด้านทรัพย์สิน เงินทอง และโชคลาภเป็นสำคัญ และยังมีบางพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อขอพรให้สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมือง ซึ่งในส่วนบทบาทหน้าที่ทางจิตใจนี้สอดคล้องกับที่ มาลินีอฟสกี อธิบายบทบาทหน้าที่ของศาสนาเกี่ยวกับบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งใช้พิธีกรรมต่างๆ เพื่อสะท้อนความไม่แน่นอนของชีวิตที่สะท้อนผ่านความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์รูปแบบที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันก็ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่อาศัยความเชื่อในพลังเหนือธรรมชาตินั่นก็คืออำนาจของเทวดานพเคราะห์เข้ามาช่วยเสริมกำลังใจ

5.2 บทบาททางสังคม

พิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ทางสังคมได้เป็น 3 บทบาท ได้แก่ บทบาทพิธีกรรมระดมมวลชน บทบาทพิธีกรรมแบบระดมทุน และ บทบาทพิธีกรรมที่ชักจูงให้เข้าวัด ดังนี้

5.2.1 บทบาทพิธีกรรมระดมมวลชน

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนมากจะเป็นพิธีที่จัดแบบมวลชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงต้องประดิษฐ์รูปแบบการจัดพิธีกรรมให้สามารถดึงดูดใจให้ประชาชนสนใจเข้าร่วมพิธีให้ได้มากที่สุด

การสร้างความดึงดูดใจให้มีประชาชนสนใจเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันนั้น ผู้จัดมีวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอ้างอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะสามารถบันดาลโชคลาภ ตลอดจนเสริมสร้างสิริมงคลให้กับผู้เข้าร่วมพิธี หรือการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ในเชิงโหราศาสตร์ที่จะส่งอิทธิพลต่อคนที่เกิดในวันต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะมีการถ่ายทอดให้ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ เพื่อให้พิธีกรรมดูมีความน่าเชื่อถือ มีความศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้มีผู้สนใจเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากตัวอย่างบทสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ของพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ดังนี้

รวีเทวา ข้าแต่พระอาทิตย์ ฤทธิแรงรุ่งอำนาจ พันแสงสาดสว่างรอบขอบฟ้า
ดิน สี่พระกายแดงสิ้นสว่างโชติ อร่ามโรจน์ด้วยอาภรณ์ทับทิมพราย ซี
ราชสิทธิ์ แร่งร้าย เที้ยรรอบจักวาล สถิติทิศ อีสาน รุ่งโลกธาตุ ข้าขอเชิญ
เทวราชรั้วรามีส รูปเทียน ดอกไม้ วิจิตรแต่งตระการ ของคาวหวาน
ครบถ้วน ล้วนแต่อร่อยรสซึ่ง (.....)ปรากฏนามแต่งสังเวย พระเสวย
เสร็จสำราญแล้ว ข้าขอเชิญพระแก้ว แก่นทวีป ธิเบตเสวยอายุ (.....)
อย่านานจงบันดาลสุขสวัสดิ์ให้มีแก่ (.....) อย่าโรยร่วง ปวงศัตรูผู้
คิดร้าย เร่งพินาศ โรคภัยอุบาทว์ อย่าย่ำยี ภูตผีปีศาจ และดาวร้ายอย่า
รบกวน ขอให้ (.....) ประสพแต่ล้วนสิริมงคลเจริญผล คือ ลาภอาบ
อิมใจ ประรณาลิ่งใดให้สำเร็จผลดีผลดีดังเจตนารมณ์ เจริญเกียรติยศยิ่งอายุยืน
ให้สดชื่นดังสดตบงกชแก้ว ลอยอยู่หลังชลาแก้วม่อนน้ำเกษม – โสตร์เทอญ

จากบทสวดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจะมีการเว้นวรรคเพื่อใส่ชื่อเจ้าภาพพิธี ซึ่งในปัจจุบัน เจ้าพิธีจะใช้วิธีการกล่าวแบบองค์รวม คือ กล่าวอวยพรตามวัน เช่น “ข้าขอเชิญพระแก้ว แก่นทวีป ธิเบต

เสวยอายุ (ผู้ที่เกิดวันอังคาร) อย่านานจงบันดาลลูขสวัสดิ์ให้มีแก่ (ผู้ที่เกิดวันอังคาร) อย่าโรยร่วง ปวง
ศัตรูผู้คิดร้าย” เป็นต้น

วิธีการดังกล่าวสามารถสร้างความรู้สึกให้กับผู้เข้าร่วมพิธีว่าได้รับการอวยพรจากเทวดา
ประจำวันเกิดเฉพาะของตนเอง จึงมีได้รู้สึกว่าการขอพรนั้นกลืนหายไปกับประชาชนจำนวนมาก แต่
ทว่ากลับเป็นการสร้างความรู้สึกว่าตนเองได้รับพรพิเศษจากเทวดาประจำวันเกิดของตนเองเป็นการ
ส่วนตัว อีกทั้งการที่มีประชาชนเข้ามาร่วมพิธีเป็นจำนวนมากยังเป็นการสร้างความรู้สึกเข้มแข็งได้จาก
การกระทำต่างๆ เช่น การไหว้ การกราบ การจุดเทียนของมวลชนที่กระทำพร้อมเพรียงกันได้อีกด้วย

รูปแบบการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการจัดพิธีสวด
นพเคราะห์ผนวกเข้ากับพิธีกรรมอื่น เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ในงานพุทธาภิเษก พิธีสวดนพเคราะห์ใน
งานลอยกระทง พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปี เป็นต้น การนำพิธีสวดนพเคราะห์เข้าจัดผนวกกับ
พิธีกรรมอื่นเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่สามารถระดมมวลชนจำนวนมาก
ให้เข้ามาอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งได้อย่างพร้อมเพรียงกัน จึงส่งผลให้งานพิธีอื่นที่จัดผนวกกับพิธีสวด
นพเคราะห์มีประชาชนเข้าร่วมมากขึ้น เนื่องจากเมื่อมีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ไม่ว่าก่อนหรือหลัง
พิธีกรรมหลักที่จัดผนวก ประชาชนก็จะยังอยู่ในพื้นที่จึงส่งผลให้พิธีกรรมอื่นๆ มีคนเข้าร่วมมากขึ้น
เพราะมีพิธีสวดนพเคราะห์เป็นแรงจูงใจ

หากพิจารณา การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน มีการจัดสถานที่ให้
สวยงามอลังการ อีกทั้งมีสิ่งพิเศษดึงดูดใจ เช่น โคมไฟสีประจำวันเกิด กระทงประจำวันเกิด ชันครุ
ประจำวันเกิด สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถระดมมวลชนให้มีผู้สนใจเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ ซึ่ง
ตัวผู้จัดพิธีเองก็มีการพัฒนารูปแบบและองค์ประกอบพิธีที่หลากหลาย ทันสมัยและสวยงามขึ้นเรื่อยๆ
เพื่อให้มีผู้สนใจเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์มากขึ้น ซึ่งเมื่อมีผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์มากขึ้น ผู้จัดพิธี
ก็จะทุ่มทุนในการจัดพิธีมากขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังมีบทบาทหน้าที่ระดมมวลชนใน
การรวมกลุ่มเชิงสังคม เพื่อวัตถุประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง เช่น วัตถุประสงค์ทางการเมือง ดังนี้

พิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ
สถานการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยพิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทในการ
ปลุกใจและระดมมวลชน ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์จะสามารถมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกอีกเข็มและ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งนำไปสู่การปลุกใจในระดับมวลทางการเมืองได้
ดังเช่น พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดโดยหลวงปู่พุทธอิสระ ณ เวที กปปส. แจ่งวัฒนะ เมื่อวันที่ 5
พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ดังนี้

หลวงปู่พุทธอิสระ เตรียมการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ สวดชุมนุม
เทวดาในช่วงเช้าวันที่ 5 พ.ศ. นี้ ส่วนเวลา 5 โมงเย็นจะมีพิธีหล່รूपเหมือน

หลวงปู่พุทธะอิสระทำยื่นถือพัดขนนก ขนาดสูง 9 นิ้วไม่รวมฐาน หลวงปู่
พุทธะอิสระ “พระของแผ่นดิน” รุ่น “กูคือผู้ชนะ” วัตถุประสงค์เพื่อเป็น
ค่าใช้จ่ายเวทีแจ้งวัฒนะ เพื่อนำไปใช้หนี้ในส่วนที่ยืมมาใช้ในการต่อสู้ที่ผ่านมา
มา และตั้งเป็นกองทุนในการปกป้องชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ของ กปปส.

(เดลินิวส์, สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2557)

การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่
สามารถรวมมวลชนให้มาอยู่ในพื้นที่หรือมณฑลพิธีได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งวัตถุประสงค์ของการจัด
พิธีสวดนพเคราะห์มิได้จำกัดอยู่เพียงวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งอย่างตายตัว แต่ทว่า
วัตถุประสงค์ในการจัดพิธีสามารถเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการโอกาสในการจัดพิธี
ซึ่งสิ่งที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทที่สามารถปลุกใจและรวมมวลชนได้นั้น เนื่องมาจากรูปแบบ
ของพิธีสามารถปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้จัดต้องการได้ด้วยการแทรกความคิด
ความเชื่อ และทัศนะผ่านการประชาสัมพันธ์ของการจัดงานและหากเจ้าพิธีเป็นผู้ที่มีบทบาทในการ
เป็นศูนย์รวมจิตใจของมวลชนด้วยแล้ว พิธีสวดนพเคราะห์จะมีบทบาทเป็นเสมือนแรงพลังที่ศักดิ์สิทธิ์
ในการขับเคลื่อนพลังมวลชนและปลุกใจให้ไปในทิศทางเดียวกันได้

อีกประการหนึ่ง พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังสามารถรวมกลุ่มเพื่อแสดง
พลังของมวลชน เช่น การจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล พิธีสวดนพเคราะห์ใน
ลักษณะนี้จะเป็นการระดมมวลชนเพื่อแสดงพลังในการถวายความจงรักภักดีที่ประชาชนมีต่อราชวงศ์
เนื่องจากในปัจจุบันภาครัฐและประชาชนตลอดจนองค์กรต่างๆ ได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดพิธีสวด
นพเคราะห์ตามสถานที่ต่างๆ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล เช่น

เมื่อวันที่ 25 พ.ค. พระธรรมภาวนาวิกรม หรือเจ้าคุณธงชัย
ธมฺมธโช ผช.เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม เปิดเผยว่า ในวันที่ 29 พ.ค. นี้
เวลา 18.00 น. พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก จะร่วมกับ
วัดไตรมิตรฯ จัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์นพเคราะห์ เป็นพิธีใหญ่ ถวายเป็น
พระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เนื่องมาจากในวันที่ 29 พ.ค. นี้ จะเกิดปรากฏการณ์อิทธิพลของดวงดาวที่
ให้โทษกับราศีประเทศไทย

(ไทยรัฐ, สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2556)

จากตัวอย่างข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นสื่อสัญลักษณ์ที่
องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนใช้เพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่
สำคัญของชาติ

นอกจากนี้การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังสามารถจัดเพื่อรวมกลุ่มผู้ที่
มีความคิดหรืออุดมการณ์เดียวกัน เช่น พิธีมนต์พิธีขับถอนอุปาทัวและอัปมงคลเพื่อชาติและประชาชน
ณ วัดราชบูรณะ พิธีดังกล่าวเป็นพิธีที่ผู้จัดพิธีจัดขึ้นเพื่อไหว้ครู ซึ่งในขั้นตอนของพิธีประกอบด้วย
การไหว้ครูด้านโหราศาสตร์ในช่วงเช้าและจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในช่วงสายในลักษณะพิธีกรรม
ต่อเนื่องกัน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทหน้าที่ในการระดมมวลชนได้
เป็นจำนวนมาก ซึ่งการใช้พิธีสวดนพเคราะห์เพื่อระดมมวลชนนั้น มีความแตกต่างไปตามวัตถุประสงค์
ของผู้จัดพิธี หากเป็นการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดทั่วไปในวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อเชิญชวนให้คนหัน
มาเข้าวัดทำบุญ ทำนุบำรุงศาสนา ตลอดจนอาจเป็นการใช้พิธีสวดนพเคราะห์เพื่อแสดงพลังของกลุ่ม
ประชาชน แต่หากผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์มีวัตถุประสงค์อื่นในการระดมมวลชน ก็จะสามารถรวมกลุ่ม
ประชาชนที่มีแนวร่วมทางความคิดเดียวกันได้

5.2.2 บทบาทพิธีกรรมเพื่อการระดมทุน

ในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์กลายเป็นพิธีตอบสนองความเป็นทุนนิยม ลักษณะของทุน
นิยม คือ เมื่อมีการลงทุนแล้ว ผู้ลงทุนจะหวังผลกำไรที่มากขึ้นกว่าต้นทุนที่ลงไป ที่กล่าวว่าพิธีสวด
นพเคราะห์มีลักษณะของความเป็นทุนนิยม สังเกตได้จากวัตถุประสงค์ของการจัดพิธีเปลี่ยนไป คือ
ผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์มิได้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ขึ้นเนื่องจากเจ้าภาพต้องการให้จัด แต่ผู้จัดพิธีจัดพิธี
ขึ้นเพื่อให้เกิดเงินทุนหลังไหลเข้ามาสู่ผู้จัดพิธี สังเกตได้จากมีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่หลากหลาย
เช่น วัดซึ่งเป็นเจ้าของงานเป็นผู้จัด มีคณะจัดพิธีแล้วไปหาเช่าสถานที่เพื่อจัดพิธี ซึ่งการจัดพิธีแต่ละ
ครั้งมักมีผู้ไปร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก ทำให้มีเงินจำนวนหมุนเวียนอยู่ในระหว่างที่ประกอบพิธี

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันผู้จัดพิธีจะต้องมีการคำนวณต้นทุนไว้อย่าง
ชัดเจน โดยทางเจ้าภาพผู้จัดจะเป็นผู้ออกงบประมาณ แล้วผู้จัดพิธีต้องควบคุมงบประมาณทั้งเครื่อง
พิธี ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานที่หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้ลงตัว นอกจากนี้ผู้จัดพิธียังมีวิธีการสร้างรายได้
จากการจัดพิธี คือ การเปิดให้บูชาขันครู ซึ่งจะต้องมีค่าขันครูที่แน่นอน ดังนั้นผู้จัดพิธีจะสามารถ
คำนวณรายได้ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ นำจำนวนขันครูที่บูชาคูณด้วยราคาขันครูก็จะ
ออกมาเป็นจำนวนเงินที่ชัดเจน หรือนอกจากขันครูแล้วในพิธียังมีการเปิดให้บูชาวัตถุมงคลต่างๆ

เช่น เหยื่อที่ระลึก เทียนมงคลหรือวัตถุมงคลอื่นๆ ก็จะเป็นการเพิ่มมูลค่าในการจัดพิธีกรรมได้มากยิ่งขึ้น

ในส่วนผู้เข้าร่วมพิธีก็ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชีวิตเกิดความเป็นสิริมงคลเท่านั้น แต่ผู้เข้าร่วมพิธีจำนวนไม่น้อยมีจุดมุ่งหมายที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อให้ตนเองมีฐานะที่ดีขึ้น ดังนั้นผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์จึงจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อตอบสนองความต้องการ คล้ายหลักของการลงทุนด้านเศรษฐศาสตร์ คือ ผู้เข้าร่วมพิธีมีอุปสงค์ (demand) คือ ต้องการเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์จึงสร้างอุปทาน (supply) ด้วยการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อตอบสนองความต้องการความร่ำรวยทางเศรษฐกิจ โดยปรากฏว่า บทสวดนพเคราะห์บางบทจะมีบทที่มีเนื้อหาอวยพรให้ผู้ร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ร่ำรวย นอกจากนี้เนื่องจากอุปสงค์ของผู้เข้าร่วมพิธีต้องการจะร่วมพิธีสวดนพเคราะห์มากขึ้น ลักษณะของผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ก็เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม เช่น ผู้จัดพิธีเปลี่ยนจากพราหมณ์เป็นพระ เนื่องจากพราหมณ์มีค่าตัวเพื่อจัดพิธีสูง

นอกจากนี้ผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ยังโน้มน้าวใจให้ประชาชนมาร่วมพิธีซึ่งถือเป็นหลักอย่างหนึ่งของการลงทุน คือ โน้มน้าวใจเพื่อให้บุคคลตกลงซื้อสินค้าและบริการ ผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์บางกลุ่มโน้มน้าวใจประชาชนด้วยเรื่องของการสวดนพเคราะห์มากจะได้บุญมาก ร่ำรวยมาก สืบเนื่องจากเทศกาลตรุษจีนที่ผ่านมาหลายสถานที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์และเน้นว่าพิธีสวดนพเคราะห์ยิ่งทำมากยิ่งได้แรงบุญมากซึ่งบุญนี้จะทำให้ชีวิตประสบแต่สิ่งที่ดี

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าจุดประสงค์การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันเน้นให้ผู้ร่วมพิธีเห็นว่ายิ่งเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์บ่อยๆ ก็จะได้บุญมาก คล้ายกับการลงทุน คือ ลงทุนมากก็จะได้บุญกลับไปมากซึ่งเป็นลักษณะของทุนนิยม

5.2.3 บทบาทพิธีกรรมเพื่อการชักจูงคนเข้าวัด

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการชักจูงให้คนหันมาเข้าวัดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันมีรูปแบบการจัดพิธีที่เป็นส่วนร่วม พิธีสวดนพเคราะห์บางพิธีได้รับการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี เป็นต้น ส่งผลให้มีประชาชนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและหันมาเข้าวัดมากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2554 เป็นต้นมา นอกจากกิจกรรมการเฉลิมฉลองต่าง ๆ ที่จัดขึ้นช่วงคืนวันที่ 31 ธันวาคมแล้ว ยังปรากฏว่ามีกิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับความนิยม คือ “การสวดมนต์ข้ามปี” โดยวัดต่าง ๆ มีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในคืนวันที่ 31 ธันวาคม ต่อกับ

วันที่ 1 มกราคม ซึ่งเป็นวันที่คาบเกี่ยวระหว่างวันสุดท้ายของปีเก่าและวันเริ่มต้นของปีใหม่ ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีการสนับสนุนให้จัดพิธีสวดมนต์ข้ามปี โดยใช้ชื่องาน “สวดมนต์ข้ามปี เริ่มต้นดี ชีวิตดี” โดยรณรงค์ให้ประชาชนร่วมโครงการดังกล่าวผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทำให้ประชาชนสนใจร่วมพิธีสวดมนต์ข้ามปีจำนวนมากยิ่งขึ้น

นอกจากรูปแบบของพิธีที่น่าสนใจและการประชาสัมพันธ์จากทุกฝ่ายแล้ว แม้แต่สถานที่การจัดพิธีสวดมนต์ข้ามปีก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2555 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้แจ้งว่ามีสถานที่ที่จัดพิธีสวดมนต์ข้ามปี รวมแล้วมีถึง 61 จังหวัด 208 แห่ง โดยจังหวัดที่มีสถานที่จัดพิธีสวดมนต์ข้ามปีมากที่สุด คือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีการจัดถึง 56 แห่ง ในช่วงปี พ.ศ.2554 เป็นต้นมา

เนื่องจากการประชาสัมพันธ์จากหลายภาคส่วน และเกือบทุกจังหวัดให้ความสนใจจัดพิธีสวดมนต์ข้ามปี ส่งผลให้จำนวนของผู้ร่วมพิธีสวดมนต์ข้ามปี เมื่อวันที่ 31 ธันวาคมพ.ศ. 2555 ต่อกับวันที่ 1 มกราคม 2556 มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าทุกปี โดยเฉพาะ วัดระดับจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการจัดงานของแต่ละจังหวัดเฉลี่ยวัดละ 3,000-5,000 คน วัดเจ้าคณะอำเภอ 878 อำเภอ เฉลี่ยวัดละ 2,000-3,000 คน วัดเจ้าคณะตำบล เฉลี่ยวัดละ 1,000-2,000 คน วัดระดับหมู่บ้านเฉลี่ยวัดละ 1,000-1,500 คน จากข้อมูลที่ได้สำรวจนั้นสรุปได้ว่าวันที่ 31 ธันวาคม 2555 มีจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมสวดมนต์ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้คือประมาณ 30 ล้านคนซึ่งถือเป็นอัตรากว้างขวางหนึ่งของประชากรประเทศไทย (กรุงเทพธุรกิจโพล, 2556)

นอกจากนี้การจัดสวดมนต์ข้ามปีตามวัดขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงเช่น วัดพระเชตุพนฯ วัดสระเกศ เป็นต้น จะจัดพิธีสวดนพเคราะห์ให้ฆราวาสเข้าไปด้วย เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีสวดมนต์ข้ามปีมีส่วนร่วมมากขึ้น และด้วยรูปแบบและบทสวดมนต์ที่อธิบายถึงอานิสงส์ที่ผู้สวดจะได้รับ การสวดมนต์ข้ามปีจึงเป็นพิธีที่ได้รับความนิยมอย่างมาก

วัดพระเชตุพนฯ เป็นวัดที่จัดพิธีสวดมนต์ข้ามปีติดต่อกันมาเป็นเวลานานนับสิบปี โดยเฉพาะหลังปี พ.ศ. 2545 มีการผนวกพิธีการสวดนพเคราะห์เข้ามาด้วย ทำให้พิธีสวดมนต์ข้ามปี ณ วัดพระเชตุพนฯ มีรูปแบบของพิธีที่เป็นเอกลักษณ์ จนถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการนำพิธีการสวดนพเคราะห์ซึ่งแต่เดิมใช้เพื่อบุคคลเพียงคนเดียวมาปรับเปลี่ยนใช้ให้เป็นพิธีกรรมเพื่อปวงชน

พิธีสวดข้ามปีที่วัดพระเชตุพนฯ จึงเป็นพิธีกรรมที่ผนวกพิธี 2 พิธีเข้าด้วยกัน คือพิธีสวดมนต์ข้ามปีตามแบบของพระธรรมราชาวัตร และอีกพิธีหนึ่งคือ การสวดนพเคราะห์ที่ทำสืบต่อกันมา จากสมัยพระธรรมเสนานี (ฟุ้ง) โดยได้ถ่ายทอดต่อให้พระธรรมปัญญาบดี (ถาวร) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ ต่อมาทางวัดจึงได้จัดงานสวดมนต์ข้ามปีขึ้นเป็นของวัดและภายหลังได้ผนวกงานสวด

นพเคราะห์เข้าไปด้วยเพื่อเสริมสิริมงคลและจงใจให้ประชาชนเข้าวัด เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีทางเลือกเพื่อเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ด้วยการสร้างสิ่งที่เป็นสิริมงคลให้ตนเอง เพื่อให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ สร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้เข้าร่วมพิธี

นอกจากพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดในงานสวดมนต์ข้ามปีจะสามารถชักจูงให้คนเข้าวัดได้ เพราะได้รับการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐแล้ว ในขณะเดียวกันพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นในวัดต่างๆ ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทสำคัญที่ช่วยชักจูงให้คนหันมาเข้าวัดมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่พิเศษและอาจสามารถเสริมสิริมงคลให้ชีวิตได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ทางสังคมอย่างมาก รูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทในการระดมมวลชนได้อย่างมาก ทั้งการระดมมวลชนให้เข้าร่วมพิธีตามวัดทั่วไปแล้ว พิธีสวดนพเคราะห์ยังมีบทบาทในการระดมมวลชนเชิงสังคมได้อีกด้วย ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทพิธีกรรมแบบทุนนิยมสะท้อนให้เห็นว่าพลวัตทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญต่อรูปแบบและความคุ่มทุนในการจัดพิธีกรรม แต่อย่างไรก็ตามพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันก็ยังมียบทบาทในการชักจูงให้คนหันมาเข้าวัดและใกล้ชิดพุทธศาสนามากขึ้นด้วย

5.3. ปัจจัยที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยม

ในสังคมไทยปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ สังเกตได้จากจำนวนพิธีสวดนพเคราะห์ที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ซึ่งจะปรากฏรูปแบบการจัดพิธีและเจ้าพิธีที่หลากหลายมากขึ้นเป็นลำดับ จากความนิยมที่เพิ่มมากขึ้นดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี แต่ทว่าหากพิจารณารูปแบบของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์ได้ปรับเปลี่ยนและประดิษฐ์รูปแบบพิธีขึ้นใหม่เพื่อปรับให้เข้ากับกระแสสังคมปัจจุบัน ซึ่งอาจจำแนกปัจจัยสำคัญที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม และการประดิษฐ์รูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม ดังนี้

5.3.1 การปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม

ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันมีบทบาทในการระดมมวลชนจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีที่จัดขึ้นเฉพาะเจ้าภาพเป็นพิธีกรรมที่จัดอย่างเป็นส่วนตัวหรือภายในครอบครัว

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ถูกนำเสนอต่อสังคมในฐานะสินค้าอย่างหนึ่ง ดังนั้นการจัดพิธีจึงต้องคำนึงถึงผู้ที่จะมีบริโภครหรือผู้เข้าร่วมพิธีเป็นหลัก ในกรณีนี้ ก็คือ พิธีสวดนพเคราะห์ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นโดยมีความสอดคล้องกับหลักการตลาด ซึ่งจะต้องมีส่วนประกอบการตลาด (Marketing mix) เป็นเครื่องมือเพื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยทั่วไปแล้วจัดเครื่องมือเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าออกเป็น 4 ประการ (4Ps) คือ Produce Place Promotion และ Price (ปณิศา ลัญชานนท์, 2548: 24) ดังนี้

Produce อาจเปรียบได้กับพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมปัจจุบันเสมือนว่าพิธีกรรมเป็นผลิตภัณฑ์อย่างหนึ่ง ที่มีการสร้างมูลค่ามีค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีและเข้าร่วมพิธี นอกจากนี้ด้วยรูปแบบหรือองค์ประกอบของพิธีกรรม (Package) ของพิธีสวดนพเคราะห์จะถูกนำเสนอในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีความสวยงาม เช่น การตกแต่งสถานที่จัดพิธี สีสนัการประดับประดาในพิธีมีความอลังการ และมีการคิดรูปแบบพิธีที่แตกต่างเสริมเข้าไปอยู่เสมออยู่เสมอ เช่น ชันครุที่เป็นกระทรง ชันครุทำเป็นโคมไฟ หลากสี เป็นต้น

Place อาจเปรียบได้กับการจัดสถานที่และการจัดพิธีจะต้องคำนึงถึงความศักดิ์สิทธิ์ น่าเชื่อถือ เดินทางสะดวกและเป็นสถานที่ที่สามารถบรรจุคนได้มาก ดังนั้นวัดจึงมักจะเป็นสถานที่ที่มีการจัดพิธีอยู่เสมอ ทั้งเป็นพิธีที่ทางวัดจัดเองหรือมีกลุ่มบุคคลมาขอใช้สถานที่ของวัดจัดพิธีสวดนพเคราะห์

Promotion การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันจึงต้องมีการจัดประชาสัมพันธ์ เพื่อให้คนจำนวนมากมาเข้าร่วมพิธี จึงเป็นเหตุให้มี การโฆษณาผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยใหม่ เช่น YouTube Facebook Twitter หรือ Line เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ถึงความศักดิ์สิทธิ์และผลลัพธ์ที่ได้จากการประกอบพิธี เช่น ร่ำรวย โชคลาภหรือในบางพิธีอาจกล่าวถึงการตัดกรรม หรือล้างกรรมก็มีปรากฏในการประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์บางพิธี

Price การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันมีการคำนึงถึงราคาของการเข้าร่วมพิธี ซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องจ่าย เป็นค่าชันครุ ซึ่งมีการกำหนดราคาที่แน่นอน และนอกจากค่าชันครุ ยังมีการทำการส่งเสริมการขายอื่นๆ ในพิธีร่วมด้วย เช่น มีผ้ายันต์ หรือ วัตถุมงคลชนิดอื่นๆ จะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมตามความสมัครใจของผู้เข้าร่วมพิธี

ดังนั้นพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันจึงมิได้เป็นพิธีกรรมที่ปิดซึ่งจัดทำเฉพาะภายในอย่างเดียว แต่เป็นพิธีกรรมที่เปิดทั่วไปเพื่อให้มวลชนจำนวนมากเข้าร่วมพิธี **การนำเสนอพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสังคมปัจจุบันจึงเป็นการนำเสนอในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคม** ซึ่งสร้างความน่าสนใจให้แก่สังคมในแง่ของความแปลกใหม่จากพิธีกรรมเดิมๆ ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์ดูมีความเข้มข้นและอลังการ ในขณะที่เดียวกันผู้

จัดพิธีก็สามารถกำหนดต้นทุนในการจัดและพิธีสวดนพเคราะห์ก็สร้างผลกำไรให้ผู้จัดจึงทำให้มีความนิยมในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพิ่มขึ้น ซึ่งการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันจะมีการปรับเปลี่ยนใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธี และการปรับเปลี่ยนรูปแบบผู้ประกอบการและผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ดังนี้

5.3.1.1 การปรับเปลี่ยนต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธี

การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดพิธีในด้านต้นทุนและค่าใช้จ่าย กล่าวคือ จากการสอบถามข้อมูลจากผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีชื่อเสียงในสังคมไทยปัจจุบัน 2 ท่าน คือ พระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ จังหวัดกรุงเทพฯ และพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี ต่างให้ข้อมูลตรงคล้ายคลึงกัน โดยพระครูอาคมสุนทรให้ข้อมูลว่า การจัดพิธีสวดนพเคราะห์จะมีต้นทุนราคาขั้นต่ำตั้งแต่ 3,000 จนกระทั่งถึงหลักแสนบาท ขึ้นอยู่กับกำลังฐานะของเจ้าภาพ โดยพิธีสวดนพเคราะห์ที่พระครูอาคมสุนทรเป็นผู้จัดนั้นมีรูปแบบทั้งแบบดั้งเดิมที่จัดให้เจ้าภาพเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือจัดภายในครอบครัว ซึ่งเจ้าภาพอาจเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องพิธีเอง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการกำหนดต้นทุนให้พระครูอาคมสุนทรเป็นผู้จัดให้ ซึ่งก็จะสามารถคำนวณและควบคุมค่าใช้จ่ายได้ ตลอดจนการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในระดับมวลชนที่วัดต่างๆ เป็นเจ้าภาพในการจัด ส่วนใหญ่ก็จะมอบหมายให้พระครูอาคมสุนทรและคณะจัดพิธีเป็นผู้ประเมินต้นทุนในการจัดงาน

ส่วนพระครูภาวนาโสภณ ให้ข้อมูลว่า การจัดพิธีจะมีความมอถั่งการต่างกันตามกำลังของเจ้าภาพ โดยพระครูภาวนาโสภณรับจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบครบวงจร โดยมีคณะจัดงาน และมีอุปกรณ์การจัดแบบถาวรครบถ้วน เช่น มีโครงเหล็กทรงกรวยสำหรับจัดบัตรพลีเทวดานพเคราะห์แบบสำเร็จรูป ซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายและจัดวางได้สะดวก และเครื่องพิธีก็มีขนาดและจำนวนแตกต่างกันตามกำลังของเจ้าภาพที่ต้องการและสามารถเลือกขนาดของพิธีได้

หากพิจารณาในด้านความแตกต่างของต้นทุนและค่าใช้จ่ายการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ของพระครูอาคมสุนทรและพระครูภาวนาโสภณจะเห็นได้ว่า พระครูอาคมสุนทรมีการจัดพิธีแบบเครื่องสด มีการจัดบายศรีกระทิงใบตองซึ่งจะต้องสั่งทำหรือจัดซื้อใหม่ทุกครั้งทีประกอบพิธี ทำให้มีค่าใช้จ่ายในส่วนต้นทุนการจัดเครื่องพิธีมากกว่าพระครูภาวนาโสภณที่มีการจัดพิธีแบบอุปกรณ์ถาวร มีโครงเหล็กตั้งบัตรพลี เพียงแต่นำอาหารใส่ถ้วยพลาสติกประดับด้วยดอกไม้สดหรือแห้งก็ได้ทำให้ประหยัดต้นทุนพิธีได้มากกว่า

หากพิจารณาในรูปแบบของพิธี พระครูอาคมสุนทรจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบส่วนบุคคลด้วย ในส่วนนี้เจ้าภาพที่ต้องการจัดพิธีภายในก็ไม่ต้องจัดเครื่องพิธีที่อลังการ แต่สามารถ

เลือกตามที่ต้องการซื้อซึ่งจัดหาเองก็ได้ แต่ถ้าเป็นพิธีที่จัดในระดับมวลชนก็จะมีการตกลงขนาดพิธี และประเมินเฉพาะส่วนราคาเครื่องพิธี ไม่ได้รวมค่าใช้จ่ายของผู้ช่วยจัดงานและพระสงฆ์ที่นิมนต์มาในพิธี โดยเจ้าภาพจะต้องพิจารณาให้ค่าตอบแทนตามความเหมาะสม แต่ในส่วนของพระครูภาวนาโสภณมีการจัดที่เป็นคณะใหญ่ โดยเจ้าภาพเป็นผู้ออกต้นทุน ส่วนการจัดสรรค่าใช้จ่ายเป็นหน้าที่ของทางคณะจัดพิธีทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระครูภาวนาโสภณมีรูปแบบการจัดที่ครบวงจรและสะดวกต่อเจ้าภาพผู้จัดงาน

นอกจากนี้พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังพบการจัดพิธีแบบเจ้าพิธีเป็นพราหมณ์หรือโหรบัณฑิต ซึ่งไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนักในปัจจุบัน พิธีในลักษณะนี้วัดมักจะเป็นผู้จัดเอง แล้วเชิญคณะเจ้าพิธีร่วมกับคณะสงฆ์ที่สามารถสวดบทนพเคราะห์ได้มาสวดในพิธี โดยการจัดพิธีในลักษณะนี้วัดที่จัดพิธีจะออกค่าใช้จ่ายและคิดต้นทุนไว้ล่วงหน้า แต่อาจมีความคลาดเคลื่อนได้หากมีผู้เข้าร่วมพิธีน้อยกว่าที่คาดหมาย ดังนั้นส่วนใหญ่จากการเก็บข้อมูลการวิจัย เช่นที่วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยพบว่าในปี 2555 ทางวัดจัดพิธีสวดนพเคราะห์โดยวัดเป็นผู้จัดเอง แล้วเชิญพราหมณ์มาเป็นผู้ประกอบพิธี แต่ในปี 2556 ทางวัดนิมนต์พระครูภาวนาโสภณมาเป็นผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์แทน โดยพระสงฆ์ผู้ประสานงานจัดพิธีสวดนพเคราะห์วัดไร่ขิงให้ข้อมูลว่า หากจัดพิธีแบบปี 2555 ทางวัดจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์เองทำให้ควบคุมค่าใช้จ่ายได้ยากเพราะจะต้องให้ไวยาวัจกรเป็นผู้จัดซื้ออุปกรณ์ แต่หากจัดพิธีโดยนิมนต์พระครูภาวนาโสภณจะสะดวกกว่าเพราะทางคณะของพระครูภาวนาโสภณจะเป็นผู้มาจัดเตรียมพิธีให้ทั้งหมดทุกขั้นตอน จากข้อมูลดังกล่าวซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าต้นทุนในการจัดพิธีเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วัดที่เป็นเจ้าภาพสวดนพเคราะห์เลือกรูปแบบสวดนพเคราะห์ที่สะดวกมากที่สุด

5.3.1.2 การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันหยุดสำคัญและวันหยุดนักขัตฤกษ์

พิธีสวดนพเคราะห์ในสมัยโบราณตามบันทึกพิธีบูชาพระเคราะห์ ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแล้วในหัวข้อ 2.2.2.3.3 (บทสวดในพิธีเสวยอายุและพิธีส่งพระเคราะห์) อธิบายว่าจะจัดทำในวัดคล้ายวันเกิด หรือวันที่เทวดาบาปเคราะห์เข้าเสวยอายุตามการคำนวณทางโหราศาสตร์ โดยจัดพิธีมักจัดในเวลาบ่าย หรือกลางคืน

ปัจจุบันการประกอบอาชีพและวันหยุดประจำสัปดาห์ของคนไทยเปลี่ยนไปจากอดีต ซึ่งอาชีพและวันหยุดส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกับการจัดพิธีกรรมทางศาสนาประจำทุกสัปดาห์ คือวันโกน และวันพระเหมือนเช่นในอดีต ดังนั้นเหตุผลการเปลี่ยนแปลงวันหยุดประจำสัปดาห์ดังกล่าว ทำให้การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนามีผู้มาร่วมกิจกรรมลดน้อยลง เป็นเหตุผลให้ปัจจัยหรือเงินทุนที่ใช้บำรุงศาสนาลดน้อยลงไปด้วย ดังนั้น พิธีสวดนพเคราะห์ซึ่งโดยปกติจะเป็นพิธีกรรมที่ทำ

เฉพาะตัว ถูกนำมาประดิษฐ์สร้างใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ โดยถูกสร้างให้เป็นพิธีที่จัดขึ้นโดยสอดคล้องกับวันหยุดประจำสัปดาห์คือวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงมักจัดกันในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ คือ ค่ำวันศุกร์ เสาร์ หรืออาทิตย์ มิฉะนั้น ก็จะจัดกันในช่วงวันหยุดตามเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ปีเก่าต้อนรับปีใหม่ วันตรุษจีน วันมาฆบูชา เป็นต้น ซึ่งการจัดพิธีในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จะทำให้มีผู้เข้าร่วมพิธีได้มากกว่าวันธรรมดา

จากการเก็บข้อมูลพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า พิธีสวดนพเคราะห์ส่วนใหญ่จัดในวันสุดสัปดาห์หรือนักขัตฤกษ์ เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ในพิธีสวดมนต์ข้ามปี วัดพระเชตุพนฯ จังหวัดกรุงเทพมหานคร พิธีสวดนพเคราะห์ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม จัดในวันเสาร์ที่ตรงกับวันลอยกระทง พิธีวันวิสาขบูชาสมรรม วัดราชประดิษฐ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จัดในวันอาทิตย์ที่สองของทุกเดือน และพิธีสวดนพเคราะห์ไร่ วัดลุ่มเจริญศรัทธา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จัดสวด 2 รอบ ทั้งในวันเสาร์และอาทิตย์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์มีการประดิษฐ์รูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม โดยอิงอาศัยวันนักขัตฤกษ์เพื่อสร้างความพิเศษให้กับพิธีกรรม เนื่องจากวันนักขัตฤกษ์เป็นวันหยุดจึงส่งผลให้มีผู้สะดวกเข้าร่วมพิธีมากกว่าวันทำงานปกติ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์จากเดิมที่อาศัยการกำหนดทางโหราศาสตร์แล้วจึงประกอบพิธี แต่ในสังคมปัจจุบันผู้จัดพิธีคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางมาร่วมพิธีเป็นหลัก

5.3.2 การประดิษฐ์รูปแบบของพิธีให้อัศจรรย์

ในปัจจุบันพิธีกรรมส่วนใหญ่ในสังคมมักจะจัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมพิธีและนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการจัด เพราะการจัดพิธีกรรมในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นทั้งค่าใช้จ่ายเพื่อเครื่องบูชา ค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ประกอบพิธีและค่าใช้จ่ายสำหรับสถานที่ ดังนั้น มิติของการจัดพิธีกรรมเดิมนั้น จะมีลักษณะที่เรียบง่าย เช่น ในอดีตเครื่องบูชาก็สามารถจัดหาเองมีต้นทุนต่ำ ผู้ประกอบพิธีก็เป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้นๆ และสถานที่ก็คือวัดไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายหรือมีก็เป็นเพียงค่าน้ำค่าไฟเล็กน้อย แต่ปัจจุบันพิธีกรรมแต่ละพิธีถ้าจะจัดให้ถูกต้องตามตำราและคู่มือแล้วต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง เช่น เครื่องพิธีก็ต้องสั่งทำให้ถูกต้องและจัดโดยผู้รู้ ผู้ประกอบพิธีก็ต้องนิมนต์หรือเชิญมาจากวัดหรือสถานที่อื่นๆ สถานที่ก็ต้องมีการจัดเตรียมเช่นทางเดินหรือสร้างอาคารชั่วคราวเพื่อรองรับบุคคลซึ่งมาร่วมพิธีมากกว่าปกติโดยผู้ ดังนั้นผู้จัดพิธีจึงคำนึงถึงความคุ้มค่าของการจัดพิธี รูปแบบของพิธีกรรมจึงต้องสามารถตอบโจทย์ของการจัดพิธี

ดังนั้นพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันจึงมิได้เป็นพิธีกรรมที่ปิดซึ่งจัดทำเฉพาะภายในอย่างเดียว แต่เป็นพิธีกรรมที่เปิดทั่วไปเพื่อให้มวลชนจำนวนมากเข้าร่วมพิธี การนำเสนอพิธีกรรมสวด

นพเคราะห์ในสังคมปัจจุบันจึงเป็นการนำเสนอในฐานะพิธีกรรมสมัยใหม่ ซึ่งสร้างความน่าสนใจให้แก่สังคมในแง่ของความแปลกใหม่จากพิธีกรรมเดิมๆ ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์ที่ดูมีความเข้มข้นและอลังการ ในขณะที่เดียวกันผู้จัดพิธีก็สามารถกำหนดต้นทุนในการจัดพิธีได้ และพิธีสวดนพเคราะห์ก็สร้างผลกำไรให้ผู้จัดจึงทำให้มีความนิยมในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพิ่มมากขึ้น

5.3.2.1 การปรากฏรูปแบบใหม่ของผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันนอกจากจะมีการปรับเปลี่ยนต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีแล้ว พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังมีการประดิษฐ์รูปแบบผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีอีกด้วย

การปรับเปลี่ยนผู้ประกอบพิธี ในอดีตผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์มิได้จำกัดว่าต้องเป็นบุคคลใด อาจเป็นพระสงฆ์ พราหมณ์ โหระ บัณฑิต หรือผู้รู้ชั้นตอนพิธีก็สามารถกระทำได้ แต่ในปัจจุบันผู้ประกอบพิธีที่ได้รับความนิยมและเชื่อถือจะเป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะพระครูอาคมสุนทร และพระครูภาวนาโสภณ ถือได้ว่าเป็นผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในปัจจุบัน ส่วนผู้ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ที่ยังจัดพิธีอยู่แต่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก คือ พราหมณ์หรือโหระ แต่ในขณะที่เดียวกันก็เกิดปรากฏการณ์การจัดพิธีสวดนพเคราะห์แบบที่น่าสนใจแบบหนึ่ง คือ การจัดพิธีแบบสวดนพเคราะห์เร็ว

การจัดพิธีแบบสวดนพเคราะห์เร็ว เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมปัจจุบัน ผู้ประกอบพิธีมีตั้งแต่พระสงฆ์ พราหมณ์ โหระ หรือแม้กระทั่ง ฤๅษี ผู้ประกอบพิธีมักอ้างตนว่าเป็นผู้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยจะจัดคณะสวดนพเคราะห์ไปขอเช่าที่ตามพื้นที่ต่างๆ เช่น วัด ลานประชาคม โดยจะมีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง เช่น ใช้รถกระจายเสียง การแจกใบปลิว

การปรับเปลี่ยนผู้เข้าร่วมพิธี ในอดีตพิธีสวดนพเคราะห์มักจัดเป็นการภายใน ดังนั้นผู้เข้าร่วมพิธีจึงมักเป็นบุคคลในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด แต่ในปัจจุบันผู้เข้าร่วมพิธีจะเป็นลักษณะมวลชน ผู้เข้าร่วมพิธีจะเป็นประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมพิธี

หากพิจารณากลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์แบบที่จัดทั่วไป ผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในลักษณะนี้ มักเป็นชนชั้นกลาง มีรายได้พอสมควร เนื่องจากพิธีสวดนพเคราะห์ในลักษณะนี้มักจะมีค่าขั้นต่ำระหว่าง 99-300 บาท ดังนั้นผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีมักจะมาเป็นกลุ่มอาจเป็นคนในครอบครัวหรือเพื่อนเป็นหลัก ส่วนลักษณะที่สอง คือ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกับกลุ่มสวดนพเคราะห์เร็ว ผู้ที่เข้าร่วมพิธีในลักษณะดังกล่าวนี้ มักเป็นเป็นผู้ที่อาศัยในบริเวณชุมชนที่คณะสวดนพเคราะห์เร็วไปจัดพิธี เนื่องจากในการประชาสัมพันธ์

อาจแจ้งว่าไม่มีการเสียค่าใช้จ่าย หรือมีค่าชันครุเพียง 9 บาท 19 บาท หรือตามจิตศรัทธา ซึ่งก็จะสามารถดึงดูดใจผู้ที่อยู่ในละแวกชุมชนหรือมีรายได้ไม่มากนักได้ แต่ทว่าในพิธีสวดนพเคราะห์ของคณะนพเคราะห์เร่นั้น ในขั้นตอนพิธีก็จะมีการเรียราย หรือเชิญชวนเข้าบูชาวัตถุมงคล ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เพิ่มขึ้น

5.3.2.2 การประดิษฐ์รูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์แบบมวลชน

ในอดีตพิธีสวดนพเคราะห์มีวัตถุประสงค์การจัดเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลเมื่อชีวิตเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่าน หรือเกิดความไม่สบายใจ ดังนั้นจุดมุ่งหมายหลักของผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์คือ ต้องการให้ตนเองเกิดความสบายใจ ส่วนเรื่องของความต้องการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อให้ตนเองมีฐานะดี ร่ำรวยเงินทอง อาจยังไม่ใช่จุดมุ่งหมายสำคัญของพิธีสวดนพเคราะห์ในอดีต เนื่องจากผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นปกครอง เช่น กษัตริย์ ขุนนาง ซึ่งมีฐานะทางการเงินที่มั่นคงแล้ว สำหรับการจัดเจ้าภาพจะให้ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์จัดพิธีสวดนพเคราะห์ขึ้นแล้วตนเองจึงเข้าร่วมพิธี ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงมีความเป็นส่วนตัว และจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของเจ้าภาพซึ่งเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการประดิษฐ์รูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์ขึ้นใหม่ในสังคมไทย โดยจัดพิธีให้มีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมากทุกคนก็จะทำพิธีไปพร้อมกัน แต่เมื่อถึงส่วนที่บูชาเทวดานพเคราะห์ประจำวันเกิดของตนเอง ผู้เข้าร่วมพิธีก็จะจุดเทียนเพื่อบูชาเทวดาประจำวันเกิดของตน

การประดิษฐ์รูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์แบบมวลชนถือได้ว่าเป็นรูปแบบใหม่ของพิธีสวดนพเคราะห์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันไม่นานนัก แต่ทว่าพิธีสวดนพเคราะห์กลับได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแม้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดขึ้นในปัจจุบันจะเป็นพิธีแบบมวลชนก็ตาม แต่ในขณะที่เดียวกันผู้เข้าร่วมพิธีก็รู้สึกมีส่วนร่วมในพิธี เนื่องจากได้จุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์ประจำวันเกิดของตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกที่พิเศษและใกล้ชิดกับพิธีกรรมมากกว่าพิธีกรรมทางศาสนาอื่นๆ ที่ผู้เข้าร่วมพิธีมิได้มีส่วนร่วมในพิธีด้วยตนเองเลย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมในกระแสสังคมปัจจุบัน คือ การที่พิธีสวดนพเคราะห์สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมไปตามต้นทุนและความต้องการของผู้ประกอบพิธี ซึ่งผู้จัดหรือเจ้าภาพสามารถควบคุมงบประมาณได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้รูปแบบของพิธีกรรมยังมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมทั้งทางด้านเวลาและสถานที่ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของผู้เข้าร่วมพิธีที่มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการ

ปรับเปลี่ยนและประดิษฐ์รูปแบบของพิธีสวดนพเคราะห์ให้สอดคล้องกับความต้องการของมวลชนจำนวนมากและในขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองความต้องการในระดับปัจเจกบุคคลได้ด้วยในคราวเดียวกัน ดังนั้นพิธีสวดนพเคราะห์จึงเป็นพิธีกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนและประดิษฐ์ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับกระแสสังคมได้อย่างกลมกลืน จึงส่งผลให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยอย่างเป็นลำดับ ในอนาคตผู้วิจัยเชื่อว่าพิธีสวดนพเคราะห์อาจมีรูปแบบใหม่ๆ ที่หลากหลายกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ ศึกษาความเป็นมาและการผลิตซ้ำพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยวิเคราะห์วิธีการประดิษฐ์พิธีสวดนพเคราะห์รูปแบบต่างๆ ในสังคมไทยปัจจุบัน และศึกษาบทบาทของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ทั้งที่เป็นพิธีกรรมแบบราชสำนักและที่เป็นพิธีกรรมแบบชาวบ้านที่จัดขึ้นระหว่าง พ.ศ.2555-2557 ในพื้นที่ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ในเขตภาคกลางและตะวันออก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังนำข้อมูลการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในภูมิภาคอื่นๆ ประกอบการวิจัยด้วย

ผู้วิจัยได้แบ่งพิธีสวดนพเคราะห์ออกเป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่

1. พิธีสวดนพเคราะห์ที่สืบสานมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์
2. พิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา เพื่อศึกษาพิธีสวดนพเคราะห์ว่า มีความเป็นมา องค์ประกอบ พลวัต และบทบาทในสังคมไทยอย่างไร

6.1 สรุปผลการวิจัย

พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องโลกศาสตร์หรือจักรวาลวิทยา และโหราศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ในสังคมไทยมีที่มาจากความเชื่อเกี่ยวกับดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 นอกจากนี้ในสังคมไทยยังรับความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์มาจากแนวคิดทางศาสนา 2 แนวทาง ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู กับความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพุทธ

ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู สังคมไทยน่าจะได้รับผ่านทางอินเดีย-ชอม โดยเฉพาะทางด้านโหราศาสตร์และพิธีกรรมทางศาสนา ที่ปรากฏในตำราโหราศาสตร์ จำแนกออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ภาคคำนวณ ภาคที่บอกสุริยุปราคาและจันทรุปราคา ภาคพยากรณ์ และภาคพิธีกรรม ในคัมภีร์โหราศาสตร์ภาคคำนวณได้แสดงให้เห็นวิธีการการคำนวณวิถีการโคจรของกลุ่มดาวนพเคราะห์ คัมภีร์โหราศาสตร์ภาคที่บอกสุริยุปราคาและจันทรุปราคาได้แสดงให้เห็นวิธีการคำนวณหาเวลาที่จะเกิดสุริยุคราสและจันทรคราส ซึ่งพระอาทิตย์และพระจันทร์นับว่า

เป็นดาวที่อยู่ในกลุ่มพระนพเคราะห์ คัมภีร์โหราศาสตร์ภาคพยากรณ์ได้อธิบายปรากฏการณ์ของดาวนพเคราะห์ที่สามารถส่งอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ และคัมภีร์โหราศาสตร์ภาคพิธีกรรมได้กล่าวถึงวิธีการบูชาดาวนพเคราะห์ที่ส่งอิทธิพลต่อชีวิตจากการคำนวณและการพยากรณ์ตามคัมภีร์โหราศาสตร์ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคัมภีร์โหราศาสตร์ทุกภาคมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งคัมภีร์โหราศาสตร์ทุกส่วนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับดาวนพเคราะห์อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีการคำนวณ ทำนายแล้วจึงจัดพิธีกรรม

ความเชื่อที่เกี่ยวกับนพเคราะห์ที่สังคมไทยรับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ปรากฏในตำราโหราศาสตร์มีลักษณะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างดาวนพเคราะห์ที่ส่งอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ แนวคิดดังกล่าวได้พัฒนาจากการบูชาดาวไปสู่การกำหนดให้ดาวนพเคราะห์มีสถานภาพเป็นเทวดานพเคราะห์ เนื่องจากแนวคิดศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนาแบบเทวนิยม ดังนั้นสรรพสิ่งในธรรมชาติจึงมีเทพหรือเทวดาสถิตอยู่เสมอ จากแนวคิดดังกล่าวนี้ในสังคมไทยจึงปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ที่สัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ พระอิศวรกับเทวดานพเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างพระอิศวรกับเทวดานพเคราะห์ มีที่มาจากคัมภีร์เฉลิมไตรภพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่คัมภีร์โหราศาสตร์อธิบายว่าพระอิศวรเป็นผู้สร้างเทวดานพเคราะห์ เมื่อปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ขึ้นในสังคมไทย ความเชื่อดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยอย่างใกล้ชิด ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างวันเกิดกับเทวดานพเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างทิศกับเทวดานพเคราะห์ และความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชื่อกับเทวดานพเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างวันเกิดกับเทวดานพเคราะห์ ในคัมภีร์เฉลิมไตรภพอธิบายว่าพระอิศวรเป็นผู้กำหนดวันจากนามของเทวดาพระเคราะห์ 7 องค์ โดยในส่วนของภาคพยากรณ์ของคัมภีร์โหราศาสตร์จะมีส่วนที่ทำนายลักษณะของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ไว้ด้วย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างทิศกับเทวดานพเคราะห์ ในคัมภีร์เฉลิมไตรภพอธิบายว่า พระอิศวรเป็นผู้กำหนดให้เทวดาพระเคราะห์ 8 องค์ ทำหน้าที่รักษาทิศ 8 ทิศ รอบเขาพระสุเมรุ ดังนั้นคนไทยจึงมีความเชื่อว่าทิศทุกทิศจะมีเทวดารักษาทิศสถิตอยู่ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชื่อกับเทวดานพเคราะห์ มีความทับซ้อนกับความสัมพันธ์ระหว่างวันเกิดกับเทวดานพเคราะห์ เนื่องจากแม่ชื่อนี้จะมีศัรณะเป็นสัตว์ชนิดเดียวกับสัตว์พาหนะของเทวดานพเคราะห์ประจำวันต่างๆ ซึ่งข้อนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชื่อกับเทวดานพเคราะห์ แท้จริงแม่ชื่อนี้มีทั้งลักษณะที่เป็นภูติผีประจำตัวเด็ก และในขณะเดียวกันการที่แม่ชื่อนี้มีศัรณะเป็นพาหนะของเทวดาสัตตเคราะห์ก็แฝงความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทในฐานะเทวดาประจำวันอีกด้วย ดังนั้นความเชื่อเกี่ยวกับแม่ชื่อกับเทวดาประจำวันจึงสามารถผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเพื่อวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนบทบาทของผีร้ายที่ทำให้เกิดความทุกข์ ไปสู่เทพที่บันดาลความร่มเย็นเป็นสุขได้

ในส่วนความเชื่อเกี่ยวกับนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบพุทธศาสนา สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ นพเคราะห์กับวรรณกรรม นพเคราะห์กับประติมากรรม และ นพเคราะห์กับสถาปัตยกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์ที่พบในวรรณกรรมนั้น จะปรากฏในกลุ่มวรรณกรรมโลกศาสตร์ตามคติพุทธศาสนา ในลักษณะของดาวที่ปรากฏในจักรวาล ได้แก่ ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์อรุณวดีสูตร ดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์โลกสันฐานโชตรตนคัณฐี และดาวนพเคราะห์ในคัมภีร์ไตรภูมิ โดยคัมภีร์อรุณวดีสูตรและคัมภีร์โลกสันฐานโชตรตนคัณฐีอธิบายว่าดาวนพเคราะห์จะโคจรเวียนทางขวาไปตามจักรราศี ส่วนคัมภีร์ไตรภูมิ อธิบายเพิ่มว่า ดาวนพเคราะห์ที่โคจรตามจักรราศีจะใช้เป็นเครื่องหมายในการกำหนดช่วงเวลา วัน เดือน และปีได้ นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับพระนพเคราะห์ที่พบในวรรณกรรมนั้น ยังปรากฏให้เห็นชัดเจนในบทสวดมนต์ 12 ตำนาน ซึ่งความเชื่อดังกล่าวได้รับการสืบทอดผ่านบทสวดมนต์ ซึ่งมีการประยุกต์พระสูตรต่างๆ มาใช้สวดบูชาเทวดานพเคราะห์เพื่อให้เกิดความสิริมงคล

แนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์กับประติมากรรมนั้น พบว่าความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ในสังคมไทยเป็นความเชื่อที่มีมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งผนวกกลมกลืนกับแนวคิดพุทธศาสนาซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างเทวดานพเคราะห์กับความเชื่อในศาสนาพุทธ ได้แก่ เทวดานพเคราะห์กับพระพุทธรูปประจำวันเกิด ในสังคมไทยมีการนำปางของพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์แทนวัน และผู้ที่เกิดในวันใดก็จะบูชาพระพุทธรูปประจำวันเกิดของตน ซึ่งพระพุทธรูปประจำวันเกิดแท้จริงแล้วทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์ประจำวันเกิด ซึ่งการนำปางของพระพุทธรูปมาเป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์แสดงให้เห็นการผสมผสานความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างกลมกลืน

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับนพเคราะห์กับสถาปัตยกรรมนั้น พบว่าสังคมไทยยังมีการผสมผสานความเชื่อระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์กับทิศในพุทธศาสนา กล่าวคือ บริเวณภายในพระอุโบสถจะมีพระพุทธรูปเป็นพระประธานและมีพระอรหันต์ประจำทิศอยู่รอบพระประธาน แท้จริงแล้วตำแหน่งของพระประธานและพระอรหันต์ในพระอุโบสถ คือ สัญลักษณ์ของเทวดานพเคราะห์ที่รักษาทิศทั้ง 8 ซึ่งมีลักษณะเดียวกับลูกนิมิตภายในพระอุโบสถที่เป็นภาพสะท้อนของเทวดานพเคราะห์ที่รักษาทิศทั้ง 8 รอบเขาพระสุเมรุ ดังนั้นแนวคิดการสร้างพระอุโบสถในสังคมไทยแท้จริงคือ การจำลองจักรวาลวิทยาที่มีพระอุโบสถเป็นศูนย์กลาง

ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์ในสังคมไทยรับความเชื่อดังกล่าวผ่านคัมภีร์โหราศาสตร์จากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แล้วมีการพัฒนาผสมผสานความเชื่อกับแนวคิดทางพุทธศาสนา จนความเชื่อเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์กลายเป็นลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างไปจากความเชื่อหลักในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์

ทางด้านประวัติความเป็นมาของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทย จากการสำรวจเอกสารโบราณอาจกล่าวได้ว่าพิธีที่เกี่ยวข้องกับเทวดานพเคราะห์ในอดีตน่าจะการสืบทอดมาจากพระราชพิธีตุลาการในสมัยอยุธยาซึ่งเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์สำหรับพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นการประกอบพิธีตามลัทธิธรรมนิยมพราหมณ์ แต่ถึงกระนั้น ในพิธีนี้ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่ามีการสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ด้วยหรือไม่

อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานสำคัญที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นเค้าของพิธีสวดนพเคราะห์ที่ปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คือ พิธีจักรพรรดิราช ซึ่งเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์ที่สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ เป็นผู้จัดพิธีถวายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งมีการจัดแทนบัตรปลุกเสกสำหรับเทวดานพเคราะห์ประจำพระชนมวาร

ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานการจัดพิธีที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการสวดนพเคราะห์ คือ พิธีสะเดาะเคราะห์ใหญ่ต่อพระนาม ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสศิษย์ของสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ ทรงพระนิพนธ์สูตรการจัดพิธีถวายแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานสำคัญและกล่าวได้ว่ามีความพยายามของราชสำนักที่จะจัดรูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์ให้มีมาตรฐาน ซึ่งพิธีนั้นเป็นพิธีที่จัดขึ้นมาใหม่โดยอาศัยรูปแบบจากพิธีดั้งเดิม คือ พิธีนวัคคหายุสมธรรม พิธีนี้จัดขึ้นในวันพระฉลองพระชนมายุของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีจุลศักราช 1240 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาบวรประภักษ์เป็นผู้จัดพิธีและปรับเปลี่ยนรูปแบบการสวดให้มีบทเท่ากับกำลังวันตามคำแนะนำของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดราชประดิษฐ์ พิธีนี้ยังมีปรากฏใช้เป็นพิธีหลวงจนถึงปัจจุบัน

ในขณะเดียวกันในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนที่พระองค์จะโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมและปรับเปลี่ยนพิธีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ให้เป็นฉบับหลวงนั้น เนื่องจากมีการแพร่กระจายพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทวดานพเคราะห์อยู่หลายลักษณะที่ปรากฏหลักฐาน เช่น บ้านทีกพิธีส่งพระเสาร์รับพระศุกร์ บ้านทีกพิธีบูชานพเคราะห์ บ้านทีกบทสวดบูชาพระเคราะห์ บ้านทีกพิธีสะเดาะเคราะห์สูตรพบที่วัดตึกวัด และบ้านทีกตำราสะเดาะพระเคราะห์ของขุนประสิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งบทสวดและรูปแบบการจัดพิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ที่กล่าวมานี้มีลักษณะที่หลากหลายและทำให้เกิดความสับสนในการจัดพิธี ด้วยสาเหตุของความสับสนดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นมูลเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีการรวบรวมและปรับเปลี่ยนพิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ให้เป็นฉบับหลวงเพื่อใช้เป็นมาตรฐานสำหรับกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ต่อไป

หลังจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดพิธีที่เกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์มีหลายหลายรูปแบบ ทั้งจากสูตรดั้งเดิมที่มีการสืบทอด และจากสูตรใหม่ที่คิดเป็นมาตรฐานในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่ปรากฏว่ามีการจัดอยู่เฉพาะในกลุ่มชนชั้นสูงเพราะมีค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีสูงและหาผู้ประกอบพิธีได้ยากจึงเริ่มเสื่อมความนิยมลง เหลือจัดอยู่เฉพาะภายในวัดพระอารามหลวงขนาดใหญ่ซึ่งมีพระพิธีธรรมหลวงประจำอยู่บางแห่งเท่านั้น

หลักฐานสำคัญที่กล่าวได้ว่าพิธีที่เกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ มีการจัดสืบเนื่องอยู่ในในราชสำนัก คือ การจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในพระราชพิธีเสด็จพระเคราะห์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ซึ่งทั้ง 3 พระราชพิธีนี้มีบันทึกไว้ในจดหมายอย่างละเอียดว่ามีการจัดพิธีภายในบริเวณพระบรมหาราชวัง

พิธีที่เกี่ยวกับการบูชาเทวดานพเคราะห์ที่จัดภายในพระบรมหาราชวังในปัจจุบันยังคงมีลักษณะเป็นพิธีหลวง และจะจัดพิธีเฉพาะในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบรมวงศานุวงศ์สืบต่อกันจนมาถึงปัจจุบัน

ในสังคมไทยปัจจุบันพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ได้แพร่กระจายจากพิธีกรรมราชสำนักมาสู่พิธีกรรมของประชาชนทั่วไป เนื่องจากในปัจจุบันมีการพิมพ์ตำราที่บันทึกวิธีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์อย่างละเอียดจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ ตำราพรหมชาติ หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู และหนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธมนต์กำจัดทุกข์ โศก โรค ภัย

คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ เป็นตำราที่บันทึกเกี่ยวกับการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ที่เก่าที่สุดในจำนวน 4 เล่ม พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2508 คัมภีร์เล่มนี้อธิบายวิธีการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์อย่างละเอียด มีขั้นตอนซับซ้อน คัมภีร์เล่มนี้ได้อธิบายโอกาสในการจัดพิธีว่าส่วนใหญ่มักจัดในคราวที่เทวดานพเคราะห์เข้าเสวยอายุ การจัดพิธีมีทั้งฝ่ายโหรหรือพรหมณ์และพระสงฆ์

แม้ว่าจะมีการตีพิมพ์คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ แต่หนังสือเกี่ยวกับโหราศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายที่สุดในสังคมไทยทุกยุคสมัย คือ ตำราพรหมชาติ ตำราเล่มนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมคำพยากรณ์พื้นฐานทางโหราศาสตร์และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับฤกษ์ยามต่างๆ โดยในตำราเล่มนี้ได้อธิบายวิธีการจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ไว้ 2 แบบ ได้แก่ แบบแรกเป็นการจัดพิธีที่ต้องประกอบด้วยพิธีพราหมณ์และพิธีสงฆ์ มีขั้นตอนรายละเอียดการจัดเครื่องพิธีบพสวดสำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์อธิบายไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ในตำราพรหมชาติยังอธิบายวิธีการจัดพิธีอีกแบบหนึ่ง คือ การจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ด้วยตนเอง เจ้าภาพสามารถสวดบูชา

นพเคราะห์เมื่อคราวเทวดานพเคราะห์เสวยอายุด้วยตนเองได้ โดยไม่ต้องเชิญโหร พราหมณ์ หรือ พระสงฆ์มาประกอบพิธีให้

ในขณะที่ตำราพรหมชาติได้รับความนิยม ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันมีการพิมพ์หนังสือที่ บันทึกวิธีจัดพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ ได้แก่ หนังสือประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู เป็นหนังสือ รวบรวมการจัดพิธีกรรมต่างๆ ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนังสือที่จัดพิธีถูกต้องทั้งแบบพราหมณ์และ แบบราชสำนัก ในตำราเล่มนี้อธิบายวิธีการจัดพิธีไว้ 2 แบบ ได้แก่ แบบแรกเป็นการจัดพิธีในโอกาสใด ก็ได้ โดยมีโหรและพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี ส่วนแบบที่ 2 เป็นการจัดพิธีเฉพาะเมื่อคราวพระเคราะห์เสวยอายุหรือแทรกอายุที่เป็นกาลกณิ จะสวดบูชาเทวดานพเคราะห์เฉพาะองค์ที่เข้ามาเสวย หรือแทรกอายุเท่านั้น มีชื่อเรียกพิธีเฉพาะว่า “พระราชพิธีรับส่งทักษา” โดยมีโหรและพระสงฆ์เป็นผู้ ประกอบพิธีเช่นเดียวกัน

ต่อมาปี พ.ศ. 2552 พระครูกล้วยานสีทิววัฒน์ พระพิธีธรรมหลวง วัดราชสิทธาราม ได้ จัดพิมพ์หนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพพุทธรมณต์กำจัด ทุกข์ โศก โรค ภัย ถือว่าเป็นหนังสือเล่ม แรกที่เรียกพิธีว่า “พิธีสวดนพเคราะห์” ในหนังสือเล่มนี้ มุ่งอธิบายเฉพาะพิธีสวดนพเคราะห์อย่าง เดียวเท่านั้น มีรายละเอียดขั้นตอนการจัดพิธีที่ชัดเจน สะดวกและสามารถจัดอุปกรณ์พิธีที่สามารถหา ได้ในปัจจุบัน

หากพิจารณาตำราทั้งหมดที่กล่าวถึงพิธีสวดนพเคราะห์ จะเห็นได้ว่าคัมภีร์โหราศาสตร์ ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ เป็นหนังสือที่กล่าวถึงการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ไว้อย่างละเอียดที่สุด มี อุปกรณ์เครื่องพิธีซับซ้อน จึงจัดพิธีตามแบบตำรานี้ได้ยากที่สุด ส่วนตำราพรหมชาติ กับหนังสือ ประเพณีไทยฉบับพระมหाराชครู เป็นตำราที่ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมาก โดยหนังสือประเพณีไทย ฉบับพระมหाराชครู ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานราชการมากกว่า แต่การจัดพิธีจะต้องอาศัยโหร พราหมณ์และพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี จึงทำให้การจัดพิธีตามหนังสือเล่มนี้ไม่แพร่หลายเท่าตำรา พรหมชาติ เนื่องจากตำราพรหมชาติเป็นหนังสือเล่มที่หาซื้อได้ง่ายที่สุด มีรูปแบบการอธิบายที่เข้าใจง่าย ใช้ภาษาไม่ซับซ้อน และไม่มีส่วนภาคคำนวณที่ซับซ้อน ดังนั้นจึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่อ่าน เข้าใจได้ง่าย ผู้อ่านจึงสามารถจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามรูปแบบตำราพรหมชาติได้สะดวก อีกทั้ง ตำราพรหมชาติเป็นตำราเพียงเล่มเดียวที่อธิบายว่าประชาชนทั่วไปสามารถจัดพิธีได้ด้วยตนเอง จึง ส่งผลให้ตำราพรหมชาติเป็นตำราเล่มที่แพร่หลายมากที่สุด โดยหนังสือทั้ง 3 เล่มที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเป็นโหรหลวงในราชสำนักทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อมีการตีพิมพ์หนังสือการสวดนพเคราะห์ อานุภาพ พุทธรมณต์กำจัด ทุกข์ โศก โรค ภัย ถือได้ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์เล่มแรกที่พระสงฆ์ เป็นผู้เขียน และมีเนื้อหามุ่งเน้นอธิบายการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน จึง อาจกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นสื่อหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการจัดพิธีสวด นพเคราะห์จากเจ้าพิธีที่โหรพราหมณ์มาเป็นเจ้าพิธีที่เป็นพระสงฆ์มากขึ้นในปัจจุบัน

การศึกษาพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าช่วงเวลาในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่เป็นแบบพิธีที่จัดที่วัดและมีประชาชนมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก นิยมจัดในช่วงหลังเข้าพรรษาจนถึงก่อนเข้าพรรษาอีกปีหนึ่ง มักจัดพิธีในวันสุคติหรือวันนักขัตฤกษ์ และจะจัดพิธีในช่วงบ่ายไปจนถึงเวลากลางคืน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับพิธีสวดนพเคราะห์ที่ราชสำนักจัดในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา

กลุ่มผู้ทำพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มฆราวาสที่เป็นพราหมณ์ โหระ หรือบัณฑิต และกลุ่มคณะเร่ โดยกลุ่มพระสงฆ์ที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์จากวัดที่มีพระพิธีธรรมหลวง และกลุ่มพระสงฆ์จากวัดราษฎร์

กลุ่มผู้ทำพิธีสวดนพเคราะห์ที่เป็นพระสงฆ์จากวัดที่มีพระพิธีธรรมหลวง ในปัจจุบัน พระสงฆ์ที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ พระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร เป็นพระสงฆ์รูปแรกที่เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ ผู้วิจัยสังเกตว่าพระครูอาคมสุนทร จะจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบหนังสือราชประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครู ส่วนผู้ทำพิธีสวดนพเคราะห์ที่เป็นพระสงฆ์จากวัดราษฎร์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ พระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี เป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการนิมนต์ไปจัดพิธีสวดนพเคราะห์ให้กับวัดในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลอย่างแพร่หลาย ผู้วิจัยสังเกตว่าพระครูภาวนาโสภณ จะจัดพิธีสวดนพเคราะห์ตามแบบตำราพรหมชาติ

กลุ่มผู้ทำพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน นอกจากพระสงฆ์แล้วผู้วิจัยยังพบว่า มีกลุ่มฆราวาสที่เป็นพราหมณ์ โหระ หรือบัณฑิต จากการสัมภาษณ์ พระมหาราชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ (สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2556) กล่าวว่า “ในปัจจุบันพราหมณ์หลวงแทบจะไม่ได้เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แล้ว เพราะในปัจจุบันเจ้าพิธีมักเป็นพระสงฆ์ที่จัดสวดนพเคราะห์ในวัดเพื่อสงเคราะห์ญาติโยมเป็นหมู่คณะ ซึ่งต่างจากพิธีพราหมณ์แบบก่อนที่จะจัดให้ใครคนหนึ่งซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่า” หากพิจารณาจากข้อมูลพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่ายังมีเจ้าพิธีที่เป็นพราหมณ์บ้างแต่ไม่เป็นที่นิยม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเจ้าพิธีที่เป็นโหระบัณฑิต เช่น อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ ที่มีความสามารถพากย์โขนจึงสามารถอ่านโองการชุมนุมเทวดานพเคราะห์ได้ไพเราะ แต่ทว่าก็ไม่เป็นที่นิยมมากนักเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีผู้ทำพิธีสวดนพเคราะห์ที่เรียกว่ากลุ่มคณะเร่ โดยจะมีลักษณะเป็นคาราวานรถเดินทางไปขอเช่าพื้นที่ตามวัดต่างๆ เพื่อจัดพิธีสวดนพเคราะห์ ผู้วิจัยได้ติดตามคณะสวดนพเคราะห์เร่คณะหนึ่งมีเจ้าพิธีเรียกตนเองว่า “พระมหานาค” สังกัดสำนักสงฆ์มาบอบน จังหวัดลพบุรี โดยมักจะเดินทางไปตามวัดราษฎร์ที่อยู่ใจกลางชุมชนในบริเวณเขตกรุงเทพฯ ธนบุรีและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หากพิจารณาประเภทพิธีกรรมการสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่ามีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) พิธีสวดนพเคราะห์ที่สืบสานมาจากพิธีบูชาเทวดานพเคราะห์ 2) พิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ พิธีกรรมประดิษฐ์ที่สืบสานจากพิธีสะเดาะเคราะห์แบบดั้งเดิม มีลักษณะการจัดพิธีสำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง นิยมจัดพิธีในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น วันสงกรานต์มักมีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพื่อเสริมสิริมงคลให้กับครอบครัว หรือจัดในช่วงครบรอบวันเกิด เพื่อเป็นการเสริมสิริมงคล ตลอดจนอาจจัดบูชาเฉพาะเทวดานพเคราะห์ที่แทรกหรือเสวยอายุในปีนั้นก็ได้ หรืออาจจัดเพื่อสะเดาะเคราะห์ส่วนบุคคลก็สามารถทำได้ ในปัจจุบันการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่เป็นการสืบสานจากการจัดสวดสะเดาะเคราะห์แบบดั้งเดิมนั้นนอกจากภายในราชสำนักแล้ว มีเพียงพระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ เพียงรูปเดียวเท่านั้นที่ยังสืบสานการจัดพิธีแบบดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากวัดพระเชตุพนฯ เป็นพระอารามหลวงที่มีการสืบทอดพระราชพิธีสะเดาะเคราะห์มาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เริ่มตั้งแต่สมเด็จพระวันรัต ที่จัดพิธีจักรพรรดิราชาธิราช สำหรับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สืบทอดมายังสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ที่ทรงจัดพระราชพิธีสะเดาะเคราะห์ใหญ่ สำหรับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิธีสวดสะเดาะเคราะห์ได้มีการสืบทอดโดยพระพิธีธรรมหลวงในวัดพระเชตุพนฯ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ทว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่ในสังคม คือ พิธีสวดนพเคราะห์ที่ประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ สามารถจำแนกรูปแบบพิธีกรรม 2 ลักษณะ ได้แก่ พิธีสวดนพเคราะห์ที่จัดเสริมเข้าไปในพิธีกรรมอื่น ซึ่งมีลักษณะการจัดพิธีหลักที่มีอยู่เดิมแล้วนำพิธีสวดนพเคราะห์ผนวกเข้ามาในพิธี โดยมีการจัดองค์ประกอบพิธีบางประการให้มีความเกี่ยวเนื่องกัน เช่น พิธีสวดนพเคราะห์ในงานพุทธาภิเษก หรือพิธีสวดนพเคราะห์ในงานลอยกระทง พิธีในลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นพิธีที่จัดในระดับมวลชน จากการพิจารณาข้อมูลพบว่า เจ้าพิธี คือ พระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี การจัดพิธีในลักษณะดังกล่าวนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จากการสังเกตพบว่าพิธีกรรมหลักที่จัดขึ้นอาจไม่สามารถเชิญชวนให้มีผู้ร่วมพิธีได้ในปริมาณมาก แต่เมื่อใดก็ตามที่มีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เสริมด้วยจะสามารถระดมมวลชนได้เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลพลอยได้ในสองทาง กล่าวคือ พิธีกรรมหลักก็จะมีประชาชนสนใจมาร่วมพิธีมากขึ้น และในขณะเดียวกันการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ผู้จัดพิธีจะสามารถคำนวณรายได้ที่แน่นอนได้จากค่าชันครุที่ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ต้องเข้าบูชา ทั้งนี้อาจรวมถึงวัดอุ้มงคลอื่นๆ ที่มีให้เข้าบูชาในบริเวณงานพิธีอีกด้วย

นอกจากนี้พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันยังปรากฏรูปแบบใหม่อีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ได้แก่ พิธีสวดนพเคราะห์ที่สร้างเพื่อใช้ในโอกาสใหม่ พิธีสวดนพเคราะห์ในลักษณะนี้ จะมีวัตถุประสงค์ในการนำพิธีสวดนพเคราะห์มาใช้แทนพิธีกรรมใดก็ได้

ได้ตามโอกาสที่เจ้าภาพผู้จัดงานต้องการ โดยไม่จำเป็นต้องมีพิธีกรรมอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง จากการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยพบพิธีสวดนพเคราะห์ในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์ 5 พิธี ได้แก่ พิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี พิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันมรณภาพ พิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปี พิธีนวัคคหายุสมธัมม์ วัตรราชประดิษฐ์ฯ และพิธีสวดนพเคราะห์เร่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในงานสวดมนต์ข้ามปี เจ้าพิธี คือ พระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ มีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์แทนการสวดมนต์ทั่วไป ผู้เข้าร่วมพิธีไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสิริมงคลต้อนรับปีใหม่ ซึ่งแนวความคิดการสวดมนต์ข้ามปีได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นและแพร่กระจายไปสู่วัดต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งไม่ได้จำกัดว่าจะต้องจัดเป็นการสวดนพเคราะห์ แต่อาจเป็นการเจริญพุทธมนต์ทั่วไปก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามการจัดพิธีสวดมนต์ข้ามปีของวัดพระเชตุพนฯ อาจถือได้ว่าเป็นการริเริ่มพิธีกรรมสวดมนต์ข้ามปีในประเทศไทยเป็นแห่งแรกๆ

ส่วนพิธีสวดนพเคราะห์ในงานครบรอบวันมรณภาพ วัดอินทรวีหารได้นิมนต์เจ้าพิธี คือ พระครูภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ จังหวัดลพบุรี มาจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันคล้ายวันมรณภาพของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) การจัดพิธีสวดนพเคราะห์ดังกล่าวนี้มีการประชาสัมพันธ์และเปิดให้จองที่นั่งและชำระเงิน สำหรับเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ล่วงหน้า ทำให้มีผู้สนใจเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับพิธีสวดนพเคราะห์ในงานประจำปี ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลที่วัดคลองเตยในพบว่า เดิมงานประจำปีทางวัดจะจัดสวดภาณยักษ์และเปิดให้ทำบุญสะเดาะเคราะห์ไล่ชิวัดโค กระบือ แต่ในปัจจุบันทางวัดจัดงานประจำปีด้วยการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ โดยมีเจ้าพิธี คือ อาจารย์บุญเลิศ แฉ่งศิริ ร่วมกับคณะพรหมณ์พิธี ในงานประจำปีมีการเปิดให้เช่าบูชาขันครูในราคาต่างกันตามบริเวณพื้นที่จัดงาน ทำให้มีประชาชนสนใจเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้พิธีสวดนพเคราะห์ในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์ ยังพบพิธีนวัคคหายุสมธัมม์ วัตรราชประดิษฐ์ฯ ที่มีการจัดรูปแบบพิธีขึ้นใหม่ต่างจากพิธีหลวงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชดำริจัดพิธีนวัคคหายุสมธัมม์เพื่อใช้ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา แต่พิธีนวัคคหายุสมธัมม์ในปัจจุบันได้รื้อฟื้นขึ้นใหม่และจัดสวดในวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน โดยให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมพิธีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทำให้มีประชาชนร่วมพิธีเพื่อถวายความจงรักภักดีเป็นจำนวนมาก

ทว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์ที่มีรูปแบบที่ไม่มีเคยมีมาก่อนในสังคมไทย คือ พิธีสวดนพเคราะห์เร่ ซึ่งจะมีคณะจัดพิธีเร่เดินทางไปตามวัดต่างๆ เพื่อจัดพิธีสวดนพเคราะห์ มีการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ เช่น รถขยายเสียง ใบปลิว ป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ โดยลักษณะการจัดพิธีมีความไม่แน่นอนจัดวันละกี่รอบก็ได้ ไม่มีบทสวดที่ชัดเจน มีเพียงการประกาศว่าตอนนี้เจ้าพิธีได้เชิญเทวดามาแล้วให้ประชาชนหมอบกราบเพื่อสะเดาะเคราะห์ และใน

ขณะเดียวกันคณะผู้จัดงานก็จะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนที่มาร่วมงานเข้าบูชาวัตถุมงคลต่างๆ และร่วมบริจาคเพื่อบูชาเทวดาแต่ละองค์เป็นระยะ

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีรูปแบบการจัดพิธีที่หลากหลาย มีการแพร่กระจายในสังคมเป็นอย่างมาก พระราชพิธีสวดนพเคราะห์ในปัจจุบันยังคงสืบทอดการจัดตามรูปแบบราชสำนักภายในพระบรมหาราชวังจนถึงปัจจุบัน และในขณะเดียวกันก็มีการแพร่กระจายไปสู่ประชาชนทั้งรูปแบบการจัดพิธีสวดบุคคลตามแบบพิธีดั้งเดิม ตลอดจนมีการพัฒนานำพิธีสวดนพเคราะห์มาผนวกใช้ในงานพิธีต่างๆ อีกทั้งยังมีการประดิษฐ์รูปแบบพิธีขึ้นมาใหม่ทั้งสำหรับกลุ่มประชาชนที่สามารถเดินทางไปร่วมพิธียังสถานที่จัดงานทั้งที่มีการจองที่นั่งล่วงหน้าและไม่ต้องจองล่วงหน้า หรือแม้กระทั่งการที่มีคณะผู้จัดงานเข้าไปเช่าพื้นที่บริเวณในชุมชนเพื่อจัดพิธี ซึ่งรูปแบบพิธีแต่ละลักษณะที่เป็นพิธีสวดนพเคราะห์ในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์จะสะท้อนพลวัตให้เห็นว่า กลุ่มมวลชนประเภทใดจะมีโอกาสเข้าถึงพิธีสวดนพเคราะห์รูปแบบใดด้วย กล่าวคือกลุ่มชนชั้นกลางจะสามารถหาข้อมูลข่าวสารที่และมีความพอใจที่จะเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในวันสำคัญตามโอกาสต่างๆ และในขณะเดียวกันกลุ่มผู้ที่อยู่ในชุมชนก็จะมีคณะสวดนพเคราะห์เร่เข้าไปจัดงาน จากปัจจัยดังกล่าวนี้จึงสามารถอธิบายได้ว่าเหตุใดพิธีสวดนพเคราะห์จึงแพร่กระจายในสังคมไทยปัจจุบันอย่างกว้างขวาง

การศึกษาสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบการใช้สัญลักษณ์หลากหลาย ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์สัญลักษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ วัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์

วัตถุสัญลักษณ์ที่สำคัญในพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ได้แก่ การใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์ เครื่องสังเวทเทวดา เทวรูปเทวดานพเคราะห์ บัตรพาลี บายศรี ฐูปและเทียน สายสิญจน์ ยันต์ ชันครุ ต้นกล้วยต้นอ้อย และมะพร้าวอ่อน สามารถจำแนกวัตถุสัญลักษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก วัตถุสัญลักษณ์แทนจักรวาล ได้แก่ บัตรพาลี และบายศรี บัตรพาลีเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลกับศูนย์กลางของพิธีกรรม ซึ่งบัตรพาลีในพิธีสวดนพเคราะห์สามารถผสานแนวคิดเกี่ยวกับจักรวาลไว้ถึง 2 แนวคิด ได้แก่ บัตรพาลีเทวดานพเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามแนวคิดไตรภูมิ และบัตรพาลีพระภูมิเจ้าที่เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามความเชื่อเกี่ยวกับผีของไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับบายศรีที่เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลและการกำเนิดสรรพชีวิตในจักรวาล

กลุ่มที่สอง วัตถุสัญลักษณ์แทนความมีตัวตนของเทวดานพเคราะห์ ได้แก่ การใช้สีในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนอารมณ์และจิตใจของบุคคลกับความเชื่อทางโหราศาสตร์ โดยในพิธีสวดนพเคราะห์จะใช้สีจำนวน 9 สี เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนเทวดานพเคราะห์ 9 องค์ ซึ่งสีประจำ

กายของเทวดานพเคราะห์จะตรงกับสีของวันในสัปดาห์ ซึ่งตำราโหราศาสตร์ไทยได้ทำนายลักษณะของผู้ที่เกิดในวันต่างๆ ไว้ด้วย

ในพิธีสวดนพเคราะห์จะมีการตั้งเทวรูปเทวดาเพื่อเป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์ ซึ่งหากพิจารณาลักษณะของเทวดานพเคราะห์จะพบว่า เทวดานพเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกและนิสัยของบุคคลตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ ดังนั้นในตำราโหราศาสตร์ไทยจึงมีการทำนายอุปนิสัยของบุคคลที่เกิดในวันต่างๆ โดยจะมีลักษณะนิสัยสอดคล้องกับลักษณะบุคลิกภาพของสัตว์พาหนะของเทวดานพเคราะห์ที่เป็นเทวดาประจำวันเกิด

ส่วนเครื่องสังเวทเทวดาเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกและนิสัยของเทวดานพเคราะห์ เครื่องสังเวทเทวดานพเคราะห์จำแนกเป็นอาหาร 2 ประเภท ได้แก่ มัจฉะมังสะ คือ อาหารประเภทเนื้อสัตว์และของคาว ใช้เป็นเครื่องสังเวทเทวดาฝ่าย “บาปเคราะห์” ซึ่งจะมีนิสัยดุร้ายและเชื่อว่าเป็นเทวดาที่ส่งอิทธิพลด้านร้ายต่อชีวิตมนุษย์ ส่วนอาหารอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ เครื่องกระยาบวช คือ อาหารประเภทขนมและผลไม้ ใช้เป็นเครื่องสังเวทเทวดาฝ่าย “ศุภเคราะห์” ซึ่งจะมีความเมตตาจึงเชื่อว่าเป็นเทวดาฝ่ายที่ส่งอิทธิพลด้านดีต่อชีวิตมนุษย์

กลุ่มที่สาม วัตถุสัญลักษณ์แทนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ได้แก่ รูป เทียนเป็นสัญลักษณ์ของการติดต่อกับเทวดา ผ่านควันที่ลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าซึ่งเชื่อว่าเป็นที่สถิตของเทวดานพเคราะห์ สายสิญจน์เป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อสายพลังจากการสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ เนื่องจากผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์จะพันสายสิญจน์ไว้รอบศีรษะซึ่งเป็นการเชื่อมโยงอำนาจศักดิ์สิทธิ์เข้าสู่ร่างกาย ยันต์เป็นสัญลักษณ์ของมณฑลพิธีกับความเชื่อ เนื่องจากบริเวณโดยรอบพื้นที่สวดนพเคราะห์จะมีการติดยันต์เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงอาณาบริเวณของพิธี ตลอดจนยันต์ตามความเชื่อของคนไทยเป็นวัตถุมงคลที่มีอำนาจในการป้องกันสิ่งชั่วร้าย การติดยันต์ในพิธีจึงเป็นเสมือนการป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาในบริเวณพิธีได้ ชันครูเป็นสัญลักษณ์ของการบูชาเทวดานพเคราะห์ โดยจะต้องบูชาให้ตรงตามวันเกิดของตนเพื่อให้เทวดานพเคราะห์ประจำวันเกิดส่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์สู่ตนเอง

กลุ่มที่สี่ วัตถุสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์และสิริมงคล ได้แก่ ต้นกล้วยต้นอ้อยเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ และมะพร้าวอ่อนเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์

พฤติกรรมสัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ ประกอบด้วย พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธี และพฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธี

พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้ประกอบพิธี ได้แก่ เจ้าพิธีเป็นสัญลักษณ์ของผู้สื่อสารกับเทวดานพเคราะห์ โดยเจ้าพิธีจะมีบทบาทในการอัญเชิญเทวดานพเคราะห์มาสู่พิธี และพระสงฆ์เจริญพุทธมนต์เป็นสัญลักษณ์ตัวแทนเทวดานพเคราะห์ เพราะในพิธีสวดนพเคราะห์จะมีคณะเจริญพุทธ

มนต์จำนวน 9 รูป ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของเทวดานพเคราะห์ที่อวยพรให้กับผู้เข้าร่วมพิธีผ่านบทพุทธมนต์

พฤติกรรมสัญลักษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธี ได้แก่ การแต่งชุดสีขาวเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านและความบริสุทธิ์ การปักธูปบนเครื่องสังเวทเป็นสัญลักษณ์ของการส่งเครื่องสังเวทให้เทวดานพเคราะห์ การจุดเทียนชัยและดับเทียนชัยของประธานในพิธีเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นและการสิ้นสุดพิธีสวดนพเคราะห์ การจุดเทียนและการดับเทียนประจำวันเกิดของผู้เข้าร่วมพิธีเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นรับความสุขและการสิ้นสุดของความทุกข์ การยกขันครูเป็นสัญลักษณ์ของการบูชาเทวดานพเคราะห์ การหมอบกราบเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพและการฝากทุกข์ไว้กับแผ่นดิน การรับน้ำพุทธมนต์เป็นสัญลักษณ์ของการล้างสิ่งอัปมงคล และการแย่งชิงกันเก็บสายสิญจน์และผ้ายันต์เป็นสัญลักษณ์ของการแย่งชิงสิ่งที่เป็นมงคลเพื่อนำกลับไปแบ่งปันภายในกลุ่มของตนเอง

ส่วนพื้นที่สัญลักษณ์พบว่า พื้นที่ในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการจำลองตำแหน่งของจักรวาลตามตำแหน่งคติความเชื่อแบบไตรภูมิ โดยสามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ พระอุโบสถ ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลตามคติการสร้างสถาปัตยกรรมทางศาสนา และพื้นที่สัญลักษณ์ของจักรวาลที่จำลองขึ้นใหม่ในบริเวณพื้นที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์

จากสัญลักษณ์ที่กล่าวมาทั้งหมด พิธีสวดนพเคราะห์เป็นการสะท้อนตัวตนของเทวดานพเคราะห์อย่างมีเรื่องราว ตลอดจนการใช้สัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีสวดนพเคราะห์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ที่มาร่วมพิธีเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่พิเศษกว่าผู้อื่นที่ไม่ได้มีโอกาสร่วมพิธี และในขณะเดียวกันการใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์ก็ยังคงเป็นการขับเคลื่อนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมอีกด้วย ซึ่งแนวคิดสร้างสัญลักษณ์ก็เป็นผลมาจากองค์ความรู้เรื่องจากทวารวดีซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชนชั้นสูงในสังคมไทยในอดีต

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์และปัจจัยในการดำรงอยู่ขอพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าปรากฏบทบาททางด้านจิตใจ และบทบาททางด้านสังคม โดยพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันสะท้อนบทบาททางด้านจิตใจ ได้แก่ บทบาทของการบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว บทบาทของการเสริมความมั่นคงทางจิตใจ และบทบาทของการผ่อนคลายความตึงเครียด

ส่วนบทบาททางสังคมพบว่า พิธีสวดนพเคราะห์มีบทบาทหน้าที่ในสังคมอย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 บทบาท ได้แก่ บทบาทพิธีกรรมที่สามารถระดมมวลชน บทบาทพิธีกรรมเพื่อการระดมทุน และบทบาทพิธีกรรมที่ชักจูงคนเข้าวัด

บทบาทหน้าที่ของพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน แสดงให้เห็นพลวัตของพิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมปัจจุบันนั้น บทบาทหน้าที่ใหม่เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็น

ว่าพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่นั้นมีเงื่อนไขสำคัญอยู่ที่กระแสสังคมเศรษฐกิจ ตลอดจนอุดมการณ์ และค่านิยมในสังคมอีกด้วย

ส่วนปัจจัยในการดำรงอยู่ขอพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พิธี สวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมมี 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการแรก คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนต้นทุนและ ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีให้มีราคาที่ถูกลง และการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในวันสำคัญและ วันนักขัตฤกษ์

ประการที่สอง คือ การประดิษฐ์รูปแบบของพิธีให้เข้ากับพลวัตทางสังคม ประกอบด้วย การประดิษฐ์รูปแบบผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับ ความต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน และการประดิษฐ์รูปแบบการบูชาเทวดานพเคราะห์แบบมวลชน ซึ่ง สามารถอำนวยความสะดวก ตลอดจนลดภาระค่าใช้จ่ายให้กับผู้ต้องการร่วมพิธีได้

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ระหว่าง พ.ศ. 2555-2557 โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา ผู้วิจัยพบว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นปรากฏการณ์ใหม่ใน สังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นและนิยมแพร่หลายอย่างมากในสังคม ผู้วิจัยจะจำแนกการอภิปราย ผล 3 ประเด็น ดังนี้ พลวัตของผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน พลวัตของรูปแบบพิธีสวด นพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน และพลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์กับความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบัน

6.2.1 พลวัตของผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากบริบทของพิธี สวดนพเคราะห์ในอดีต เดิมพิธีดังกล่าวเป็นพิธีกรรมราชสำนักที่มีพระโหราธิบดีเป็นผู้ถวายฤกษ์การจัด พิธีสวดนพเคราะห์ตามแนวคิดทางโหราศาสตร์เมื่อมีการเปลี่ยนผ่านอายุหรือดาวพระเคราะห์โคจร ย้ายลัคนา และจะมีราชครูพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี โดยจะมีการนิมนต์พระสงฆ์ร่วมสวดมนต์เพื่อ เสริมสิริมงคลให้กับพิธี

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธี “นวัคคหุสมธัมม” มีคณะสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ฯ เป็นผู้ประกอบพิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อสวดเสริมสิริ มงคลในคราววันเฉลิมพระชนมพรรษา หลังจากนั้นพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาในพระบรมหาราชวังจึงมี

การจัดตั้ง 2 รูปแบบ ได้แก่ พิธีสวดนพเคราะห์ตามคติโหราศาสตร์โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี และพิธีนวัคคหุสมธัมม์ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิธีสวดนพเคราะห์แพร่กระจายสู่สาธารณชนในสังคมปัจจุบันพบว่า ผู้จัดพิธีที่เป็นพราหมณ์และโหรมีบทบาทน้อยลงเป็นอย่างมาก ในขณะที่พระสงฆ์มีบทบาทเป็นเจ้าพิธีกำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อพิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้ที่ตั้งตนเป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลายมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ในช่วงปี พ.ศ. 2555 ที่ผู้วิจัยเริ่มต้นเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า ยังมีพราหมณ์และโหร บัณฑิต เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์อยู่บ้าง แต่ได้รับความนิยมน้อยกว่าพระสงฆ์ เจ้าพิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ **พระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ และพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าภาวนาโสภณ** และในขณะเดียวกันผู้วิจัยเริ่มพบเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ที่จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในบริเวณภาคกลางและภาคตะวันออก

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยพบว่าเจ้าพิธีที่เป็นพระสงฆ์ยังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นสังเกตได้จำนวนพิธีสวดนพเคราะห์เฉพาะในเขตภาคกลาง พระครูอาคมสุนทร วัดพระเชตุพนฯ และพระครูภาวนาโสภณ วัดป่าภาวนาโสภณ มีกิจนิมนต์เป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ให้วัดต่างๆ แทบทุกเดือน

ในขณะเดียวกัน เจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ยิ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้น และสิ่งที่ประเด็นที่น่าสนใจคือ จากการสังเกตพบว่าเดิมในปี พ.ศ. 2555 เจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่จะเป็นพระสงฆ์ที่มีพรรษาไม่มากนัก แต่เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในปี พ.ศ. 2556 กลับพบเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แบบคณะเร่ที่หลากหลาย เช่น เจ้าพิธีที่เป็นฤๅษี ได้แก่ พระฤๅษีพยัคฆราชมุณี หรืออาจารย์พล พยัคฆราช พ่อปู่ฤๅษีตาไฟ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แบบเจ้าพิธีเป็นฆราวาสที่กล่าวว่าตนเองเป็นผู้ถือศีลภาวนามีความเชี่ยวชาญทางอาคม ไสยเวทย์ เช่น อาจารย์ด้วงปากน้ำ เป็นต้น ผู้วิจัยสังเกตบทสวดที่เจ้าพิธีใช้ในการอัญเชิญเทวดานพเคราะห์พบว่า ไม่ตรงกับบทสวดอัญเชิญเทวดานพเคราะห์ตามตำราการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยหัวข้อ 3.1 ตำราเกี่ยวกับการทำพิธีนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน แต่พบว่าการอัญเชิญเทวดาของเจ้าพิธีจะเป็นลักษณะการพูดด้วยภาษาง่ายให้ผู้เข้าร่วมพิธีเข้าใจ ไม่ได้มีการสวดพระปริตร หรือหากมีบทสวดก็จะ เป็นบทพุทธมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยทั่วไป

เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในปี พ.ศ. 2557 พบว่าเริ่มปรากฏเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ที่เป็นพระสงฆ์จากวัดราษฎร์ต่างๆ ในภาคกลาง เช่น พระอาจารย์อ๊อด วัดหน้าพระเมรุ และในช่วงปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา พิธีสวดนพเคราะห์ได้แพร่กระจายไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยภาคที่รับอิทธิพลการแพร่กระจายพิธีสวดนพเคราะห์เป็นภาคแรก คือ ภาคเหนือ จึงทำให้มีเจ้าพิธีสวด

นพเคราะห์ทั้งที่เป็นครุบา เช่น ครุบาน้อย ครุบารังสี และฆราวาส เช่น อาจารย์ภุริศศักดิ์ ทุมสวัสดิ์ ประธานชมรมโหราศาสตร์นานาชาติเชียงใหม่ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ที่มีการแพร่กระจายและได้รับความนิยมมากขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์เพิ่มมากขึ้นสะท้อนให้เห็นพลังของเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ว่า **พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยได้รับความนิยมมากขึ้นเท่าใด เจ้าพิธีก็ยิ่งมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย** เจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ที่เกิดขึ้นใหม่ก็จะมีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่จะมาเข้าร่วมพิธี ดังนั้นจากข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน จึงอาจชี้ให้เห็นได้ว่าในอนาคตหากพิธีสวดนพเคราะห์ยังได้รับความนิยมในสังคมไทยปัจจุบัน จำนวนเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์ก็จะมีจำนวนมากขึ้นและมีรูปแบบที่หลากหลายกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

6.2.2 พลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน

รูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันปรับเปลี่ยนรูปแบบจากพิธีสวดนพเคราะห์แบบดั้งเดิมที่เป็นพิธีกรรมเฉพาะบุคคลมาสู่พิธีกรรมแบบสาธารณชน รูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมิใช่มีบทบาทเป็นเพียงพิธีกรรมเพื่อการสะเดาะเคราะห์ เสริมสิริมงคลเท่านั้น แต่พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการขยายบทบาทไปในระดับชาติ จากการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเห็นว่า มีพิธีสวดนพเคราะห์จำนวนมากที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดเพื่อเป็นการถวายเป็นพระราชกุศลและการถวายความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนพิธีกรรมยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กรมแผนที่ทหาร เทศบาลจังหวัด เป็นต้น รูปแบบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพลังของพิธีกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงจากพิธีกรรมราชสำนักสู่พิธีกรรมภาคมวลชน และนำไปสู่พิธีกรรมในระดับชาติ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะได้อภิปรายพลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันอีก 2 ประเด็น ได้แก่ การเปรียบเทียบพลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์กับพิธีกรรมอื่น และพลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ที่บูรณาการกับพิธีกรรมท้องถิ่น ดังนี้

6.2.2.1 การเปรียบเทียบพลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์กับพิธีกรรมอื่น

จากการสังเกตและรวบรวมข้อมูลพิธีกรรมในสังคมไทย ผู้วิจัยพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาพิธีกรรมที่ได้รับความนิยมในสังคมไทย คือ พิธีสวดภาณยักษ์ จากงานวิจัยของ ศิริพร ยินดี (2543) เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดในกรุงเทพมหานคร” สรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมพิธีสวดภาณยักษ์ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์

และช่วยป้องกันสิ่งอัปมงคล ภูตผี คุณไสยต่างๆ เป็นพิธีกรรมที่จัดสวดเป็นให้แก่สาธุชนจำนวนมาก

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีจุดประสงค์การจัดพิธีให้กับสาธุชนเช่นเดียวกับพิธีสวดภณยักษ์ แต่หากพิจารณารูปแบบพิธีมีความต่างกันชัดเจน จะเห็นได้ว่าพิธีสวดภณยักษ์เป็นการสวดด้วยเสียงที่ดัง ท่าทางซึงซังน่ากลัว เพราะต้องการใช้เสียงเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคล ส่วนพิธีสวดนพเคราะห์มีรูปแบบการสวดที่นุ่มนวล ลักษณะพิธีเป็นการอัญเชิญเทวดามารวยพรผู้เข้าร่วมพิธี อีกทั้งผู้เข้าร่วมพิธียังมีโอกาสบูชาเทวดาประจำวันเกิดเฉพาะของตน ซึ่งลักษณะดังกล่าวสามารถสร้างความรู้สึกพิเศษให้กับผู้เข้าร่วมพิธีได้ จากรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ที่เน้นความเป็นสิริมงคล ผนวกกับแนวคิดการสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ จึงทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถเข้ามาแทนที่และลดบทบาทของพิธีกรรมอื่นที่เคยได้รับความนิยมในสังคมไทยมาก่อนหน้านี้ได้

เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมปัจจุบันพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2555 เริ่มมีการจัดพิธีสวดนพเคราะห์เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่พิธีสวดภณยักษ์ได้รับความนิยมน้อยลงเป็นลำดับ ซึ่งจากการสังเกตคณะผู้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่เกิดขึ้นใหม่และนิยมจัดพิธีทั่วไปที่เป็นวัดราษฎร์ เช่น คณะสวดพระอาจารย์ออด วัดหน้าพระเมรุ เป็นต้น มักเป็นกลุ่มที่เคยเป็นผู้จัดพิธีสวดภณยักษ์มาก่อน แต่เมื่อพิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมผู้จัดพิธีสวดภณยักษ์เดิมก็เปลี่ยนบทบาทมาเป็นเจ้าพิธีสวดนพเคราะห์แทน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันได้รับการสนับสนุนและประชาสัมพันธ์โดยหมอดูที่มีชื่อเสียง เช่น นายลักษณะ เรขานิเทศ มักเป็นผู้จัดและสนับสนุนหลักในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ที่วัดบัวขวัญ จังหวัดนนทบุรี นายสุริยัน สุจริตพลวงศ์ หรือหมอยอง มักเป็นผู้จัดและผู้ประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์ที่พระครูภาวนาโสภณ เป็นเจ้าพิธี หรือแม้กระทั่งนายคชา ชินบัญชร ก็รับเป็นผู้ประชาสัมพันธ์พิธีสวดนพเคราะห์แบบอนันนิทาย ที่จัดขึ้น ณ วัดบุญนาเขต จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น จากการที่พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางโหราศาสตร์ ตลอดจนได้รับการประชาสัมพันธ์จากหมอดูที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย จึงเป็นแรงผลักดันให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นอีกส่วนหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า พิธีสวดนพเคราะห์ส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นพระอารามหลวงหรือวัดราษฎร์ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล เจ้าพิธีจะนิมนต์คณะสงฆ์เจริญพุทธมนต์ที่มีพระสงฆ์จากวัดพระเชตุพนฯ ร่วมคณะเจริญพุทธมนต์และมีบทบาทสำคัญในการสวดบทขัด ก่อนสวดสิบสองตำนานอัญเชิญเทวดาที่ละองค์ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ดำรับพิธีกรรมสวดนพเคราะห์เดิมมีการสืบทอดภายใน วัดพระเชตุพนฯ จึงทำให้พระสงฆ์จากวัดพระเชตุพนฯ สามารถสวดบทขัดได้อย่างชำนาญและได้รับการยอมรับในหมู่ผู้รับจัดพิธี

6.2.2.2 พลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ที่บูรณาการกับพิธีกรรมท้องถิ่นใน สังคมไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา พิธีสวดนพเคราะห์เริ่มมีการแพร่กระจายจากภาคกลางไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย แต่พลวัตของรูปแบบพิธีสวดนพเคราะห์ที่บูรณาการกับพิธีกรรมท้องถิ่นในสังคมไทยปัจจุบันที่น่าสนใจ คือ การบูรณาการพิธีสวดนพเคราะห์เข้ากับพิธีกรรมสืบชะตา ซึ่งเป็นพิธีกรรมในท้องถิ่นของภาคเหนือ โดยรูปแบบของพิธีกรรมที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า มีการผนวกชื่อพิธีกรรม 2 พิธีเข้าด้วยกัน คือ พิธีสวดนพเคราะห์สืบชะตา โดยผู้จัดหรือเจ้าพิธีมักจะเป็นครูบา หรือโหรในภาคเหนือ

รูปแบบการจัดพิธีกรรมเป็นการผนวกแนวคิดเกี่ยวกับเทวดานพเคราะห์แบบพราหมณ์-ฮินดู แล้วดัดแปลงองค์ประกอบของเทวดานพเคราะห์ให้สอดคล้องกับความเชื่อทางล้านนา กล่าวคือดัดแปลงพาหนะของเทวดานพเคราะห์จากแบบพราหมณ์-ฮินดู ให้เป็นพาหนะแบบการนับนักษัตรแบบล้านนา หรือที่เรียกว่า “ปีไฉ่”

นอกจากนี้การสวดจะใช้ภาษาล้านนา โดยอัญเชิญเทวดานพเคราะห์มาอวยพรในพิธีแล้วจึงต่อด้วยพิธีกรรมสืบชะตา ซึ่งพิธีสวดนพเคราะห์สืบชะตาในลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้สนับสนุนในการจัดพิธีมักเป็นหน่วยงานราชการทั้งระดับเทศบาลจังหวัด และระดับเทศบาลท้องถิ่นในภาคเหนือ เช่น พิธีสวดนพเคราะห์สืบชะตาพระธาตุดอยสุเทพ เทศบาลจังหวัดเชียงใหม่เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการจัดพิธี พิธีสวดนพเคราะห์สืบชะตาเจ้าพรหมมหาราช เทศบาลอำเภอแม่สาย เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ หรือพิธีสวดนพเคราะห์สืบชะตางานปีใหม่เมือง เทศบาลตำบลยางน่องเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ เป็นต้น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการแพร่กระจายไปยังระดับภูมิภาค สะท้อนให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมนอย่างมาก ดังนั้นในอนาคตพิธีสวดนพเคราะห์อาจสามารถผนวกเข้ากับพิธีกรรมท้องถิ่นอื่นๆ ได้อีก เนื่องจากรูปแบบของพิธีกรรมสามารถปรับประยุกต์ได้ตามความความต้องการและวัตถุประสงค์ของผู้จัดพิธี

6.2.3 พลวัตของพิธีสวดนพเคราะห์กับความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบัน

พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยหากพิจารณารูปแบบของพิธีจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในบริบทศาสนาพุทธ แต่วัตถุประสงค์ของการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า มีพลวัตของผู้จัดพิธี และพลวัตของรูปแบบพิธีที่ต่างไปจากอดีต ตลอดจนมี

การประดิษฐ์รูปแบบใหม่ๆ ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน รูปแบบดังกล่าวนั้นล้วนเป็นการประดิษฐ์เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการนำพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ในบริบทสังคมปัจจุบัน

เมื่อพิธีสวดนพเคราะห์แพร่กระจายสู่สาธารณชนในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์จะมีลักษณะเป็นการจัดสวดแบบมวลชน โดยผู้ร่วมพิธีมีวัตถุประสงค์ในการเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง หรือไม่ก็มีความเชื่อเกี่ยวกับ “เคราะห์” ความเชื่อเกี่ยวกับการ “ชง” ตามแนวคิดของโหราศาสตร์แบบจีน และแนวคิดเรื่อง “การตัดกรรม” ตลอดจนความคิดเรื่อง “การเสริมดวง” เพื่อให้เกิดความร่ำรวย จนกลายเป็นแรงกระตุ้นให้พิธี “สวดนพเคราะห์” ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน

ผู้วิจัยสอบถามประชาชนที่เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ เกี่ยวกับสาเหตุที่มาร่วมพิธีพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าจะช่วยเสริมดวงให้ชีวิตดีขึ้น การงานธุรกิจก้าวหน้า หรือไม่ก็เชื่อว่าเป็นการแก้เคล็ดในกรณีที่ตรงกับปีชง ดวงตก หรือเบญจเพส เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้เข้าร่วมพิธีอีกส่วนหนึ่งที่เชื่อว่าการเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์จะสามารถแก้กรรมของตนเอง โดยพบความเชื่อในกรรมนี้มากในกลุ่มนพเคราะห์เร่ เช่น แก้กรรมจากทำแท้ง แก้กรรมจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น

หากพิจารณาจากความเชื่อดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ไม่ได้มีบทบาทเป็นพิธีที่เสริมสิริมงคลหรือสะเดาะเคราะห์ตามคติโหราศาสตร์อย่างเช่นในอดีตอีกต่อไป แต่กลับมีบทบาทในฐานะพิธีกรรมที่แก้ไขปัญหาชีวิต ทั้งนี้หากมองในแง่มุมทางพุทธศาสนาจะพบว่าพิธีกรรมในปัจจุบันกำลังมีหน้าที่ในการขับเคลื่อน “สังโยชน์” หมายถึง “ธรรมที่มืดใจสัตว์ไว้กับทุกข์” (พระเทพเวที, 2533: 315) หรือหมายถึงสิ่งที่ร้อยรัดกิเลสในใจมนุษย์ให้คงอยู่ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ ได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก พิธีกรรมแสดงให้เห็น “สักกายทิฏฐิ” หมายถึง “ความเห็นว่าเป็นตัวของตน” (พระเทพเวที, 2533: 308) กล่าวคือ ในพิธีกรรมสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน จะมีส่วนพิธีส่วนหนึ่งที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมพิธีบูชาเทวดาประจำวันเกิด โดยเจ้าพิธีก็จะประกาศให้ประชาชนบูชาพระเคราะห์ประจำวันเกิดของตนเองเพื่อขออำนาจของเทวดาบันดาลสิ่งที่ดีของตนเองปรารถนาเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล โดยเชื่อว่าเทวดาประจำวันเกิดเป็นเทวดาประจำตัว ดังนั้นตนเองจึงมีสิทธิพิเศษที่จะได้รับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาประจำตัวเป็นการสร้างความคิดเกี่ยวกับการมีตัวตนของเทวดา และในขณะเดียวกันก็เป็นการยืนยันการมีตัวตนในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของผู้ร่วมพิธีอีกด้วย

ประการที่สอง พิธีกรรมแสดงให้เห็น “วิจิจฉา” หมายถึง “ความสงสัย, ความเคลือบแคลงในกุศลธรรมทั้งหลาย” (พระเทพเวที, 2533: 272) พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมุ่งเน้นการขอพรจากเทวดานพเคราะห์ให้บันดาลในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมพิธีมิได้มีความเชื่อมั่นความมานะ บากบั่น กำลังความสามารถ สติปัญญาของตนเองที่จะนำพาชีวิตให้ประสบความสำเร็จ แต่กลับให้ความสำคัญและพึ่งพาอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวชีวิต

ประการสุดท้าย พิธีกรรมแสดงให้เห็น “สัทธิพรตปรามาส” หมายถึง “การถือศีลพรต โดยสักว่าทำตามๆ กันไปอย่างมกมาย หรือโดยนิยมน่ากลัวว่าศักดิ์สิทธิ์” (พระเทพเวที, 2533: 342) จากการสังเกตและสอบถามผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันเชื่อว่า พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์เข้มขลัง โดยการตัดสินใจเข้าร่วมพิธีส่วนหนึ่งเนื่องจากมีคนร่วมทำพิธีจำนวนมากจึงน่าจะเป็นผลดีกับตนเอง จากความเชื่อดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยทางด้านความเชื่อของมวลชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมแพร่กระจายอย่างกว้าง

หากพิจารณาแก่นของพุทธศาสนา คือ นิพพาน หมายถึง “การดับกิเลสและกองทุกข์ เป็นโลกุตระธรรม และเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา” (พระเทพเวที, 2533: 125) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญที่สุดของพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้มนุษย์ขจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าแห่งอกุศล อันได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะแล้ว จะเห็นได้ว่าพิธีสวดนพเคราะห์มิได้เป็นพิธีที่มุ่งช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตเพื่อเป้าหมายในทางพุทธศาสนาที่สำคัญสูงสุดดังกล่าวอย่างแท้จริง ทว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการผนวกความคิดทางโหราศาสตร์ กับความเชื่อแบบเทวนิยมตามแนวทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ตลอดจนความคิดเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่ผสมผสานและดำรงอยู่ในสังคมไทยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตในโลกปัจจุบัน หรือ ปัญหาระดับโลกียะ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา ผู้วิจัยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามผสมผสานกับการตรวจสอบข้อมูลเอกสารโบราณ โดยวิเคราะห์องค์ประกอบในพิธีกรรม ตลอดจนวิเคราะห์แนวคิดเบื้องหลังของกลุ่มผู้จัดพิธี ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวมิใช่หมายถึงการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพียงอย่างเดียว แต่ลักษณะการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ จะต้องอาศัยทั้งความคุ้นเคย และความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งรู้จักกับกลุ่มผู้จัดพิธี เพื่อจะได้เข้าถึงข้อมูลเชิงลึก เช่น การเข้าถึงเขตศักดิ์สิทธิ์พิเศษในพิธีเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องหลังการจัดเตรียมอุปกรณ์พิธี การเตรียมการจัดงานพิธี การกำหนดบทสวด เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผู้จัดพิธีจะไม่เปิดเผยเพราะถือว่าเป็นความลับของการประกอบพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์

คุณูปการของงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นการผสมผสานความเชื่อ ค่านิยม เศรษฐกิจในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน เป็นการบูรณาการความเชื่อทางศาสนา ทั้งศาสนาแบบเทวนิยมกับเทวนิยมตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่สะท้อนผ่านรูปแบบและแนวคิดในการจัดพิธีกรรม โดยรูปแบบพิธีกรรมสามารถสะท้อนค่านิยมของคนไทยได้ เช่น ค่านิยมความร่ำรวย ซึ่งค่านิยมดังกล่าวมีที่มาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับกระแสทุนนิยม จึงเป็นเหตุผลหลักที่สามารถทำให้พิธีสวดนพเคราะห์ได้รับความนิยมและสามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในวงการการคติชนวิทยา ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะการพิจารณากลุ่มข้อมูลที่ครอบคลุม ทั้งตัวบุคคล

กิจกรรม วัตถุประสงค์ ตลอดจนแนวคิดในการจัดพิธี โดยมองทั้งกิจกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็นและแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการแสดงออกของกิจกรรม ซึ่งจะต้องอาศัยการสังเกตและเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสาร ซึ่งเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงผลสะท้อนกิจกรรมของกลุ่มคนกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เมื่อมนุษย์มีบริบทในการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลง การจัดกิจกรรมด้านพิธีกรรมก็ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยของสังคมนั้น ดังนั้นการศึกษาทางด้านคติชนวิทยาจึงต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์ เช่น ภาษา วรรณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ศาสนา หรือแม้กระทั่งจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ใหม่ อันเป็นยกระดับการศึกษาด้านคติชนวิทยาให้เกิดความมีคุณค่าและแพร่หลายต่อสาธารณชนต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเพียงพิธีสวดนพเคราะห์ในสังคมไทยที่มีการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางในสังคมไทยเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วพิธีสวดนพเคราะห์จากประเทศไทยยังแพร่กระจายไปสู่ประเทศต่างๆ ในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น จีน ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการศึกษาถึงบทบาทและแนวคิดในการจัดพิธีสวดนพเคราะห์ในต่างประเทศ ก็อาจจะทำให้ได้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพิธีกรรมกับกลุ่มคนทางสังคมในระดับที่กว้างออกไป

6.3.2 งานวิจัยเรื่องพิธีสวดนพเคราะห์ มีกิจกรรม รูปแบบพิธีกรรม วัตถุประสงค์สัญลักษณ์ และพฤติกรรมสัญลักษณ์ มีความแตกต่างกันบ้าง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการปรับเปลี่ยนของผู้จัดพิธีกรรมเพื่อให้เข้ากับกลุ่มชนผู้เข้าร่วมพิธีกรรม กิจกรรม หรือ วัตถุประสงค์สัญลักษณ์ ตลอดจนพฤติกรรม บางอย่าง ก็เป็นการนำมาจากพิธีกรรมอื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการศึกษาเปรียบเทียบพิธีสวดนพเคราะห์กับพิธีกรรมอื่นๆ ที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน ก็อาจจะทำให้เข้าใจถึงลักษณะร่วม ข้อแตกต่าง ตลอดจนวิธีการดัดแปลงซึ่งน่าจะศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมศาสนา. (2554). พระพิธีธรรม. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระปุก. (2557). ยิ่งลักษณ์ร่วมพิธีสวดนพเคราะห์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://hilight.kapook.com> [10 มิถุนายน 2557].

กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย. (2537). ภารตวิทยา. กรุงเทพฯ: ศยาม.

ชนิษฐา มากทวี. (2553). คติความเชื่อเรื่องพระราหูในวัฒนธรรมลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

(ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี), มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย.

ฉัตรรา ขมะวรรณ. (2537). แนวความคิดของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ ในวัฒนธรรมศึกษาและการ

วิเคราะห์วัฒนธรรมบริโภค. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2553). พระราชพิธีสิบสองเดือน. กรุงเทพฯ: เพชรกระรัต.

ชุมชนโหราศาสตร์ออนไลน์. (2556). มหาทักษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.horaparata.com/?p=288> [23 พฤษภาคม 2556].

ณัฐธัญ มณีรัตน์. (2553). เลขยันต์: แผนผังอันศักดิ์สิทธิ์. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งชาติ.

ณัฐธิดา ปิยะกมลนิรันดร์. (2551). สีที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตำราภูมิกษัตริย์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, กรมพระยา. (2545). ตำรานานพระพุทธรูปสำคัญ.

กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

เดลินิวส์. (2557). หลวงปู่พุทธะอิสระจัดพิธีสวดนพเคราะห์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.dailynews.co.th/Content> [3 พฤษภาคม พ.ศ. 2557]

เทพย์ สาริกบุตร. (2511). โหราศาสตร์ปริทรรศน์. พระนคร: เกษมบรรณกิจ.

ไทยทีวี. (2557). หลวงปู่พุทธะอิสระจัดพิธีสวดนพเคราะห์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thaitribune.org> [10 มิถุนายน 2557].

ไทยรัฐ. (2556). สวดนพเคราะห์ถวายเป็นพระราชกุศล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thairath.co.th/royal> [28 พฤษภาคม 2556]

นริศรานุวัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า,, กรมพระยา. (2550). พิธีต่างๆ ในสาส์มเด็จพระ.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว. (2538). ตำราดาว: การศึกษาวิเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว. (2543). ไทบ้านคูดาว. กรุงเทพฯ: ศยาม.

บุญเลิศ แฉ่งศิริ. (สัมภาษณ์ 17 มีนาคม 2556, 17 มีนาคม) พิธีสวดนพเคราะห์.

เบญจมาศ แพทอง. (2540). บายศรี: สัญลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต. กรุงเทพฯ: กรม
ศิลปากร.

ปณิศา ลัญจนาพันธ์. (2548). หลักการตลาด. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

ผู้เข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์วัดป่าธรรมโศภณจังหวัดลพบุรี. (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2556) พิธีสวด
นพเคราะห์.

พรทวี พึ่งรัมย์, มิซูโอะ อิเคดะ. (2551). สีและการเห็นสี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์, (สมาน กลุยาณธมโม/พรหมอยู่). (2552). การสวดนพเคราะห์ อานุภาพ
พุทธมนต์กำจัดทุกข์ โศก โรค ภัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระครูภาวนาโสภณ. (สัมภาษณ์ 21 เมษายน 2556) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระครูภาวนาโสภณ. (สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2556) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระครูอาคมสุนทร. (สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2556) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระครูอาคมสุนทร. (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2556) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระครูอาคมสุนทร. (สัมภาษณ์ 23 เมษายน 2556) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระเทพเวที. (2533). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย.

พระมหานาค. (สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2555) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระมหาราชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ. (สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2556) พิธีสวดนพเคราะห์.

พระราชเวที, บรรณาธิการ. (2555). พระพุทธปฏิมาวัดโพธิ์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง
จำกัด.

พระศิลาจารย์พิพัฒน์, (แจ่ม, ธวาท). (2546). ย่อประวัติวัดพระเชตุพนฯ พระพุทธรูปสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 9. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระसारประเสริฐ, บรรณาธิการ อินทุจันทร์ยง, บรรณาธิการ (2538). โลกธาตุ. กรุงเทพฯ:

คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสำคัญบุคคลสำคัญในคณะกรรมการเอกลักษณ์
ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ.

- พระอุตรคณษักรักษ์. (สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2555) พิธีสวดนพเคราะห์.
- พลูหลวง. (2514). ปฐมภาคแห่งโหราศาสตร์. พระนคร: เกษมบรรณกิจ.
- พลูหลวง. (2540). คติสยาม. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- พิเภก เมืองหลวง. (2554). มโนทัศน์และสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้นที่ บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด: การศึกษาในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์นภัส จินดาวงศ์. (2554). การดำรงอยู่และบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีอารักษ์ เมืองเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญแข กิตติศักดิ์. (2529). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความคิดเรื่อง จักรวาลวิทยาในพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนา คณะอักษรศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542a). สารานุกรมไทยภาคกลาง. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542e). สารานุกรมไทยภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ยุทธกาน ดิสกุล. (2553). ประเพณีประดิษฐ์และอัตลักษณ์ชุมชนคลองแห. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รวี สิริอิสสระนันท์, บรรณาธิการ. (2553). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ. คำให้การชาวกรุงเก่า. คำให้การขุนหลวงวัด. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- รัตนภรณ์ วงศ์ศิริ. (2542). การวิเคราะห์วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมจากอำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิโลกา. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- เล็ก พงษ์สมศรีไทย. (2551). พระพุทธเจ้าหลวงของชาวไทย. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- รวรรุณี ชิตธมโม, พระมหา. (สัมภาษณ์ 25 เมษายน 2557) พิธีสวดนพเคราะห์.

- วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2552). จดหมายเหตุวัดพระเชตุพน สมัยรัชการที่ 1-4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2555). บทสวด เจริญพุทธมนต์นพเคราะห์. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม. (2556). นวคคหายุสมธัมม. กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร.
- ศานติ ภัคดีคำ, และคณะ. (2552). สถาปัตยกรรมวัดโพธิ์ *Architecture of Wat Pho: แนวความคิดและการออกแบบ*. กรุงเทพฯ: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2557). บทสังเคราะห์พลวัตประเพณีพิธีกรรมในสังคมไทยร่วมสมัย. ทูลสนับสนุนการวิจัย: (สกว).
- ศิริพร ยินดี. (2543). การศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมการสวด การสวดภาณยักษ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ส.ธรรมภักดี. (2511). ประเพณีไทย ฉบับพระมหाराชาครู. กรุงเทพฯ: ส.ธรรมภักดี.
- สติเฟ้น จอห์น คัลเบิร์ต, เมธาวลัย แพล. (2533). สี่ท่ายใจ. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ. (2556). ระบบสุริยะ: สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ องค์การมหาชน. (เอกสารอัดสำเนา).
- สมพงษ์ ปรีชาจินดาวุฒิ. (2528). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องโลกุปัตติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา คณะอักษรศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). ศาสนพิธีในงานของทางราชการในวันเฉลิมพระชนมพรรษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://pck.onab.go.th/index.php?option=com> [11 กรกฎาคม 2557].
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2548). พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัดถเลขา. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. (2540). การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง : การปรับปรุงในชีวิตไทยสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2548). พิธีกรรม ตำนาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2555). วรรณคดีนิทานไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุขกมล สันติพร. (2551). ร้อยแปดพันเก้า เรื่องราวรอบรู้คู่คนไทย. นนทบุรี: ฉลองบุญ.
- สุภัทรดิศ ดิสกุล, ม. จ. (2547). ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิษณุพรินติ้ง เนเตอร์ จำกัด.

- สุภาพรณ ฌ บางช้าง. (2527). วรรณกรรมโลกศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาท. (บัณฑิตศึกษา
ภาควิชาภาษาไทย), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ จันคุ้ม. (สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2556) พิธีสวนพเคราะห์.
- สุริยา รัตนกุล. (2549). พิธีกรรมในศาสนา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสฐียรโกเศศ. (2498). รวมเรื่องสั้นของเสฐียรโกเศศ. พระนคร บำรุงนุกุลกิจ.
- เสฐียรโกเศศ. (2551). ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- हररषषष ฌมมัสส, พระมหมห. (2548). รรหุอมจันทรและอมอทธิตย: ศึคษอวึคเรษษและตึคควม.
(บัณฑิตวิทยาลัย), มหอวึทยมหจฬลนงกรณรชอวึทยอฬ.
- หลวงวึศลตรฐนกร. (2540a). คัมภึรึโหรอศษตรึทยมตรฐน ฌบับสมบुरुณ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพษ: อินเตอรึพรันท.
- หลวงวึศลตรฐนกร. (2540j). คัมภึรึโหรอศษตรึทยมตรฐน ภอค 4 ตอานนพคเรษษและเฉลม
ตรภพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพษ: อินเตอรึพรันท.
- หองโหรศรมหอพอธึ. (2545). ตอรรพรมชอติ ฌบับสมบुरुณ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพษ: ออานวยสอสน.
หอสมุดแห่งชอติ. พึธึบुชอเทวดนพคเรษษตอตามตอรรพเรศรมโหสธ. หมวดโหรอศษตรึ มัดที่ 11 ตู
117 (สมุดไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. พึธึบुชอเทวดนพคเรษษทวตตึตวต. หมวดโหรอศษตรึ. เลขที่ 702 มัดที่ 7 ตูที่ 117:
(สมุดไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. พึธึบुชอนพคเรษษ. หมวดบัณชึโหรอศษตรึ. เลขที่ 144: (สมุดไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. พึธึบुชอส่งพระรหุ รับพระศุกร. หมวดบัณชึโหรอศษตรึ. เลขที่ 262: (สมุดไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. พึธึพระคเรษษที่เสวยออยและพึธึส่งพระคเรษษ. หมวดบัณชึสยศษตรึ
เลขที่ 137 หมวด 8: (สมุดไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. พึธึสเดอคเรษษและบुชอพระคเรษษ. หมวดบัณชึโหรอศษตรึ เลขที่ 70: (สมุด
ไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. (2395). พระรชพึธึสเดอพระคเรษษทึใหญ่สอสำหรับพระบอทสมเตจพระจอมเกล้า
เจอออยู่หวั. หมวดบัณชึโหรอศษตรึ เลขที่ 904 หมวด 5 จุลศักรช 1214. (สมุดไทย).
- หอสมุดแห่งชอติ. (2456). จดหมอยเหตุพระบอทสมเตจพระมงกุฎเกล้าเจอออยู่หวั บัณชึกรมวัง เรออง
พระรชพึธึสเดอพระคเรษษ. (สอเนอเอกสอรบอรอน).
- หอสมุดแห่งชอติ. (2472). จดหมอยเหตุพระบอทสมเตจพระปกเกล้าเจอออยู่หวั บัณชึกรมวัง เรอองพระ
รชพึธึเฉลมพระชนมพรรชอ. (สอเนอเอกสอรบอรอน).
- หอสมุดแห่งชอติ. (2515). ลัทธิธรรมเนยมตออง. พระนคเร: สอณพึพรธมชนกร.

หอสมุดแห่งชาติ. (2533). โลกूपัตติ อรุณวดีสูตร ปฐมมูล ปฐมกัป และมูลตันไตรย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

หอสมุดแห่งชาติ. (2543). โลกัสนฐานโชตรตนคัณฐี. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

หอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร. (2533). คัมภีร์โลกศาสตร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

อคิน รพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ.

กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2551). มานุษยวิทยาศาสนา : แนวคิดพื้นฐานและข้อถกเถียงทางทฤษฎี.

เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรุณโรจน์ เกียรติจินดารัตน์. (2551). สื่กับความสำเร็จที่ปรากฏในศาลเจ้าและวัดจีนในย่านเยาวราช.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2555). จินตนาการทางมานุษยวิทยาแล้วย้อนมองสังคมไทย. เชียงใหม่:

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2545). พระราหู: “ประเพณีประดิษฐ์” แห่งวัดศิระชะทอง. (วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา),

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอเดรียน สนอดกราส, ภัทรพร สิริกาญจน, และธรรมเกียรติ กัณอริ, บรรณาธิการ. (2541). สัญลักษณ์

แห่งพระสลุบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ.

เอมอร เซาว์นสวน. (2530). เทพนพเคราะห์. (สารนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์ ภาควิชา

โบราณคดี), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

Hobsbawn, E. J. (1983). *Introduction: Inventing Traditions, In Invention of Tradition*.

Cambridge: Cambridge University Press.

Majupuria, T. C. (2000). *Sacred Animals of Nepal & India*. Bangkok: Craftmen Press.

Roger M. Keesing, and Felix M. Keesing. (1971). *New Perspectives In Cultural anthropology*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Van Gennep, A. (1960). *The rites of passage*. Chicago: University of Chicago Press.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายประเสริฐ รุณรา เกิดวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 ภูมิลำเนาเดิม ตำบลทับช้าง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี สำเร็จการศึกษาปริญญาธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2544 สำเร็จการศึกษาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2547 และเข้าศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา คติชนวิทยา ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2554

